

ΚΙΝΗΤΙΚΌΤΗΤΑ ΚΑΙ ΈΝΤΑΞΗ ΣΕ ΜΙΑ ΠΟΛΎΓΛΩΣΣΗ ΕΥΡΏΠΗ

Ο ΟΔΗΓΌΣ ΜΙΜΕ

ΜΗΜΕ
Κινητικότητα και ένταξη
στην πολύγλωσση
Ευρώπη
Κινητικότητα και ένταξη
σε μια πολύγλωσση
Ευρώπη

MIME

Mobilité et inclusion dans
une Europe multilingue

Η έρευνα που προέκυψε έλαβε χρηματοδότηση από το έβδομο πρόγραμμα-πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει της συμφωνίας επιχορήγησης αριθ. 613344 (έργο MIME).

Πρωτότυπο έγγραφο στην αγγλική γλώσσα διαθέσιμο στη διεύθυνση
<http://www.mime-project.org/vademecum/>:

ANTIKEIMENO

ISBN 978-2-8399-2402-3

Πρόγραμμα MIME

Κινητικότητα και ένταξη στην πολύγλωσση Ευρώπη

www.mime-project.org

Εικόνα εξωφύλλου:

Ferdinand Hodler, 1917, «Die Dents-du-Midi von Caux aus»,
Wikimedia Commons.

Eŭropo
Demokratio
Esperanto

Μετάφραση στα γαλλικά από Pierre Dieumegard για την Ευρώπη-Δημοκρατία-Esperanto

Η μετάφραση αυτή δεν έγινε από μεταφραστές που διαθέτουν τα προσόντα και χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μπορεί να περιέχει (πιθανώς, σίγουρα...) λάθη, αλλά έχει επίσης μερικές επιπλέον εξηγήσεις για να διευκολύνει την κατανόηση από τους Γάλλους αναγνώστες.

Εφόσον δεν έχει γίνει και επαληθευτεί καλύτερη μετάφραση από πιο αρμόδια πρόσωπα, είναι συνετό να θεωρηθεί το έγγραφο αυτό μόνο ως προσωρινή έκδοση, με σκοπό τη διευκόλυνση της κατανόησης, και να γίνει παραπομπή στο πρωτότυπο έγγραφο στην αγγλική γλώσσα.

Σκοπός αυτού του «προσωρινής» εγγράφου είναι να δώσει τη δυνατότητα σε περισσότερα άτομα στην Ευρωπαϊκή Ένωση να κατανοήσουν τα έγγραφα που παράγονται για την Ευρωπαϊκή Ένωση (και χρηματοδοτούνται από τις συνεισφορές τους).

Αποτελεί παράδειγμα της ανάγκης για πολυγλωσσία στην Ευρωπαϊκή Ένωση: χωρίς μεταφράσεις, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού αποκλείεται από τη συζήτηση. **Είναι επιθυμητό η διοίκηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αναλάβει τη μετάφραση σημαντικών εγγράφων, έτσι ώστε όλοι οι Ευρωπαίοι να μπορούν να κατανοήσουν τι συμβαίνει και να συζητήσουν μαζί το κοινό τους μέλλον.**

Για αξιόπιστες μεταφράσεις, η διεθνής γλώσσα Εσπεράντο θα ήταν πολύ χρήσιμη λόγω της απλότητας, της κανονικότητας και της ακρίβειάς της.

Στο Διαδίκτυο:

Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία — Δημοκράτιο-Εσπεράντο: <http://e-d-e.org/> ή <http://demokratio.eu>

Ευρώπη-Δημοκρατία-Esperanto (Γαλλία): <http://e-d-e.en/contact@e-d-e.org>

Ο ΟΔΗΓΟΣ ΜΗΜΕ

Κινητικότητα και ένταξη σε μια
πολύγλωσση Ευρώπη

François Grin

Αρχισυντάκτης

Manuel Célio Conceição

Peter A. Kraus

László Marác

Žaneta Ozolina

Nike K. Pokorn

Anthony Pym

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ

MIMEProject — Ποσοτική Περιγραφή

- Περίπου 1500 σελίδες επιστημονικών εκθέσεων και δραστηριοτήτων
- περισσότερες από 260 παρουσιάσεις σε επιστημονικά συνέδρια και δημόσιες εκδηλώσεις
- περισσότερα από 40 ειδικά συνέδρια και θεματικά εργαστήρια
- περισσότερες από 60 επιστημονικές δημοσιεύσεις αφιερωμένες ειδικά στα αποτελέσματα του έργου
- συμμετοχή περίπου 220 ενδιαφερόμενων μερών, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και διοικήσεων σε δραστηριότητες έργων
- 22 ιδρύματα-εταίροι σε 16 χώρες
- περίπου 70 ακαδημαϊκοί, από τους διδακτορικούς μέχρι τους τακτικούς καθηγητές
- 11 συμμετέχουσες ειδικότητες
- 4 χρόνια έρευνας

και ένα σύνολο εμπειρογνομόνων που έχετε στη διάθεσή σας, με τους οποίους μπορείτε να επικοινωνήσετε για εξειδικευμένες εργασίες αξιολόγησης και ανάλυσης στη διεύθυνση www.mime-project.org/expertise

Σ' ευχαριστώ

Μέσω του έργου MIME (2014-2018), οι συμμετέχουσες ερευνητικές ομάδες είχαν την τύχη να έχουν μια έμπειρη ομάδα, όπως οι Joe LoBianco, Amin Maalouf, Tove Malloy, Tom Moring και Tom Ricento. Θα θέλαμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας για την υποστήριξή τους.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον καθηγητή Tom Moring, Πρόεδρο του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου, του οποίου οι δεξιότητες τόσο στην πολυγλωσσία όσο και στην επικοινωνία υπήρξαν ανεκτίμητες στην παραγωγή αυτού του οδηγού, και για τον καθηγητή Wolfgang Mackiewicz, ειδικό σύμβουλο του σχεδίου, ο οποίος μοιράστηκε γενναιόδωρα μαζί μας τη βαθιά εμπειρία του από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και το μακροπρόθεσμο όραμά του για την πολύγλωσση Ευρώπη. Τα σχόλια και οι συμβουλές τους ήταν καθοριστικής σημασίας για την κατάρτιση αυτού του βιβλίου.

Θεματικά πεδία Κλάδοι MIME

 Ανάλυση της γλωσσικής πολιτικής	 Οικονομία
 Μειονότητες, πλειοψηφίες και γλωσσικά δικαιώματα	 Εκπαιδευτικές Επιστήμες
 Γλωσσική πολυμορφία, κινητικότητα και ένταξη	 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
 Γλωσσική εκπαίδευση, διδασκαλία και μάθηση	 Δικαίωμα
 Μετάφραση, γλωσσική τεχνολογία και εναλλακτικές στρατηγικές	 Πολιτική φιλοσοφία
 Ειδικά θέματα	 Πολιτικές Επιστήμες
	 Ψυχολογία
	 Κοινωνιολογική
	 Κοινωνιολογία
	 Μετάφραση
	 Αστική γεωγραφία

Η κοινοπραξία MIME

Πανεπιστήμιο της Γενεύης
Στρατηγός, STwiss

Universiteit van Άμστερνταμ
Άμστερνταμ, Ολλανδία

Univerza κατά Ljubljani
Λιουμπλιάνα, Σλοβενία

Πανεπιστήμιο Augsburg
Augsburg, Γερμανία

Universidade do Αλγκάρβε
Faro, Πορτογαλία

Universitat Rovira i Virgili
Barcelone, Ισπανία

Πανεπιστήμιο Latvijas
Ρίγα, Lettonia

**Sveucilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku**
Osijek, Croatie

Επιστήμη Ρο Παρίσι
Παρίσι, Γαλλία

**MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont**
Βουδαπέστη, Hongrie

Vrije Universiteit Μπρούσελ
BRUxelles, België

Università di Milano-Bicocca
Μιλάνο, Ιταλία

Πανεπιστήμιο Λειψίας
Λειψία, Γερμανία

**Πανεπιστήμιο του Reims
Champagne-Ardenne**
Reims, Γαλλία

Humboldt-Universität zu Βερολίνο
Βερολίνο, Γερμανία

Katholieke Universiteit Leuven
Lwave, Βέλγιο

**Πανεπιστήμιο του Limerick —
Ollscoil Luimnigh**
Limerick, Ιρλανδία

Το Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου
Εδιμβούργο, Σκωτία

Uppsalauniversitet
Ουψάλα, Σουηδία

Universitatea din Oradea
Oradea, Roumanie

Παρατηρητήριο οικονομικών
GENève, Ελβετία

SCIPROM Sàrl
St-Sulpice, Suisse

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή 13

Ανάλυση της γλωσσικής πολιτικής 28

- 1 Γιατί δεν μπορούν τα γλωσσικά ζητήματα να αφεθούν στον εαυτό τους; 30
- 2 Είναι απαραίτητη μια κοινή γλώσσα για μια βιώσιμη δημοκρατία; 32
- 3 Μπορεί η «ελεύθερη αγορά» να διαχειριστεί τη γλωσσική πολυμορφία; 34
- 4 Γιατί μια καλή τυπολογία είναι χρήσιμη για την επιλογή και το σχεδιασμό των γλωσσικών πολιτικών; 36
- 5 Πώς να εντοπίσετε και να μετρήσετε το γλωσσικό μειονέκτημα; 38
- 6 Τι είναι μια «πολύπλοκη προσέγγιση» για την επιλογή και το σχεδιασμό των γλωσσικών πολιτικών; 40
- 7 Γιατί θα πρέπει οι δημο-γλωσσικές προβολές να ενημερώνουν τις επιλογές γλωσσικής πολιτικής; 42
- 8 Πώς η διδασκαλία ξένων γλωσσών επηρεάζει το κόστος της μετανάστευσης; 44
- 9 Ποιες κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μεταξύ των ομιλητών διαφορετικών γλωσσών πρέπει να αντιμετωπιστούν με δημόσιες πολιτικές; 46
- Σε ποιες γλώσσες πρέπει να παρέχεται υγειονομική περίθαλψη; 48
- 11 Είναι σημαντικό το κόστος της γλωσσικής πολιτικής; 50
- 12 Γιατί οι προσομοιώσεις υπολογιστών είναι χρήσιμες στην επιλογή και το σχεδιασμό σύνθετων γλωσσικών πολιτικών; 52
- 13 Ποιες είναι οι γενικές νομικές επιπτώσεις της έρευνας MIME; 54

Μειονότητες, πλειοψηφίες και γλωσσικά δικαιώματα 56

- 14 Πρέπει η κυβέρνηση να επιβραδύνει την παρακμή των μειονοτικών κοινοτήτων; 58
- Πρέπει οι μειονοτικές γλώσσες να διδάσκονται στους ομιλητές της γλώσσας πλειοψηφίας; 60
- 16 Είναι «ενιαίες» και «μη μοναδικές» μειονότητες σε παρόμοιες καταστάσεις όταν έρχονται αντιμέτωπες με εθνική γλωσσική κυριαρχία; 62
- 17 Ποια είναι η σημασία της δημογραφικής συγκέντρωσης για την επιβίωση των μειονοτικών γλωσσών σε έναν κόσμο αυξανόμενης κινητικότητας; 64
- 18 Ποιες αρχές βοηθούν στην πρόβλεψη των δυνατοτήτων σύγκρουσης των εθνοτικών και γλωσσικών διαφορών 66
- 19 Γιατί δεν αρκεί η εκμάθηση μίας μόνο από τις επίσημες γλώσσες σε ένα πολύγλωσσο πλαίσιο; 68
- 20 Πώς να συνδυάσετε τις αρχές της εδαφικότητας και της προσωπικότητας; 70
- 21 Πώς η ηγεμονία μιας «εξωτερικής» γλώσσας επηρεάζει την εγχώρια πολιτική; 72
- 22 Πώς θα πρέπει να συνεργάζονται τα γειτονικά κράτη για τη διαχείριση της πολυμορφίας; 74
- 23 Γιατί είναι σημαντική η ορατή αναγνώριση (π.χ. στις πινακίδες κυκλοφορίας κ.λπ.) μιας μειονοτικής γλώσσας; 76
- 24 Η επικουρικότητα επιτρέπει μια πιο ολοκληρωμένη γλωσσική πολιτική; 78
- 25 Πώς μπορούμε να επιτρέψουμε στους μετακινούμενους συνταξιούχους να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους και να ασκήσουν τα δικαιώματά τους; 80

Γλωσσική πολυμορφία, κινητικότητα και ένταξη 82

- 26 Μπορούν τα κράτη να επιβάλλουν γλωσσικές απαιτήσεις για την είσοδο ή την πολιτογράφηση μεταναστών; 84
- 27 Οι μετακινούμενοι Ευρωπαίοι πολίτες θεωρούν τους εαυτούς τους «Ευρωπαίους»; 86
- 28 Ποιες αρχές πρέπει να χρησιμοποιήσουμε για να προσαρμόσουμε τις γλωσσικές πολιτικές; 88
- 29 Θα πρέπει τα κράτη να παρέχουν εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα στους μετανάστες; 90
- 30 Επαρκούν τα αγγλικά για να προσεγγίσουν τους νεοεισερχόμενους προτού μάθουν την τοπική γλώσσα ή γλώσσες; 92
- 31 Θα πρέπει τα κράτη να παρέχουν υπηρεσίες στους μετανάστες στη δική τους γλώσσα 94

- Μπορούν οι γλωσσικές πολιτικές να βελτιώσουν τα αποτελέσματα της απασχόλησης των μεταναστριών; 96
- 33 Πώς μπορεί η γλωσσική πολιτική να βελτιώσει την «κινητικότητα» των μεταναστών; 98
- 34 Πώς θα πρέπει οι εθνικές γλωσσικές πολιτικές να προσαρμόζονται στο πλαίσιο συγκεκριμένων πόλεων; 100
- 35 Γιατί θα πρέπει να συνδυάσουμε διαφορετικές στρατηγικές επικοινωνίας; 102
- 36 Πώς θα πρέπει οι δήμοι να συλλέγουν και να ανταλλάσσουν δεδομένα σχετικά με τα γλωσσικά προφίλ των κοινοτήτων των κατοίκων τους; 104
- 37 Η κινητικότητα οδηγεί σε αυξανόμενη χρήση της αγγλικής γλώσσας εις βάρος των τοπικών γλωσσών; 106
- 38 Μπορεί η ευρωπαϊκή πολιτική να βελτιώσει την κοινωνική ένταξη σε τοπικό αστικό περιβάλλον; 108
- 39 Πώς οι πολιτικές ένταξης στην ξένη γλώσσα αντικατοπτρίζουν τις προτιμήσεις και τη στάση της πλειοψηφίας; 110
- Θα πρέπει οι δήμοι να ρυθμίζουν τη χρήση της γλώσσας στο δημόσιο χώρο; 112

Γλωσσική εκπαίδευση, διδασκαλία και μάθηση 114

- 41 Πώς μπορούν τα σχολικά συστήματα χωρίς αποκλεισμούς να διαχειριστούν καλύτερα τη γλωσσική πολυμορφία; 116
- 42 Πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν δίκτυα μη τυπικής και άτυπης μάθησης για την υποστήριξη της πολυγλωσσίας; 118
- 43 Πώς να προωθηθεί η κινητικότητα και η ένταξη μέσω της πολυγλωσσίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση; (ES) 120
- 44 Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τους μαθητές να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής; 122
- 45 Πώς μπορούν τα εκπαιδευτικά συστήματα να ανταποκριθούν στη δυναμική των γλωσσικά πολύπλοκων περιφερειών; 124
- 46 Ποιες είναι οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών που χρειάζονται περισσότερο για την αντιμετώπιση των γλωσσικών διαφορών στα σχολεία χωρίς αποκλεισμούς; 126
- 47 Πώς να αξιολογήσετε καλύτερα τις άτυπες γλωσσικές δεξιότητες; 128
- 48 Γιατί είναι σκόπιμο να συνδυαστεί ο «διεθνής προσανατολισμός» και η «περιφερειακή τοποθεσία» στη γλωσσική στρατηγική των πανεπιστημίων; 130
- 49 Πώς μπορεί η γλωσσική επικύρωση να προωθήσει την κινητικότητα και την ένταξη; 132
- 50 Πώς μπορούν οι αρχές να υποστηρίξουν τη διατήρηση των δεξιοτήτων ξένων γλωσσών ενηλίκων; 134
- 51 Πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι υπάρχουσες γλωσσικές δεξιότητες των μεταναστών για να τους βοηθήσουν να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής; 136
- 52 Ποιοι μπορούν να επωφεληθούν από την κατάρτιση σε δεκτικές γλωσσικές δεξιότητες; 138
- 53 Ποιος είναι ο ρόλος των αγγλικών στους πολυγλωσσικούς και πολυπολιτισμικούς χώρους μάθησης; 140

Μετάφραση, γλωσσικές τεχνολογίες και εναλλακτικές στρατηγικές 142

- 54 Η αυτόματη μετάφραση θα αντικαταστήσει τους ανθρώπινους μεταφραστές; 144
- 55 Τι είναι η αλληλοκατανόηση και για ποιο λόγο; 146
- Οι υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας μειώνουν τα κίνητρα για εκμάθηση των γλωσσών υποδοχής; 148
- 57 Πρέπει να προωθήσουμε μια σχεδιασμένη γλώσσα όπως η Εσπεράντο ως μια διεθνή lingua franca; 150
- Θα πρέπει να χρησιμοποιείται αυτόματη μετάφραση στις δημόσιες υπηρεσίες; 152
- 59 Θα πρέπει τα αγγλικά, όπως lingua franca, να είναι διαθέσιμα σε διάφορες ποικιλίες; 154
- 60 Ποιες είναι οι κατάλληλες γλωσσικές προσεγγίσεις για την κάλυψη των γλωσσικών αναγκών των μετακινούμενων συνταξιούχων; 156
- 61 Πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η αλληλοκατανόηση σε επαγγελματικά πλαίσια; 158
- 62 Ποιοι είναι οι καλύτεροι τρόποι για να εργαστείτε με την αυτόματη μετάφραση; 160
- 63 Ποιος θα πρέπει να εργάζεται ως διερμηνέας ή μεταφραστής; 162

64 Πώς και πότε θα πρέπει να παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας σε νεοαφιχθέντες μετανάστες; 164

Ειδικά θέματα 166

65 Πώς να εφαρμοστεί η έννοια της ένταξης στους μετακινούμενους συνταξιούχους; 168

66 Οι πολύγλωσσοι άνθρωποι είναι πιο δημιουργικοί; 170

67 Πώς λειτουργεί η προστασία της πολυγλωσσίας στη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών; 172

68 Πώς μπορούμε να αποτρέψουμε τη χειραγώγηση των εθνοτικών διαιρέσεων για γεωπολιτικούς σκοπούς; 174

69 Η μονογλωσσία στο παγκόσμιο εμπόριο επηρεάζει τη διδασκαλία και την πρακτική των οικονομικών; 176

70 Η προσέγγιση των Ρομά στην εκμάθηση γλωσσών περιέχει χρήσιμα μαθήματα για την πολιτική διδασκαλίας γλωσσών; 178

71 Τι μπορεί να γίνει για να βοηθηθούν οι μετακινούμενοι συνταξιούχοι που χρειάζονται ιδρυματική φροντίδα; 180

72 Πώς να προωθηθεί η πολυγλωσσία στην ευρωπαϊκή νομοθεσία για τους καταναλωτές; 182

Πώς να χρησιμοποιήσετε αυτό το βιβλίο;

- 1. Διαβάστε την εισαγωγή,**
για να αποκτήσετε μια πρώτη άποψη του σχεδίου MIME
- 2. Πηγαίνετε στο « Κύρια Αποτελέσματα»**
για να πάρουμε τα κύρια συμπεράσματά μας και να ανακαλύψουμε
- 3. Βόλτα ανάμεσα στα 72 κεφάλαια**
σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά σας.

Κείμενο του τετάρτου εξωφύλλου της έντυπης έκδοσης:

Αυτός ο οδηγός αποτελεί πρακτικό εργαλείο του σχεδίου MIME για την κινητικότητα και την ένταξη σε μια πολύγλωσση Ευρώπη, το οποίο χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Χρησιμοποιώντας μια καινοτόμο προσέγγιση που συνδυάζει έντεκα διαφορετικούς κλάδους, ο οδηγός αυτός προσφέρει μια καινοτόμο και ολοκληρωμένη απάντηση στις προκλήσεις της γλωσσικής πολιτικής που συνήθως εξετάζονται χωριστά. Προορίζεται για εκείνους των οποίων οι επαγγελματικές ή πολιτικές δραστηριότητες τους οδηγούν να ασχοληθούν με τα προβλήματα της πολυγλωσσίας, να λάβουν θέση επί των θεμάτων αυτών και, άμεσα ή έμμεσα, να αναλάβουν δράση σχετικά με τις αποφάσεις γλωσσικής πολιτικής σε τοπικό, εθνικό ή υπερεθνικό επίπεδο.

Εισαγωγή

Ο οδηγός MIME: εισαγωγή

François Grin, συντονιστής του σχεδίου MIME

MIME σημαίνει «κινητικότητα και ένταξη σε μια πολύγλωσση Ευρώπη». Πρόκειται για ένα ερευνητικό έργο για την πολυγλωσσία που χρηματοδοτείται από τη Γενική Διεύθυνση Έρευνας και Καινοτομίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων ετών δραστηριότητάς του (2014-2018), το έργο δημιούργησε μεγάλο αριθμό δημοσιεύσεων, όπως επιστημονικά άρθρα, κεφάλαια βιβλίων και ειδικές εκδόσεις περιοδικών, καθώς και τακτικές εκθέσεις δραστηριοτήτων.

Αυτός ο οδηγός MIME είναι ένα από τα κύρια προϊόντα του έργου. Ωστόσο, διαφέρει από τα υπόλοιπα αποτελέσματα του MIME, όπως συνήθεις επιστημονικές δημοσιεύσεις, όπως άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά, βιβλία ή κεφάλαια βιβλίων. Ο οδηγός MIME είναι διαφορετικός ως προς τους στόχους, τη δομή και τη μορφή του.

Το MIME είναι ένα ερευνητικό έργο για την πολυγλωσσία (2014-2018) που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του 7ου ΠΠ

Αυτός ο οδηγός προσφέρει ένα σύνολο εργαλείων και αποτελεσμάτων αναζήτησης.

Ο οδηγός αυτός αποτελεί πρωτίστως ένα εργαλείο για άτομα που δεν συμμετέχουν συνήθως στην πανεπιστημιακή έρευνα, αλλά των οποίων οι επαγγελματικές ή πολιτικές δραστηριότητες τους οδηγούν να λάβουν υπόψη τα προβλήματα της πολυγλωσσίας, να λάβουν θέση για τα προβλήματα αυτά και, άμεσα ή έμμεσα, να καθοδηγούν τις αποφάσεις γλωσσικής πολιτικής σε τοπικό, εθνικό ή υπερεθνικό επίπεδο. Ως εκ τούτου, σε αυτά τα καθήκοντα, συχνά πρέπει να σταθμίζουν τα αντίστοιχα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των μέτρων πολιτικής που προτείνονται από τους διάφορους κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες για την πολυγλωσσία. Ο οδηγός MIME έχει σχεδιαστεί για να τους βοηθήσει να αντιμετωπίσουν αυτού του είδους την κατάσταση.

Η εισαγωγή αυτή έχει τρεις στόχους:

- 1 εξετάζει τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του σχεδίου MIME. Αυτό συμβάλλει στην αντιμετώπιση του υπόλοιπου οδηγού με βαθύτερη κατανόηση των προκλήσεων της γλωσσικής πολυμορφίας·
- 2 παρουσιάζει τη δομή του οδηγού, εξηγώντας τι προτείνει το παρόν έγγραφο (αλλά επίσης, χωρίς να είναι λιγότερο σημαντικό, τι δεν προορίζεται να παράσχει)·
- 3 περιέχει πρακτικές οδηγίες για τον τρόπο χρήσης αυτού του Οδηγού.

Το σχέδιο MIME στοχεύει στην *πολύγλωσση πρόκληση για τον ευρωπαϊό πολίτη*. Ανταποκρινόμενη στο αίτημα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εξετάζει ένα πολύ ευρύ φάσμα πτυχών της πολυγλωσσίας, καταργώντας ένα ασυνήθιστα μεγάλο έργο. Η MIME απαντά στις ακόλουθες ερωτήσεις:

► Πώς μπορούν οι Ευρωπαίοι να εξισορροπήσουν τις ανάγκες κινητικότητας σε μια ολοκληρωμένη, τεχνολογικά προηγμένη σύγχρονη κοινωνία με την ανάγκη διατήρησης και αξιοποίησης της γλωσσικής και πολιτιστικής πολυμορφίας της Ευρώπης;

► Τι συνεπάγεται αυτή η πρόκληση όσον αφορά τις επικοινωνιακές πρακτικές, τη χρήση των γλωσσικών και γλωσσικών δικαιωμάτων, τη διδασκαλία γλωσσών και την εκμάθηση γλωσσών;

► Πώς μεταφράζεται αυτό σε πολιτικές που αφορούν τις εθνικές γλώσσες, τις μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών ή των παραδοσιακών γλωσσών;

Το MIME προσφέρει μια καινοτόμο προσέγγιση με (i) μια γωνία ανάλυσης πολιτικής (ii) μια διεπιστημονική προοπτική που συνδυάζει έντεκα διαφορετικούς κλάδους, (iii) ένα πλαίσιο διαχείρισης της πολυμορφίας που ενσωματώνει τα συνήθη γλωσσικά ζητήματα που εξετάζονται χωριστά.

Τα ζητήματα αυτά υπερβαίνουν κατά πολύ τις περισσότερες προσεγγίσεις της γλωσσικής πολιτικής. Ως εκ τούτου, το σχέδιο MIME έχει επίσης σχεδιαστεί για να ενθαρρύνει την καινοτομία στη γλωσσική πολιτική σε τρία κύρια επίπεδα.

Πρώτον, η προσέγγισή της βασίζεται στην ανάλυση της δημόσιας πολιτικής. Αυτό το διακρίνει από άλλες έρευνες σχετικά με τη γλώσσα και την πολυγλωσσία, η οποία επικεντρώνεται κυρίως στην παρατήρηση των γλωσσικών πρακτικών των ηθοποιών σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα. Αντ' αυτού, το σχέδιο MIME προσφέρει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο στο οποίο ένα ευρύ φάσμα αντιλήψεων, από τις πρόσφατες κοινωνικογλωσσικές εργασίες σχετικά με τις διαδικασίες μικροεπίπεδου έως τις μακροεπίπεδες εκτιμήσεις της γλωσσικής δικαιοσύνης από πολιτική θεωρία, μπορεί να συμφωνηθεί από μια προοπτική προσανατολισμένη στις πολιτικές.

Δεύτερον, το πρόγραμμα MIME είναι βαθιά διεπιστημονικό. Οι εταίροι του έργου αντιπροσωπεύουν έντεκα διαφορετικούς κλάδους, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών επιστημών, της φιλοσοφίας, της κοινωνικογλωσσικής, της μετάφρασης, της κοινωνιολογίας, των επιστημών της εκπαίδευσης, της ιστορίας, των οικονομικών, της γεωγραφίας, του δικαίου και της ψυχολογίας. Ωστόσο, όλοι οι επικεφαλής των ομάδων έχουν προηγούμενη εμπειρία από την ιδιαίτερη πειθαρχία τους στη γλωσσική και/ή πολιτιστική πολυμορφία. Βασικά, αυτές οι πειθαρχικές κατευθυντήριες γραμμές διανέμονται ευρέως στο σχέδιο, επιτρέποντας μια ισορροπημένη και ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη διαχείριση της γλωσσικής πολυμορφίας.

Τρίτον, το σχέδιο MIME εξετάζει από κοινού ένα ευρύ φάσμα γλωσσικών προβλημάτων που συνήθως εξετάζονται χωριστά, επιτρέποντας μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη διαχείριση της

γλωσσικής πολυμορφίας. Λαμβάνει ταυτόχρονα υπόψη προβλήματα όπως:

- ▶ προστασία και προώθηση των περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών στην Ευρώπη·
- ▶ παρουσία και προβολή σε ένα κράτος μέλος της ΕΕ των επίσημων γλωσσών άλλων κρατών μελών (ως αποτέλεσμα της ενδοευρωπαϊκής κινητικότητας)·
- ▶ οι προκλήσεις της εκμάθησης δεύτερης ή ξένης γλώσσας στα εκπαιδευτικά συστήματα, που εγείρουν ιδίως το πρόβλημα του ειδικού ρόλου των μεγάλων γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης μιας ή περισσότερων *lingua franca*·
- ▶ γλωσσικά προβλήματα σχετικά με την παρουσίαση άλλων (συνήθως μη ευρωπαϊκών) γλωσσών που συνοδεύουν τα μεταναστευτικά ρεύματα·
- ▶ το πρόβλημα της αποτελεσματικής και δίκαιης επικοινωνίας στους πολυγλωσσικούς οργανισμούς —και όχι μόνο στα ίδια τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα·
- ▶ ορισμένα ειδικά θέματα που σχετίζονται με τη διαχείριση της πολυγλωσσίας, όπως οι γλωσσικές διαστάσεις της προστασίας των καταναλωτών ή οι ειδικές γλωσσικές ανάγκες των συνταξιούχων που είναι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ.

Πρέπει να επανεξετάσουμε τον γλωσσικό σχεδιασμό ως απάντηση σε ριζικές αλλαγές λόγω της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής ανάπτυξης.

Μέχρι σήμερα, οι διάφορες αυτές προκλήσεις έχουν παραδοσιακά μελετηθεί χωριστά από άλλες, χρησιμοποιώντας προσεγγίσεις που δίνουν προτεραιότητα σε μια συγκεκριμένη γωνία (ιδίως εφαρμοσμένες γλωσσικές ή εκπαιδευτικές επιστήμες, συχνά πολιτικές επιστήμες, ενίοτε διεθνές δίκαιο, λιγότερο συχνά άλλους κλάδους). Ωστόσο, η προσοχή σε ένα συγκεκριμένο πρόβλημα, υπό το πρίσμα μιας συγκεκριμένης πειθαρχίας, μπορεί να αφήσει εξίσου σημαντικά ζητήματα και προοπτικές ως προς αυτό.

Μια κατακερματισμένη προσέγγιση για τη διαχείριση της γλωσσικής πολυμορφίας είναι όλο και πιο απογοητευτική λόγω δύο σημαντικών τάσεων. Το πρώτο είναι η παγκοσμιοποίηση, η οποία αυξάνει τη συχνότητα των διαγλωσσικών επαφών. Η γλωσσική πολυμορφία έχει καταστεί υποχρεωτικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων κοινωνιών, είτε κατά την εργασία, είτε στο σχολείο είτε κατά τη διάρκεια των διακοπών, και εξαπλώνεται στην οικονομική ζωή (παραγωγή, κατανάλωση, εμπόριο). Η δεύτερη σημαντική τάση είναι η τεχνολογική εξέλιξη, ιδίως στον τομέα της πληροφόρησης και της επικοινωνίας, οι οποίες συνδέονται στενά με τις γλωσσικές δεξιότητες και τη χρήση της γλώσσας.

Από κοινού, οι τάσεις αυτές υπογραμμίζουν το γεγονός ότι οι κοινωνίες υφίστανται ταχεία και θεμελιώδη αλλαγή. Η αλλαγή αυτή επηρεάζει τη γλώσσα και την πολυγλωσσία με διάφορους τρόπους, συχνά με ασαφή όρια μεταξύ των τύπων γλωσσικών προκλήσεων. Ενώ η ανάλυση παραμένει χρήσιμη για τη συστηματική ανάλυση των σύγχρονων γλωσσικών προβλημάτων, η ανάλυση αυτή πρέπει επίσης να τα θεωρεί ως διαφορετικές πτυχές ενός παγκόσμιου ζητήματος: ποιος είναι ο ρόλος που θέλουμε να δώσουμε στην πολυγλωσσία στη σύγχρονη ευρωπαϊκή

κοινωνία;

Η πρόκληση αυτών των συνδυασμένων τάσεων είναι η αυξανόμενη διασύνδεση των επιπέδων των γλωσσικών προβλημάτων, όπου το μικροεπίπεδο (άτομα και νοικοκυριά), το μεσοεπίπεδο (είτε για κερδοσκοπικό είτε όχι, δημόσιο ή ιδιωτικό, όπως πανεπιστήμια και επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα), και το μακροεπίπεδο (κοινωνία στο σύνολό της, σε τοπικό, εθνικό ή παγκόσμιο επίπεδο) αλληλοεπηρεάζονται. Η τάση αυτή δεν αφορά ειδικά τη γλώσσα, αλλά στην περίπτωση της εγείρει ζητήματα ιδιαίτερης πολυπλοκότητας. Για παράδειγμα, η προστασία μιας μειονοτικής γλώσσας δεν μπορεί πλέον να εξετάζεται αυστηρά εντός των ορίων μιας συγκεκριμένης περιοχής: το πεπρωμένο της γλώσσας εξαρτάται επίσης από την προβολή της στο Διαδίκτυο και τη διαθεσιμότητά της αλλού, για παράδειγμα σε πόλεις όπου τα νεαρά μέλη της κοινότητας πηγαίνουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι πιθανό ότι η γλωσσική ένταξη των μεταναστών μπορεί να είναι μια πιο περίπλοκη και πολύγλωσση διαδικασία από ό, τι στο παρελθόν.

Στο παρελθόν, η «ένταξη» ήταν συχνά το ισοδύναμο της απόκτησης τοπικής γλώσσας. Ωστόσο, ως αποτέλεσμα των τεχνολογικών και πολιτιστικών αλλαγών, η μαθησιακή διαδικασία είναι πιθανότερο να συνδέεται σήμερα με διάφορες μορφές διατήρησης της «κληρονομημένης γλώσσας»: το χαμηλότερο κόστος των διεθνών ταξιδιών και τηλεπικοινωνιών καθιστά τη γλώσσα της χώρας προέλευσης άμεσα διαθέσιμη στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Οι γεωπολιτικές τάσεις επηρεάζουν τις εγχώριες δραστηριότητες, καθώς και οι προσωπικές απόψεις μπορούν να έχουν παγκόσμια απήχηση μέσω των κοινωνικών δικτύων. Η ισχύς και οι λεπτομέρειες αυτών των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των επιπέδων μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με την περίπτωση, συγκρίνοντας τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής με ένα ευρύ φάσμα τοπικών συνθηκών.

Εν ολίγοις, η επανεξέταση της γλωσσικής πρόκλησης απαιτεί να αναλάβουμε τον έλεγχο ενός σημαντικού επιπέδου πολυπλοκότητας και να το χειραγωγήσουμε από συστημική άποψη. Οι αποδεκτές ιδέες σχετικά με τη γλωσσική πολιτική δεν είναι πάντα κατάλληλες για την αντιμετώπιση αυτού του καθήκοντος. Η βασική αποστολή του σχεδίου MIME είναι να παράσχει ένα αναλυτικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση αυτής της πολυπλοκότητας. Ο γενικός στόχος του σχεδίου δεν είναι πλέον η παροχή λεπτομερούς γλωσσικής ανάλυσης των διαδικασιών επικοινωνίας σε συγκεκριμένα πλαίσια (όπως έχει γίνει σε προηγούμενα ερευνητικά έργα), αλλά η ανάπτυξη μιας προσέγγισης που δημιουργεί, σε γενικότερο επίπεδο, συνεκτικές πολιτικές απαντήσεις στις προκλήσεις της γλωσσικής πολυμορφίας, και η παρουσίαση των απαντήσεων αυτών με εφαρμογές σε συγκεκριμένες καταστάσεις. Τέλος, το σχέδιο MIME έχει ως στόχο να προτείνει:

Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι διασυνδέσεις μεταξύ του μικροεπίπεδου (άτομα), του μεσοεπίπεδου (οργανισμών) και του μακροεπίπεδου (κράτος ή κοινωνία).

Η Ευρώπη ως κοινωνικό και πολιτικό σχέδιο απαιτεί τόσο την κινητικότητα όσο και την ένταξη, αλλά η ύπαρξη περισσότερων του ενός σημαίνει συχνά λιγότερο από το άλλο, και αντιστρόφως.

► ένα σύνολο διασυνδεδεμένων και αμοιβαίως συμβατών αναλύσεων των γλωσσικών προβλημάτων που βοηθούν στην επίλυση ενός ευρέος φάσματος θεμάτων (πολιτική, κοινωνική, εκπαιδευτική, επικοινωνία, κ.λπ.), αλλά και συμβάλλουν στην αποτελεσματική μετακίνηση μεταξύ των πολύ μικρών, των μεσο και των μακροεπίπεδων στα οποία πραγματοποιούνται οι γλωσσικές διαδικασίες·

► ένα σύνολο εργαλείων προσανατολισμένων στη χάραξη πολιτικής, τα οποία μπορούν να προσαρμοστούν και να εφαρμοστούν σε συγκεκριμένες έννοιες, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τις ταχείες αλλαγές που επηρεάζουν αυτά τα πλαίσια.

Η αναλυτική αναφορά του πυρήνα του σχεδίου MIME είναι το συμβιβαστικό μοντέλο, το οποίο παρέχει ένα ενοποιητικό πλαίσιο. Το σχέδιο ξεκινά από την ιδέα ότι τα γλωσσικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαίοι πολίτες και οι αρχές τους μπορούν να αντιμετωπιστούν με το πρίσμα ενός κοινού προβλήματος. Αυτό το κοινό πρόβλημα αποτελεί πρόβλημα ένταξης μεταξύ δύο στόχων, δηλαδή της κινητικότητας και της ένταξης.

Το συμβιβαστικό μοντέλο είναι ένα κλασικό εργαλείο για την ανάλυση πολιτικής. Μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε πρόβλημα στο οποίο η κοινωνία πρέπει να λάβει αποφάσεις, και ειδικότερα πρέπει να εξισορροπήσει τους επιθυμητούς αλλά μη συγκλίνοντες στόχους. Η πολυγλωσσία αποτελεί πρόκληση ακριβώς επειδή συνδέεται με δύο διαφορετικούς στόχους που δεν συμβιβάζονται εύκολα:

► Από τη μία πλευρά, η Ευρώπη σημαίνει καταστεί μια άκρως ολοκληρωμένη ένωση, οι πολίτες της οποίας μπορούν να μετακινούνται ελεύθερα μεταξύ των κρατών μελών για εργασία, σπουδές, αναψυχή ή συνταξιοδότηση. Αυτό ονομάζεται κινητικότητα, μια έννοια που υποδηλώνει ένα ευρύτερο φάσμα διαδικασιών από τη φυσική μετανάστευση και περιλαμβάνει την αυξανόμενη πληθώρα κινήτρων και τρόπων που σχετίζονται με τη γεωγραφική, ή μερικές φορές εικονική, μετακίνηση των ανθρώπων. Η κινητικότητα απαιτεί εύκολη επικοινωνία μεταξύ ατόμων από διαφορετικό γλωσσικό υπόβαθρο. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τον κατάλληλο συνδυασμό στρατηγικών που περιλαμβάνουν την εκμάθηση γλωσσών καθώς και διάφορους τρόπους χρήσης των γλωσσών. Ωστόσο, η κινητικότητα θέτει υπό αμφισβήτηση την παραδοσιακή σχέση μεταξύ μιας συγκεκριμένης γλώσσας και μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής·

► Από την άλλη πλευρά, η «πολυγλωσσική πρόκληση» εγείρει ζητήματα ένταξης, στα οποία οι γλώσσες διαδραματίζουν θεμελιώδη ρόλο. Το φάσμα των γλωσσών που ομιλούνται στην Ευρώπη είναι ζωτικής σημασίας για τον καθορισμό της πολυμορφίας της, η οποία αναγνωρίζεται ως κεντρική αξία της Ένωσης. Η ποικιλομορφία αυτή εκδηλώνεται στη γλωσσική ιδιαιτερότητα των διαφόρων τμημάτων της ΕΕ, όπου τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικές επίσημες γλώσσες (μερικές φορές περισσότερες από μία, με διαφορετικές διατάξεις, σε εθνικό και/ή υποεθνικό επίπεδο, για την αντιμετώπιση αυτής της πολυμορφίας). Η ένταξη, λοιπόν, αναφέρεται σε μια αίσθηση του ανήκειν και της σύνδεσης με έναν τόπο κατοικίας — ίσως επειδή γεννηθήκαμε εδώ, ή μετακόμισε και επιλέξαμε να ζήσουμε εκεί. Αυτή η αίσθηση του

ανήκειν μπορεί να εκφραστεί ιδίως μέσω της συμμετοχής στην κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της χώρας, της περιφέρειας ή της περιοχής κατοικίας. Αυτό συνεπάγεται εξοικείωση με την τοπική γλώσσα. Έτσι, οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη διατήρηση ή/και την ανάδυση της αίσθησης του ανήκειν και της σύνδεσης απαιτούν την αναγνώριση και την εδραίωση των πολυάριθμων γλωσσών και πολιτισμών που συνθέτουν την ευρωπαϊκή πολυμορφία. Η καλλιέργεια ιστορικά εδραιωμένης ποικιλομορφίας, καθώς και η αναγνώριση της μοναδικότητας των στοιχείων, μικρών ή μεγάλων, που συνθέτουν αυτή την ποικιλομορφία, δεν οδηγούν σε κανενός είδους απόρριψη ή αποκλεισμό του άλλου. Αντιθέτως, η διατήρηση του γλωσσικού περιβάλλοντος είναι αυτή που επιτρέπει στους ηλικιωμένους κατοίκους να αισθάνονται σίγουροι για την ικανότητά τους να επεκτείνουν την ένταξη στους νεοεισερχόμενους. Αυτό είναι σημαντικό, δεδομένης της σημασίας που αποδίδουν οι άνθρωποι στη γλώσσα και τον πολιτισμό στις διαδικασίες οικοδόμησης ταυτότητας. Ωστόσο, ενώ η ένταξη περιλαμβάνει την ένταξη των νεοεισερχομένων στις τοπικές συνθήκες, δεν απαιτεί από τους νεοεισερχόμενους να εγκαταλείψουν τα γλωσσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά που τους προσδίδουν, και μπορεί να λάβει υπόψη την εμφάνιση πολυεπίπεδων ταυτοτήτων.

Η ένταση μεταξύ κινητικότητας και ένταξης είναι ιδιαίτερα έντονη στον τομέα της γλώσσας.

Στη συνέχεια, το έργο MIME εδραιώνει την ιδέα ότι ανακύπτει ένα συμβιβαστικό πρόβλημα μεταξύ της «κινητικότητας» και της «ενσωμάτωσης». Αφενός, εάν η κοινωνία επιλέξει να επιμείνει αποκλειστικά στις ανάγκες ένταξης σε μια δεδομένη θέση στην ΕΕ, αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε ουσιαστικά ή συμβολικά εμπόδια στην κινητικότητα των πολιτών. Παρουσιάζοντας διαφορετικά, η αποκλειστική επιμονή στην «ένταξη» θα καθιστούσε την κινητικότητα πιο δαπανηρή για τους ανθρώπους, από υλικής ή συμβολικής άποψης. Η μεγαλύτερη ένταξη έχει συνήθως ως αποτέλεσμα λιγότερη κινητικότητα. Αντίθετα, η αποκλειστική εστίαση στην κινητικότητα μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ένταξη, διότι μπορεί, μέσω των ενιαίων δυνάμεων που ενθαρρύνει, να διαβρώσει την αίσθηση του ανήκειν, την ιδιαιτερότητα και τη ριζοβολία που συνδέονται με διαφορετικούς τόπους στην ΕΕ. Στη χειρότερη περίπτωση, εάν αυτή η έμφαση στην κινητικότητα θεωρηθεί ότι υπονομεύει τις τοπικές γλώσσες και πολιτισμούς, μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο σε ορισμένους πολίτες που μπορεί να αισθάνονται ότι στερούνται της αίσθησης του ανήκειν (στον τόπο διαμονής). Η ακατέργαστη κινητικότητα μπορεί να προκαλέσει αναστάτωση στις διαδικασίες ένταξης.

Βασική αποστολή του MIME είναι ο προσδιορισμός γλωσσικών πολιτικών που μπορούν να βελτιώσουν τη συμβατότητα μεταξύ κινητικότητας και ένταξης σε τομείς όπως τα γλωσσικά δικαιώματα, η χρήση μιας γλώσσας στη δημόσια σφαίρα, η γλωσσική εκπαίδευση και η επικοινωνία σε συγκεκριμένες ρυθμίσεις

Εν ολίγοις, το πους έχει τα τυπικά συστατικά ενός συμβιβασμού, στον οποίο δύο στόχοι, και οι δύο δικαιολογημένοι, συχνά περιλαμβάνουν κατευθυντήριες γραμμές που μπορεί να είναι αντίθετες μεταξύ τους. Για την επίλυση του συμβιβασμού, το σχέδιο MIME έχει δύο στόχους:

► Προσδιορισμός, υπό τους υφιστάμενους περιορισμούς (οι οποίοι, για τους προαναφερθέντες λόγους, περιορίζουν την έκταση της κινητικότητας που μπορεί να επιτευχθεί διατηρώντας παράλληλα ένα ορισμένο επίπεδο ένταξης, και αντιστρόφως), την καλύτερη ισορροπία μεταξύ κινητικότητας και ένταξης·

► Προσδιορισμός πολιτικών προσανατολισμών που μπορούν να συμβάλουν στην άμβλυνση αυτού του περιορισμού — ιδίως για τη διαμόρφωση μέτρων (ή νέων συνδυασμών μέτρων) που μπορούν να αυξήσουν την κινητικότητα χωρίς να εμποδίζουν την ένταξη, και να βελτιώσουν την ένταξη χωρίς να περιορίζουν την κινητικότητα. Η κατευθυντήρια αρχή είναι να αυξηθεί η συμβατότητα μεταξύ κινητικότητας και ένταξης.

Η κοινωνική συνοχή σε ευρωπαϊκό επίπεδο απαιτεί ισορροπημένο συνδυασμό κινητικότητας και ένταξης, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη χρήση γλωσσών, γλωσσικών δικαιωμάτων και γλωσσικών δεξιοτήτων.

Η πολυγλωσσία έχει ζωτική σημασία σε μια εποχή κατά την οποία η ΕΕ, ως κοινωνικό και πολιτικό σχέδιο, πρέπει να επανεξετάσει τις συνθήκες έλξης για τους πολίτες

Οκ. ΙΜΕ επανεξετάζει τα παραδοσιακά γλωσσικά προβλήματα σύμφωνα με αυτό το συμβιβαστικό μοντέλο, προκειμένου να επισημάνει τις προσαρμογές των υφιστάμενων διατάξεων που μπορούν να αυξήσουν τη συμβατότητα μεταξύ κινητικότητας και ένταξης σε διάφορους τομείς (συνταγματικές διατάξεις, καθημερινή ζωή σε διάφορες γειτονίες, εκπαιδευτικά συστήματα κ.λπ.), και μερικές φορές προτείνει ριζικά νέες διατάξεις. Η κινητικότητα και η ένταξη είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία της Ευρώπης ως κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού σχεδίου. Είναι σημαντικές για τον εαυτό τους, αλλά και ως δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, διότι, από κοινού, δημιουργούν τα θεμέλια μιας συνεκτικής ευρωπαϊκής κοινωνίας: η συνοχή σε ευρωπαϊκό επίπεδο εξαρτάται από τον ισορροπημένο συνδυασμό κινητικότητας και ένταξης. Αυτή η ισορροπία, φυσικά, είναι κάτι δυναμικό που αλλάζει με την πάροδο του χρόνου, αλλά η γενική προοπτική της μακροπρόθεσμης συνοχής μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: Η Ευρώπη θα είναι συνεκτική:

► Εάν οι πολίτες της μπορούν εύκολα να μετακινηθούν μεταξύ των κρατών μελών και δεν περιορίζονται σε ένα μόνο κράτος στο οποίο γεννήθηκαν ή θα είχαν σπουδάσει. Αυτό απαιτεί την υποστήριξη διατάξεων και θεσμών που διευκολύνουν την κινητικότητα για εργασία, σπουδές, αναψυχή και συνταξιοδότηση. Η στήριξη αυτή μπορεί να αφορά τη νομική παροχή γλωσσικών δικαιωμάτων, τον σχεδιασμό των σχολικών προγραμμάτων, τη ρύθμιση της πολυγλωσσίας στη συσκευασία καταναλωτικών αγαθών, τους όρους υπό τους οποίους εξασφαλίζεται η πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες κ.λπ.

► και εάν, κατά την πλήρη αξιοποίηση των εκπαιδευτικών, επαγγελματικών και άλλων ευκαιριών που προσφέρει η κινητικότητα, οι πολίτες περιλαμβάνονται στην τοπική κοινότητα στην οποία είναι εγκατεστημένοι, για σύντομο ή μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Αυτό απαιτεί την υποστήριξη της ζωτικότητας των διαφόρων κοινοτήτων, μεγάλων ή μικρών, που διαφέρουν από τις άλλες και αποδεικνύουν τη μοναδικότητά τους, ιδίως μέσω των ιδιαιτεροτήτων τους. Ως εκ τούτου, η συνοχή συνεπάγεται επίσης την προσοχή των ατόμων που επέλεξαν να μην μετακινηθούν, ή δεν έχουν ιδιαίτερο λόγο να το πράξουν, αλλά είναι στο ρόλο της κοινωνίας υποδοχής. Το αίσθημα του ανήκειν δεν πρέπει να απειλείται, αλλά να εμπλουτίζεται από την άφιξη μετακινούμενων ευρωπαϊκών πολιτών, γλωσσικά και πολιτισμικά διαφορετικά.

Το MIMÉ αντιμετωπίζει ζητήματα ζωτικής σημασίας για την Ευρώπη ως πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό σχέδιο, διότι η διαχείριση της πολυγλωσσίας μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη συνοχή της (ή, σε περίπτωση κακής διαχείρισης, μπορεί να την παρεμποδίσει σοβαρά). Ο τρόπος με τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση συνδέεται με την πολυμορφία των γλωσσών της έχει επίσης αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο οι πολίτες μπορούν να έχουν σχέσεις με την εν λόγω εταιρεία. Σε μια περίοδο ταχείας αλλαγής, όταν τα ισχυρά μηνύματα από την εκλογική κάλπη σε πολλά κράτη μέλη δείχνουν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως θεσμικό όργανο, πρέπει να επανενταχθεί με την έννοια της Ευρώπης ως συλλογικού σχεδίου, η σημασία της αρμόδιας διαχείρισης της πολυγλωσσίας δεν μπορεί να υπερεκτιμηθεί.

Το MIMÉ δεν αφορά μια συγκεκριμένη πτυχή της πολυγλωσσίας, αλλά τη διαχείριση της πολυγλωσσίας με ολοκληρωμένο τρόπο, ως χαρακτηριστικό που διέρχεται από διαφορετικές καταστάσεις. Ο τόμος αυτός παρέχει έννοιες, μοντέλα, αρχές, αναφορές και παραδείγματα επιτυχημένων πρακτικών.

Δεδομένου του θεματικού πεδίου εφαρμογής του, το σχέδιο MIMÉ δεν αφορά μια συγκεκριμένη πτυχή της πολυγλωσσίας — όπως πώς να προετοιμαστούν καλύτερα οι εκπαιδευτικοί για γλωσσικά διαφορετικές τάξεις, ή να σχεδιαστούν συστήματα για την προστασία των γλωσσικών δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων, ή ρευστές μεταφραστικές υπηρεσίες για την ΕΕ, ή να διασφαλιστεί η γλωσσική ένταξη των ενηλίκων μεταναστών. Είναι για όλα τα ερωτήματα από την αρχή, αλλά καταρχάς πρόκειται για την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης που θα προσδιορίζει ρητά τις διασυνδέσεις μεταξύ αυτών των θεμάτων και θα μας επιτρέπει να τα σκεφτόμαστε από κοινού. Το MIMÉ ανησυχεί για τον τρόπο με τον οποίο όλα αυτά τα ζητήματα συγχωνεύονται σε μια οριζόντια πρόκληση και ότι μπορούμε να ανταποκριθούμε σε αυτήν την πρόκληση μιας ολοκληρωμένης γλωσσικής πολιτικής. Οι προτεραιότητες αυτές αντικατοπτρίζονται στον παρόντα οδηγό.

Αυτός ο οδηγός προορίζεται ως εργαλείο για να θεωρήσει την πολυγλωσσία ως ένα ευρύ πρόβλημα και να προσφέρει στους αναγνώστες έννοιες, αναφορές και, τελικά, έμπνευση για να σχεδιάσουν τις δικές τους πολιτικές απαντήσεις στα πρακτικά προβλήματα που θέτει η πολυγλωσσία σε συγκεκριμένα πλαίσια. Ορισμένοι χρήστες, είτε στις εθνικές ή υπερεθνικές αποστολές δημόσιας διοίκησης, είτε στην πολιτική τους συμμετοχή (είτε σε τοπικό, εθνικό είτε σε υπερεθνικό επίπεδο), πρέπει να σκεφτούν μια εκπληκτική ποικιλία γλωσσικών ζητημάτων. Θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν το κατάλληλο ποσό χρηματοδοτικής βοήθειας που θα παρέχεται σε πολιτιστικά κέντρα που παρέχουν παραδοσιακή γλωσσική μειονότητα. Άλλοι χρήστες πρέπει να γνωρίζουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των εναλλακτικών προσεγγίσεων για τη γλωσσική ένταξη των ενηλίκων μεταναστών. Τα πολλά ερωτήματα που τίθενται σε σχέση με τέτοια θέματα, τα οποία εκ πρώτης όψεως φαίνονται σαφώς οριοθετημένα, δεν έχουν κατ' ανάγκη σαφή και σαφή απάντηση: για παράδειγμα, η επιλογή των στρατηγικών για την υποστήριξη της εκμάθησης της γλώσσας υποδοχής θα εξαρτηθεί, μεταξύ άλλων, από το προσωπικό προφίλ των ενδιαφερόμενων μεταναστών, τις παραδόσεις της κοινωνίας υποδοχής όσον αφορά τη γλωσσική πολυμορφία, τον βαθμό της αντιληπτής διαγλωσσικής απόστασης μεταξύ της επίσημης γλώσσας ή των επίσημων γλωσσών της χώρας υποδοχής και της γλώσσας ή των γλωσσών που χρησιμοποιεί η εν λόγω ομάδα μεταναστών κ.λπ. Με άλλα λόγια, δεν υπάρχουν λύσεις ενιαίου μεγέθους.

Για όλους αυτούς τους λόγους, ο παρών οδηγός έχει σαφή προσανατολισμό με βάση την (διαμφισβήτητη) έννοια των «βέλτιστων πρακτικών». Αυτό που είναι καλύτερο είναι πάντα συγκεκριμένο, και αυτό που λειτουργεί κάπου δεν είναι απαραίτητα σχετικό αλλού. Επιπλέον, σε μια περίοδο επιταχυνόμενων αλλαγών, αυτό που είναι καλύτερο σε κάποιο σημείο μπορεί να μην είναι πλέον κατάλληλο λίγα χρόνια αργότερα. Από την άλλη πλευρά, ο οδηγός αυτός δίνει προτεραιότητα στα εργαλεία που μπορούν να υιοθετήσουν οι αναγνώστες και να προσαρμοστούν στους δικούς τους στόχους. Κατά την παρουσίαση αυτών των εργαλείων, προτεραιότητά μας είναι η συνοχή: διασφαλίζουμε ότι αντιστοιχούν σε μια ολοκληρωμένη προοπτική της διαχείρισης της γλωσσικής πολυμορφίας ως οριζόντιου κοινωνικού ζητήματος, το οποίο αποτελεί προϋπόθεση για την καλή δημόσια πολιτική. Αλλά τα απεικονίζουμε επίσης με παραδείγματα επιτυχημένων πρακτικών - μια ιδέα που θεωρούμε πολύ πιο καρποφόρα από τις «βέλτιστες πρακτικές». Η απόδειξη του τρόπου με τον οποίο έχει αντιμετωπιστεί κάποιο πρόβλημα δεν σημαίνει ότι η ίδια στρατηγική πρέπει να αντιγραφεί αλλού· ωστόσο, η εμπειριστατωμένη ανάλυση ενός γλωσσικού προβλήματος και οι στοχοθετημένες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο επιλύθηκε επιτυχώς σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο μπορούν να παράσχουν στον αναγνώστη χρήσιμα εργαλεία και να δώσουν μια πηγή έμπνευσης.

Εν ολίγοις, αντί να δημοσιεύει συστάσεις ή να δίνει όλες τις συνταγές, ο παρών Οδηγός έχει ως στόχο να βοηθήσει τους χρήστες να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της γλωσσικής πολυμορφίας ως κοινωνικού προβλήματος μεγάλης κλίμακας και να τους εφοδιάσει με εργαλεία με τα οποία μπορούν να εντοπίσουν τους ακρογωνιαίους λίθους ενός σχεδίου πολιτικής για τη δική τους γλωσσική πολιτική, στο δικό τους πλαίσιο, ικανοποιώντας τις δικές τους ανάγκες.

**Μια καθολική λύση δεν υπάρχει.
Δεν δίνουμε συνταγές ή συστάσεις
για ένα πρόβλημα.**

Εάν κατά την εργασία υπαλλήλου εθνικής ή υπερεθνικής διοίκησης, κατά την πολιτική δραστηριότητα εκλεγμένου μέλους τοπικού, εθνικού ή διεθνούς νομοθετικού σώματος, ή σε δημόσιες συζητήσεις στις οποίες συμμετέχουν τα μέσα ενημέρωσης, οι πολίτες ή οι πολίτες στο σύνολό τους, υπάρχουν όλα τα είδη των καταστάσεων όπου απαιτείται καθοδήγηση.

Ο οδηγός αυτός θα βοηθήσει τους χρήστες να αναπτύξουν την αυτονομία τους στις συζητήσεις για θέματα διαχείρισης της πολυμορφίας, σταθμίζοντας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα διαφόρων προτάσεων που υποβάλλονται από άλλους παράγοντες ή ομάδες συμφερόντων. Η εστίασή μας στην έννοια των εργαλείων που μπορούν να υιοθετήσουν οι αναγνώστες μας αντικατοπτρίζει επίσης την ευαισθητοποίησή μας για την ταχεία και πανταχού παρούσα αλλαγή. Οι λύσεις που μπορούν να είναι συνετές τώρα ενδέχεται να μην είναι πλέον επαρκείς αργότερα — η αυξανόμενη προβολή του προβλήματος των μεταναστευτικών ροών τα τελευταία χρόνια είναι πιθανώς το πιο προφανές παράδειγμα αυτού. Οι συγκεκριμένες λύσεις είναι παροδικές, αλλά τα εργαλεία έχουν πολύ μεγαλύτερη διάρκεια ζωής. Βοηθώντας τους χρήστες να αναλάβουν τον έλεγχο των

βασικών στοιχείων μιας γλωσσικής πολιτικής, ελπίζουμε να παράσχουμε στους αναγνώστες μια υπηρεσία που θα αποδειχθεί χρήσιμη μακροπρόθεσμα.

Ο παρών οδηγός, ο οποίος δεν αποσκοπεί στην αυτόματη κατάρτιση σχεδίων πολιτικής, ενθαρρύνει τους αναγνώστες να συμμετέχουν ενεργά στην επιλογή, τον σχεδιασμό και την αξιολόγηση των γλωσσικών πολιτικών. Οι λεπτομέρειες των εργασιών ανάλυσης πολιτικής μπορούν στη συνέχεια να ανατεθούν σε μια ομάδα εργασίας ειδικευμένη στη γλωσσική πολιτική, αλλά οι ακόλουθες σελίδες θα βοηθήσουν τους εκλεγμένους αξιωματούχους ή τους πολιτικούς με αρμοδιότητες στον τομέα αυτό να αναπτύξουν μια πολύ σαφέστερη έννοια του τι θέλουν να πάρουν και γιατί. Αναμφίβολα, η επιλογή και ο εκ των προτέρων σχεδιασμός μιας γλωσσικής πολιτικής, καθώς και η επακόλουθη αξιολόγησή της, είναι ένα εξαιρετικά περίπλοκο εγχείρημα που απαιτεί εξειδικευμένη εργασία, και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι επαγγελματίες της γλωσσικής πολιτικής είναι επίσης απαραίτητοι. Αλλά όπως δείχνει ο οδηγός αυτός, αυτοί οι επαγγελματίες θα πρέπει να είναι μια πραγματικά διεπιστημονική ομάδα εργασίας, με τη συμμετοχή ειδικών από ένα πλήρες φάσμα κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών. Ο λόγος, πολύ απλά, είναι ότι η γλωσσική πολυμορφία είναι μια πραγματικότητα που καλύπτει διάφορες διαστάσεις της καθημερινής ζωής των ανθρώπων, των οργανώσεων και της κοινωνίας στο σύνολό της.

Ο οδηγός αυτός είναι ένα εργαλείο που επιτρέπει στους χρήστες να εντοπίζουν προτεραιότητες για τα δικά τους σχέδια πολιτικής, στο δικό τους πλαίσιο.

Τα γλωσσικά προβλήματα σχετίζονται και σχηματίζουν ένα σύστημα. Η γλωσσική πολιτική υπάρχει για να επηρεάσει αυτό το σύστημα, το οποίο μπορούμε επίσης να θεωρήσουμε ως «γλωσσικό περιβάλλον», καθώς έχουν αναπτυχθεί άλλες δημόσιες πολιτικές για τη διαχείριση του φυσικού μας περιβάλλοντος. Το γλωσσικό περιβάλλον είναι εξαιρετικά ποικίλο. Αυτό συνεχίζεται σε συγκεκριμένους τομείς όπως η «διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση σε πολύγλωσσα σχολεία», η «δημόσια υπηρεσία διερμηνείας στα δικαστήρια», τα μαθήματα γλωσσών για ενήλικες σε κοινωνικά κέντρα, κ.λπ., και τα θεωρούμε ως πτυχές ενός παγκόσμιου γλωσσικού περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου, το τελευταίο περιλαμβάνει όλα τα γλωσσικά χαρακτηριστικά που χαρακτηρίζουν το περιβάλλον της καθημερινής μας ζωής. Περιλαμβάνει τα γλωσσικά δικαιώματα, τις γλωσσικές δεξιότητες, τη χρήση της γλώσσας και τις γλωσσικές αναπαραστάσεις σε διάφορους «τομείς» (όπως σχολεία, εργασία, διοίκηση κ.λπ.) στις οποίες οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν μέσω της γλώσσας.

Αν και το έργο MIME ασχολείται με την πολυγλωσσία ως ολοκληρωμένο σύστημα, έχει επίσης εξετάσει ένα πολύ ευρύ φάσμα ειδικών γλωσσικών προβλημάτων ως ιδιαίτερες πτυχές του γλωσσικού μας περιβάλλοντος. Τα προβλήματα που εξετάζονται στο MIME κυμαίνονται από συνταγματικά καθορισμένα γλωσσικά δικαιώματα των εθνικών μειονοτήτων έως την πρόοδο της μηχανικής μετάφρασης, από τον ρόλο της άτυπης εκπαίδευσης στη γλωσσική κατάρτιση έως τη μαθηματική μοντελοποίηση της γλωσσικής δυναμικής ή από τις γλωσσικές διαστάσεις της προστασίας των καταναλωτών έως τις γλωσσικές ανάγκες των διεθνώς μετακινούμενων συνταξιούχων, για να αναφέρουμε μερικά μόνο από τα προβλήματα που εξετάζονται σε αυτό το σχέδιο. Η λεπτομερής εξέταση καθενός από αυτά θα απαιτούσε μια πολύ μεγαλύτερη επιχείρηση — στην πραγματικότητα ένα ολοκληρωμένο ερευνητικό πρόγραμμα, με αποτέλεσμα ένα είδος εγκυκλοπαίδειας πολυγλωσσίας. Μια τέτοια εταιρεία θα απαιτούσε πολύ περισσότερο από ένα τετραετές σχέδιο.

Αυτό το βιβλίο δεν είναι ούτε εγκυκλοπαίδεια ούτε εγχειρίδιο, αλλά προσφέρει μια ευρεία και πρακτική κάλυψη του γλωσσικού περιβάλλοντος που οι γλωσσικές πολιτικές προσπαθούν να επηρεάσουν

Οι γενικές αρχές και τα συμπεράσματα ισχύουν επίσης για θέματα γλωσσικής πολιτικής που δεν εξετάζονται στον παρόντα οδηγό.

Ως αποτέλεσμα, αυτός ο Οδηγός δεν είναι εγκυκλοπαίδεια. Παρά το γεγονός ότι επικεντρώνεται στα εργαλεία, δεν είναι ούτε ένα εξειδικευμένο εγχειρίδιο. Η προσέγγισή μας εδώ είναι διαφορετική, και αυτό το *Vademecum* είναι μάλλον ένα εισαγωγικό βιβλίο, επειδή επικεντρώνεται στην παροχή στους αναγνώστες γρήγορης πρόσβασης σε καλά στοχευμένα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για τον εαυτό τους. Έτσι, κάναμε μια επιλογή από 72 θέματα που θεωρούμε ότι έχουν ιδιαίτερη σημασία, και τα οποία οργανώνονται σε έξι ομάδες:

- ▶ Ανάλυση γλωσσικής πολιτικής (ερωτήματα 1 έως 13)
- ▶ Μειονότητες, πλειοψηφίες και γλωσσικά δικαιώματα (ερωτήσεις 14-25)
- ▶ Γλωσσική πολυμορφία, κινητικότητα και ένταξη (ερωτήσεις 26-40)
- ▶ Γλωσσική εκπαίδευση, διδασκαλία και μάθηση (ερωτήματα 41 έως 53)
- ▶ Μετάφραση, γλωσσικές τεχνολογίες και εναλλακτικές στρατηγικές (ερωτήσεις 54-64)
- ▶ Ειδικά θέματα (ερωτήματα 65 έως 72).

Στο πλαίσιο κάθε ομάδας, οι εγγραφές του οδηγού επιλέχθηκαν για να παρέχουν εκτεταμένη κάλυψη πρακτικών ερωτήσεων και οι εγγραφές στον παρόντα οδηγό μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως βήματα για την αντιμετώπιση άλλων ζητημάτων.

Οι αναγνώστες μπορούν να σημειώσουν ότι, αν και μας λείπουν σε μεγάλο βαθμό, ορισμένες πτυχές της διαχείρισης της γλωσσικής πολυμορφίας δεν συζητούνται εδώ. Για παράδειγμα, δεν μελετήσαμε το σώμα της γλώσσας (όπως η ορθογραφική μεταρρύθμιση, η καινοτομία ορολογίας ή η επιλογή ενός αλφαβήτου). Δεν συζητούμε τις πολιτιστικές εκδηλώσεις της γλώσσας στη λογοτεχνία και τις τέχνες· επίσης, δεν αναφερόμαστε (ή μόνο οριακά) σε θέματα της γλωσσικής οικονομίας, όπως τα ποσοστά απόδοσης των γλωσσικών δεξιοτήτων στην αγορά εργασίας. Τα ζητήματα αυτά δεν τέθηκαν στην πρόσκληση υποβολής προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και, ως εκ τούτου, παραμελήθηκαν από το MIME, το πεδίο εφαρμογής του οποίου υπερβαίνει ήδη το πεδίο εφαρμογής των περισσότερων έργων πολυγλωσσίας, τόσο από την άποψη των αναλυτικών προκλήσεων όσο και από την άποψη της πολιτικής εφαρμογής. Ωστόσο, αυτή η σύνδεση του Οδηγού στην ανάλυση πολιτικής, όπου αξιολογούνται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των διαφόρων σεναρίων γλωσσικής πολιτικής, παρέχει μια φυσική γέφυρα για ορισμένες από τις οικονομικές διαστάσεις της πολυγλωσσίας, και η βιβλιογραφία που αναφέρεται σε διάφορες καταχωρίσεις παρέχει δείκτες προς αυτή τη συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Κάθε καταχώρηση ανοίγει με μια ερώτηση τίτλου, στην οποία δίνεται απάντηση. Προτεραιότητα μας παντού είναι η αποτελεσματικότητα: κάθε καταχώρηση αντιστοιχεί σε διπλή σελίδα. Η αντιμετώπιση των 72 ζητημάτων που εξετάζονται στον παρόντα οδηγό βασίζεται στο αναλυτικό μας πλαίσιο και πάντα αναφέρεται, άμεσα ή έμμεσα, στον συμβιβασμό μεταξύ κινητικότητας και ένταξης.

Δεν θα ενδιαφέρονται επίσης όλοι οι αναγνώστες για κάθε μία από τις ερωτήσεις που θέτουμε. Οι ανάγκες των αναγνωστών μας είναι πιθανόν διαφορετικές, έστω και μόνο λόγω της φύσης των δραστηριοτήτων τους (ως δημόσιοι υπάλληλοι, πολιτικοί, άνθρωποι των μέσων ενημέρωσης ή ενδιαφερόμενοι πολίτες), και δεν θα αναζητήσουν όλοι το ίδιο είδος πληροφοριών. Μερικοί δίσκοι θα θέλουν να πάνε απευθείας σε μερικές επιλεγμένες καταχωρήσεις. Ωστόσο, η πλοήγηση μέσω των άλλων τμημάτων, ιδίως εκείνης που είναι αφιερωμένη σε θέματα γενικής γλωσσικής πολιτικής, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να τεθούν συγκεκριμένες ανησυχίες σε ένα ευρύτερο πλαίσιο διαχείρισης της πολυμορφίας στο σύνολό του και να βοηθηθούν οι αναγνώστες να αποκομίσουν περισσότερα οφέλη από αυτόν τον οδηγό.

**Οι 72 καταχωρίσεις
επιτρέπουν ταχεία,
αποτελεσματική και
στοχευμένη πρόσβαση σε
βασικά ζητήματα γλωσσικής
πολιτικής**

Όλες οι συμμετοχές είναι οργανωμένες με παρόμοιο τρόπο: μετά από ένα σύντομο σχόλιο σχετικά με την εναρκτήρια ερώτηση, εξηγώντας γιατί αυτή η ερώτηση είναι σημαντική, εξετάζουμε τα σημαντικά αποτελέσματα της έρευνας ("Τι μας λέει η έρευνα; συμπερίληψη προηγούμενων εργασιών και σύνδεσή τους με τις προόδους που προκύπτουν από το έργο MIME. Ακολουθεί ένα τμήμα («Εικονογράφηση και αποδεικτικά στοιχεία») με επίκεντρο τα γεγονότα και τα αριθμητικά στοιχεία, και ένα τμήμα συμπερασμάτων αφιερωμένο στις «πολιτικές επιπτώσεις». Τέλος, σε κάθε περίπτωση, παρέχουμε ορισμένες αναφορές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν όχι μόνο για τη λεπτομερέστερη μελέτη ενός ζητήματος, αλλά και για την πρόσβαση σε θέματα που σχετίζονται με τη γλωσσική πολιτική.

Κύρια αποτελέσματα

François Grin, Manuel Célio Conceição,
Peter A. Kraus, László Marác, Žaneta Ozolina,
Nike K. Pokorn, Anthony Pym

Το σχέδιο MIME παράγει ευρύ φάσμα ερευνητικών αποτελεσμάτων, παρέχοντας καθοδήγηση για την επιλογή και τον σχεδιασμό των γλωσσικών πολιτικών στην Ευρώπη. Ας ξεκινήσουμε υπογραμμίζοντας τέσσερα σημαντικά συμπεράσματα, από τα οποία μπορούν να συναχθούν γενικές κατευθύνσεις πολιτικής.

1

Η πολυγλωσσία δεν μπορεί να αφηθεί στον εαυτό της και ας... πώς δεν είναι μια επιλογή. Οι γλωσσικές πολιτικές αποτελούν αναπόφευκτη πτυχή της κυβέρνησης· είναι απαραίτητες και δικαιολογημένες. Η γλώσσα είναι βαθιά αλληλένδετη με τις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές διαδικασίες που επηρεάζουν άτομα και ομάδες. Οι διαφορετικές απαντήσεις στην πολυμορφία δεν προκύπτουν μόνο από τα υψηλότερα ή χαμηλότερα επίπεδα ευημερίας σε ολόκληρη την κοινωνία, αλλά συνεπάγονται επίσης μια κατά το μάλλον ή ήττον δίκαιη κατανομή των πόρων. Επιπλέον, τα στοιχεία δείχνουν ότι οι πολιτικές για την προώθηση της ατομικής πολυγλωσσίας και την ενσωμάτωση της κοινωνίας αποφέρουν υλικά και συμβολικά οφέλη που υπερβαίνουν το κόστος τους και προωθούν μεγαλύτερη ισότητα στην κοινωνία. Οι πληροφορίες σχετικά με τα θετικά αποτελέσματα για την κοινωνία στο σύνολό της των πολιτικών που προσαρμόζονται και υποστηρίζουν την πολυμορφία πρέπει να διαδίδονται ευρύτερα και συστηματικά.

2

Η κινητικότητα και η ένταξη είναι για όλους· συνεπώς, οι πολιτικές πρέπει να βασίζονται σε ένα ολοκληρωμένο όραμα για την κινητικότητα και την ένταξη. Ένα τέτοιο ολοκληρωμένο όραμα είναι απαραίτητο για να διασφαλιστεί ότι η γλωσσική πολυμορφία γίνεται επίσης θετική και για τους πολίτες που δεν ενδιαφέρονται για αυτήν ή δεν τους αφορά. Ως εκ τούτου, η στήριξη της κινητικότητας των ατόμων σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να συνοδεύεται από διατάξεις που διευκολύνουν την ένταξη των μετακινούμενων ατόμων και ομάδων στην/στις τοπική/-ές γλώσσα/-ες και τον/τους πολιτισμό/-ους. Η ένταξη στις τοπικές συνθήκες συμβάλλει στην κινητικότητα άλλων μη απειλούμενων ατόμων· δημιουργεί την αίσθηση της ασφάλειας που επιτρέπει στους κατοίκους να κάνουν χώρο για τους νεοεισερχόμενους, συμπεριλαμβανομένης της

ποικιλομορφίας που μπορούν να φέρουν αυτοί οι νεοεισερχόμενοι στην τοπική κοινωνία.

3

Οι καλά σχεδιασμένες πολιτικές που συνδυάζουν την κινητικότητα και την ένταξη είναι συχνά πολύπλοκες, αλλά είναι απαραίτητες και πιθανές. Ο συνδυασμός της κινητικότητας και της ένταξης δεν είναι εύκολος και υπάρχει ακόμη και ένταση μεταξύ τους, διότι η διευκόλυνση της κινητικότητας από μόνη της κινδυνεύει να υπονομεύσει την ένταξη στην τοπική κοινωνία, με τα ιδιαίτερα γλωσσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της· αντίθετα, η επιμονή μόνο στην ένταξη αγνοεί τις προκλήσεις της κινητικότητας, η σημασία των οποίων αυξάνεται με την παγκοσμιοποίηση. Ως εκ τούτου, επιλέγοντας μέτρα που προωθούν την ένταξη, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε εκείνα που δεν εμποδίζουν την ικανότητα των ανθρώπων να μετακινούνται σε ολόκληρη την Ευρώπη — μια Ένωση για εργασία, εκπαίδευση, ψυχαγωγία ή συνταξιοδότηση. Συμμετρικά, με την επιλογή μέτρων που διευκολύνουν την κινητικότητα, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε εκείνα που εγγυώνται τις απαραίτητες συνθήκες για την άνθηση των γλωσσικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών κάθε τόπου, με την ιδιαίτερη δυναμική και μοναδικότητά τους (συχνά πολύγλωσσα).

4

Η κοινωνική συνοχή προκύπτει από τον ισορροπημένο συνδυασμό κινητικότητας και ένταξης. Η κινητικότητα αυξάνει το φάσμα των ευκαιριών που παρέχονται στους πολίτες· η ένταξη ενισχύει την αίσθηση του ανήκειν και διαφυλάσσει την ιδιαιτερότητα των διαφόρων τόπων στην Ευρώπη. Η επίτευξη αυτής της ισορροπίας και ο σχεδιασμός έξυπνων γλωσσικών πολιτικών για το σκοπό αυτό είναι ίσως μία από τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να αναγεννηθεί το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σε καιρούς παγκοσμιοποίησης και αλλαγής.

Αυτά τα τέσσερα συμπεράσματα βασίζονται στα αποτελέσματα της έρευνας που μπορεί να βρει ο αναγνώστης στις ακόλουθες 72 εγγραφές. Τα αποτελέσματα αυτά ταξινομούνται σε έξι θεματικές κατηγορίες.

1

Η γλωσσική πολιτική ως δημόσια πολιτική, με στόχο την προώθηση της γνώσης των αρχών που θα πρέπει να καθοδηγούν την επιλογή, τον σχεδιασμό και την αξιολόγηση των γλωσσικών πολιτικών, προκειμένου να καταστούν αποτελεσματικές, οικονομικά αποδοτικές και δίκαιες, καθώς αντιμετωπίζουν την «πολύγλωσση πρόκληση του Ευρωπαίου πολίτη» (καταχωρήσεις 1-13).

2

Γλωσσική πολιτική, όπου εξετάζουμε ειδικότερα τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να βελτιωθούν οι υφιστάμενες συνταγματικές, νομικές και κανονιστικές διατάξεις, προκειμένου να διασφαλιστεί καλύτερη συνοχή μέσω μιας καλά ρυθμισμένης ισορροπίας δικαιωμάτων και πρακτικών μεταξύ των διαφόρων γλωσσών (καταγραφές 14-25).

3

Η αντιμετώπιση της γλωσσικής πολυμορφίας ως κοινωνικού προβλήματος, η οποία είναι ζωτικής σημασίας για τον καθορισμό της θέσης των ατόμων που μιλούν διαφορετικές γλώσσες. Το έργο υπογραμμίζει τον τρόπο με τον οποίο οι σύγχρονες αλλαγές επηρεάζουν τις επιλογές των ανθρώπων σε σχέση με τη χρήση της γλώσσας, τον τρόπο με τον οποίο τα γλωσσικά χαρακτηριστικά εναρμονίζονται με τη διαμόρφωση της ταυτότητας της ομάδας, και πώς αυτό αντανακλάται στα ορατά χαρακτηριστικά του χώρου στον οποίο ζούμε (εισηγήσεις 26-40).

4

Οι αρχές που θα πρέπει να διέπουν τη διεύθυνση και τις γλωσσικές πρακτικές των εκπαιδευτικών συστημάτων, μεταξύ άλλων και σε υψηλότερο επίπεδο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι γλωσσικές ανάγκες των Ευρωπαίων και να τους παρασχεθούν τα απαραίτητα εργαλεία για την κινητικότητα, αλλά και να διασφαλιστεί ότι η κινητικότητα δεν είναι ανατρεπτική και, σε συνδυασμό με μέτρα για την ενίσχυση της ένταξης στις τοπικές κοινωνίες, βελτιώνουν τη συνοχή της Ευρώπης ως αποτέλεσμα (καταγραφές 41 έως 53).

5

Τηβέλτιστη χρήση αλληλοσυμπληρούμενων στρατηγικών για την επικοινωνία σε πολύγλωσσες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων κλασικών όπως η μετάφραση και η διερμηνεία, αλλά και της αυτόματης μετάφρασης, της χρήσης διαφορετικών γλωσσών μεταφοράς και της ανάπτυξης δεξιοτήτων υποδοχής σε γλώσσες που συνδέονται στενά με την πρώτη γλώσσα (εισηγήσεις 54-64).

6

Διερεύνηση των ορίων της πολυγλωσσίας μέσω μιας σειράς πιλοτικών μελετών για ειδικά θέματα που δεν έχουν διερευνηθεί. Τα θέματα αυτά περιλαμβάνουν τις (γεωπολιτικές) επιπτώσεις της πολυμορφίας στην ασφάλεια, τις γλωσσικές απαιτήσεις της προστασίας των καταναλωτών, τις δυνατότητες της ιστορικής εμπειρίας των Ρομά με τη γλωσσική πολυμορφία να προτείνουν απροσδόκητες προσεγγίσεις στις προκλήσεις της πολυγλωσσίας, τις ειδικές γλωσσικές ανάγκες των διεθνώς μετακινούμενων συνταξιούχων, τις διασυνδέσεις μεταξύ της ατομικής πολυγλωσσίας και της δημιουργικότητας, καθώς και τις επιπτώσεις της γλωσσικής πολυμορφίας στην αντιμετώπιση των χρηματοπιστωτικών κρίσεων (καταγραφές 65-72).

Ανάλυση της γλωσσικής πολιτικής

- 1 Γιατί δεν μπορούν τα γλωσσικά ζητήματα να αφηθούν στον εαυτό τους; 30
- 2 Είναι απαραίτητη μια κοινή γλώσσα για μια βιώσιμη δημοκρατία; 32
- 3 Μπορεί η «ελεύθερη αγορά» να διαχειριστεί τη γλωσσική πολυμορφία; 34
- 4 Γιατί μια καλή τυπολογία είναι χρήσιμη για την επιλογή και το σχεδιασμό των γλωσσικών πολιτικών; 36
- 5 Πώς να εντοπίσετε και να μετρήσετε το γλωσσικό μειονέκτημα; 38
- 6 Τι είναι μια «πολύπλοκη προσέγγιση» για την επιλογή και το σχεδιασμό των γλωσσικών πολιτικών; 40
- 7 Γιατί θα πρέπει οι δημο-γλωσσικές προβολές να ενημερώνουν τις επιλογές γλωσσικής πολιτικής; 42
- 8 Πώς η διδασκαλία ξένων γλωσσών επηρεάζει το κόστος της μετανάστευσης; 44
- 9 Ποιες κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μεταξύ των ομιλητών διαφορετικών γλωσσών πρέπει να αντιμετωπιστούν με δημόσιες πολιτικές; 46
- Σε ποιες γλώσσες πρέπει να παρέχεται υγειονομική περίθαλψη; 48
- 11 Είναι σημαντικό το κόστος της γλωσσικής πολιτικής; 50
- 12 Γιατί οι προσομοιώσεις υπολογιστών είναι χρήσιμες στην επιλογή και το σχεδιασμό σύνθετων γλωσσικών πολιτικών; 52
- 13 Ποιες είναι οι γενικές νομικές επιπτώσεις της έρευνας MIME; 54

1 Γιατί δεν μπορούν τα γλωσσικά ζητήματα να αφεθούν στον εαυτό τους;

Francois Grin, Marco Civico Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Δεδομένης της πολυπλοκότητας των γλωσσικών ζητημάτων, είναι δελεαστικό για τις κυβερνήσεις να πουν ότι τα γλωσσικά προβλήματα θα επιλυθούν μόνα τους και να αποφύγουν τη λήψη γλωσσικών αποφάσεων. Ωστόσο, δεν είναι στην πραγματικότητα μια επιλογή, για τον απλό λόγο ότι τα κράτη δεν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς γλώσσα. Κατά την απονομή της δικαιοσύνης, την είσπραξη φόρων ή την απαλλαγή της εκπαίδευσης, τα κράτη χρησιμοποιούν μία ή περισσότερες γλώσσες, αλλά όχι τις άλλες· εξ ορισμού, λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με τη γλώσσα. Δεν υπάρχει ποτέ έλλειψη γλωσσικής πολιτικής, και ακόμη και αυτές οι αναπόφευκτες αποφάσεις πρέπει να βασίζονται σε μια δίκαιη στάθμιση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων των ανταγωνιστικών επιλογών. Ωστόσο, συχνά εμφανίζονται δύο επιπλέον λόγοι. Το πρώτο είναι ότι πολλά κράτη θεωρούν καθήκον τους να προστατεύουν τις μικρές γλώσσες· το δεύτερο είναι ότι όταν πολλές γλώσσες συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο, τα κράτη πρέπει συχνά να διαιτιολογούν μεταξύ των αξιώσεων τους έναντι υλικών και συμβολικών πόρων. Για όλους αυτούς τους λόγους, τα κράτη πρέπει να ακολουθήσουν μια γλωσσική πολιτική.

Τιλέειη έρευνα;

Για να κατανοήσουμε πλήρως την ανάγκη συμμετοχής των κρατών στη γλωσσική πολιτική, πρέπει να ξεκινήσουμε με δύο προφανή παράδοξα σχετικά με τη γλωσσική πολυμορφία. Το πρώτο είναι ότι ταυτόχρονα η ποικιλομορφία μειώνεται και μεγαλώνει. Μειώνεται αντικειμενικά επειδή οι μικρές γλώσσες διαβρώνονται ή ακόμα και εξαφανίζονται, λόγω της πολύπλοκης αλληλεπίδρασης αρκετών κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών διαδικασιών, οδηγώντας σε έναν ορισμένο βαθμό ομογενοποίησης. Ταυτόχρονα, η πολυμορφία αυξάνεται στην υποκειμενική αντίληψη εκατομμυρίων ανθρώπων — ιδίως εκείνων που ζουν σε μεγάλες πόλεις με σημαντική μετανάστευση.

Το δεύτερο παράδοξο, που απηχεί το πρώτο, είναι ότι η πολυμορφία μπορεί να θεωρηθεί απειλητική και απειλητική. Όπως είδαμε, ορισμένες γλώσσες απειλούνται με εξαφάνιση ή έχουν ήδη εξαφανιστεί, και πολλά κράτη δικαίως θεωρούν ως ένα από τα καθήκοντά τους για την προστασία αυτών των γλωσσών. Ταυτόχρονα, η παρουσία διαφορετικών γλωσσών στον ίδιο χώρο δεν είναι απαραίτητα μια ειρηνική πραγματικότητα. Μπορεί να υπάρχει

ανταγωνισμός για υλικούς και συμβολικούς πόρους, και τα κράτη καλούνται συχνά να διαιτηθούν μεταξύ των διαφόρων γλωσσών. Έτσι, είτε πρόκειται για *προστασία και προώθηση* (επειδή ορισμένες συνιστώσες της πολυμορφίας *απειλούνται*) είτε για *διαιτησία και οριοθέτηση* (επειδή ορισμένες συνιστώσες της πολυμορφίας εκλαμβάνονται εσφαλμένα ή ορθώς ως *απειλητικές* άλλες), τα κράτη πρέπει να ακολουθήσουν γλωσσική πολιτική.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Σχεδόν όλες οι περιπτώσεις γλωσσικής πολιτικής μπορούν να χαρακτηριστούν ως κυρίως «προστασία και προώθηση» ή «διαιτησία», αν και οι δύο λειτουργίες συχνά συνδυάζονται.

Κυρίως προστασία και προώθηση:

* παροχή υπηρεσιών ιρλανδικής γλώσσας στο πλαίσιο του *γλωσσικού προγράμματος* της ιρλανδικής κυβέρνησης¹.

* αναγνώριση, στον νόμο περί φινλανδικής γλώσσας, του δικαιώματος των ομιλητών να το χρησιμοποιούν *από κοινού* τις αρχές².

Κυρίως διαιτησία και οριοθέτηση:

* κανονισμός σχετικά με τη χρήση της γαλλικής και της ολλανδικής γλώσσας στα δικαστήρια της περιφέρειας των Βρυξελλών³.

* παροχή προαιρετικών μαθημάτων μητρικής γλώσσας σε δημόσια σχολεία του Αμβούργου⁴.

* καθιέρωση της Καστιλιανής ως επίσημης γλώσσας του ισπανικού κράτους⁵.

* συνταγματική αναγνώριση των σταθερών γλωσσικών ορίων των γλωσσικών περιφερειών στην Ελβετία⁶.

1 www.taoiseach.gov.ie/eng/Irish_Language_Policy/Official_Languages_Scheme_2016-2019.pdf

2 www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20031086.pdf

3 www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1935/06/15/1935061501/justel

4 www.diver.uni-hamburg.de/-images/08122016-bericht-hube-ev.pdf

5 www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=1&fin=9&tipo=2

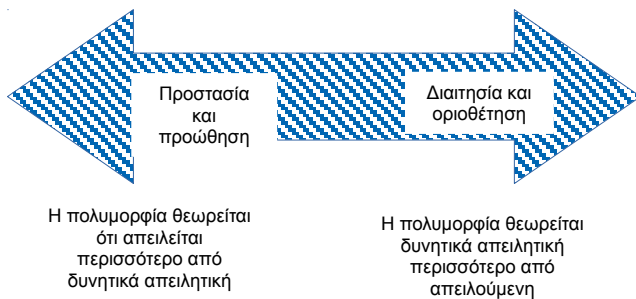
Προστασία και διαιτησία:

* συνταγματική προστασία των εκπαιδευτικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων των ουγγρικών ομιλητών στη Ρουμανία¹.

* εξαίρεση της δανικής μειονότητας από το όριο του 5 % της εκπροσώπησης στο Landtag του γερμανικού ομόσπονδου κράτους του Schleswig-Holstein².

ΙΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Είναι αδύνατο για μια χώρα να μην έχει γλωσσική πολιτική. Αυτό ισχύει για υπερεθνικές οντότητες όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, και επεκτείνεται σε κάθε δομή που έχει αρμοδιότητα σε ορισμένους τομείς και πρέπει να επικοινωνεί εσωτερικά ή εξωτερικά. Μόλις διαπιστωθεί η ανάγκη για γλωσσική πολιτική, πρέπει να επιλέγεται, να σχεδιάζεται και να αξιολογείται βάσει ορθών αρχών που αναπτύσσονται στο γενικό τομέα της ανάλυσης πολιτικής και προσαρμόζονται δεόντως στη γλωσσική πολιτική. Μεταξύ των αρχών αυτών, οι κύριες είναι η αποτελεσματικότητα και η ισότητα, οι οποίες εξετάζονται σε άλλες καταχωρίσεις του παρόντος οδηγού.

Αναφορές και εμπάθυνση

Arzoz, X. (Ed.) (2008). *Σεβασμός της γλωσσικής πολυμορφίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Άμστερνταμ: Ο Τζον Μπέντζαμινς.

Bayley, R., Cameron, R., & Lucas, C. (Eds.) (2013). *The Oxford Handbook of Sociolinguistics*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.

Χαμόγελο, F. (2003). Η διαφορετικότητα ως Παράδειγμα, Αναλυτική Συσκευή, και Στόχος Πολιτικής. In W. Kymlicka & A. Patten (Eds.), *γλωσσικά δικαιώματα και πολιτική θεωρία* (σελ. 169-188). Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.

6 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf

1 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf

2 www.verfassungen.de/de/sh/verfassung08-i.htm

2 Είναι απαραίτητη μια κοινή γλώσσα για μια βιώσιμη δημοκρατία;

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Οι περισσότεροι εμπειρογνώμονες σε διαιρεμένες κοινωνίες και θεσμική αντίληψη συμφωνούν ευρέως ότι είναι πιο δύσκολο να καθιερωθεί και να διατηρηθεί μια σταθερή και λειτουργική δημοκρατία σε μια χώρα με πολλαπλές γλώσσες και γλωσσικά κατακερματισμένες δημόσιες σφαίρες από ό,τι σε πιο ομοιογενείς χώρες. Ο Βρετανός φιλόσοφος του 19ου αιώνα, John Stuart Mill, έγραψε ότι «μεταξυένος λαού χωρίς συμπάθεια, ειδικά αν διαβάζουν και μιλούν διαφορετικές γλώσσες, η ενωμένη κοινή γνώμη, απαραίτητη για τη λειτουργία μιας αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης, δεν μπορεί να υπάρχει». Τα τελευταία χρόνια, οι ερευνητές επιβεβαίωσαν αυτή τη διατριβή. Ένας σύγχρονος πολιτικός φιλόσοφος Philippe Van Parijs, για παράδειγμα, ισχυρίζεται ότι η εμφάνιση ενός κοινού δήμου, που θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημοκρατία, καθίσταται δυνατή με τη διαθεσιμότητα μιας κοινής γλώσσας. Υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να υπάρξει «βιώσιμη δημοκρατία χωρίς ένα γλωσσικά ενοποιημένο demos» (Van Parijs, 2000, 236).

Τι μας λέει η έρευνα;

Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η βαθιά γλωσσική πολυμορφία αποτελεί πρόκληση για τη δημοκρατία. Αλλά δεν είναι ανυπέρβλητο. Η Ελβετία αποτελεί παράδειγμα. Είναι μια πολύγλωσση χώρα χωρίς lingua franca, κατακερματισμένη σε 26 καντόνια, εκ των οποίων όλα εκτός από τέσσερα είναι επίσημα μονόγλωσσα. Η χώρα έχει τέσσερις εθνικές γλώσσες (γερμανικά, γαλλικά, ιταλικά και ρωμαϊκά) και τέσσερις γλωσσικά διακριτές δημόσιες σφαίρες. Ωστόσο, θεωρείται ευρέως ως μία από τις πιο σταθερές και επιτυχημένες δημοκρατίες στον σύγχρονο κόσμο. Οι ακαδημαϊκοί τείνουν να θεωρούν δεδομένη την επιτυχία του ελβετικού μοντέλου δημοκρατίας. Σε γενικές γραμμές, ενδιαφέρονται πολύ λιγότερο για τις επιτυχίες και προτιμούν να επικεντρωθούν σε δύσκολες περιπτώσεις. Τούτου λεχθέντος, άλλο είναι να έχουμε μια δημοκρατία που λειτουργεί μόνο με δύο ή τρεις επίσημες γλώσσες. Η επίτευξη του ίδιου στόχου με την παρουσία πολλών περισσότερων γλωσσών είναι πιο προβληματική.

Ειδικότερα, για να καταστεί η ΕΕ βιώσιμη δημοκρατία, πρέπει να αντιμετωπίσει το ζήτημα της πολυγλωσσίας, δεδομένου ότι έχει 24 επίσημες γλώσσες και δεν έχει επίσημη γλώσσα lingua franca.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Πολύγλωσσες χώρες όπως ο Καναδάς και το Βέλγιο αντιμετώπισαν σημαντικές δυσκολίες τις τελευταίες δεκαετίες (βλ. το δημοψήφισμα του 1995 για την κυριαρχία στο Κεμπέκ, το θεσμικό αδιέξοδο και την άνοδο του φλαμανδικού εθνικισμού στο Βέλγιο από τη δεκαετία του 1970). Το επιχείρημα θα μπορούσε να επεκταθεί σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο (με τη Σκωτία), η Ισπανία (με την Καταλονία και τη Χώρα των Βάσκων) ή η Ινδία, αλλά σε αυτές τις κοινωνίες υπάρχει τουλάχιστον μία lingua franca — αγγλικά, ισπανικά, Χίντι — που οι περισσότεροι άνθρωποι μιλούν ή τουλάχιστον κατανοούν, πράγμα που δεν συμβαίνει στο Βέλγιο και τον Καναδά. Οι ερευνητές που έχουν διερευνήσει την περίπτωση της Ελβετίας, όσον αφορά τη διαχείριση της εθνογλωσσικής πολυμορφίας, αποδίδουν γενικά την επιτυχία της στον φεντεραλισμό ή/και στον λεγόμενο «κοινωνικό» χαρακτήρα των θεσμών της, με βάση την κατανομή της εξουσίας, την αυτονομία των ομάδων, την αναλογική κατανομή των εδρών των κοινοβουλευτικών εδρών και τις δημόσιες θέσεις εργασίας, και το βέτο των μειονοτήτων (Lijphart, 1977). Αν και συμφωνούμε ότι ο φεντεραλισμός είναι ένας σημαντικός θεσμός, δεν μπορεί από μόνο του να εξηγήσει τη σταθερότητα της ελβετικής δημοκρατίας. Οι ομοσπονδιακές χώρες χρειάζονται κατάλληλους θεσμούς για να εξισορροπήσουν τις φυγόκεντρες τάσεις. Η ισορροπία αυτή δεν προσφέρεται, όπως υποστηρίζουμε, από τους συνεταιριστικούς οργανισμούς, αλλά μάλλον από τα κεντροκεντρικά ιδρύματα (βλ. Horowitz 1985· Stojanović 2009).

Εν κατακλείδι, πιστεύουμε ότι οι κοινωνίες που δεν μοιράζονται μια κοινή lingua franca χρειάζονται άλλους θεσμούς — όχι μόνο τον φεντεραλισμό και τον συνεταιρισμό — για να γίνουν και/ή να παραμείνουν βιώσιμες δημοκρατίες. Ειδικότερα, χρειάζονται κεντροκεντρικά ιδρύματα με βάση τον κανόνα της πλειοψηφίας. (Φυσικά, θα πρέπει να συμπληρώνονται από ένα σύστημα ελέγχων και ισορροπιών, ιδίως των δικαστηρίων, ώστε να αποφεύγεται η «πρωτοψηφία»

και να προστατεύονται τα δικαιώματα των μειονοτήτων.)

ΙΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Μεταξύ των κεντροκεντρικών θεσμών και μηχανισμών, σκεφτόμαστε την άμεση και λαϊκή εκλογή του Προέδρου και τη συχνή χρήση άμεσων δημοκρατικών μέσων από τη βάση προς την κορυφή, όπως λαϊκές πρωτοβουλίες και δημοψηφίσματα, και μπορούν να συμβάλουν στην αρμονική διαχείριση της γλωσσικής πολυμορφίας εντός των κρατών μελών και, σιωπηρώς, στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο σύνολό της. Οι θεσμοί αυτοί θα μπορούσαν να προωθήσουν την ανάδυση ενός ενιαίου συστήματος και ενός κομματικού συστήματος που θα βασίζεται σε πολύγλωσσα κόμματα και όχι σε μονογλωσσικά κόμματα. Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις που εισήχθησαν στην ΕΕ με τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009 — έμμεσες εκλογές για τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και εισαγωγή ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών πολιτών — είναι ακριβώς προς αυτήν την κατεύθυνση. Ωστόσο, είναι πιθανώς ανεπαρκείς (ο Πρόεδρος δεν εκλέγεται άμεσα από τους πολίτες της ΕΕ· οι επιτυχημένες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες πολιτών δεν είναι δεσμευτικές και δεν ενεργοποιούν λαϊκές ψηφοφορίες) για την προώθηση ενός πραγματικά πολυγλωσσικού συστήματος ευρωπαϊκών κομμάτων και μιας κεντροδημοκρατικής δημοκρατίας. Μια άλλη πολλά υποσχόμενη ιδέα, που πρόσφατα (Απρίλιος 2017) ξεκίνησε εκ νέου από την ιταλική κυβέρνηση και εγκρίθηκε από τον Γάλλο Πρόεδρο Emmanuel Macron και τον Γερμανό Σοσιαλδημοκρατικό ηγέτη Martin

Schultz, είναι να κατανεμηθούν οι 73 βρετανικές έδρες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι οποίες θα παραμείνουν κενές μετά το Brexit, σε μια ενιαία εκλογική περιφέρεια σε ολόκληρη την ΕΕ. Η ελπίδα είναι ότι αυτό θα μπορούσε να παράσχει επαρκή κίνητρα στα κόμματα ώστε να παρουσιάσουν υπερεθνικούς πολύγλωσσους καταλόγους στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή ακόμη και να γίνουν πραγματικά ευρωπαϊκά και πολύγλωσσα κόμματα.

Αναφορές και εμπάθунση

- Lijphart, A. (1977). *Η δημοκρατία στις πλασματικές κοινωνίες*. ΝιουΧέιβεν: Πανεπιστήμιο του Γέιλ.
- Reilly, B. (2012). Θεσμικός σχεδιασμός για διαφορετικές δημοκρατίες: Συγκοινωνίες, φυγοκεντρισμός και κομμουνισμός συγκρινόμενες. *Ευρωπαϊκή Πολιτική Επιστήμη*, 11, 259-270.
- Stojanović, N. (2009). Είναι η δημοκρατία πιθανή σε μια πολύγλωσσα χώρα; Η Ελβετική Εμπειρία και το Παράδοξο της Άμεσης Δημοκρατίας. Στο D. Sinardet & M. Hooge (Eds.) *Είναι η δημοκρατία Viable χωρίς ενιαία δημόσια γνώμη*; Βρυξέλλες: Re-Bel e-book 3.
- Van Parijs, P. (2000). Πρέπει η Ευρώπη να είναι Βελγική; Σχετικά με τη δημοκρατική ιθαγένεια στις πολυγλωσσικές πολιτικές. Στο I. Hampsher-Monk & C. McKinnon (Eds.) *Απαιτήσεις Ιθαγένειας* (σ. 135-153). Λονδίνο: Συνέχεια.

3 Μπορεί η «ελεύθερη αγορά» να διαχειριστεί τη γλωσσική πολυμορφία;

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Σε γενικές γραμμές, δεν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να παρεμβληθούν αυθόρμητες αλληλεπιδράσεις μεταξύ ατόμων όταν τα αποτελέσματα αυτών των αλληλεπιδράσεων επηρεάζουν μόνο τα εμπλεκόμενα άτομα. Αυτό ισχύει ιδίως όταν τα αγαθά και οι υπηρεσίες αποτελούν αντικείμενο συναλλαγών στις αγορές. Ωστόσο, για πολλά αγαθά και υπηρεσίες, αυτό δεν ισχύει. Για ορισμένα προϊόντα όπως αεροπορικά ταξίδια ή η εθνική άμυνα, γενικά δεν υπάρχει αγορά. Ακόμη και αν υπάρχουν αγορές, η κατανάλωση ενός ατόμου ή η παραγωγή ορισμένων αγαθών από μια επιχείρηση μπορεί να επηρεάσει την ευημερία άλλων ή τα κέρδη άλλων επιχειρήσεων. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι ασυντόνιστες ατομικές αποφάσεις σπάνια είναι βέλτιστες για την κοινωνία και απαιτείται κάποιος συντονισμός. Αυτή η διαφορά μεταξύ των αποτελεσμάτων της ατομικής συμπεριφοράς και της συλλογικής αισιοδοξίας δικαιολογεί τη συλλογική δράση.

Τιμας λέει η έρευνα ;

Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι οικονομολόγοι μιλούν για «αποτυχία της αγοράς». Οι αδυναμίες της αγοράς λαμβάνουν διάφορες μορφές, συμπεριλαμβανομένων των παρενεργειών των συναλλαγών στην αγορά, των ασύμμετρων συμμετεχόντων στην αγορά και των ελλειψουσών ή ελλιπών αγορών για ορισμένα αγαθά. Αυτό το φαινόμενο έχει κοινό ότι ουπολογισμός ενός προσώπου που σταθμίζει ατομικά τα οφέλη και το κόστος παραμελεί την επίδραση που έχουν οι πράξεις του σε άλλους. Ως εκ τούτου, τα σωρευτικά οφέλη για τον εαυτό της και για όλες τις άλλες δράσεις της υποτιμώνται («θετικός εξωτερικός χαρακτήρας») ή υπερεκτιμώνται («αρνητικός εξωτερικός χαρακτήρας»). Στην πρώτη περίπτωση, δεν λαμβάνει ορισμένα μέτρα που αποφέρουν περισσότερα οφέλη από ό,τι το κόστος για την κοινωνία στο σύνολό της: στη δεύτερη περίπτωση, λαμβάνει μέτρα των οποίων το κόστος υπερβαίνει τα οφέλη που προκύπτουν για την εταιρεία. Εάν η απόφαση αφορά την παράδοση αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την υποπροσφορά στην πρώτη περίπτωση και την υπερπροσφορά στη δεύτερη περίπτωση. Κατά γενικό κανόνα, η ατομική συμπεριφορά δεν οδηγεί σε συλλογικό βέλτιστο.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Αυτό που συζητάμε εδώ είναι ένα συγκεκριμένο είδος «εξωτερικότητας» (θετικού) που συμβαίνει στην περίπτωση των αποκαλούμενων συλλογικών — ή δημόσιων- αγαθών. Ένα συλλογικό αγαθό είναι ένα αγαθό που μπορεί να καταναλωθεί ή να εκτιμηθεί από οποιοδήποτε άτομο χωρίς να μειώσει τις δυνατότητες ενός άλλου ατόμου να καταναλώσει το ίδιο αγαθό. Κλασικά παραδείγματα είναι τα τηλεοπτικά προγράμματα ή η αισθητική ευχαρίστηση που προκύπτει από τον θαυμασμό ενός έργου τέχνης. Ομοίως, τα δημόσια αγαθά που σχετίζονται με τη γλώσσα περιλαμβάνουν τη διαθεσιμότητα δημόσιων εγγράφων ή σημείων δρόμου σε μειονοτική γλώσσα. Η συμβολή ενός ατόμου στην παροχή δίγλωσσων οδικών πινακίδων θα ωφελούσε όλους εκείνους που θα βοηθούσαν τα σημεία, αλλά το πρόσωπο θα εξέταζε μόνο το δικό του όφελος κατά τη λήψη απόφασης σχετικά με τη συνεισφορά του και, ως εκ τούτου, το ποσό της εισφοράς του θα ήταν μικρότερο από το συνολικό όφελος που προκύπτει. Εάν κάθε άτομο αποφασίσει για τον εαυτό του, αυτό θα οδηγούσε σε χαμηλές εθελοντικές εισφορές (εάν υπάρχουν). Ενεργώντας συλλογικά, από την άλλη πλευρά, οι άνθρωποι θα μπορούσαν εύκολα να συμφωνήσουν σε ένα άλλο καλύτερο αποτέλεσμα. Δεδομένου ότι οι αναγκαίες διαπραγματεύσεις θα μπορούσαν να είναι αρκετά δαπανηρές, ένας φορέας λήψης αποφάσεων μπορεί να πρέπει να ενεργεί ως συντονιστής.

Ας πάρουμε ένα απλό παράδειγμα: Το Apollon («A») λειτουργεί ελληνικό εστιατόριο και το Daphne («D») ένα νυχτερινό μπαρ στην ίδια ελληνική συνοικία. Για να προσελκύσουν πελάτες, θέτουν σε εφαρμογή αφίσες που κατευθύνουν τους τουρίστες στη γειτονιά τους. Όσο υψηλότερα είναι τα χρήματα που δαπανώνται για τις πινακίδες, τόσο περισσότεροι άνθρωποι θα ενημερώνονται. Δαπανώντας 5,000 EUR, προσελκύουν άτομα από το κέντρο της πόλης: με 10,000 EUR, άτομα που ζουν στον κύκλο της μέσης πόλης: με 15,000 EUR, όλοι από εξωτερικούς χώρους: και για 20,000 EUR, άνθρωποι από όλη την πόλη.

Ο Απόλλων και η Δάφνη μπορούν να επιλέξουν είτε να μην συνεισφέρουν καθόλου, είτε κατά 5,000 EUR ή 10,000 EUR το καθένα · συνολικά, θα ήταν διαθέσιμα

0, 5000, 10.000, 15 000 ή 20.000 EUR. Και οι δύο εκχωρούν ορισμένες τιμές στα σημάδια. Η Δάρνη εκτιμά τις πινακίδες στο κέντρο σε 4,000 EUR, στον μέσο δακτύλιο 8,000 EUR κ.λπ. και η Αρόλλο θεωρεί ότι οι πινακίδες στο κέντρο ανέρχονται σε 3 000 EUR, εντός του μέσου δακτυλίου των 6,000 EUR κ.λπ. Οι ακαθάριστες παροχές (σε χιλιάδες ευρώ) που προκύπτουν για κάθε μία από αυτές δίνονται στο αριστερό τμήμα του παραπάνω αριθμητικού στοιχείου τους.

Οι εισφορές πρέπει να αφαιρούνται από τις ακαθάριστες παροχές για την απόκτηση καθαρών παροχών, όπως φαίνεται στη δεξιά πλευρά του αριθμού. Εάν η Αρόλλο πληρώσει 5 000 EUR, είναι σαφές ότι η Δάρνη επιτυγχάνει τα υψηλότερα καθαρά οφέλη (το ισοδύναμο των 4000 EUR) χωρίς να προσφέρει τίποτα. Αυτό ισχύει για κάθε συμβολή του Απόλλωνα. Η συμπεριφορά του Απόλλωνα είναι συμμετρική. Σε αυτή την περίπτωση, δεν θα εγκατασταθεί κανένα σήμα.

Μια συντονισμένη δράση θα μπορούσε να βελτιώσει τόσο τη συνεισφορά ύψους 5 000 EUR ή 10,000 EUR η καθεμία, το Δάρνη 10 000 EUR όσο και το Αρόλλο 5 000 EUR. Η υψηλότερη συνολική καθαρή αξία επιτυγχάνεται εάν το καθένα συνεισφέρει 10,000 EUR με την εγκατάσταση πάνελ παντού.

Τα δημόσια έγγραφα είναι ένα άλλο παράδειγμα γλωσσικών αγαθών των οποίων η χρήση παράγει ουσιαστικά συμβολική αξία. Ωστόσο, για πολλούς ανθρώπους, οι κανόνες για τις συμβολικές πτυχές, όπως το επίσημο όνομα της χώρας ή σημαντικοί θεσμοί σε διάφορες γλώσσες, είναι πολύ σημαντικοί.

Πολιτικές επιπτώσεις

Λόγω των εξωτερικών παραγόντων που προκύπτουν

από μεμονωμένες αποφάσεις σχετικά με την παροχή πολλών γλωσσικών αγαθών, η γλωσσική πολιτική δεν θα πρέπει να αφήνεται στα άτομα που αλληλεπιδρούν αυθόρμητα. Απαιτείται συντονισμένη δράση και ο δημόσιος τομέας μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο.

A \ D	0	5	10
0	0	3	6
5	0	4	8
10	3	6	9
0	0	4	8
5	-1	3	7
10	-2	2	6

Ακαθάριστα ατομικά κέρδη (αριστερά) και καθαρά ατομικά κέρδη (δεξιά)

Παραπομπές και πρόσθετες ενδείξεις

Χαμόγελο, F. (2003). Οικονομικά και γλωσσικός σχεδιασμός. *Τρέχοντα θέματα γλωσσικού σχεδιασμού*, 4, 1-66. [Ανατυπώθηκε στο Ricento, T. (Ed.) (2015). *Γλωσσική πολιτική και προγραμματισμός: Critical Concepts in Linguistics (Κρίσιμες έννοιες στη γλωσσική)*. Νέα Υόρκη: Routledge.]

Hindriks, J. & Myles, G. D. (2006). *Ενδιάμεσα δημόσια οικονομικά*. Cambridge: Ο τύπος του MIT.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (επικείμενο). Μια οικονομική προσέγγιση της γλωσσικής πολιτικής και της γλωσσικής δικαιοσύνης. Σε M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Γλωσσική πολιτική και γλωσσική δικαιοσύνη: Οικονομικές, φιλοσοφικές και κοινωνικογλωσσικές προσεγγίσεις*. Χαϊδελβέργη: Ο Σπρίνγκερ.

4 Γιατί μια καλή τυπολογία είναι χρήσιμη για την επιλογή και τον σχεδιασμό των γλωσσικών πολιτικών;

Francois Grin, Marco Civico, Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Όπως κάθε άλλη πολιτική, οι γλωσσικές πολιτικές έχουν πολλές διαφορετικές μορφές ανάλογα με το πλαίσιο, τους στόχους και τον τρόπο λειτουργίας τους. Αυτό θέτει το ερώτημα του τρόπου με τον οποίο τα περιγράφουμε και τα ταξινομούμε. Ωστόσο, απλές τυπολογίες δεν είναι πάντα αρκετές. Κατά τον σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου σχεδίου γλωσσικής πολιτικής, μια πιο λεπτομερής ταξινόμηση μπορεί να είναι χρήσιμη, καθώς μας υποχρεώνει να καθορίσουμε πολλά χαρακτηριστικά της πολιτικής που διαφορετικά θα είχαν παραμεληθεί. Αντί να επικεντρώνεται σε μια ενιαία διάσταση, μια πραγματικά χρήσιμη τυπολογία θα πρέπει να συνδυάζει διάφορες διαστάσεις και κάθε μέτρο πολιτικής θα πρέπει να περιγράφεται ανάλογα με κάθε διάσταση.

Τιμας λέει η έρευνα;

Δεν υπάρχει κατάλογος των διαστάσεων κλειστές ή a priori στη γλωσσική πολιτική. Ποιες διαστάσεις έχουν σημασία και πώς να ριζώσουμε με ακρίβεια την κοινωνικογλωσσική πραγματικότητα μέσα σε κάθε διάσταση θα εξαρτηθεί από τις τοπικές συνθήκες. Ωστόσο, οκτώ διαστάσεις (ορισμένες κλασικές, άλλες νεότερες) είναι γενικά σημαντικές σε συγκεκριμένες καταστάσεις για τον σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου σχεδίου γλωσσικής πολιτικής:

1. Ο τομέας είναι μια συμβατική κατηγοριοποίηση της ανθρώπινης δραστηριότητας στην οποία οι γλώσσες χρησιμοποιούνται ειδικά. Οι τομείς μπορούν να προσδιοριστούν κατά το μάλλον ή ήττον. Ως σημείο εκκίνησης, μπορούμε να ξεκινήσουμε με σημαντικούς τομείς όπως «εκπαίδευση», «δικαστικό σύστημα», «διοίκηση και δημόσιες υπηρεσίες», «μέσα ενημέρωσης», «πολιτισμός», «οικονομική δραστηριότητα» και «κοινωνική ζωή».
2. Σφαίρα, η οποία διακρίνει μεταξύ πολιτικών που αποσκοπούν κυρίως στη χρήση γλωσσών στον ιδιωτικό, δημόσιο ή κρατικό τομέα.
3. Επιπτώσεις στην ευημερία, που κάνουν διάκριση μεταξύ μέτρων που επικεντρώνονται κυρίως στην αποτελεσματική κατανομή των πόρων ή στη δίκαιη κατανομή των πόρων.
4. Οι variable στόχοι, δηλαδή οι μεταβλητές με τις οποίες η πολιτική προορίζεται να λειτουργήσει: τα περισσότερα μέτρα γλωσσικής πολιτικής επικεντρώνονται στην ικανότητα των ανθρώπων να χρησιμοποιούν τη γλώσσα (δηλ. τις δεξιότητές τους), τις ευκαιρίες που έχουν να τη χρησιμοποιήσουν (για

παράδειγμα, πόσες περιοχές μπορείτε να το κάνετε;) και έναν δείκτη της πραγματικής επιθυμίας των ανθρώπων να χρησιμοποιήσουν τη μειονοτική γλώσσα.

5. Το οικονομικό περιβάλλον των αντικειμένων της πολιτικής. Αυτή η οικονομική φύση μπορεί να αναλυθεί σε επιμέρους διαστάσεις, όπως «αγαθά» έναντι «υπηρεσιών», «ωφέλεια» v. «κόστος» ή «εισροές» v. «εκροές» v. τελικά «αποτελέσματα» ενός μέτρου πολιτικής). Η οικονομική φύση είναι μια ευρεία έννοια που περιλαμβάνει όχι μόνο τις υλικές ή χρηματοοικονομικές αξίες, αλλά και συμβολικές αξίες.

6. Το instrument, το οποίο κάνει διάκριση μεταξύ «παραγγελίας και ελέγχου», που χαρακτηρίζει υποχρεωτικές πολιτικές (π.χ. όταν πρέπει να παρέχονται μεταφράσεις δικαστικών διαδικασιών) και «κινήτρων», όπου οι φορείς ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν ορισμένες γλώσσες (π.χ. εάν οι υπάλληλοι λαμβάνουν επίδομα εάν γίνουν δίγλωσσοι).

7. (Κανονισμοί σχετικά με τη θέση των διαφόρων γλωσσών σε σχέση μεταξύ τους, π.χ. όσον αφορά την επίσημη αναγνώριση, τη χρήση στο εκπαιδευτικό σύστημα, στην αγορά εργασίας κ.λπ.).

8. Οενδογλωσσικός προσανατολισμός της παρέμβασης (π.χ. προφορική χρήση έναντι γραπτής· επιλογή συστήματος γραφής, ορθογραφική μεταρρύθμιση, λεξικογραφική ή ορολογική ανάπτυξη κ.λπ.).

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Λόγω της παρουσίας ενός μεγάλου πληθυσμού που γεννήθηκε στο εξωτερικό και κοινωνικοοικονομικής ποικιλομορφίας, η πόλη της Γενεύης είναι πολύγλωσση, αν και η μόνη επίσημη γλώσσα της είναι η γαλλική. Η πολιτική της πόλης είναι να ευαισθητοποιήσει τα παιδιά στην προσχολική εκπαίδευση (η οποία επιδοτείται από την πόλη). Η πολιτική υλοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Ύπνησης Γλώσσας, το οποίο περιλαμβάνει αφίσες, ιστορίες, τραγούδι και άλλες δραστηριότητες που επιτρέπουν στα παιδιά να ανακαλύψουν τις γλώσσες που καταγράφονται στην τάξη (Candelier, 2003).

Ως μέτρο γλωσσικής πολιτικής, το σχέδιο «Γλώσσα αφύπνισης» μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξής:

1. Πεδίο: εκπαίδευση (προσχολική εκπαίδευση)
2. Σφαίρα: κυρίως κράτος (η «γλωσσική αφύπνιση» παρέχεται σε δημοτικά υποστηριζόμενα ιδρύματα)

3. Λοιπόν — είναι τα αποτελέσματα: κυρίως διανομή (αναγνώριση της ίσης αξιοπρέπειας των γλωσσών)
4. Μεταβλητή-στόχος: επικεντρώνεται κυρίως στη στάση των παιδιών έναντι της γλωσσικής πολυμορφίας
5. Οικονομική φύση: παροχή μη εμπορεύσιμων υπηρεσιών
6. Μέσο: κυρίως «τάξη και έλεγχος» (το προσωπικό ενθαρρύνεται έντονα να χρησιμοποιεί το ξύπνημα της γλώσσας: τα παιδιά ή οι γονείς δεν μπορούν να αποσυρθούν)
7. Τύπος: γλωσσικό καθεστώς
8. Ενδογλωσσικός προσανατολισμός: κυρίως προφορικό, εναλλακτικά γραπτό-δεκτικό

Πολιτικές επιπτώσεις

Είναι χρήσιμο να περιγραφούν τα μέτρα πολιτικής χρησιμοποιώντας μια σειρά διαστάσεων αρκετά μεγάλων όσπε:

- ▶ να προσδιοριστούν οι επιπτώσεις ενός προτεινόμενου μέτρου και να αποφευχθούν οι ασυνέπειες στο πλαίσιο του εν λόγω μέτρου·
- ▶ να εξασφαλιστεί η συνοχή μεταξύ των διαφόρων μέτρων και, ως εκ τούτου, η συνοχή της γλωσσικής πολιτικής στο σύνολό της·
- ▶ να προσδιορίσει σωστά τις εκδηλώσεις πολυπλοκότητας που πρέπει να ληφθούν υπόψη·

▶ να διευκολύνει τον προσδιορισμό προηγούμενων συγκρίσιμων μέτρων για την καλύτερη παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της νέας πολιτικής·

▶ Αναγνωρίστε τον ρόλο των διαφόρων φορέων, στο πλαίσιο της διοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών, και διευκολύνετε τη συμμετοχή τους στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών.

Θα πρέπει να συσταθεί μια διεπιστημονική ομάδα που θα χαρακτηρίζει κάθε μέτρο πολιτικής στο ευρύτερο σχέδιο δράσης.

Αναφορές και εμφάθυνση:

- Candelier, M. (2003) (Εκδ.). *Αφύπνιση γλώσσας στο δημοτικό σχολείο. Enlang: επανεξέταση της ευρωπαϊκής καινοτομίας*. Βρυξέλλες: Από το Μπόεκ.
- Cassels Johnson, D. (2013). *Πολιτική για τη γλώσσα*. Basingstoke: Ο Παλγκρέιβ Μακμίλαν.
- Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Συγκριτική γλωσσική πολιτική και αξιολόγηση. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.), *Μετάφραση και Δημόσια Πολιτική* (σ. 83-112). Λονδίνο: Ο Ρούτλετζ.
- Hult, F. & Cassels Johnson, D. (2015). *Ερευνητικές Μέθοδοι στη Γλώσσα Πολιτικής και Σχεδιασμού: Ένας πρακτικός οδηγός*. Chichester, Ηνωμένο Βασίλειο: Wiley-Blackwell.

Οι γλώσσες γίνονται ορατές με την ανάρτηση πολύγλωσσων σημάτων υποδοχής, τη σύνταξη πολύγλωσσων ενημερωτικών φυλλαδίων για τους γονείς και την ενθάρρυνση των παιδιών να μοιράζονται ορισμένες λέξεις στη μητρική τους γλώσσα.

Οι γλώσσες ακούγονται μέσα από τραγούδια και ρίμες (τα οποία το προσωπικό ενθαρρύνεται να συλλέξει από τους γονείς)

Οι γλώσσες τραγουδούνται: ακούγοντας και τραγουδώντας τραγούδια σε διάφορες γλώσσες, τα παιδιά μαθαίνουν σταδιακά να τα αναγνωρίζουν

Οι γλώσσες ονομάζονται «s», χρησιμοποιώντας δίγλωσσα βιβλία ιστορίας που επιτρέπουν τη χρήση λέξεων από διάφορες γλώσσες

Οι γλώσσες είναι γραμμένες και εφιστάται η προσοχή των παιδιών, είτε στην τάξη είτε κατά τη διάρκεια των εκδρομών, σε στοιχεία κειμένου γραμμένα σε διαφορετικές γλώσσες, ενδεχομένως χρησιμοποιώντας διαφορετικά αλφάβητα.

Οι γλώσσες κυκλοφορούν μεταξύ σχολείων και γονέων, καθώς και μεταξύ των παιδιών, δανείζοντας βιβλία και CD σε διάφορες γλώσσες.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΎΗΣ.

Πηγή: ville-geneve.ch/themes/petite-enfance-jeunesse-loisirs/petite-enfance/eveil-langues

5 Πώς να εντοπίσετε και να μετρήσετε το γλωσσικό μειονέκτημα;

Brian Carey, Andrew Shorten, Πανεπιστήμιο του Limerick

Μια σημαντική πρόκληση για τις δημόσιες πολιτικές για την προώθηση της κινητικότητας και της ένταξης είναι η εξεύρεση τρόπων αντιμετώπισης των κοινωνικών μειονεκτημάτων που οφείλονται στις γλωσσικές δεξιότητες των πολιτών. Μερικές φορές είναι εύκολο να αναγνωριστεί κανείς όταν τα άτομα βρίσκονται σε μειονεκτική θέση για γλωσσικούς λόγους, όπως όταν μετανάστες που δεν μιλούν την κυρίαρχη γλώσσα δεν μπορούν να συμμετέχουν στον δημόσιο βίο. Ωστόσο, δεδομένου ότι ορισμένα γλωσσικά μειονεκτήματα δεν είναι άμεσα ορατά, υπάρχει ανάγκη για ευρεία συμφωνία σχετικά με τον τρόπο προσδιορισμού και μέτρησης τους.

Τιμας λέει η έρευνα;

Από τις θεωρητικές εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του σχεδίου MIME προκύπτει ότι υπάρχουν διάφοροι τρόποι εντοπισμού και μέτρησης των γλωσσικών μειονεκτημάτων (Carey, επικείμενη · Συντόμηση, 2017). Μια διαισθητική προσέγγιση είναι να εξετάσουμε τον αριθμό των ανθρώπων με τους οποίους κάποιος μπορεί να επικοινωνήσει αποτελεσματικά. Αυτό το αποκαλούμε μοντέλο επικοινωνιακής ευκαιρίας, και μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο δείκτη για τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, καθώς τα κοινωνικά μειονεκτήματα και οι πιθανές ευκαιρίες επικοινωνίας συχνά συσχετίζονται αρνητικά. Ωστόσο, αυτό το μοντέλο μπορεί επίσης να είναι παραπλανητικό, δεδομένου ότι κάποιος μπορεί να ικανοποιηθεί με την κατάστασή του, ακόμη και αν είναι σε θέση να επικοινωνήσει με σχετικά λίγους ανθρώπους. Για να επιλύσουμε αυτό το πρόβλημα, θα μπορούσαμε αντ' αυτού να χρησιμοποιήσουμε ένα μοντέλο ικανοποίησης προτίμησης, το οποίο λέει ότι ένα άτομο βρίσκεται σε μειονεκτική γλώσσα εάν δεν είναι σε θέση να κάνει ό,τι θέλει για γλωσσικούς λόγους, όπως όταν ένα άτομο δεν είναι σε θέση να βρει ικανοποιητική εργασία στον προτιμώμενο τομέα απασχόλησης επειδή δεν διαθέτει ξένες γλωσσικές δεξιότητες. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή θα μπορούσε επίσης να είναι παραπλανητική, καθώς δείχνει ότι όσοι είναι ικανοποιημένοι από τις περιορισμένες επιλογές δεν βρίσκονται σε μειονεκτική θέση.

Με τη σειρά του, το πρόβλημα αυτό μπορεί να επιλυθεί με τη σύγκριση των ατόμων ανάλογα με την ικανότητά τους να έχουν πρόσβαση σε έναν κατάλογο κοινωνικά

αποδεκτών πόρων ή αποτελεσμάτων. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του μοντέλου πρόσβασης σε πόρους, η ύπαρξη περιορισμένων ευκαιριών απασχόλησης για γλωσσικούς λόγους αποτελεί μια μορφή γλωσσικού μειονεκτήματος, ανεξάρτητα από τις προτιμήσεις ή τις ευκαιρίες επικοινωνίας, δεδομένου ότι κάποιος βρίσκεται σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με την απόκτηση ενός γενικά αποτιμημένου πόρου — εισοδήματος. Ταυτόχρονα, το μοντέλο προσέγγισης ικανοτήτων λαμβάνει χώρα με τον ίδιο τρόπο, αλλά αντί να ρωτά τι έχει ή είναι ικανό να αποκτήσει ένα άτομο, ερωτά τι είναι ικανό να είναι και να κάνει. Ως εκ τούτου, ο κατάλογός της αποτελείται από αποτελέσματα όπως η καλή υγεία ή ο περιβαλλοντικός έλεγχος, και δείχνει ότι το γλωσσικό μειονέκτημα προκύπτει επειδή ένα άτομο, για γλωσσικούς λόγους, δεν έχει την πραγματική ελευθερία να κάνει αυτά τα πράγματα.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Ο πίνακας συνοψίζει μερικά από τα αξιοθέατα και τις ελλείψεις κάθε μοντέλου. Οι διαφορές μεταξύ τους μπορούν να καταδειχθούν αν ληφθεί υπόψη μια μετανάστης που δεν ομιλεί την κυρίαρχη τοπική γλώσσα, αλλά παρόλα αυτά είναι ικανοποιημένος με τη ζωή και την εργασία του. Ενώ τα δύο πρώτα μοντέλα διαφέρουν ως προς το αν είναι γλωσσικά μειονεκτική, τα δύο τελευταία θα καταλήξουν σε διαφορετικά συμπεράσματα ανάλογα με τους πόρους και τα αποτελέσματα που χρησιμοποιούνται για τη σύγκριση των ανθρώπων. Για παράδειγμα, εάν συμπεριληφθούν πόροι όπως η πολιτική φωνή ή τα αποτελέσματα, όπως η ευκαιρία συμμετοχής στον δημόσιο βίο, θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, παρά την έλλειψη δυσαρέσκειάς τους.

ΙΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Διαφορετικά μοντέλα μπορούν να είναι κατάλληλα για διαφορετικούς σκοπούς. Για παράδειγμα, το μοντέλο επικοινωνιακής ευκαιρίας χρησιμοποιεί εύκολα προσβάσιμες πληροφορίες και, ως εκ τούτου, μπορεί να είναι σκόπιμο να αποφασιστεί πού θα στοχευτούν τα προγράμματα εκμάθησης γλωσσών πλειοψηφίας. Από την άλλη πλευρά, η προσέγγιση με βάση τις ικανότητες

απαιτεί περισσότερες πληροφορίες, αλλά θα μπορούσε να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των αναγκών των ευάλωτων ομάδων, όπως οι ηλικιωμένοι μετανάστες που δεν μιλούν την τοπική γλώσσα. Ταυτόχρονα, ένα από τα αξιοθέατα του μοντέλου ικανοποίησης των προτιμήσεων είναι ότι θα μπορούσε να αποθαρρύνει την εφαρμογή πολιτικών των οποίων οι στόχοι δεν υποστηρίζονται ευρέως, αλλά μπορεί να το κάνει μόνο εάν οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων έχουν πρόσβαση σε αξιόπιστες και ολοκληρωμένες πληροφορίες σχετικά με τις πραγματικές προτιμήσεις των πολιτών. Τέλος, τα μοντέλα προσέγγισης όσον αφορά την κατανομή των πόρων και την ικανότητα είναι πολύ χρήσιμα για την αξιολόγηση της συνολικής δικαιοσύνης των γλωσσικών ρυθμίσεων μιας κοινωνίας.

Αν και μπορεί να είναι δύσκολο να επιτευχθεί ευρεία κοινωνική συναίνεση σχετικά με τους πόρους ή τα

αποτελέσματα που πρέπει να συμπεριληφθούν και τον τρόπο κατατάξεώς τους, μπορεί ωστόσο να είναι δυνατόν να καθοριστεί ένα ελάχιστο κοινωνικό επίπεδο με την επίτευξη συναίνεσης για ορισμένα από αυτά.

Αναφορές και εμπάθυνση:

Carey, B. (επίκειται). Το μοντέλο ικανοποίησης των προτιμήσεων του γλωσσικού πλεονεκτήματος. *Κριτική κριτική της Διεθνούς Κοινωνικής και Πολιτικής Φιλοσοφίας*. doi.org/10.1080/13698230.2016.1270905

Συντομογραφία, Α. (2017). Τέσσερις αντιλήψεις για το γλωσσικό μειονέκτημα. *Εφημερίδα πολύγλωσσης και πολυπολιτισμικής ανάπτυξης*, 38, 607-621.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ	Ορισμός	Παροχές	Μειονεκτήματα
Ευκαιρίες επικοινωνίας	Το Α έχει γλωσσικό πλεονέκτημα έναντι του Β όταν ο Α είναι σε θέση να επικοινωνεί με περισσότερα άτομα.	Διαισθητική και ως εκ τούτου ευρέως αποδεκτή. Απλό στην εφαρμογή.	Μερικές φορές αντιδιαισθητικό.
Ικανοποίηση των προτιμήσεων	Η Α απολαύει γλωσσικού πλεονεκτήματος έναντι του Β όταν οι προτιμήσεις του Α ικανοποιούνται, για γλωσσικούς λόγους, σε μεγαλύτερο βαθμό.	Διαισθητική και ως εκ τούτου ευρέως αποδεκτή. Ισχυρή ηθική δικαιολογία.	Μερικές φορές αντιδιαισθητικό. Δύσκολο να εφαρμοστεί.
Πρόσβαση στους πόρους	Ο Α έχει γλωσσικό πλεονέκτημα έναντι του Β όταν το γλωσσικό ρεπερτόριο του Α του προσφέρει καλύτερη πρόσβαση σε σημαντικούς πόρους.	Οι άνθρωποι συγκρίνονται με τα ίδια κριτήρια, ηθικά σημαντικά και προσβάσιμα στο κοινό.	Κοινωνική διαφωνία σχετικά με τη σχετική σημασία των πόρων. Μπορεί να είναι δύσκολο να εφαρμοστεί.
Προσέγγιση όσον αφορά την ικανότητα	Η Α έχει γλωσσικό πλεονέκτημα έναντι του Β, όπου το γλωσσικό μητρώο του Α διευκολύνει την εκτέλεση πολύτιμων ανθρώπινων λειτουργιών.	Οι άνθρωποι συγκρίνονται με πανομοιότυπα, ηθικά σημαντικά, δημοσίως προσβάσιμα και ευρέως αποδεκτά κριτήρια.	Κοινωνική διαφωνία σχετικά με τη σχετική σημασία των επιχειρήσεων. Μπορεί να είναι δύσκολο να εφαρμοστεί.

6 Τι είναι η «πολύπλοκη προσέγγιση» για την επιλογή και τον σχεδιασμό των γλωσσικών πολιτικών;

Marco Civico, François Grin, Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Η υιοθέτηση μιας σύνθετης προσέγγισης σημαίνει διεύρυνση της παραδοσιακής προσέγγισης στη σύνδεση μεταξύ των «εκ των προτέρων» πολιτικών αποφάσεων και των «κατάντη» αποτελεσμάτων τους. Ενώ οι πρώτες έχουν ως στόχο να επηρεάσουν το δεύτερο (πολιτικές εξακολουθούν να επιδιώκουν ορισμένους στόχους), η σχέση μεταξύ τους είναι γενικά πιο περίπλοκη από ό, τι οι συμβατικές θεωρίες. Ταυτόχρονα, οι πραγματικότητες του πεδίου μπορεί να είναι πολύ διαφορετικές. Για τους δύο αυτούς λόγους, δεν υπάρχει ενιαία πολιτική και οι περίπλοκες προσεγγίσεις αποτελούν απάντηση σε αυτή την πρόκληση. Αυτό ισχύει για κάθε είδους πολιτικές. Στην πραγματικότητα, οι «κατευθυντήριες γραμμές για την εκτίμηση επιπτώσεων» που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2009 είναι ήδη αρκετά σαφείς, δηλώνοντας ότι η εφαρμογή και η αξιολόγηση των πολιτικών θα πρέπει πάντα να λαμβάνουν υπόψη τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, καθώς και τυχόν εξωτερικούς παράγοντες που ενδέχεται να έχουν θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις στην πολιτική. Ωστόσο, αν και η πολυπλοκότητα αναγνωρίζεται συχνά από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, σπάνια δίνεται ένας επίσημος ορισμός, πόσο μάλλον ένα αναλυτικό πλαίσιο.

Τι μας λέει η έρευνα;

Η έρευνα σχετικά με τη θεωρία της πολυπλοκότητας δείχνει ότι οι γλωσσικές ερωτήσεις πληρούν ορισμένα ειδικά κριτήρια και, ως εκ τούτου, θεωρούνται πολύπλοκα ζητήματα. Μεταξύ άλλων, τα γλωσσικά προβλήματα έχουν μη γραμμική δυναμική (π.χ. διαδικασίες όπως η εκμάθηση γλωσσών, η παρακμή της γλώσσας και η διατήρηση της γλώσσας μπορούν να επιταχύνουν ή να επιβραδύνουν και μερικές φορές να αντιστρέψουν). Χαρακτηρίζονται από βρόχους ανάδρασης (σκεφτείτε τη χρήση γλώσσας αυτοτροφοδότησης) και έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά σε διαφορετικά επίπεδα συγκέντρωσης (για παράδειγμα, οι ανάγκες επικοινωνίας ενός ατόμου και εκείνες μιας εταιρείας είναι διαφορετικές).

Ο καθορισμός ενός σύνθετου σχεδίου παρέμβασης σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι τα γλωσσικά ζητήματα εγείρουν πάντα ζητήματα που σχετίζονται με άλλους τομείς όπως το εκπαιδευτικό σύστημα, οι νομικές διατάξεις, οι δημογραφικές εξελίξεις και οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας. Οι γλωσσικές πολιτικές έχουν πάντα δευτερογενείς επιπτώσεις εκτός της γλωσσικής σφαίρας. Η θεωρία της πολυπλοκότητας μας λέει ότι μια καλά στοχευμένη και αποτελεσματική πολιτική

πρέπει να αναγνωρίζει τα πολύπλοκα δίκτυα που συνδέουν τα γλωσσικά ζητήματα με μη γλωσσικά αίτια και συνέπειες.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Ορισμένες φορές οι γλωσσικές πολιτικές δεν επιτυγχάνουν τους στόχους τους λόγω της έλλειψης πολυπλοκότητας: οι πολύπλοκες ολοκληρωμένες πολιτικές είναι γενικά καλύτερες. Για παράδειγμα, η πολιτική για την ιρλανδική γλώσσα μετά την ανεξαρτησία θεωρείται γενικά ότι είχε απογοητευτικά αποτελέσματα, δεδομένου ότι ήταν υπερβολικά επικεντρωμένη στο σχολικό πλαίσιο και κυρίως παραμελημένες μη εκπαιδευτικές μεταβλητές (όπως η στάση απέναντι στην ιρλανδική γλώσσα). Από την άλλη πλευρά, η προώθηση της Euskera στη Χώρα των Βάσκων αποδείχθηκε πιο επιτυχής διότι το σχέδιο γλωσσικής πολιτικής περιλάμβανε όχι μόνο μέτρα που σχετίζονται με το σχολείο, αλλά και μαθήματα ενηλίκων, τη δημιουργία ειδικών ιδρυμάτων και εκστρατείες ευαισθητοποίησης.

Πολιτικές επιπτώσεις

Η γενική αρχή είναι ότι πρέπει να αναπτύξουμε πολιτικές «τόσο περίπλοκες όσο και τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν». Αυτό μεταφράζεται σε ορισμένες πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές για πολιτικές που αφορούν τη γλώσσα.

Κατά τη διάρκεια της φάσης επιλογής και σχεδιασμού:

► Τα γλωσσικά ζητήματα δεν είναι ποτέ «μόνο» γλωσσικά προβλήματα. Πριν από την ανάπτυξη μιας στρατηγικής παρέμβασης, πρέπει να συσταθεί μια διεπιστημονική ομάδα για να αξιολογήσει τον βαθμό στον οποίο το επίμαχο ζήτημα καλύπτει διάφορους τομείς, να αξιολογήσει το απαιτούμενο επίπεδο συνεργασίας και να προσδιορίσει ένα σύνολο πολύπλοκων δεικτών που απαιτούνται για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση.

► Το σχέδιο δράσης δεν πρέπει να βασίζεται αποκλειστικά σε γλωσσικούς κλάδους. Η ομάδα που είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξή της πρέπει να είναι διεπιστημονική, με εμπειρογνώμονες που ασχολούνται με το γλωσσικό ζήτημα από διαφορετικές οπτικές

γωνίες.

και δημόσια πολιτική. Ευέλικτη λήψη αποφάσεων σε έναν ταραγμένο κόσμο. Τσέλτεναμ: Ο Έντουαρντ Έλγκαρ.

Κατά τη διάρκεια και μετά τη φάση υλοποίησης:

► η πολιτική θα πρέπει να παρακολουθείται ώστε να επαληθεύεται ότι το πρόγραμμα εφαρμόζεται σωστά και να επαληθεύεται ότι υπάρχει επαρκής ροή πληροφοριών μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών, προκειμένου να διασφαλίζεται η συνεχής προσαρμογή. Η έρευνα σχετικά με την πολυπλοκότητα δείχνει ότι η αλλαγή δεν συμβαίνει σε τακτική βάση. Μεγάλες περίοδοι χωρίς αλλαγή μπορούν να εναλλάσσονται με ξαφνικές και δραματικές αλλαγές (στα «σημεία συμπλήρωσης»).

► η εκ των υστέρων αξιολόγηση πρέπει να αποτελεί μέρος του συνολικού σχεδιασμού. Θα πρέπει να αξιολογεί τον άμεσο αντίκτυπο της πολιτικής, καθώς και τις επιπτώσεις της σε μη γλωσσικές μεταβλητές, ώστε να εντοπίζει συστηματικότερα τις απρόβλεπτες ή ακούσιες επιπτώσεις (ή την απουσία τους).

Η διαδικασία συνοψίζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Αναφορές και εμπάθυνση:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2009). *Κατευθυντήριες γραμμές για την εκτίμηση επιπτώσεων*. SEC (2009) 92.

Geyer, R. & Cairney, P. (Eds.) (2015). *Εγχειρίδιο για την πολυπλοκότητα και τη δημόσια πολιτική*. Τσέλτεναμ: Ο Έντουαρντ Έλγκαρ.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Συγκριτική γλωσσική πολιτική και αξιολόγηση. Στην G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.). *Μετάφραση και Δημόσια Πολιτική* (σελ. 83-112). Λονδίνο: Ο Ρούτλετζ.

Αίθουσα, G. (2011). *Πολυπλοκότητα, θεσμικά όργανα*

Πριν

- Αξιολόγηση της πολυπλοκότητας.
- Καθορισμός του επιπέδου συνεργασίας.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ

- Παρακολούθηση της διαχείρισης της πολυπλοκότητας και της διυπηρεσιακής επικοινωνίας.

Μετά

- Αξιολόγηση του συνολικού αντικτύπου εντός του σύνθετου δικτύου.
- Καθορισμός των μεταβλητών που επηρέασαν το τελικό αποτέλεσμα του προγράμματος (σε περίπτωση αναποτελεσματικής εκ των προτέρων ταυτοποίησης).

7 Γιατί οι δημο-γλωσσικές προβολές θα πρέπει να ενημερώνουν τις επιλογές γλωσσικής πολιτικής;

László Marác, Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ

Σε μεγάλο μέρος του ακαδημαϊκού και δημόσιου λόγου της Ευρώπης, φαίνεται προφανές ότι μια lingua franca πρέπει να κυριαρχεί και θα είναι αγγλική. Εκτός από τα προβληματικά χαρακτηριστικά κάθε μορφής γλωσσικής ηγεμονίας (όποια και αν είναι η κυρίαρχη γλώσσα), οι γεωπολιτικοί αστερισμοί που αλλάζουν την εξουσία δεν ευνοούν κατ' ανάγκη αυτό το σενάριο — συμπεριλαμβανομένης της συνεχιζόμενης επέκτασης της παγκόσμιας αγγλικής γλώσσας. Η ηγεμονική θέση της αγγλικής γλώσσας πηγάζει από την αυξανόμενη επιρροή των αγγλόφωνων χωρών^{τον 20ο} αιώνα (Phillipson, 2009). Στον 21ο^{αίωνα}, ωστόσο, αυτή η πολιτική και οικονομική κυριαρχία αναμένεται να μειωθεί, και δεν είναι σαφές ότι ο ρόλος των αγγλικών θα παραμείνει αδιαμφισβήτητος.

Τι μας λέει η έρευνα;

Ο 20ος^{αίωνας} ενίσχυσε την πολιτική και εμπορική επέκταση των αγγλόφωνων χωρών. Οι σχολιαστές υποστήριξαν ότι η θέση της αγγλικής γλώσσας θα τεθεί υπό αμφισβήτηση λόγω του γεγονότος ότι η παγκόσμια κυριαρχία των Ηνωμένων Πολιτειών υπερέβη την κορύφωσή της στις αρχές του 21ου^{αίωνα} (Moul and Morris, 2003 Ostler, 2006). Η Ostler (2010) προτείνει επίσης ότι η ανάπτυξη των γλωσσικών τεχνολογιών, ιδίως της αυτόματης μετάφρασης, θα αποδυναμώσει τη σημασία μιας παγκόσμιας lingua franca. Αυτό θα δώσει τη δυνατότητα σε άλλες ευρύτερες γλώσσες επικοινωνίας να αποκτήσουν ένα παγκόσμιο καθεστώς lingua franca ή, τουλάχιστον, να διατηρήσουν τη θέση τους ως σημαντικού παράγοντα επικοινωνίας μέσω της lingua franca σε περιφερειακό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η σταδιακή εξέλιξη της ισορροπίας της γεωπολιτικής δύναμης είναι πιθανό να οδηγήσει σε αύξηση της επιρροής στις παγκόσμιες υποθέσεις ορισμένων κρατών ή κοινοπραξιών κρατών.

Το δημοκρατικό βάρος της ΕΕ μειώνεται, αλλά παραμένει σημαντικός οικονομικός παράγοντας. Άλλες ομάδες κρατών, όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης ή η Ευρασιατική Ένωση, είναι πιθανό να αποκτήσουν μεγαλύτερη επιρροή. Η αυξανόμενη επιρροή αυτών των οργανώσεων στις παγκόσμιες υποθέσεις συνεπάγεται επίσης ότι οι γλωσσικές και γλωσσικές τους έννοιες είναι πιθανό να αποκτήσουν μεγαλύτερη σημασία μακροπρόθεσμα.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Μια σειρά από ευρύτερες γλώσσες επικοινωνίας ανταγωνίζονται ήδη τα παγκόσμια αγγλικά για το καθεστώς της lingua franca (περιφερειακή). Στις πρώην περιοχές της Σοβιετικής Ένωσης, η ρωσική εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ως περιφερειακή lingua franca. Μια χώρα όπως το Καζακστάν στην τρέχουσα πρώην σοβιετική και ρωσική τροχιά έχει υιοθετήσει μια επίσημη τρίγλωσση γλωσσική πολιτική που προωθεί ένα εξίσου σημαντικό καθεστώς για το Καζακστάν, τα αγγλικά και τα ρωσικά. Οι δύο επίσημες γλώσσες της Στρατιωτικής Συνεργασίας της Σαγκάης που καλύπτουν το έδαφος του ανατολικού τμήματος της Ευρασιατικής ηπείρου είναι τα Ρωσικά και τα Μανδαρινικά Κινέζικα. Με σχεδόν 900 εκατομμύρια, τα Μανδαρινικά Κινέζικα είναι μακράν ο πιο φυσικός ομιλητής (περίπου τρεις φορές περισσότερο από ό, τι τα αγγλικά επί του παρόντος). Η Γαλλία παραμένει η κύρια lingua franca στα περισσότερα από τα πρώην γαλλικά αποικιακά κράτη της αφρικανικής ηπείρου, με δημογραφικές προβλέψεις να ορίζουν τον αριθμό των γαλλόφωνων ομιλητών μεταξύ 370 και 770 εκατομμυρίων έως το 2060· και η ισπανική ως lingua franca διαδραματίζει ζωτικό επικοινωνιακό ρόλο σε ολόκληρη την αμερικανική ήπειρο, μεταξύ άλλων, μετά τη μετανάστευση και τη δημογλωσσική εξέλιξη, στις Ηνωμένες Πολιτείες. Άλλες σημαντικές γλώσσες ευρύτερης επικοινωνίας, όπως τα Χίντι, τα Μαλαισια και τα Πορτογαλικά, θα μπορούσαν επίσης να προστεθούν στον κατάλογο των περιφερειακών ανταγωνιστών στην παγκόσμια αγγλική γλώσσα.

Πολιτικές επιπτώσεις

Εν ολίγοις, οι παγκόσμιες γεωπολιτικές εξελίξεις θα πρέπει να μας οδηγήσουν στην πρόβλεψη της χρήσης αρκετών περιφερειακών ή παγκόσμιων lingua franca, συμπεριλαμβανομένων των αγγλικών, αλλά και ορισμένων άλλων γλωσσών, συμπεριλαμβανομένων των κινεζικών των μανδαρινικών, των ισπανικών, των αραβικών, των ινδικών, των ρωσικών, των βεγγαλικών, των Μαλαισιανών, των Πορτογαλικών, των Ούρντου, των Ιαπωνικών, των Γαλλικών, των Γερμανικών, των Περσικών και των Ιαβανών. Στον παραπάνω πίνακα, οι γλώσσες αυτές ταξινομούνται με βάση τον συνολικό αριθμό των ομιλητών, είναι σαφές ότι ο αριθμός των «ομιλητών της lingua franca», και ως εκ τούτου των

«συνολικών ομιλητών», είναι πολύ κατά προσέγγιση.

Εκτός από τον αριθμό των διαφόρων κατηγοριών ομιλητών, η γεωγραφική κατανομή και η συγκέντρωση των ανταγωνιστικών γλωσσών μετρούν επίσης, καθώς και το κύρος και το κύρος τους. Η πολύπλοκη αλληλεπίδραση των πολιτικών, οικονομικών και δημογραφικών παραγόντων που διαμορφώνουν τη γλωσσική δυναμική υποδηλώνει ότι ένα ευρύ φάσμα γλωσσών θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε μια μελλοντοστραφή γλωσσική πολιτική για την Ευρώπη.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν να δώσουν περισσότερο χώρο στις γλώσσες που αναφέρονται ανωτέρω στα σχολικά προγράμματα, ιδίως μη περιορίζοντας την πολιτική τους για τη γλωσσική εκπαίδευση στη διδασκαλία μόνο της μητρικής γλώσσας και της αγγλικής γλώσσας. Αυτή η πιο ανοικτή προσέγγιση συνάδει με τη σύσταση της Επιτροπής (2008/566: 7) ότι η διδασκαλία των ευρύτερων γλωσσών επικοινωνίας είναι σημαντική για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και τη βελτίωση των ευκαιριών στους παγκόσμιους εμπορικούς τομείς.

Αναφορές και εμφάθυνση

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003).

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, 2003 - Προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας: Σχέδιο δράσης 2004-2006. COM(2003) 449 τελικό.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2008).

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Πολυγλωσσία: πλεονέκτημα για την Ευρώπη και κοινή δέσμευση. COM(2008) 566 τελικό. Βρυξέλλες: 18.9.2008.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Φεβρουάριος 2006). Οι Ευρωπαίοι και οι γλώσσες τους, Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 243 <https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=37732>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ιούνιος 2012). Οι Ευρωπαίοι και οι γλώσσες τους, Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 386 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Moul, J. & Morris, M. A. (2003). *Γλώσσες σε έναν κόσμο παγκοσμιοποίησης*. Cambridge: Πανεπιστήμιο του Cambridge Press.

Ostler, N. (2006). *Αυτοκρατορίες του Λόγου: Μια Γλώσσα Ιστορία του Κόσμου*. Λονδίνο: Χάρπερ Περνάλε.

Ostler, N. (2010). *Η τελευταία Lingua Franca: Μέχρι την επιστροφή της Βαβέλ*. Νέα Υόρκη: Ο Γουόκερ.

Phillipson, R. (2009). *Ο γλωσσικός ιμπεριαλισμός συνεχίστηκε*. Νέα Υόρκη: Ο Ρούτλετζ.

Γλώσσα	Σύνολο ομιλητών (M)	Ηχεία μητρικής γλώσσας (M)	Ομιλητές lingua franca (M)
1 Αγγλικά	1143	331	812
2 Κινεζικά μανταρινία	1051	873	178
3 Ισπανικά	389	329	60
4 Αραβικά	346	206	140
5 Χίντι	302	182	120
6 Ρωσικά	254	144	110
7 Βεγγαλική	250	181	69
8 Μαλαισία/ Ινδονησία	202	55	147
9 Πορτογαλικά	193	178	15
10 Ούρντου	154	61	93
11 Ιαπωνικά	126	125	1
12 Γαλλικά	118	68	50
13 Γερμανικά	118	90	28
14 Περσικά	109	36	73
15 Ιαπωνέζικη	85	85	0

Ταξινόμηση των γλωσσών ανά συνολικό αριθμό ομιλητών (προσαρμοσμένο από Ostler, 2017:227)

8 Πώς επηρεάζει η διδασκαλία ξένων γλωσσών το κόστος της μετανάστευσης;

Michele Gazzola, Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Humboldt-Universität zu Berlin

Η οικονομία προτείνει ότι η κινητικότητα του κεφαλαίου και της εργασίας συμβάλλει στην καλύτερη κατανομή των πόρων και, ως εκ τούτου, στην οικονομική αποδοτικότητα. Η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, ειδικότερα, συμβάλλει στη μείωση των ανισοτήτων στα ποσοστά διαρθρωτικής ανεργίας μεταξύ των περιφερειών. Ωστόσο, σε γλωσσικά διαφορετικά πλαίσια όπως η ΕΕ, η έλλειψη επαρκούς γνώσης ξένων γλωσσών μπορεί να παρεμποδίσει την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού. Η εκμάθηση μιας νέας γλώσσας είναι δαπανηρή και μπορεί να επηρεάσει τις επιλογές κινητικότητας. Η γλωσσική πολιτική μπορεί να βοηθήσει τα άτομα να μειώσουν αυτό το κόστος, προωθώντας παράλληλα την ένταξη.

Τι μας λέει η έρευνα;

Η οικονομική θεωρία γενικά διαμορφώνει την επιλογή ενός ατόμου να μεταναστεύσει μετά από σύγκριση των οφελών και του κόστους. Αυτά τα οφέλη και το κόστος δεν είναι απαραίτητα οικονομικά και μπορεί να περιλαμβάνουν μη οικονομικές πτυχές, όπως η εγγύτητα με μέλη της οικογένειας ή φίλους ή ένα ασφαλέστερο περιβάλλον για τα παιδιά, αλλά για τους σκοπούς αυτής της συζήτησης, ας επικεντρωθούμε στο οικονομικό μέρος της σύγκρισης (δεν μιλάμε για ακραίες περιπτώσεις προσφύγων και αιτούντων άσυλο, ούτε για την περίπτωση της βραχυπρόθεσμης κινητικότητας). Τα άτομα ενθαρρύνονται να μετακινηθούν σε άλλη χώρα εάν η *διαφορά* μεταξύ του αναμενόμενου εισοδήματος, χωρίς φόρους και κοινωνικές παροχές (και προσαρμοσμένη για τις διαφορές στο κόστος ζωής) στη χώρα προορισμού και στη χώρα προέλευσης είναι μεγαλύτερη από το άθροισμα των διαφόρων δαπανών μετανάστευσης. Οι παροχές μπορεί να περιλαμβάνουν δωρεάν ασφάλιση υγείας ή ανατροφή παιδιών. Τα έξοδα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν σαφή έξοδα ταξιδιού ή εισδοχής που καθορίζονται από τη μεταναστευτική πολιτική της χώρας προορισμού, καθώς και έμμεσες δαπάνες, όπως η απόσταση από συγγενείς και φίλους, προτίμηση για το σπίτι, ψυχολογικά έξοδα και έξοδα εκμάθησης γλωσσών.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Εμπειρικά στοιχεία από διάφορες χώρες του ΟΟΣΑ δείχνουν ότι οι γλωσσικές δεξιότητες αποτελούν στατιστικά σημαντικό καθοριστικό παράγοντα των μεταναστευτικών προτύπων και ότι η γλωσσική προέλευση των μεταναστών είναι σημαντική κατά την επιλογή της χώρας προορισμού (Chiswick and Miller, 2015). Γενικά, η γνώση της επίσημης γλώσσας της χώρας υποδοχής (είτε ως πρώτη είτε ως δεύτερη γλώσσα) αποτελεί σημαντικό παράγοντα που εξηγεί τη σύνθεση και την έκταση των μεταναστευτικών ροών. Στην Ευρώπη, για παράδειγμα, η ομιλία της κύριας γλώσσας μιας χώρας αυξάνει σχεδόν κατά πέντε την πιθανότητα μετανάστευσης στη χώρα αυτή. Η γλωσσική πολιτική μπορεί να επηρεάσει το γλωσσικό κόστος. Η γλωσσική πολιτική στη χώρα καταγωγής μπορεί να αυξήσει την έκθεση στην επίσημη γλώσσα (ή σε μία από τις επίσημες γλώσσες) της χώρας προορισμού. Η διδασκαλία ξένων γλωσσών στο εκπαιδευτικό σύστημα μειώνει το μέσο κόστος της μετανάστευσης σε χώρες όπου οι γλώσσες αυτές είναι επίσημες ή ευρέως ομιλούμενες, ανεξάρτητα από το αν οι πολίτες ενδιαφέρονται πραγματικά να μεταναστεύσουν στην ενήλικη ζωή τους. Η γλωσσική πολιτική στη χώρα προορισμού επηρεάζει το κόστος της μετανάστευσης με δύο διαφορετικούς τρόπους. Μπορεί να βελτιώσει την έκθεση στη γλώσσα μετά τη μετανάστευση, παρέχοντας στους μετανάστες προσβάσιμα μαθήματα γλώσσας και ένταξης. Επιπλέον, μπορεί να επιτρέπει ορισμένες εξαιρέσεις στη χρήση της τοπικής επίσημης γλώσσας σε ορισμένες διοικητικές μορφές, σε ορισμένες δημόσιες υπηρεσίες και σε ορισμένους τομείς της αγοράς εργασίας. Για παράδειγμα, οι δημόσιες αρχές μπορούν να χρησιμοποιούν υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας για να παρέχουν διοικητικά έντυπα στη φορολογική υπηρεσία σε διάφορες γλώσσες και να προσλαμβάνουν διερμηνείς σε νοσοκομεία. Οι δημόσιες αρχές μπορούν να δεχθούν ότι ορισμένες ομάδες μεταναστών (π.χ. άτομα υψηλής ειδίκευσης) έχουν το δικαίωμα να εργαστούν σε γλώσσα που δεν είναι η επίσημη γλώσσα της χώρας υποδοχής για ορισμένο χρονικό διάστημα. Για παράδειγμα, οι αλλοδαποί εκπαιδευτικοί μπορούν να διοριστούν υπό τον όρο της ανάπτυξης επαρκών γλωσσικών δεξιοτήτων στην τοπική γλώσσα για ορισμένο χρονικό διάστημα.

Δεν είναι όλες οι γλωσσικές πολιτικές ίσες ή δεν επιτυγχάνουν τα ίδια αποτελέσματα όσον αφορά την κινητικότητα και την ένταξη. Στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών της ΕΕ, για παράδειγμα, η αγγλική είναι η πρώτη ξένη γλώσσα που διδάσκεται στα σχολεία. Ως εκ τούτου, είναι φθηνότερο για τους πολίτες της ΕΕ να ταξιδεύουν σε ευρωπαϊκές χώρες όπου η αγγλική είναι ευρέως ομιλούμενη, ιδίως στην Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε απροσδόκητες στρεβλώσεις στις ροές αλλοδαπών εργαζομένων εντός της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας. Οι χώρες των οποίων η επίσημη γλώσσα δεν διδάσκεται ευρέως στο εξωτερικό συχνά ενθαρρύνουν την εθνική χρήση της αγγλικής ως δεύτερης γλώσσας για ορισμένες επαγγελματικές θέσεις, για παράδειγμα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και σε μεγάλες επιχειρήσεις. Ωστόσο, η επιλογή αυτή μπορεί να δημιουργήσει άλλα προβλήματα όσον αφορά την ένταξη των αλλοδαπών σε τοπικό επίπεδο, καθώς μειώνει το κίνητρο για εκμάθηση της κυρίαρχης γλώσσας της χώρας ή της περιοχής προορισμού.

Πολιτικές επιπτώσεις

Απαιτούνται περαιτέρω μέτρα σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο για τη μείωση της έντασης μεταξύ κινητικότητας και ένταξης. Η εκμάθηση μιας γλώσσας πριν από τη μετακόμιση στο εξωτερικό και/ή αμέσως μετά την άφιξή της στη χώρα υποδοχής θα πρέπει να γίνει πιο προσιτή και φθηνότερη. Το κόστος μπορεί να επιμεριστεί μεταξύ των κρατών μελών, π.χ. μέσω της αυξημένης χρήσης των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ. Μπορεί επίσης να υποστηριχθεί η παροχή εντύπων από τη δημόσια υπηρεσία σε περισσότερες γλώσσες και η χρήση πολύγλωσσων καταλόγων στον χώρο εργασίας.

Η διαφοροποίηση της ποικιλίας των γλωσσών που διδάσκονται στο εκπαιδευτικό σύστημα, αντί να επικεντρώνεται σε μία μόνο γλώσσα, θα ενισχύσει περαιτέρω την κινητικότητα. Εμπειρική έρευνα δείχνει ότι μετράει όχι μόνο η κυριαρχία της κυρίαρχης γλώσσας της χώρας προορισμού, αλλά και η γλωσσική απόσταση μεταξύ αυτής της γλώσσας και των γλωσσών που είναι ήδη γνωστές στους μετανάστες. Η ανάπτυξη γλωσσικών καταλόγων που περιλαμβάνουν γλώσσες που ανήκουν σε διαφορετικές γλωσσικές οικογένειες (π.χ. γερμανικά, ρομανικά και σλαβικά) αντί για γλώσσες που ανήκουν στην ίδια οικογένεια θα μπορούσε να προωθήσει την κινητικότητα και την ένταξη.

Αναφορές και εμβάθυνση

- Aparicio Fenoll, A. & Kuehn, Z. (2016). Ευνοεί η γνώση της ξένης γλώσσας τη μετανάστευση νέων ατόμων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Στην Gazzola, M. & Wickström B.-A. (Eds.) *The Economics of Language Policy* (σελ. 331-356). Cambridge: Ο τύπος του MIT.
- Burckhardt, T. (στον Τύπο). Γλωσσική στέρηση του δικαιώματος ψήφου και κινητικότητα του εργατικού δυναμικού στην Ευρώπη. Σε Gazzola, M., Templin, T., & Wickström, B.A. (Eds.). *Γλωσσική πολιτική και γλωσσική δικαιοσύνη: Οικονομικές, Φιλοσοφικές και Κοινωνιογλωσσικές Προσεγγίσεις*. Βερολίνο: Ο Σπρίνγκερ.
- Chiswick, B. R. & Miller P. W. (2015). Διεθνής μετανάστευση και τα οικονομικά της γλώσσας. Στο B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.) *Handbook of the Economics of International Migration* (σ. 211-269). Αμστερνταμ: Στη Βόρεια Ολλανδία.

9 Ποιες κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μεταξύ ομιλητών διαφορετικών γλωσσών πρέπει να αντιμετωπιστούν με δημόσιες πολιτικές;

Brian Carey, Andrew Shorten, Πανεπιστήμιο του Limerick

Η ένταξη και η κινητικότητα μπορούν να υπονομευθούν από τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες που προκύπτουν επειδή οι άνθρωποι έχουν διαφορετικές γλωσσικές δεξιότητες. Για παράδειγμα, εάν οι εργοδότες ανταμείβουν την εξοικείωση με τις τοπικές κυρίαρχες γλώσσες ή τις παγκόσμιες γλώσσες, όπως τα αγγλικά, τότε οι ιδιαίτερα ικανοί ομιλητές τους θα έχουν συχνά καλύτερες ευκαιρίες για απασχόληση και πρόωθηση. Ωστόσο, δεδομένου ότι όλες οι γλωσσικές ανισότητες δεν συνιστούν κοινωνική αδικία, χρειαζόμαστε αρχές κοινωνικής δικαιοσύνης για να εξηγήσουμε ποιες είναι οι ανισότητες, γιατί είναι και ποιες είναι οι σημαντικότερες.

Τι μας λέει η έρευνα;

Εμπειρικοί ερευνητές έχουν εντοπίσει πολλές ανισότητες λόγω της γλώσσας. Για παράδειγμα, η επάρκεια σε ορισμένες γλώσσες μπορεί να προσελκύσει ένα ασφάλιστρο μισθού, οι φυσικοί ομιλητές μπορεί να έχουν καλύτερες ευκαιρίες για προαγωγή εάν φαίνονται λιγότερο διστακτικοί ή συμπονετικοί στον χώρο εργασίας τους, και η ομιλία μιας ευρέως χρησιμοποιούμενης γλώσσας μπορεί να ανοίξει την πόρτα σε ιδρύματα που προσφέρουν οφέλη όπως πανεπιστήμια και δίκτυα σταδιοδρομίας (για μια περίληψη, βλ. Shorten, 2017). Επιπλέον, οι γλωσσικές δεξιότητες μπορούν επίσης να επηρεάσουν την ικανότητα ενός ατόμου να πλοηγείται σε σύνθετα κοινωνικά, εμπορικά και δημόσια ιδρύματα, να δημιουργεί σχέσεις, να έχει πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη ή να ασκεί αποτελεσματικά τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (De Schutter και Ypi, 2012).

Αν και η ανισότητα αυτή καθαυτή θεωρείται ενίοτε απαράδεκτη, πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ότι τουλάχιστον ορισμένες από τις ανισότητες που οφείλονται στη γλώσσα είναι ηθικά ελεύθερες, όπως τα επαγγελματικά οφέλη που αντλεί ένα άτομο από την επιλογή να επενδύσει στην εκμάθηση γλωσσών, ή από τις περιορισμένες ευκαιρίες συμμετοχής στον δημόσιο βίο που ζει ένας εργαζόμενος που εδρεύει προσωρινά σε άλλη χώρα.

Ταυτόχρονα, σχεδόν όλοι συμφωνούν ότι τουλάχιστον ορισμένες ανισότητες με γλωσσική διάσταση θα πρέπει να αντιμετωπιστούν στη δημόσια τάξη. Ως εκ τούτου, χρειαζόμαστε λόγους βασιζόμενους σε αρχές που θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε ποιες ανισότητες

απαιτούν διορθωτική δράση, και η έρευνα των πολιτικών φιλοσόφων μπορεί να μας βοηθήσει να τις διαμορφώσουμε.

Μια αρχή που θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε για το σκοπό αυτό είναι η αρχή της επάρκειας, η οποία επιμένει ότι οι δημόσιες πολιτικές πρέπει να εξασφαλίζουν ότι όσο το δυνατόν λιγότεροι άνθρωποι θα πέσουν κάτω από ένα ορισμένο όριο (Francfort, 1987). Αυτό το κοινωνικό ελάχιστο όριο μπορεί να καθοριστεί με αναφορά στην ευημερία, το εισόδημα, τον βαθμό στον οποίο γίνονται σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματά του ή κάτι άλλο. Σε κάθε περίπτωση, αυτό που έχει σημασία είναι να διασφαλίσουμε ότι όλοι έχουν «αρκετά» πράγματα που είναι σημαντικά για εμάς. Μια άλλη πιθανή αρχή είναι η αρχή της προτεραιότητας, η οποία συνιστά οι δημόσιες πολιτικές να δίνουν προτεραιότητα στην κάλυψη των αναγκών των μειονεκτούντων ατόμων (Parfit, 1998). Η αρχή αυτή δεν βασίζεται στην ιδέα ενός ελάχιστου κοινωνικού επιπέδου, αλλά μάλλον επιβεβαιώνει ότι η βοήθεια προς τους ανθρώπους είναι ακόμη πιο σημαντική, ηθικά, επειδή είναι ανεπαρκώς ανεπτυγμένη. Ως εκ τούτου, προτείνει ότι οι μέτριες βελτιώσεις στην κατάσταση ενός μικρού αριθμού μειονεκτούντων ατόμων έχουν μεγαλύτερη ηθική σημασία από ό,τι οι σημαντικές βελτιώσεις στην κατάσταση μεγάλου αριθμού ατόμων που ευνοούνται.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Όσον αφορά τις γλωσσικές ανισότητες, η αρχή της επάρκειας μάς πιέζει να αντιμετωπίσουμε τις ανισότητες που μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα να παραμένουν ορισμένα άτομα κάτω από το κατώτατο όριο.

Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, την παροχή μεταφραστικών υπηρεσιών, ώστε οι μετανάστες να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες ή προγράμματα γλωσσικής κατάρτισης, ώστε να έχουν πρόσβαση σε χρήσιμη εργασία. Για την εφαρμογή του, οι πολίτες θα πρέπει να αποφασίσουν σχετικά με το κατώτατο όριο για την κοινωνία τους. Θα μπορούσαν να προτιμήσουν έναν καθαρά οικονομικό ορισμό, για παράδειγμα εξασφαλίζοντας ότι κανείς δεν είναι σε θέση, για γλωσσικούς λόγους, να εξασφαλίσει επαρκές εισόδημα.

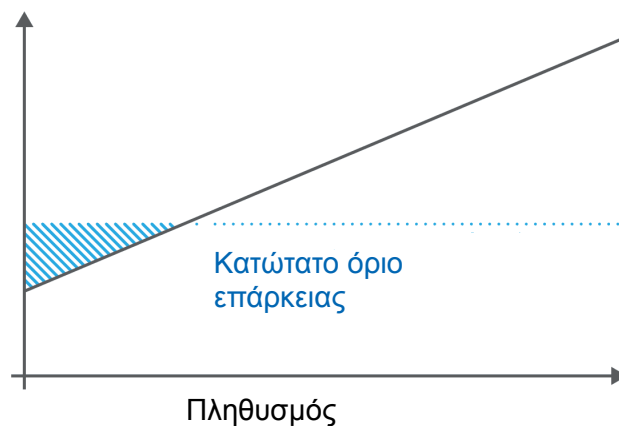
Για να επιτευχθεί αυτό, θα ήταν απαραίτητο να προσφέρονται προγράμματα εκμάθησης γλωσσών για τους μετανάστες. Ή μπορεί να προτιμούν έναν ευρύτερο ορισμό, για παράδειγμα, εξασφαλίζοντας ότι ο καθένας έχει μια αποτελεσματική ευκαιρία να ασκήσει τις σκέψεις και τη φαντασία του σε μια γλώσσα που τους είναι γνωστή. Αυτό θα απαιτούσε πιθανώς την επιδότηση πολιτιστικών προϊόντων σε μειονοτικές γλώσσες και την παροχή ευκαιριών απασχόλησης για τους ομιλητές μειονοτικών γλωσσών.

Ταυτόχρονα, η αρχή της προτεραιότητας απαιτεί να επικεντρωθούμε στη βελτίωση της κατάστασης όσων είναι επί του παρόντος φτωχοί, τοποθετώντας τις ανάγκες τους πάνω από εκείνες άλλων πιο ευνοημένων ομάδων. Αυτό θα μπορούσε να σημαίνει, για παράδειγμα, την εισαγωγή προγραμμάτων γλωσσικής κατάρτισης για τους πρόσφατους μετανάστες που έχουν κακές προοπτικές απασχόλησης λόγω της γλώσσας. Ίσως αμφιλεγόμενη, η άποψη αυτή τονίζει ότι, κατ' αρχήν, πρέπει να αποφύγουμε την εφαρμογή πολιτικών προς όφελος των πλέον ευνοημένων ομάδων, όπως οι ομιλητές ορισμένων αυτοχθόνων γλωσσών, εάν μπορούσαμε να βελτιώσουμε την κατάσταση των πλέον ευνοημένων ομάδων.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Κάθε αρχή θα μπορούσε να είναι συναφής με διαφορετικά σενάρια πολιτικής. Για παράδειγμα, η αρχή της επάρκειας θα μπορούσε να έχει ιδιαίτερη σημασία για τον καθορισμό των τύπων μεταφραστικών υπηρεσιών που θα παρασχεθούν και σε ποιον. Ταυτόχρονα, η αρχή της προτεραιότητας θα μπορούσε να μας βοηθήσει καλύτερα να κατανέμουμε περιορισμένους πόρους μεταξύ των διαφόρων ομάδων με ανταγωνιστικές αξιώσεις, όπως οι μετανάστες και οι ομιλητές μειονοτικών γλωσσών. Είναι σημαντικό οι

δύο αρχές να συγκλίνουν συχνά με παρόμοιες συστάσεις στην πράξη, καθώς η διασφάλιση ότι όσο το δυνατόν περισσότεροι άνθρωποι υπερβαίνουν το όριο επάρκειας θα απαιτεί συχνά να δοθεί προτεραιότητα στις ανάγκες των πλέον μειονεκτούντων ατόμων.

Αναφορές και εμβάθυνση

- De Schutter, H. & Υρί, L. (2012). Γλώσσα και τύχη. *Πολιτική, Φιλοσοφία & Οικονομικά*, 11, 357-381.
- Φρανκφούρτη, Η. (1987). Ισότητα ως Ηθική Ιδανική. *Ηθική*, 98, 21-42.
- Parfit, D. (1998). Ισότητα και προτεραιότητα. Στο A. Mason (Ed.), *Ideals of Equality* (σ. 1-20), Οξφόρδη: Εκδόσεις Μπλάκγουελ.
- Συντομογραφία, Α. (2017). *Τέσσερις αντιλήψεις του γλωσσικού μειονεκτήματος*. Εφημερίδα πολύγλωσσας και πολυπολιτισμικής ανάπτυξης, 38, 607-621.

10 Σε ποιες γλώσσες θα πρέπει να παρέχεται υγειονομική περίθαλψη;

Brian Carey, Andrew Shorten, Πανεπιστήμιο του Limerick

Τα άτομα που δεν γνωρίζουν μια κυρίαρχη τοπική γλώσσα μπορεί να δυσκολευτούν να έχουν πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη εάν είναι δύσκολο να ταυτοποιηθούν και να επικοινωνήσουν με τις σχετικές ιατρικές υπηρεσίες. Ταυτόχρονα, οι ομιλητές μειονοτικών γλωσσών ενδέχεται να δυσκολευτούν να εντοπίσουν και να χρησιμοποιήσουν τις σχετικές ιατρικές υπηρεσίες στην προτιμώμενη γλώσσα τους. Πότε δικαιούται ένα πρόσωπο, στον τομέα της δικαιοσύνης, τη δημόσια παροχή υπηρεσιών υγείας σε μια συγκεκριμένη γλώσσα;

Τι μας λέει η έρευνα;

Η ποιότητα της υγείας ενός ατόμου μπορεί να υπονομευθεί εάν δυσκολεύεται να αποκτήσει πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη σε γλώσσα την οποία κατανοεί. Για παράδειγμα, στην επείγουσα περίθαλψη, η απουσία επαγγελματιών διερμηνέων έχει σημαντικό αντίκτυπο στην κατανόηση της κατάστασής τους από τους ασθενείς (Baker et al., 1996). Επιπλέον, ακόμη και για τα άτομα που γνωρίζουν μια κυρίαρχη γλώσσα, η επικοινωνία με τους επαγγελματίες υγείας είναι δύσκολη εάν δεν κατανοούν τους ιατρικούς όρους (Schyve, 2007) και, ως εκ τούτου, οι άνθρωποι ενδέχεται να υποφέρουν από προβλήματα υγείας εάν δεν έχουν εμπιστοσύνη στην κυρίαρχη γλώσσα. Για παράδειγμα, μια αυστραλιανή μελέτη διαπίστωσε ότι η μεταγεννητική κατάθλιψη ήταν πιο συχνή στις κινεζικές μητέρες από ό, τι στον γενικό πληθυσμό για το λόγο αυτό, αν και αυτή η κατάσταση είναι σχεδόν άγνωστη στην Κίνα (Chu, 2005), και οι δυσκολίες επικοινωνίας μπορεί να είναι μέρος της εξήγησης. Ως εκ τούτου, ενδέχεται να είναι απαραίτητες διάφορες γλωσσικές πολιτικές για την κάλυψη των αναγκών υγείας των ατόμων, όπως η παροχή υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας, οι φιλικές προς τις μειονότητες κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και η υποστήριξη της εκμάθησης γλωσσών.

Εκτός από την πρόσβαση σε επαρκή υγειονομική περίθαλψη, είναι επίσης σημαντικό πολλά άτομα να έχουν πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες στην προτιμώμενη γλώσσα τους, ακόμη και αν είναι ικανοί ομιλητές μιας κυρίαρχης γλώσσας. Για παράδειγμα, θεωρείται κάτοικος της Kerry Gaeltacht, μιας ιρλανδόφωνης περιφέρειας της νοτιοδυτικής Ιρλανδίας, η οποία θεωρεί ότι πρέπει να χρησιμοποιήσει την αγγλική γλώσσα για να επικοινωνήσει με τον τοπικό γιατρό της. Τα συμφέροντά της θίγονται διότι δεν είναι σε θέση να έχει πρόσβαση σε σημαντική δημόσια

υπηρεσία στη γλώσσα που προτιμά, σε μια περιοχή στην οποία το κράτος έχει δεσμευθεί να την προωθήσει. Μπορεί να φαίνεται ότι το τελευταίο αυτό συμφέρον είναι λιγότερο ηθικό από εκείνο που προαναφέρθηκε, δεδομένου ότι η άρνηση πρόσβασης στην περίθαλψη σε μια προτιμώμενη γλώσσα είναι λιγότερο επιβλαβής από το να μην έχει πλήρη πρόσβαση στην περίθαλψη. Ωστόσο, κατά τη λήψη απόφασης σχετικά με τον τρόπο διάθεσης περιορισμένων δημόσιων πόρων, τα δύο συμφέροντα δεν πρέπει κατ' ανάγκη να εξισορροπούνται μεταξύ τους. Αντίθετα, μια καλύτερη προσέγγιση είναι η προσπάθεια επίτευξης συμφωνίας σχετικά με τα πρότυπα και τις αρχές που είναι κατάλληλα για κάθε είδος ενδιαφέροντος.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Αφενός, κάθε πρόσωπο έχει σημαντικό ηθικό συμφέρον για τη δική του υγεία και το συμφέρον αυτό είναι αρκούντως σημαντικό για να δικαιολογήσει το δικαίωμα στην υγεία. Δεδομένου ότι η άσκηση αυτού του δικαιώματος από τους πολίτες θα τεθεί σε κίνδυνο εάν δεν είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη σε γλώσσα που κατανοούν, υπάρχουν ισχυροί λόγοι για τη δικαιοσύνη για την υποδοχή ομιλητών μειονοτικών γλωσσών μέσω της παροχής υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας. Από την άλλη πλευρά, η παροχή υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας υπολείπεται των απαιτήσεων ορισμένων ομιλητών μειονοτικών γλωσσών, δηλαδή της παροχής υπηρεσιών υγείας χωρίς μεσάζοντες στη γλώσσα τους.

Εάν δεν είναι δυνατή η παροχή υγειονομικής περίθαλψης σε καθεμία από τις γλώσσες που ομιλούνται σε μια κοινωνία, τότε οι πολίτες πρέπει να αποφασίσουν ποιες γλώσσες θα χρησιμοποιήσουν για τον σκοπό αυτό. Οι αποφάσεις αυτές πρέπει να σέβονται τους ομιλητές διαφορετικών γλωσσών ως ίσους και δεν θα πρέπει να στερούν από τους ομιλητές μειονοτικής γλώσσας την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας στη γλώσσα τους μόνο για οικονομικούς λόγους. Ένας τρόπος ισότιμης μεταχείρισης των ομιλητών διαφορετικών γλωσσών είναι να προσφέρεται το ίδιο επίπεδο προσαρμογής κατά κεφαλήν για τις διάφορες γλώσσες που ομιλούνται στην κοινωνία (Grin & Vaillancourt, 2015), για παράδειγμα με την παροχή υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης σε μειονοτικές γλώσσες σύμφωνα με την αρχή «όταν-ο αριθμός-δικαιολογείται» (Patten, 2014). Αυτό μπορεί να γίνει

είτε σε περιφερειακή βάση, για παράδειγμα εάν μια μειονότητα είναι γεωγραφικά συγκεντρωμένη ή σε γενική βάση, έτσι ώστε οι ομιλητές να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη στη γλώσσα τους, οπουδήποτε και αν ζουν στη χώρα.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Δεν υπάρχει κατ' αρχήν κανένας λόγος για τον οποίο τα δύο προαναφερθέντα συμφέροντα δεν μπορούν να ικανοποιηθούν ταυτόχρονα. Ωστόσο, όταν οι πόροι είναι περιορισμένοι, οι πολίτες θα πρέπει να αποφασίζουν ποια συμφέροντα θα ευνοήσουν. Καθώς οι λιγότερο ισχυρές ομάδες παραμελούνται εύκολα στη διαδικασία χάραξης πολιτικής, είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι οι ευάλωτοι μεταναστευτικοί πληθυσμοί συχνά έχουν πολύπλοκες ανάγκες υγείας που σχετίζονται με τη γλώσσα. Ταυτόχρονα, είναι επίσης σημαντικό να υπενθυμιστεί ότι οι γλωσσικές μειονότητες έχουν νόμιμο δικαίωμα σε δίκαιο μερίδιο των δημόσιων πόρων υγειονομικής περίθαλψης, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών υγείας στη γλώσσα της επιλογής τους. Ως εκ τούτου, οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων θα πρέπει να γνωστοποιούν με σαφήνεια τους λόγους για τους οποίους αποφασίζουν για συγκεκριμένες προτεραιότητες, έτσι ώστε οι πολίτες να έχουν την ευκαιρία να κατανοήσουν και να αμφισβητήσουν τις κρατικές αποφάσεις.

Αναφορές και εμβάθυνση

Baker, D. W., Parker, R. M., Williams, M. V., Coates, W.C., & Pitkin, K. (1996). Χρήση και αποτελεσματικότητα διερμηνέων σε τμήμα επειγόντων περιστατικών. *Εφημερίδα της Αμερικανικής Ιατρικής Ένωσης*, 275, 783-8.

CHU, C. (2005). Μεταγεννητική εμπειρία και οι ανάγκες υγείας των Κινέζων Μεταναστριών Γυναικών στο Μπρίσμπεϊν της Αυστραλίας. *Εθνικότητα και Υγεία*, 10, 33-56.

Grain, F. & Vaillancourt, F. (2015). Τα Οικονομικά της Γλωσσικής Πολιτικής: Εισαγωγή στις εργασίες αξιολόγησης. Στο F.M. Hult & D. Cassels Johnson (Eds.), *Research Methods in Language Policy and Planning: Πρακτικός οδηγός* (σ. 118-129), Βοστώνη: Wiley-Blackwell.

Patten, A. (2014) *Equal Recognition: Τα Ηθικά Ιδρύματα των Δικαιωμάτων των Μειονοτήτων*. Οξφόρδη: Πανεπιστήμιο του Πρίνστον.

Schyns, P.M. (2007). Γλωσσικές διαφορές ως εμπόδιο στην ποιότητα και την ασφάλεια στην υγειονομική περίθαλψη: Η Κοινή Επιτροπή Προοπτική. *Εφημερίδα της Γενικής Εσωτερικής Ιατρικής*, 22, 360-361.

Υπηρεσίες υγείας που αναζητούν οι ομιλητές της μειονοτικής γλώσσας

Μετάφραση και διερμηνεία

(δικαιολογείται από α)
Δικαίωμα στην υπηρεσία υγείας

Παροχή υπηρεσιών στη μειονοτική γλώσσα

(δικαιολογείται από α)
Δικαίωμα αναγνώρισης της γλώσσας

11 Είναι σημαντικό το κόστος από την άποψη της γλωσσικής πολιτικής;

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Προκειμένου να συζητηθεί με σύνεση η γλωσσική πολιτική, είναι αναγκαίο να αναλυθούν συγκεκριμένα μέτρα σχεδιασμού ομαδοποιημένα σε διάφορες κατηγορίες. Οι διαφορετικές δομές κόστους για τα μέτρα γλωσσικής πολιτικής απαιτούν διαφορετικούς κανόνες λήψης αποφάσεων για διαφορετικές κατηγορίες. Στο σημείο αυτό επικεντρωθήκαμε στο κόστος εφαρμογής, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το (που μπορεί να είναι σημαντικό) κόστος απόφασης που οδηγεί στο εν λόγω μέτρο. Δεδομένου ότι οι δικαιούχοι κατανέμονται σε μια συγκεκριμένη περιοχή, οι δαπάνες μπορεί να διαφέρουν τόσο ως προς τον αριθμό των δικαιούχων όσο και με το μέγεθος της έκτασης. Σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο, οι δημόσιες πολιτικές αξιολογούνται από την άποψη των οφελών και των μειονεκτημάτων. Η γλωσσική πολιτική μπορεί να θεωρηθεί ως δημόσια πολιτική που έχει σχεδιαστεί για να λαμβάνει υπόψη τις γλωσσικές προτιμήσεις όλων των ατόμων στην κοινωνία, εξισορροπώντας τα αντιληπτά οφέλη με το σχετικό κόστος. Οι οικονομολόγοι αντιμετωπίζουν το στενό πρόβλημα της σύγκρισης των οφελών και του συνολικού κόστους με την έννοια της «αποδοτικότητας», η οποία τροφοδοτείται με μια μέθοδο γνωστή ως «ανάλυση κόστους-οφέλους». Ταυτόχρονα, οι πολιτικές θα πρέπει να αντιμετωπίζουν δίκαια τα άτομα. Αυτό το δεύτερο κριτήριο, όχι λιγότερο σημαντικό, συνεπάγεται συχνά υψηλότερο κόστος και πρέπει να βρεθεί συμβιβασμός. Οι οικονομολόγοι προσεγγίζουν αυτό το ζήτημα με διαφορετικές έννοιες της «δικαιοσύνης». Το κόστος διαδραματίζει βασικό ρόλο και στις δύο πτυχές.

Τι μας λέει η έρευνα;

Τα διάφορα μέτρα γλωσσικής πολιτικής οδηγούν σε διαφορετικές δομές κόστους. Το κόστος μπορεί να ποικίλλει περισσότερο ή λιγότερο ανάλογα με τον αριθμό των δικαιούχων και το μέγεθος της εν λόγω επικράτειας. Για λόγους σαφήνειας, συζητάμε τέσσερις αρχετυπικές περιπτώσεις, που παρουσιάζονται στον πίνακα στην αντίθετη σελίδα, αν και όλα τα ενδιάμεσα βήματα είναι δυνατά.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Υπόθεση I Αυτό συμβαίνει εν γένει με την υιοθέτηση μιας επίσημης γλώσσας όπως εφαρμόζεται στην ΕΕ.

Αυτό περιλαμβάνει την παραγωγή επίσημων εγγράφων και ουσιαστικά συμβολικών (αλλά συχνά πολύ σημαντικών) χρήσεων, όπως η συντομογραφία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας σε διάφορες γλώσσες για τα τραπεζογραμμάτια. Εδώ, όλα τα έξοδα είναι πάγια έξοδα.

Συμμετοχή Δεδομένου ότι το κόστος είναι σταθερό και τα συνολικά οφέλη εξαρτώνται από τον αριθμό των δικαιούχων, το κριτήριο της ορθολογικής απόφασης θα πρέπει να βασίζεται μόνο στον αριθμό των δικαιούχων, ο οποίος συνδέεται με τον αριθμό των ομιλητών μιας γλώσσας. Ως εκ τούτου, από άποψη αποτελεσματικότητας και δικαιοσύνης, είναι δύσκολο να δικαιολογηθεί η μη χορήγηση επίσημου καθεστώτος στα καταλανικά ή τα ρωσικά στην ΕΕ, όταν γλώσσες με πολύ λιγότερους ομιλητές, όπως η λετονική ή η μαλτέζικη, είναι επίσημες.

Υπόθεση II Ένα καλό παράδειγμα είναι να έχετε πινακίδες δρόμου σε πολλές γλώσσες. Το κόστος δεν εξαρτάται από τον αριθμό των ατόμων που διαβάζουν τα σήματα, αλλά από τον αριθμό των σημείων -και επομένως από το κόστος — αυξάνεται ανάλογα με το μέγεθος της εν λόγω περιοχής. Μπορεί να υποτεθεί ότι οι παροχές είναι ανάλογες προς τον αριθμό των δικαιούχων.

Συμμετοχή Εν προκειμένω, το κριτήριο της ορθολογικής απόφασης απαιτεί ορισμένους δικαιούχους ανά περιοχή. Τα κριτήρια απόφασης που βασίζονται στην αποτελεσματικότητα και τη δικαιοσύνη υποδηλώνουν ότι η χωρική πυκνότητα μιας γλωσσικής ομάδας θα πρέπει να διέπει τα γλωσσικά δικαιώματα σε αυτή την κατηγορία. Μια συνέπεια είναι ότι τα δικαιώματα των μειονοτήτων αυτού του είδους δεν θα πρέπει να μειωθούν εάν η μειονότητα είναι ένα μειούμενο ποσοστό του πληθυσμού λόγω της μετανάστευσης της πλειοψηφίας του πληθυσμού στην περιοχή. Οι πρόσφατες πολιτικές σε ορισμένες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης σαφώς αντιφάσκουν με αυτό.

Υπόθεση III Τα τηλεφωνικά κέντρα σε διάφορες γλώσσες, ενημερώνοντας τους πολίτες για θέματα που σχετίζονται με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις, απεικονίζουν την υπόθεση αυτή. Το κόστος είναι ανεξάρτητο από το μέγεθος της περιοχής, αλλά είναι ανάλογο προς τον αριθμό των ατόμων που αναζητούν πληροφορίες σε μια δεδομένη γλώσσα. (Οι αποταμιεύσεις στο τηλεφωνικό κέντρο πλειοψηφικής γλώσσας πρέπει να αφαιρούνται λόγω των κλήσεων

που μεταφέρονται στο παράλληλο κέντρο.)

Συμμετοχή Και πάλι, δεδομένου ότι το κόστος είναι ανεξάρτητο από το μέγεθος της περιοχής εγκατάστασης, χρειαζόμαστε επαρκή αριθμό ατόμων για να δικαιολογήσουμε το κόστος υλοποίησης. Ο κανόνας της απόφασης θα πρέπει να εξαρτάται μόνο από τον αριθμό των δικαιούχων.

Υπόθεση IV Ένα κατά προσέγγιση παράδειγμα της τέταρτης περίπτωσης είναι η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών κατ' οίκον στους ηλικιωμένους στη μητρική τους γλώσσα. Οι δαπάνες εξαρτώνται τόσο από το μέγεθος της επικράτειας όσο και από τον αριθμό των δικαιούχων. Και πάλι, πρέπει να ληφθεί υπόψη η εξοικονόμηση στο παράλληλο σύστημα στην πλειοψηφική γλώσσα.

Συμμετοχή Ακολουθώντας το ίδιο επιχειρήμα όπως και στην περίπτωση II, ένας λογικός κανόνας απόφασης θα πρέπει να βασίζεται στην πυκνότητα του μειονοτικού πληθυσμού.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Οι υποθέσεις που συζητούνται εδώ είναι αρχετυπικές περιπτώσεις. Υπάρχουν πολλοί ενδιάμεσοι φορείς, όπου ο κανόνας λήψης αποφάσεων θα μπορούσε να είναι ένας συνδυασμός κανόνων με βάση τον συνολικό αριθμό των ατόμων μιας γλωσσικής ομάδας και την πυκνότητα της ζωής τους στην εν λόγω περιοχή. Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι, λόγω της διάρθρωσης του κόστους, δεν μπορεί να υπάρξει ενιαίος κανόνας για τη λήψη αποφάσεων και, ως εκ τούτου, δεν υπάρχει ενιαίος τύπος γλωσσικής πολιτικής. Κανείς δεν μπορεί

να δικαιολογηθεί από την άποψη μιας ενιαίας διάστασης, ως «επίσημος» έναντι «δεν είναι επίσημος». Αντιθέτως, απαιτείται διαφοροποιημένη πολιτική. Ορισμένα γλωσσικά δικαιώματα θα πρέπει να κατατάσσονται σε μία κατηγορία και άλλες σε άλλη. Για κάθε κατηγορία, απαιτείται διαφορετικό κριτήριο απόφασης. Μια λογική γλωσσική πολιτική είναι απαραίτητως πολύπλευρη.

Ταξινόμηση των μέτρων γλωσσικής πολιτικής ανάλογα με τις ιδιότητες του αγαθού ή της συνακόλουθης υπηρεσίας

Αναφορές και εμβάθυνση

Wickström, B.A. (2016). Γλωσσικά δικαιώματα: Μια προσέγγιση της κοινωνικής οικονομίας. Στο V. Ginsburgh & S. Weber (Eds.), *The Palgrave handbook of economics and language* (σελ. 659-688). Houndmills: Ο Παλγκρέιβ Μακμίλαν.

Wickström, B.A. (2017). *Μια θεωρία κόστους του γλωσσικού σχεδιασμού και πολιτικής*. Έκθεση έρευνας 17-2. Βερολίνο: Ερευνητική ομάδα «Οικονομική και γλώσσα».

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (επόμενη). Μια οικονομική προσέγγιση της πολιτικής της γλώσσας και της γλωσσικής δικαιοσύνης. Σε M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *γλωσσική πολιτική και γλωσσική δικαιοσύνη: Οικονομικές, φιλοσοφικές και κοινωνιογλωσσικές προσεγγίσεις*. Χαϊδελβέργη: Ο Σπρίνγκερ.

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΙΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ Ή ΤΗΣ ΣΥΝΑΚΟΛΟΥΘΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Οι δαπάνες για την εκτέλεση ενός μέτρου [...]	δεν εξαρτώνται από το μέγεθος της επικράτειας	αύξηση ανάλογα με το μέγεθος της επικράτειας
δεν εξαρτώνται από τον αριθμό των ατόμων	Υπόθεση I	Υπόθεση II
αύξηση ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων	Υπόθεση III	Υπόθεση IV

12 Γιατί είναι χρήσιμες οι προσομοιώσεις υπολογιστών στην επιλογή και το σχεδιασμό σύνθετων γλωσσικών πολιτικών;

Marco Civico, Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Δεδομένου ότι είναι συχνά ανέφικτο, αν όχι αδύνατο, η συλλογή δεδομένων για αρκετές χιλιάδες παρατηρήσεις, πόσο μάλλον η διεξαγωγή (και η εκ νέου εκτέλεση) κοινωνικών πειραμάτων μεγάλης κλίμακας για την απόκτηση δεδομένων από πρώτο χέρι, τα μοντέλα που βασίζονται σε παράγοντες (ABM) είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για την ανάπτυξη πολιτικών από την κορυφή προς τη βάση των οποίων τα αποτελέσματα καθορίζονται αναπόφευκτα από διαδικασίες από τη βάση προς την κορυφή. Η γλωσσική πολιτική μπορεί να ωφεληθεί από τη χρήση ΔΒΔ, καθώς μπορούν εύκολα να προσομοιώσουν πολύπλοκες διαδικασίες, όπως η δυναμική της παρακμής και της επιβίωσης της γλώσσας, ή μοντέλα επικοινωνίας που προκύπτουν από μεμονωμένες γλωσσικές επιλογές. Επιπλέον, οι ΔΒΜ μπορούν να αναπαράγουν αποτελεσματικά σύνθετα προσαρμοστικά συστήματα, καθώς οι επιλογές των παραγόντων μπορούν να μοντελοποιηθούν για να προσαρμόσουν τη συμπεριφορά τους στις πληροφορίες που αποκτώνται με την πάροδο του χρόνου.

Τι μας λέει η έρευνα;

Η ABM είναι ένα από τα κύρια εργαλεία για την ανάλυση της θεωρίας της πολυπλοκότητας και αποτελεί μέρος της γενικής φιλοσοφίας της μοντελοποίησης στις κοινωνικές επιστήμες: τα μοντέλα δεν προορίζονται να μοιάζουν με την πραγματικότητα· αντιθέτως, χρησιμοποιώντας σχηματοποιημένα γεγονότα, είναι εργαλεία για να μας βοηθήσουν να σκεφτούμε περίπλοκων διαδικασιών. Η προσομοίωση ηλεκτρονικών υπολογιστών συμβάλλει, μεταξύ άλλων, στην εκτίμηση του αντικτύπου των διαφόρων μέτρων πολιτικής. Το ABMS μπορεί επίσης να περιλαμβάνει διαφορετικές κατηγορίες μεταβλητών: εκείνες που μπορεί να επηρεαστούν από την πολιτική και τις μεταβλητές πλαισίου που δεν επηρεάζονται (ή μόνο εν μέρει) από την πολιτική. Ως εκ τούτου, οι ΔΒΜ μπορούν επίσης να βοηθήσουν τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων να προσομοιώσουν το αποτέλεσμα των διαφόρων μέτρων πολιτικής υπό πολύ διαφορετικές συνθήκες, είτε πρόκειται για φυσικές, κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές κ.λπ. Οι ΔΒΜ μπόρεσαν να εξηγήσουν και να προβλέψουν διάφορα φαινόμενα στις φυσικές επιστήμες (π.χ. η εξάπλωση των όγκων στο σώμα), στις κοινωνικές επιστήμες (π.χ. δυναμική του διαχωρισμού) και στις ανθρωπιστικές επιστήμες (π.χ. αλλαγές στο λεξιλόγιο και στα πρότυπα ομιλίας).

Επιπλέον, οι ΔΒΔ μπορούν να δημιουργήσουν

εξαιρετικά διαισθητικές οπτικοποιήσεις της δυναμικής που εμπλέκονται, χωρίς να χρειάζεται να γίνουν κατανοητές οι τεχνικές πτυχές του κώδικα που τις διέπει.

Εικονογράφηση και αποδεικτικά στοιχεία

Να εξετάσει τα μέτρα πολιτικής που προτείνονται στον *Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες*. Το μοντέλο προσομοιώνει την επικοινωνία μέσα σε έναν πληθυσμό όπου ομιλείται μια γλώσσα *Y* πλειοψηφία και μία μειονοτική γλώσσα *X*. Τα άτομα συναντώνται και επικοινωνούν με άλλα άτομα που ανήκουν είτε στον πλειοψηφικό πληθυσμό (μόνο στην πλειοψηφική γλώσσα *Y*) είτε στον μειονοτικό πληθυσμό (που κατέχει την πλειοψηφική γλώσσα *Y* και έχει διαφορετικές δεξιότητες στη μειονοτική γλώσσα *X*). Όταν συναντώνται, καθορίζουν αν η γλώσσα επικοινωνίας είναι *Y* ή *X*. Αυτή η σχηματοποιημένη αλυσίδα συναντήσεων αντικατοπτρίζει το πραγματικό πρόβλημα των δυνατοτήτων ενός ομιλητή γλώσσας του *X* να χρησιμοποιήσει τη μειονοτική γλώσσα και να βελτιώσει τις δεξιότητές του στη γλώσσα αυτή, δεδομένου του πλαισίου στο οποίο ζει. Ας εξετάσουμε τώρα μια πολιτική που θα διασφαλίζει ότι τα παιδιά των μειονοτήτων ηλικίας 6 έως 15 ετών θα διδάσκονται στη γλώσσα *X*, βελτιώνοντας έτσι τις δεξιότητές τους στη γλώσσα αυτή. Προσομοιώσεις δείχνουν ότι πριν από την εφαρμογή της πολιτικής, η μειονοτική γλώσσα *X* τελικά εξαφανίζεται στις περισσότερες περιπτώσεις, σχεδόν ανεξάρτητα από το αρχικό ποσοστό των ομιλητών μειοψηφίας. Ο μέσος όρος των δεξιοτήτων *X* μειώνεται επίσης ραγδαία. Εάν, ωστόσο, εφαρμοστεί η πολιτική, ο απόλυτος αριθμός των ατόμων που μπορούν να μιλήσουν *X* τείνει να παραμείνει σταθερός με την πάροδο του χρόνου. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι πολύ αργά για να διορθωθεί η κατάσταση εφαρμόζοντας την πολιτική σε μεταγενέστερο στάδιο.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στα παραπάνω σχήματα. Είναι σαφές ότι το μοντέλο μπορεί να βελτιωθεί ώστε να συμπεριλάβει και άλλες μεταβλητές του πλαισίου, όπως η αντίληψη ότι οι μειοψηφούντες ομιλητές έχουν τη δική τους γλώσσα όσον αφορά το καθεστώς τους ή η ικανότητα των ομιλητών της πλειοψηφίας να εκφράζονται στη μειονοτική γλώσσα.

Επιπλέον, ο κώδικας μπορεί να αναδιατυπωθεί έτσι ώστε να εφαρμόζει αυτόματα την πολιτική όταν το ποσοστό των ομιλητών μειωσιφίας μειώνεται κάτω από ένα ορισμένο όριο. Ωστόσο, είναι γενικά σκόπιμο να αποφευχθεί η προσθήκη πάρα πολλών επιπλοκών στο μοντέλο, καθώς αυτό μπορεί τελικά να καλύψει τις μεταβλητές του ενδιαφέροντος.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Για σκοπούς πολιτικής, οι ΔΒΔ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προσομοίωση:

1. τα υφιστάμενα φαινόμενα προκειμένου να συναχθούν τα χαρακτηριστικά τους (π.χ. πώς αναπτύσσονται διαφορετικές στρατηγικές επικοινωνίας εντός των διαφόρων κοινοτήτων)
2. τον δυναμικό αντίκτυπο των διαφόρων παρεμβάσεων, προσαρμόζοντας τις μεταβλητές που περιλαμβάνονται στο μοντέλο (π.χ. πώς μια εξωγενής αλλαγή στα επίπεδα γλωσσικής επάρκειας επηρεάζει τον αριθμό των ομιλητών με την πάροδο του χρόνου)
3. αλλαγές στο εσωτερικό ενός δεδομένου κοινωνικού συστήματος ως απόκριση σε εξωτερικούς κλυδωνισμούς (π.χ. μεταναστευτικά κύματα).

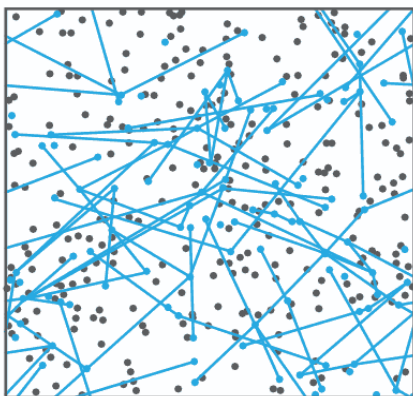
Για τους ειδικούς σκοπούς της γλωσσικής πολιτικής και του σχεδιασμού, οι προσομοιώσεις σε ηλεκτρονικούς

υπολογιστές μπορούν να συμβάλουν στην πρόβλεψη των γλωσσικών αναγκών και να σχεδιάσουν αναλόγως την παροχή γλωσσικών υπηρεσιών. Παρέχουν μακροπρόθεσμες προβλέψεις και διευκολύνουν τις συγκρίσεις μεταξύ των διαφόρων σεναρίων όπου εφαρμόζονται (ή δεν) εφαρμόζονται διαφορετικά μέτρα. Οι εφαρμογές αυτές μπορούν να βοηθήσουν τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής καθώς και τους νομοθέτες που πρέπει να προβούν σε τεκμηριωμένες επιλογές. Ο ιστότοπος ΔΒΔ απαιτεί καλή εκ των προτέρων γνώση των ζητημάτων που οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής επιθυμούν να αντιμετωπίσουν, αλλά όχι κωδικοποίηση.

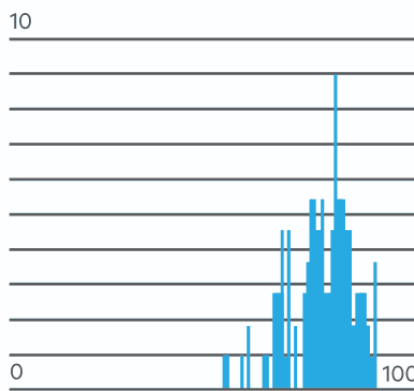
Αναφορές και εμβάθυνση

Hadžikadić, M., O'Brien, S., & Khouja, M. (Eds.) (2013). *Διαχείριση της πολυπλοκότητας: Πρακτικές σκέψεις στην ανάπτυξη και εφαρμογή ΔΒΔ στις προκλήσεις της σύγχρονης πολιτικής (μελέτες υπολογιστικής νοημοσύνης)*. Βερολίνο, Χαϊδελβέργη: Σπρίνγκερ-Βέρλαγ.

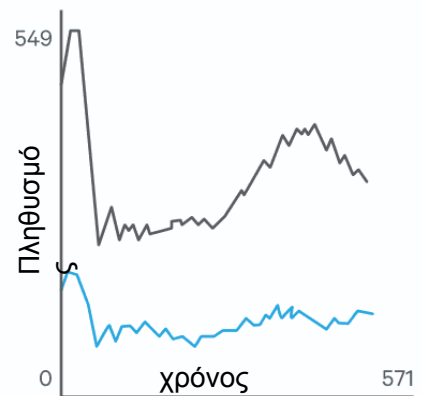
Wilensky, U. & Rand, W. (2015). *Εισαγωγή στη μοντελοποίηση με βάση τον παράγοντα: Μοντελοποίηση φυσικών, κοινωνικών και μηχανικών σύνθετων συστημάτων με το NetLogo*. Cambridge: Ο τύπος του MIT.

Animation OF THE SIMULATION
(Μεγάλη μειωσιφία ομιλητές, πλειοψηφούντες ομιλητές με γκρίζο χρώμα)

ΚΑΤΑΝΟΜΉ ΟΜΙΛΗΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ
μειωσιφία (άξονας Y) ανάλογα με το επίπεδο ρευστότητας σε κλίμακα από 0 έως 100 (άξονας X) μετά από επανάληψη 500s

ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΠΟΛΥΤΟ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΟΜΙΛΗΤΩΝ.
Ποσοστό ομιλητών μειωσιφίας μετά από 500 επαναλήψεις = 0,12 \ μειωσιφία \ πλειοψηφία

13 Ποιες είναι οι γενικές νομικές επιπτώσεις της έρευνας MIME;

Robert Dunbar, Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου

Πολλές από τις πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές αυτού του Οδηγού θα μπορούσαν να εφαρμοστούν μέσω αλλαγών πολιτικής σε υποεθνικό, εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο και δεν απαιτούν απαραίτητα αλλαγές στο επίσημο νομικό καθεστώς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλες, ωστόσο, θα μπορούσαν να επιτευχθούν καλύτερα με τέτοιες αλλαγές.

Τι μας λέει η έρευνα;

Ένα σημαντικό αναδυόμενο θέμα της έρευνας MIME είναι η θεμελιώδης σημασία της πολυγλωσσικής ικανότητας για την προώθηση τόσο της κινητικότητας όσο και της ένταξης. Η ανεπαρκής διδασκαλία ξένων γλωσσών μπορεί να παρεμποδίσει την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού και αποτελεί επίσης εμπόδιο για την ένταξη όταν οι πολίτες της ΕΕ έχουν μετακομίσει σε άλλο κράτος μέλος. Ορισμένες από τις έρευνες του MIME καταδεικνύουν επίσης τη σημασία της πολυγλωσσίας για την προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και την ανάπτυξη ενός κοινού δημοκρατικού πολιτικού χώρου.

Ένα άλλο σημαντικό θέμα είναι ο βαθμός στον οποίο η έλλειψη γλωσσικών δεξιοτήτων στην επίσημη γλώσσα ή γλώσσες του κράτους υποδοχής αποτελεί εμπόδιο για τους μετανάστες της ΕΕ (και άλλους) όσον αφορά την πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες, και ιδίως σε δημόσιες υπηρεσίες όπως η υγειονομική περίθαλψη, οι υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης και ορισμένες βασικές κοινωνικές υπηρεσίες. Εκτός από την αποθάρρυνση της κινητικότητας, η έλλειψη πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες παρόμοιες με εκείνες που παρέχονται στους πολίτες με τις απαιτούμενες γλωσσικές δεξιότητες εγείρει σημαντικά ζητήματα ισότητας και αποτελεί επίσης εμπόδιο για την πλήρη κοινωνική ένταξη.

Εικονογράφηση και αποδεικτικά στοιχεία

Το άρθρο 3 παράγραφος 3 της *Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση* (ΣΕΕ) ορίζει ότι η ΕΕ «σεβάζεται τον πλούτο της πολιτιστικής και γλωσσικής της πολυμορφίας και διασφαλίζει τη διατήρηση και την ανάδειξη της πολιτιστικής της κληρονομιάς».

Το άρθρο 22 του *Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης* («Χάρτης των Δικαιωμάτων»)

ορίζει ότι η ΕΕ σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία.

Η εκπαίδευση είναι ουσιαστικής σημασίας για την ενίσχυση των πολυγλωσσικών δεξιοτήτων και της μεταγλωττιστικής ευαισθητοποίησης. Το άρθρο 165 παράγραφος 1 της *Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (ΣΛΕΕ) προβλέπει ότι η ΕΕ συμβάλλει στην ανάπτυξη ποιοτικής εκπαίδευσης ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και, όπου απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, με πλήρη σεβασμό της ευθύνης των κρατών μελών για το περιεχόμενο της εκπαίδευσης και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος και της πολιτιστικής και γλωσσικής τους πολυμορφίας. Στη συνέχεια, η παράγραφος 2 προβλέπει ότι η δράση της Ένωσης στον τομέα της εκπαίδευσης αποσκοπεί στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της διδασκαλίας και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών. Η γλωσσική πολυμορφία της ΕΕ είναι πολύ πιο σημαντική από τις 24 επίσημες γλώσσες των κρατών μελών της ΕΕ, και η έρευνα του MIME κατέδειξε ότι η ποικιλομορφία αυτή έχει σημαντικές επιπτώσεις τόσο για την κινητικότητα όσο και για την ένταξη, και απαιτεί πολιτικές απαντήσεις.

Η σημασία της διδασκαλίας γλωσσών έχει ήδη αναγνωριστεί στη νομοθεσία της ΕΕ, ιδίως στην οδηγία 77/486/ΕΟΚ του Συμβουλίου, στην οποία επισημαίνεται ότι η διδασκαλία γλωσσών στα παιδιά μεταναστών της ΕΕ είναι σημαντική για την προώθηση της κινητικότητας των ατόμων εντός της ΕΕ. Ως εκ τούτου, προβλέπει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν τη διδασκαλία της επίσημης γλώσσας ή μιας από τις επίσημες γλώσσες του κράτους υποδοχής, καθώς και τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας του παιδιού και του πολιτισμού του κράτους καταγωγής.

Αυτή η οδηγία — η οποία έχει πληγεί από γενικά πλημμελή εφαρμογή — θα μπορούσε να επικαιροποιηθεί και να επεκταθεί.

Οι περιορισμένες γλωσσικές δεξιότητες των μεταναστών από την ΕΕ και αλλού στη γλώσσα του κράτους υποδοχής δημιουργούν εμπόδια στην απόλυση ορισμένων δημόσιων υπηρεσιών. Η

ευρωπαϊκή νομοθεσία ήταν πολύ περιορισμένη για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος. Όσον αφορά την υγειονομική περίθαλψη, η οδηγία 2011/24/ΕΕ περί εφαρμογής των δικαιωμάτων των ασθενών στο πλαίσιο της διασυνοριακής υγειονομικής περίθαλψης προβλέπει ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ μπορούν να επιλέξουν να παρέχουν πληροφορίες (αλλά όχι υπηρεσίες) σε άλλες επίσημες γλώσσες της ΕΕ από την επίσημη γλώσσα του κράτους. Ωστόσο, η μετάφραση και η διερμηνεία πρέπει να παρέχονται στις διαδικασίες ασύλου (οδηγία 2013/32/ΕΕ) και στις ποινικές διαδικασίες (οδηγία 2010/64/ΕΕ).

Πολιτικές επιπτώσεις

Σε καθέναν από τους τέσσερις τομείς που μόλις εξετάστηκαν, μπορούν να εξεταστούν τροποποιήσεις των υφιστάμενων νομικών κειμένων. Η τροποποίηση του άρθρου 3 παράγραφος 3 της ΣΕΕ ώστε να γίνεται αναφορά στην ενίσχυση και την ενίσχυση των πολυγλωσσικών αρμοδιοτήτων όλων των πολιτών της ΕΕ αποτελεί νομική αλλαγή που αξίζει να ληφθεί υπόψη· είναι σημαντικό κάθε αναγνώριση της πολυγλωσσίας και της πολυγλωσσίας στην έννομη τάξη της ΕΕ να περιλαμβάνει ενεργό στοιχείο για τη βελτίωσή της.

Θα μπορούσε να εξεταστεί το ενδεχόμενο τροποποίησης της παραγράφου 2 της ΣΑΕΕ προκειμένου να αναγνωρισθεί ότι στις γλώσσες των κρατών μελών περιλαμβάνονται όχι μόνο οι επίσημες γλώσσες αλλά και οι αυτόχθονες γλώσσες, καθώς και, για ορισμένους εκπαιδευτικούς σκοπούς, οι γλώσσες που μεταδίδονται στα κράτη της ΕΕ λόγω των πιο πρόσφατων κυμάτων μετανάστευσης. Η οδηγία του Συμβουλίου που απαιτεί από τα κράτη να διδάσκουν τη γλώσσα του κράτους υποδοχής θα μπορούσε να επεκταθεί από τα παιδιά των μεταναστών στους ίδιους τους μετανάστες και στους συνοδούς τους.

Πιο ουσιαστικά, θα μπορούσε να επιδιώξει να μεταφραστεί σε νομική υποχρέωση ο μακροχρόνιος πολιτικός στόχος της ΕΕ, ο οποίος ανάγεται στα συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού

Συμβουλίου της Βαρκελώνης του 2002, να διδάσκει δύο γλώσσες εκτός από την κύρια γλώσσα διδασκαλίας από μικρή ηλικία. Αυτό, φυσικά, εγείρει ζητήματα επικουρικότητας, αλλά μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι στόχοι της προτεινόμενης δράσης για τη διδασκαλία γλωσσών δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα σε επίπεδο ΕΕ.

Δεδομένης της θεμελιώδους σημασίας ορισμένων δημόσιων υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης και της επείγουσας περίθαλψης — τα διακυβεύόμενα συμφέροντα είναι πιθανό να είναι τουλάχιστον εξίσου σημαντικά με εκείνα που διακυβεύονται στο πλαίσιο του ασύλου ή της ποινικής διαδικασίας — και της σημασίας της επικοινωνιακής ικανότητας για την πρόσβαση σε κατάλληλη ποιότητα αυτών των υπηρεσιών, η ευρωπαϊκή νομοθεσία θα μπορούσε να αναπτυχθεί κατά τρόπο που να απαιτεί τουλάχιστον την παροχή υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας για την πρόσβαση σε αυτές τις υπηρεσίες. Τα ζητήματα ισότητας υποστηρίζουν περαιτέρω τη νομοθετική δράση της ΕΕ σε αυτούς τους τομείς.

Αναφορές και εμβάθυνση

- Creech, R. L. (2005). *Δίκαιο και γλώσσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Το Παράδοξο μιας Βαβέλ «Ενωμένη στην πολυμορφία»*. Groningen: Εκδόσεις Europa Law.
- Dunbar, R. (2006). Υπάρχει υποχρέωση να νομοθετούμε για τις γλωσσικές μειονότητες; *Εφημερίδα του Δικαίου και της Κοινωνίας*, 33, 181-198.
- Θετή, Ν. (2016). *Οι Συνθήκες και η νομοθεσία της ΕΕ του Μπλάκστοουν 2016-2017*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.
- van der Jeught, S. (2015). *Το γλωσσικό δίκαιο της ΕΕ*. Groningen: Εκδόσεις Europa Law.

Μειονότητες, πλειοψηφίες και γλωσσικά δικαιώματα

- 14 Πρέπει η κυβέρνηση να επιβραδύνει την παρακμή των μειονοτικών κοινοτήτων; 58
- Πρέπει οι μειονοτικές γλώσσες να διδάσκονται στους ομιλητές της γλώσσας πλειοψηφίας; 60
- 16 Είναι «ενιαίες» και «μη μοναδικές» μειονότητες σε παρόμοιες καταστάσεις όταν έρχονται αντιμέτωπες με εθνική γλωσσική κυριαρχία; 62
- 17 Ποια είναι η σημασία της δημογραφικής συγκέντρωσης για την επιβίωση των μειονοτικών γλωσσών σε έναν κόσμο αυξανόμενης κινητικότητας; 64
- 18 Ποιες αρχές βοηθούν στην πρόβλεψη των δυνατοτήτων σύγκρουσης των εθνοτικών και γλωσσικών διαφορών 66
- 19 Γιατί δεν αρκεί η εκμάθηση μίας μόνο από τις επίσημες γλώσσες σε ένα πολύγλωσσο πλαίσιο; 68
- 20 Πώς να συνδυάσετε τις αρχές της εδαφικότητας και της προσωπικότητας; 70
- 21 Πώς η ηγεμονία μιας «εξωτερικής» γλώσσας επηρεάζει την εγχώρια πολιτική; 72
- 22 Πώς θα πρέπει να συνεργάζονται τα γειτονικά κράτη για τη διαχείριση της πολυμορφίας; 74
- 23 Γιατί είναι σημαντική η ορατή αναγνώριση (π.χ. στις πινακίδες κυκλοφορίας κ.λπ.) μιας μειονοτικής γλώσσας; 76
- 24 Η επικουρικότητα επιτρέπει μια πιο ολοκληρωμένη γλωσσική πολιτική; 78
- 25 Πώς μπορούμε να επιτρέψουμε στους μετακινούμενους συνταξιούχους να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους και να ασκήσουν τα δικαιώματά τους; 80

14 Θα πρέπει η κυβέρνηση να επιβραδύνει την παρακμή των μειονοτικών κοινοτήτων;

Bengt-Arne Wickström, Torsten Templin, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Κατά γενικό κανόνα, οι ατομικές επιλογές που δεν επηρεάζουν άμεσα την ευημερία άλλων θα πρέπει να αφήνονται στα ίδια τα άτομα· οι οικονομολόγοι μιλούν για μια κατάσταση «Le-how». Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις, οι ενέργειες ενός ατόμου επηρεάζουν άμεσα την ευημερία των άλλων. Σε αυτή την περίπτωση, οι βέλτιστες αποφάσεις για το άτομο σπάνια είναι βέλτιστες και για την κοινωνία. Αυτή η απόκλιση μεταξύ της ατομικής ορθολογικής συμπεριφοράς και της συλλογικής αισιοδοξίας αποτελεί σημαντική δικαιολογία για τη συλλογική δράση. Ένα παράδειγμα είναι αυτό των ομιλητών μιας μειονοτικής γλώσσας που οικειοθελώς παύουν να χρησιμοποιούν αυτή τη γλώσσα. Υπάρχουν, φυσικά, επικοινωνιακά πλεονεκτήματα από την ύπαρξη κοινής γλώσσας στην κοινωνία, αλλά υπάρχουν και δαπάνες για τους ομιλητές μειονοτικών γλωσσών, εάν τελικά αναγκαστούν να σταματήσουν να χρησιμοποιούν την προγονική τους γλώσσα. Σε αυτή την περίπτωση, υπάρχουν καλά επιχειρήματα για την υποστήριξη δίγλωσσων μειονοτικών κοινοτήτων.

Τι μας λέει η έρευνα;

Γενικά, κατά την εξέταση διαφορετικών τρόπων δράσης, ένα πρόσωπο σταθμίζει τα ατομικά πλεονεκτήματά του σε σχέση με τα ατομικά του έξοδα και παραβλέπει την επίδραση των πράξεών του σε άλλους. Αυτές οι «εξωτερικές» επιδράσεις, που επηρεάζουν άλλους, ονομάζονται «εξωτερικές» επιδράσεις. Γενικά, ένα άτομο θα έχει την τάση να αγνοεί τις ευεργετικές (θετικές εξωτερικές) ή επιβλαβείς (αρνητικές εξωτερικές) επιπτώσεις των δράσεών του στην υπόλοιπη κοινωνία (κοινωνική ευημερία). Ένας σημαντικός εξωτερικός παράγοντας που σχετίζεται με τη χρήση των γλωσσών είναι ο «εξωτερικός χαρακτήρας του δικτύου». Όταν η Jane αποφασίζει να μάθει μια γλώσσα, δημιουργεί πλεονεκτήματα για τον εαυτό της, καθώς μπορεί να επικοινωνήσει με άλλους ομιλητές αυτής της γλώσσας. Στην ορθολογική της απόφαση μάθησης, η Jane θα συγκρίνει αυτά τα οφέλη με το διαφορετικό κόστος μάθησης και θα βασίσει την απόφασή της σε αυτή τη σύγκριση.

Αυτό που δεν θεωρεί είναι ότι δημιουργεί πλεονεκτήματα και για άλλους ομιλητές που επιθυμούν να επικοινωνήσουν μαζί της στη γλώσσα αυτή. Αυτό το «καλύτερο» κέρδος από τους ομιλητές γλωσσών είναι ο εξωτερικός χαρακτήρας του δικτύου. (Οι άλλοι ομιλητές θα μπορούσαν επίσης να εκτιμήσουν την απλή

γνώση ότι άλλοι άνθρωποι μαθαίνουν και χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους· ωστόσο, αυτή είναι μια «κανονική» εξωτερικότητα άσχετη με το αποτέλεσμα δικτύου.) Ας υποθέσουμε τώρα ότι η Jane αποφάσισε να μην μάθει την εν λόγω γλώσσα. Σε αυτή την περίπτωση, μπορεί να υπάρχει μια ευκαιρία να κάνουμε καλύτερα για εκείνη και για όλους τους άλλους: οι ομιλητές της γλώσσας που επιθυμούν να του μιλήσουν σ' αυτή τη γλώσσα μπορούν να αποφασίσουν να την ανταμείψουν, υλικά ή συμβολικά, για τη μάθησή του. Αν το όφελος που θα αποκομίσει ο καθένας από αυτό υπερβαίνει το κόστος γι' αυτούς λόγω της ανταμοιβής, και αν η ανταμοιβή πείσει την Τζέιν να μάθει τη γλώσσα, τότε όλοι θα γίνουν καλύτεροι. Από οικονομική άποψη, αυτό καθιστά την κοινωνία πιο αποτελεσματική. Ωστόσο, είναι απίθανο τα βραβεία αυτά να οργανωθούν από τις αυθόρμητες ενέργειες των ομιλητών μειοψηφίας και, ως εκ τούτου, εάν υπάρχει εξωτερικός χαρακτήρας του δικτύου, μια προσέγγιση laissez-faire σημαίνει ότι πολύ λίγα άτομα θα επενδύσουν στην εκμάθηση μιας δεδομένης γλώσσας. Οι αναποτελεσματικές ατομικές αποφάσεις θα μπορούσαν να «διορθωθούν» με δημόσια δράση. Αυτό είναι ένα επιχείρημα για την υποχρεωτική διδασκαλία γλωσσών, για παράδειγμα.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Το ίδιο επιχείρημα ισχύει όταν ένα άτομο αποφασίζει να εγκαταλείψει μια μειονοτική γλωσσική κοινότητα, και από αυτή την οπτική μπορούν να ερμηνευθούν πραγματικές ιστορίες παρακμής και γλωσσικής αλλαγής.

Όταν ένας ή περισσότεροι ομιλητές σταματήσουν να χρησιμοποιούν τη μειονοτική γλώσσα, οι υπόλοιποι ομιλητές έχουν λιγότερα άτομα με τα οποία μπορούν να επικοινωνούν στη μειονοτική γλώσσα. Εάν εκτιμήσουν αυτή την επικοινωνία, υπάρχει απώλεια ευημερίας για την ομάδα και η απώλεια αυτή δεν αποτελεί μέρος της εκτίμησης του ατόμου για την κατάσταση από το άτομο που εγκαταλείπει την κοινότητα. Το επιχείρημα ότι το άτομο που αποχωρεί από την μειονοτική κοινότητα θα δημιουργούσε ένα θετικό εξωγενές δίκτυο στην πλειοψηφική κοινότητα θα ήταν δίκαιο μόνο αν μεταπηδούσε από τη μονογλωσσία στη μία γλώσσα στη μονογλωσσία στην άλλη. Ωστόσο, εάν οι ομιλητές μειονοτικής γλώσσας είναι δίγλωσσοι, όπως συμβαίνει γενικά με τους βασκικούς ή Ουαλούς ομιλητές, το επιχείρημα αυτό δεν ισχύει: οι ομιλητές της γλώσσας πλειοψηφίας δεν έχουν πρόσθετο συνομιλητή,

δεδομένου ότι μπορούν ήδη να επικοινωνούν με την εξερχόμενη γλώσσα στην πλειοψηφική γλώσσα. Το καθαρό αποτέλεσμα είναι μια απώλεια για τους ομιλητές μειονοτικών γλωσσών.

Το άτομο που εγκαταλείπει την κοινότητα είναι πιθανό να λάβει κέρδος, διαφορετικά δεν θα είχε λάβει την απόφαση. Όπως προαναφέρθηκε, οι υπόλοιποι ομιλητές μειονοτικής γλώσσας θα ήταν πρόθυμοι να ανταμείψουν τους εξερχόμενους σε κάποιο βαθμό και θα ήταν καλύτερα αν, ως εκ τούτου, αποφασίσει τελικά να παραμείνει. Για ορισμένους πιθανούς εγκατάλειψης του σχολείου, η ανταμοιβή θα τους βελτίωνε αν άλλαζαν την απόφασή τους και αποφάσισαν να συνεχίσουν να χρησιμοποιούν τη μειονοτική γλώσσα. Η ανταμοιβή θα βελτίωνε τους πάντες.

Όταν ένα άτομο εγκαταλείπει τη μειονοτική κοινότητα, η επακόλουθη χρήση της γλώσσας γίνεται λιγότερο ελκυστική για όσους παραμένουν. Στον ατομικό υπολογισμό, μια απόφαση υπέρ της αποχώρησης από την κοινότητα θα γινόταν πιο πιθανή. Μια διαδικασία αλλαγής γλώσσας θα μπορούσε να ξεκινήσει — ή να επιταχυνθεί. Με την πάροδο του χρόνου, αυτό μειώνει τη χρήση της μειονοτικής γλώσσας σε πολλούς τομείς και μπορεί να οδηγήσει σε πλήρη γλωσσική αλλαγή. Ως εκ τούτου, ο εξωτερικός χαρακτήρας του αρνητικού δικτύου επιταχύνει την αλλαγή της γλώσσας στο πλαίσιο της *laissez-faire*.

Πολιτικές επιπτώσεις

Ο εξωτερικός χαρακτήρας μπορεί να αντιμετωπιστεί με μια γλωσσική πολιτική που ευνοεί τη μειονοτική γλώσσα, δημιουργώντας έτσι κίνητρα για τα άτομα να την χρησιμοποιούν περισσότερο. Αυτό με τη σειρά του θα αποδυναμώσει τα κίνητρα για τα άτομα να εγκαταλείψουν την κοινότητα και θα αλλάξει τις ατομικές αποφάσεις να φύγουν υπέρ της παραμονής. Η δημόσια πολιτική αναλαμβάνει το ρόλο των ανταμοιβών στην εμπειρία της σκέψης παραπάνω και, με τα κίνητρα που δημιουργεί η πολιτική, οι ατομικές ορθολογικές αποφάσεις θα αλλάξουν και στο εξής θα οδηγούν σε ένα συλλογικό βέλτιστο.

Μια άμεση συνέπεια αυτής της διαπίστωσης είναι ότι η δημόσια στήριξη για μια μειονοτική γλώσσα είναι μια κοινωνικά αποτελεσματική πολιτική, εφόσον οι ομιλητές μειονοτικών γλωσσών εκτιμούν τη χρήση της¹.

1 Το γεγονός ότι η αξία που αποδίδουν οι ομιλητές στη χρήση της γλώσσας μπορεί να αυξηθεί λόγω της πολιτικής υποστήριξης είναι ένα άλλο είδος επιχειρήματος, το οποίο ενισχύει περαιτέρω το επιχείρημα του εξωτερικού χαρακτήρα του δικτύου που προβάλλεται σε αυτή τη συμβολή.

Αναφορές και εμβάθυνση

Church, J. & King, I. (1993). Διγλωσσία και εξωγενείς επιδράσεις του δικτύου. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie*, 26, 337-345.

Wickström, B.A. (2016). Πολιτική γλώσσας μόνο στην αγγλική γλώσσα: Ο δρόμος προς τον Επαρχιακό; *ACTA Universitatis sapientiae, Ευρωπαϊκές και περιφερειακές μελέτες*, 9, 71-76.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (επικείμενο). Μια οικονομική προσέγγιση της πολιτικής της γλώσσας και της γλωσσικής δικαιοσύνης. Σε M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *γλωσσική πολιτική και γλωσσική δικαιοσύνη: Οικονομικές, φιλοσοφικές και κοινωνικογλωσσικές προσεγγίσεις*. Χαϊδελβέργη: Ο Σπρίνγκερ.

15 Θα πρέπει οι μειονοτικές γλώσσες να διδάσκονται στους ομιλητές της γλώσσας πλειοψηφίας;

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Το ερώτημα αφορά το πρόβλημα της **γλωσσικής κυριαρχίας** και τον κίνδυνο γλωσσικής αφομοίωσης της μειονότητας από την πλειοψηφική γλώσσα σε γλωσσικά μεικτές κοινωνίες. Η κατάσταση που συζητείται εδώ είναι αυτή των πολιτικών οντοτήτων στις οποίες διαφορετικές γλωσσικές ομάδες «απόμακροῦ ἐδραιωμένες» ή «αυτοχθόνων» ζουν μαζί, μοιράζοντας πόλεις και γειτονιές. Παραδείγματα είναι η Καταλονία, η Γαλικία και η Χώρα των Βάσκων στην Ισπανία· Βρυξέλλες, Βέλγιο· Ουαλία και τμήματα της Σκωτίας στο Ηνωμένο Βασίλειο· Η Κορσική, η Βρετανία και η Γαλλική Χώρα των Βάσκων στη Γαλλία· τμήματα της Τρανσυλβανίας με ουγγρικόφωνες κοινότητες· ή βόρεια Σκανδιναβία με τις μειονότητες των Σάμι.

Τι μας λέει η έρευνα;

Αυτές οι κοινωνίες έχουν μια σαφώς κυρίαρχη γλώσσα, συχνά τόσο από την άποψη της εξουσίας όσο και από την άποψη της δημογραφίας, στην οποία σχεδόν όλοι είναι άνετοι ή στην πράξη αναγκασμένοι να είναι ικανοί. Οι μειονοτικές γλώσσες απολαύουν διαφόρων βαθμών επίσημης αναγνώρισης (είτε από το εθνικό κράτος είτε από μια κυβερνητική υπομονάδα ή και από τα δύο). Ωστόσο, η αναγνώριση αυτή απευθύνεται ιδιαίτερα στους ομιλητές μειονοτικών γλωσσών και δεν επηρεάζει την πλειοψηφία. Ομιλητές μειοψηφίας είναι εκείνοι που απολαμβάνουν ορισμένα γλωσσικά δικαιώματα, όπως η διδασκαλία στη μειονοτική γλώσσα. Ωστόσο, τα δικαιώματα αυτά ενδέχεται να μην επαρκούν για την αποφυγή της γλωσσικής κυριαρχίας, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως μορφή γλωσσικής αδικίας.

Η έννοια της κυριαρχίας προέρχεται από την πολιτική φιλοσοφία. Είναι ριζωμένη στην παράδοση της δημοκρατικής σκέψης, η οποία επιδιώκει να ελαχιστοποιήσει την αδικία που προκύπτει από την κυριαρχία. Τα άτομα ή οι ομάδες κυριαρχούνται όταν εξαρτώνται από μια σχέση στην οποία ένα τρίτο μέρος ή μια ομάδα μπορεί αυθαίρετα να παρεμβαίνει (ή να ασκεί αυθαίρετη εξουσία) επ' αυτών χωρίς τη συγκατάθεσή τους ή χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις θεμιτές προτιμήσεις τους (Pettit, 1997).

Αυτή η τρωτότητα ή εξάρτηση από την αυθαίρετη

δύναμη κάποιου άλλου θα πρέπει να εξαλειφθεί προκειμένου να οικοδομηθεί μια κοινωνία ελεύθερων πολιτών. Η γλωσσική κυριαρχία συμβαίνει όταν οι ομιλητές της γλωσσικής ομάδας X οδηγούνται σε «κλισέ γλωσσικά» προς τη γλώσσα Y. Είναι σχεδόν πάντα υποτίθεται ότι μεταβαίνουν στην κυρίαρχη γλώσσα στο δημόσιο και μερικές φορές ακόμη και στην ιδιωτική σφαίρα, αλλά όχι κατά προτίμηση. Μια τέτοια προσαρμογή δεν γίνεται σχεδόν ποτέ προς την άλλη κατεύθυνση και, γενικά, τα μέλη της μειοψηφίας είναι δίγλωσσα, αλλά τα μέλη της πλειοψηφίας δεν είναι. Η μεγάλη πιθανότητα επικοινωνίας με τους ομιλητές της γλώσσας πλειοψηφίας (ή χειρότερα, ένα αίσθημα κατωτερότητας) ωθεί τους μειοψηφούντες ομιλητές να χρησιμοποιούν την πλειοψηφική γλώσσα στις περισσότερες περιπτώσεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα μορφές «διγασιά», ένα σύστημα στο οποίο οι γλώσσες αποδίδονται σε διαφορετικές λειτουργίες, και η μειονοτική γλώσσα αποκλείεται σε μεγάλο βαθμό από ορισμένες δραστηριότητες. Η διγλωσσία είναι γενικά ασύμμετρη, δεδομένου ότι η κυρίαρχη γλώσσα χρησιμοποιείται σε όλους τους τομείς, ενώ η μειονοτική γλώσσα περιορίζεται σε περιορισμένες λειτουργίες.

Από την άποψη της πολιτικής φιλοσοφίας, μπορούμε να πούμε ότι η «γλωσσική κυριαρχία» απαιτεί τρεις προϋποθέσεις: 1) το γεγονός ότι μία από τις ομάδες πρέπει να προσαρμοστεί γλωσσικά στην άλλη, αλλά όχι το αντίθετο (αυτό είναι πιο ορατό στην ασύμμετρη εκμάθηση γλωσσών)· (2) συχνή επανάληψη αυτού του μοντέλου σε καθημερινή βάση· και (3) το γεγονός ότι τα μέλη της κυρίαρχης ομάδας δεν έχουν στην πραγματικότητα εναλλακτική λύση, εκτός από την πλήρη αποφυγή της αλληλεπίδρασης με τους ομιλητές της πλειοψηφίας.

Οι θεμελιώδεις αρχές της κανονιστικής πολιτικής θεωρίας υποδηλώνουν ότι η γλωσσική κυριαρχία είναι μια μορφή αδικίας και ότι, ως εκ τούτου, οι εκτιμήσεις της δικαιοσύνης απαιτούν αντισταθμιστικά μέτρα.

Ως εκ τούτου, οι αρχές αυτές δικαιολογούν την ακόλουθη σύσταση: το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να καταστήσει υποχρεωτική την εκμάθηση όλων των αναγνωρισμένων γλωσσών, έτσι ώστε οι ομιλητές της γλώσσας πλειοψηφίας να αποκτήσουν ορισμένο βαθμό επάρκειας στη μειονοτική γλώσσα. Η δεύτερη γλωσσική ικανότητα θα πρέπει τουλάχιστον να επιτρέπει σε όλους τους πολίτες, ανεξάρτητα από τη

μητρική τους γλώσσα, να *κατανοούν* την άλλη γλώσσα. Η απαίτηση αυτή μπορεί να προωθήσει πολιτικές σεβασμού που επιτρέπουν την ανάπτυξη σύνθετων και υβριδικών ταυτοτήτων, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία κοινού εδάφους για δημοκρατικό διάλογο. Ταυτόχρονα, μπορεί να συμβάλει στην επίλυση του συμβιβασμού μεταξύ της ένταξης (όλες οι αυτόχθονες γλωσσικές ομάδες μπορεί να αισθάνονται καλύτερα σεβαστές και, ως εκ τούτου, να συμπεριληφθούν στην κοινότητα) και της κινητικότητας (κάθε μία από τις άλλες γλώσσες στην επικράτεια) ·

Εικονογράφηση και απόδειξη

Εμπειρική έρευνα επιβεβαιώνει τη σημασία της σύστασης. Τα προγράμματα εμβάπτισης μπορούν να υποστηριχθούν τόσο από την άποψη της μακροπρόθεσμης εκπαιδευτικής επιτυχίας όσο και της επίτευξης της διγλωσσίας και της δι- λειρισμού «όπου οι μαθητές γλώσσας πλειοψηφίας L1 διδάσκονται κυρίως μέσω ενός L2, συνήθως μια μειονοτική γλώσσα, προκειμένου να γίνουν δίγλωσσοι και διδασκόμενοι σε αυτή τη γλώσσα καθώς και στην πλειοψηφική γλώσσα». Αυτό μπορεί να είναι ακόμη πιο χρήσιμο αν οργανωθεί ως ένα αμφίδρομο πρόγραμμα όπου οι ομιλητές και των δύο γλωσσών μοιράζονται την ίδια τάξη, και όχι ένα μονόδρομο μοντέλο εμβάπτισης (Μάιος 2010, 296). Μια μελέτη που διεξήχθη από τους Thomas και Collier (2002) από περισσότερους από 210.000 μαθητές γλωσσικών μειονοτήτων σε δημόσια σχολεία των ΗΠΑ επιβεβαιώνει ότι τα προγράμματα εμβάπτισης γενικά λειτουργούν καλύτερα για τους μαθητές, ιδίως όταν συγκρίνουν την ακαδημαϊκή επιτυχία των μαθητών που φοιτούν σε σχολεία βύθισης και των μαθητών που συμμετέχουν σε μεταβατικά σχολικά προγράμματα που διεξάγονται κυρίως στα αγγλικά.

Πολιτικές επιπτώσεις

Αν και η κύρια σύσταση συνίσταται στην ενθάρρυνση, για βασικούς λόγους γλωσσικής δικαιοσύνης, της εκμάθησης της μειονοτικής γλώσσας από τα μέλη της πλειοψηφίας, ισχύουν επίσης και ζητήματα *αναλογικότητας*. Φανταστείτε μια κοινωνία 1000 μελών, με 10 ομιλητές του X, μια «απομακρυσμένη» μειονοτική γλώσσα, και 990 ομιλητές του Y. Αυτή η κατάσταση μπορεί να οδηγήσει σε γλωσσική κυριαρχία αν πληρούνται οι τρεις

προϋποθέσεις μας. Ωστόσο, η απαίτηση από όλους τους ομιλητές των Y να μάθουν το X θα ήταν δυσανάλογο μέτρο, εκτός εάν ληφθούν υπόψη ορισμένα πρόσθετα ζητήματα (π.χ. εάν το X ομιλείται ευρέως σε άλλα μέρη του κόσμου). Μια συναφής σκέψη είναι η αποτελεσματικότητα. Η χρηστή δημόσια πολιτική απαιτεί την αποτελεσματική χρήση των περιορισμένων πόρων. Σε αυτό το παράδειγμα, μπορεί να είναι δύσκολο να δικαιολογηθεί μια σημαντική επένδυση σε χρόνο, προσπάθεια και χρήματα για να αναγκάσει το 99 % του πληθυσμού να μάθει μια γλώσσα που ομιλείται με 1 %. Και οι δύο προϋποθέσεις μπορούν να θεωρηθούν ως κριτήριο «όπου τα αριθμητικά στοιχεία το δικαιολογούν» (Μάιος 2014: 386-388).. Ωστόσο, όταν πληρούται η προϋπόθεση αυτή, η επιβολή της πολυγλωσσίας κατά πλειοψηφία μπορεί να δικαιολογηθεί για λόγους γλωσσικής δικαιοσύνης. Τέλος, ο αριθμός των σχετικών γλωσσών διαδραματίζει επίσης ρόλο. Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των γλωσσών, τόσο δυσκολότερη θα είναι η εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής. Σε σύγκριση με άλλες ηπείρους, η Ευρώπη δεν έχει ιδιαίτερα υψηλό αριθμό αυτοχθόνων γλωσσών. Έτσι, η *αποκέντρωση* των γλωσσικών πολιτικών σε πολύγλωσσες υπομονάδες (όπως, στη Ρουμανία, το Județe [κομητείες] όπου ομιλείται η ουγγρική γλώσσα) μετριάξει σημαντικά το πρόβλημα σκοπιμότητας.

Αναφορές και εμβάθυνση

- Μάιος, S. (2010). Πρόγραμμα σπουδών και εκπαίδευση των πολιτιστικών και γλωσσικών μειονοτήτων. Σε B. McGraw, E. Baker, & P. Peterson (Eds.), *International Encyclopedia of Education (3rd ed.)*, Vol 1. (σ. 293-298). Οξφόρδη: Elsevier.
- May, S. (2014) Contesting Public Monolingualism and Diglossia: Επανεξέταση της πολιτικής θεωρίας και της γλωσσικής πολιτικής για έναν πολύγλωσσο κόσμο. *Γλωσσική πολιτική*, 13, 371-93.
- Pettit, P. (1997). *Ρεπουμπλικανισμός: Μια Θεωρία της Ελευθερίας και της Κυβέρνησης*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.
- Thomas, W. & Collier, V. (2002). *Εθνική μελέτη για την αποτελεσματικότητα του σχολείου για το μακροπρόθεσμο ακαδημαϊκό επίτευγμα των μαθητών μειονοτικών γλωσσών*. Σάντα Κρουζ: Κέντρο Έρευνας για την Εκπαίδευση, την Πολυμορφία και την Αριστεία (CREDE).

16 Οι «ενιαίες» και «μη μοναδικές» μειονότητες βρίσκονται σε παρόμοιες καταστάσεις όταν έρχονται αντιμέτωπες με εθνική γλωσσική κυριαρχία;

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Επιστήμες του Παρισιού

Η εγχώρια γλωσσική κυριαρχία μπορεί να οριστεί ως μια κατάσταση κατά την οποία μια ομάδα χρησιμοποιεί το δημογραφικό της πλεονέκτημα ως πολιτικό μοχλό για την αναπαραγωγή ορισμένων θεσμικών πρακτικών. Αυτές οι πρακτικές μπορούν να διαωσιώνουν τις ανισότητες που προκύπτουν από τον απλό αριθμό των ανθρώπων και μπορούν να κατοχυρώσουν μια άδικη κατανομή εξουσίας μεταξύ της πλειοψηφίας και της μειονότητας. Οι πολιτικοί αστερισμοί που επιδιώκουν την προστασία της γλωσσικής πολυμορφίας και τη διατήρηση ενός δίκαιου επιπέδου πολιτικής ισότητας μεταξύ των μελών τους πρέπει να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την εθνική γλωσσική κυριαρχία και να εξετάζουν αναλόγως τις πτυχές αυτές.

Τι μας λέει η έρευνα;

Τα αποτελέσματα της εθνικής γλωσσικής κυριαρχίας στα πολυεθνικά κράτη τείνουν να ποικίλλουν ανάλογα με το αν επηρεάζουν μία ή περισσότερες μειονότητες. Ωστόσο, αυτό που γενικά παρατηρείται είναι ότι τα γλωσσικά ζητήματα γίνονται πιο περίπλοκα στην περίπτωση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης ή του φεντεραλισμού. Για παράδειγμα, η γλωσσική κατάσταση και τα δικαιώματα των γαλλόφωνων διάσπαρτων σε όλο τον αγγλικό Καναδά είναι πολύ διαφορετικά από την κατάστασή τους στο Κεμπέκ, καθώς και από την κατάσταση των Αβορίγινων λαών και γλωσσών. Ομοίως, οι ομιλητές της Καταλονίας διαιρούνται με τα περιφερειακά σύνορα εντός της Ισπανίας και όσοι ζουν στη Βαλένθια αντιμετωπίζουν διαφορετικές συνθήκες από εκείνες που βιώνουν όσοι ζουν στην Καταλονία. Στα πλαίσια της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης ή του φεντεραλισμού, η γλωσσική κυριαρχία ενθαρρύνει τις μειονοτικές δικαιοδοσίες να αναπτύξουν τη δική τους γλωσσική πολιτική. Δεδομένου ότι η γλώσσα αποτελεί σημαντικό μέσο ταυτότητας και συχνά περιλαμβάνει συναισθηματικό περιεχόμενο, η προστασία και η προώθηση των μειονοτικών γλωσσών συχνά συνοδεύεται από γενικευμένη αίσθηση αποξένωσης από την ευρύτερη (εθνική) οντότητα: αυτό ισχύει για τον Καναδά και την Ισπανία.

Έτσι, η γλωσσική κυριαρχία προκαλεί αντιδράσεις με τη μορφή ιδιαίτερα παρεμβατικών μειονοτικών γλωσσικών πολιτικών, οι οποίες προετοιμάζουν το έδαφος για άλλες ισχυρές μορφές εθνικής οικοδόμησης.

Αυτή η τάση είναι πιο έντονη σε περιπτώσεις γλωσσικής κυριαρχίας μιας «ενιαίας» μειονότητας από τη μεγάλη πλειοψηφία των ομιλητών, η οποία είναι πιθανότερο να οδηγήσει στην άνοδο των αποσχιστικών κινήσεων. Αυτό, με τη σειρά του, περιπλέκει την κοινωνική συνοχή και την ομοσπονδιακή ή υπερεθνική διακυβέρνηση.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Εξετάστε τα πλαίσια που θεωρούνται ουσιαστικά ως μία γλωσσική μειονότητα. Αυτό που βλέπουμε σε τέτοιες περιπτώσεις είναι ότι ο τρόπος με τον οποίο τα δικαστήρια διαχειρίζονται τον συμβιβασμό μεταξύ της κινητικότητας (μεταξύ των διαφόρων περιοχών της χώρας) και της ένταξης (στις τοπικές κοινότητες) τείνει να αντικατοπτρίζει την ανισορροπία δυνάμεων μεταξύ των γλωσσικών ομάδων. Η κυρίαρχη ομάδα θα είναι πολύ πιο επιτυχής στην επιβολή των γλωσσικών δικαιωμάτων των μελών της στη μειοψηφική δικαιοδοσία από ό,τι το αντίστροφο. Συγκρίνετε, για παράδειγμα, τις επαρχίες Αλμπέρτα και Κεμπέκ¹. Τα στοιχεία δείχνουν μια γενική τάση στον Καναδά, όπου τα αγγλόφωνα αφομοιώνουν αργά τα γαλλόφωνα και εξισώνουν τους «αλλόφωνους» μετανάστες (εκείνοι με μητρική γλώσσα διαφορετική από την αγγλική ή τη γαλλική) σε πολύ υψηλότερο ποσοστό. Δεδομένου ότι τα στοιχεία αυτά προκύπτουν από την αλληλεπίδραση πολιτικών και πρακτικών, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι ομοσπονδιακές πολιτικές δεν μειώνουν επαρκώς την ελκυστικότητα της γλώσσας πλειοψηφίας και ότι η ομοσπονδιακή γλωσσική πολιτική είναι απίθανο να εξασφαλίσει σταθερή ισορροπία μεταξύ κινητικότητας και ένταξης σε ολόκληρη τη χώρα.

Σε μέρη με πολλαπλές γλωσσικές μειονότητες, όπως η Ινδία, οι πολιτικές επιπτώσεις λαμβάνουν χώρα διαφορετικά. Όπου οι άνθρωποι συνηθίζουν να ζουν σε ένα πολύγλωσσο περιβάλλον, τα κίνητρα για πρωτοβουλίες οικοδόμησης εθνών με βάση τη γλώσσα είναι πολύ πιο αδύναμα. Ταυτόχρονα, τέτοια πλαίσια

1 Η Αλμπέρτα επιλέχθηκε ως η επαρχία με την υψηλότερη θετική διαεπαρχιακή ισορροπία μετανάστευσης, καθώς και η επαρχία με το μεγαλύτερο χάσμα μεταξύ των γλωσσικών μεταβλητών που ομιλούνται στο σπίτι και της μητρικής γλώσσας.

δεν είναι απρόσβλητα από τον κίνδυνο να ωθήσει μια ομάδα στην υπεροχή της γλώσσας τους (για παράδειγμα, προσπαθώντας να κάνουν τη γλώσσα τους *lingua franca* μέσα στον πολιτικό αστερισμό, όπως έκανε ο Γκάντι υποστηρίζοντας ότι τα Χίντι αποζητούν την επίσημη γλώσσα της Ινδίας). Σε τέτοιες περιπτώσεις, προκύπτουν και άλλες πολιτικές επιπτώσεις: (I) πληθώρα πρωτοβουλιών τοπικής ή περιφερειακής γλωσσικής πολιτικής, οι οποίες ενδέχεται να είναι δύσκολο να ελεγχθούν και να επιδεινώσουν τις πολιτιστικές διαιρέσεις; (II) μια εικονική αδυναμία, δεδομένου του μεγάλου αριθμού μειονοτικών καταστάσεων, της ομοιόμορφης εφαρμογής της επίσημης (εθνικής) γλωσσικής πολιτικής ενάντια στις εκφράσεις της τοπικής αντίστασης; (III) σοβαρά εμπόδια για την ορθή λειτουργία μιας δημοκρατικής πολιτικής σε πολλά πολύ δύσκολα επίπεδα, ιδίως μέσω της δημιουργίας ισχυρών και βιώσιμων αποσχιστικών κινήματων. Εν ολίγοις, η γλωσσική κυριαρχία σε πολιτικούς αστερισμούς με πολλαπλές γλωσσικές μειονότητες είναι πιθανό να δημιουργήσει απρόβλεπτα πρότυπα και διαιρέσεις που καθιστούν πολύ δύσκολη τη δημοκρατική διαχείριση της πολυμορφίας.

ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΜΕ ΑΛΛΑΓΗ Ή ΓΑΛΛΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΜΕ ΑΛΛΑΓΗ Ή ΓΑΛΛΙΑ ΩΣ ΥΛΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ (Πηγή: Καναδική απογραφή 2011)

	Αγγλικά	Γαλλικά
Αλμπέρτα	1,13	0,36
Κεμπέκ	1,28	1,02
Καναδάς (σύνολο)	1,38	0,97

Πολιτικές επιπτώσεις

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η διαχείριση της

γλωσσικής πολυμορφίας, σε συνδυασμό με τη διαιτησία των σχέσεων πλειοψηφίας-μειοψηφίας, είναι έντονα πολιτική. Προκειμένου να δημιουργηθούν ευνοϊκές συνθήκες για την εγχώρια κινητικότητα και ένταξη, συνιστάται:

► *Αναγνωρίστε τις μειονοτικές γλώσσες και υιοθετήστε αυστηρές γλωσσικές πολιτικές για την προώθηση της χρήσης τους σε τοπικά θεσμικά όργανα, όπως τα περιφερειακά κοινοβούλια και τα σχολεία, καθώς και σε ομοσπονδιακά θεσμικά όργανα, προκειμένου να ενισχυθεί η αίσθηση του ανήκειν μεταξύ των μελών των γλωσσικών μειονοτήτων.*

► Η κεντρική οντότητα πρέπει να εφαρμόζει κανόνες που προσφέρουν στα μέλη των μειονοτικών ομάδων τις ίδιες ευκαιρίες κινητικότητας και ένταξης με εκείνες που απολαμβάνουν τα μέλη της πλειοψηφίας λόγω της επιρροής τους στην πολιτική.

► Οι γενικές αρχές που ισχύουν για τις πολύγλωσσες χώρες αντικατοπτρίζονται, *τηρουμένων των αναλογιών*, στις γλωσσικές πολιτικές που εφαρμόζουν οι υπερεθνικοί οργανισμοί.

Αναφορές και εμβάθυνση:

Dubreuil, B. & Marois, G. (2011). Το φανταστικό ένδικο βοήθημα: Γιατί η μετανάστευση δεν σώζει το Κεμπέκ. Μόντρεαλ: Boreal.

Μαγνήτης, J.E. (1998). Θεωρία γλωσσικών δικαιωμάτων στην Καναδική Προοπτική. In T. Ricento & B. Burnaby (Eds.), *Language and Politics in the United States and Canada: Μύθοι και πραγματικότητα* (σ. 185-206), Routledge: Στη Νέα Υόρκη.

17 Ποια είναι η σημασία της δημογραφικής συγκέντρωσης για την επιβίωση των μειονοτικών γλωσσών σε έναν κόσμο αυξανόμενης κινητικότητας;

Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Σε διάφορες χώρες, οι άνθρωποι σταματούν να μιλούν μειονοτικές γλώσσες και στρέφονται σε ευρύτερες γλώσσες επικοινωνίας. Πολλά κράτη μέλη της ΕΕ έχουν μία ή περισσότερες «περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες»¹ και πολλά από αυτά χάνουν τους ομιλητές. Η ενδοευρωπαϊκή κινητικότητα καθώς και η μετανάστευση από χώρες εκτός της ΕΕ ασκούν πρόσθετη πίεση στις μειονοτικές γλώσσες και δυσχεραίνουν τη διατήρησή τους. Αυτό εγείρει το ερώτημα πώς, σε γενικό επίπεδο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αλληλεπίδραση των παραγόντων που καθορίζουν τη ζωτικότητα και την επιβίωση των μειονοτικών γλωσσών σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο — ή, για να το θέσω διαφορετικά, ποιες προσεγγίσεις μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για να εντοπίσουμε τις γλωσσικές πολιτικές που μπορούν να συμβάλουν στην προστασία των περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών, ώστε να επιβιώσουν χωρίς να υπονομεύεται η κινητικότητα.

Τι μας λέει η έρευνα;

Οι εδαφικές μειονοτικές γλώσσες χρησιμοποιούνται κυρίως σε ορισμένες γεωγραφικές περιοχές των κρατών μελών της ΕΕ. Σε αυτές τις περιοχές, ένα ορισμένο ποσοστό του τοπικού πληθυσμού είναι δίγλωσσο και ομιλεί την κυρίαρχη γλώσσα του κράτους, καθώς και τη μειονοτική γλώσσα. Η γεωγραφική συγκέντρωση είναι ένας παράγοντας που είναι γνωστός για την υποστήριξη της μακροπρόθεσμης ζωτικότητας μιας μειονοτικής γλώσσας: ένας μεγάλος αριθμός ομιλητών σε μια δικαιοδοσία διευκολύνει την αιτιολόγηση των γλωσσικών πολιτικών υπέρ της γλώσσας και η γλωσσική σύνθεση μιας περιοχής επηρεάζει τη δυναμική της μετάδοσης, της εκμάθησης και της χρήσης των γλωσσών. Οι οικογένειες με τους δύο γονείς που μιλούν τη μειονοτική γλώσσα είναι πιθανότερο να τη μεταδώσουν στα παιδιά τους. Ταυτόχρονα, όσο υψηλότερο είναι το ποσοστό των ομιλητών μειονοτικών γλωσσών σε μια περιοχή, τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός αυτών των οικογενειών και τόσο υψηλότερο είναι το κίνητρο για τη μετάδοση

αυτής της γλώσσας λόγω του σχετικά ευρέος φάσματος επικοινωνίας της.

Επιπλέον, ένας μεγάλος αριθμός ομιλητών σε μια περιοχή εξασφαλίζει ότι οι άνθρωποι μπορούν να το ακούσουν και να το χρησιμοποιούν στην καθημερινή τους ζωή. Με άλλα λόγια, ένα υψηλό ποσοστό ομιλητών μιας μειονοτικής γλώσσας σε μια περιοχή σημαίνει τη χρησιμότητα και την έκθεση σε αυτή τη γλώσσα. Αλλά πόσο σημαντικώ είναι και πώς αλληλεπιδρά με την αυξημένη κινητικότητα;

Εικονογράφηση και απόδειξη

Εξέταση τριών τύπων εδαφικών μειονοτικών γλωσσών: 1) όσοι ομιλούνται σε ένα μόνο κράτος μέλος, όπως τα σορβικά στη Γερμανία· (2) άτομα που ομιλούνται σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη, όπως τα βασκικά στην Ισπανία και τη Γαλλία· και 3) εκείνες που αποτελούν μειονοτική γλώσσα σε ένα κράτος μέλος, αλλά η κυρίαρχη και επίσημη γλώσσα γειτονικού κράτους, όπως η σλοβενική στην Αυστρία και την Ιταλία. Η εισερχόμενη κινητικότητα μπορεί να ασκήσει πρόσθετη πίεση σε κάθε είδους εδαφικές μειονοτικές γλώσσες με διαφορετικούς τρόπους. Εάν οι νεοεισερχόμενοι έχουν ήδη την τοπική μειονοτική γλώσσα ως πρώτη γλώσσα, π.χ. για τους Ούγγρους που εγκαθίστανται στην περιφέρεια Székely στη Ρουμανία, η κινητικότητα μπορεί ακόμη και να ενισχύσει τη μειονοτική γλώσσα στην εν λόγω περιοχή. Συχνά, ωστόσο, οι νεοεισερχόμενοι δεν μιλούν την τοπική μειονοτική γλώσσα και μπορεί να μην γνωρίζουν καν την πλειοψηφική γλώσσα του κράτους υποδοχής. Ανάλογα με τη δύναμη και την παρουσία της μειονοτικής γλώσσας στο κοινό, στην εκπαίδευση και στην οικονομία, οι νεοεισερχόμενοι θα μπορούσαν να μάθουν την πλειοψηφική γλώσσα του κράτους και όχι τη μειονοτική γλώσσα. Εάν ο αριθμός των νεοεισερχομένων είναι υψηλός, η διαδικασία αυτή μειώνει το ποσοστό των ομιλητών μειονοτικών γλωσσών και ενδέχεται να αποδυναμώσει τη γλώσσα με την πάροδο του χρόνου. Τα μοντέλα γλωσσικής δυναμικής (π.χ. Templin et al. 2016) μπορούν να συμβάλουν στην ανάλυση της επίδρασης των μεταναστευτικών μετακινήσεων στη διατήρηση της μειονοτικής γλώσσας με αυστηρό και λογικό τρόπο.

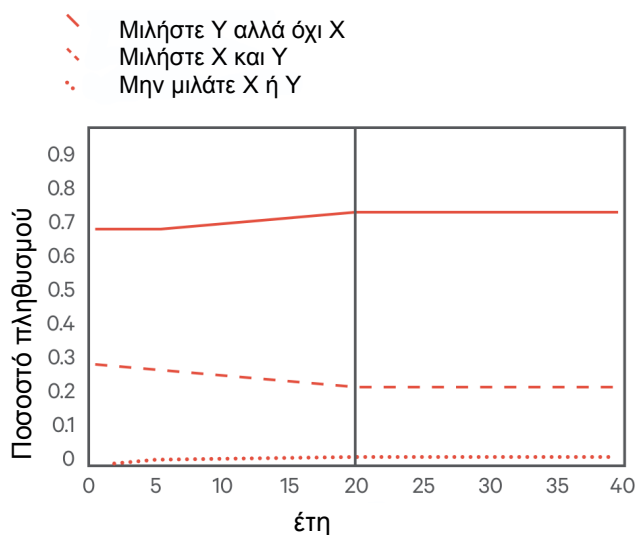
Επιτρέπουν την παράταση των τάσεων που

1 Σύμφωνα με τον *Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις Περιφερειακές και Μειονοτικές Γλώσσες*, εννοούμε γλώσσες που «χρησιμοποιούνται παραδοσιακά σε μια δεδομένη επικράτεια ενός κράτους από υπηκόους του εν λόγω κράτους οι οποίοι αποτελούν μια ομάδα αριθμητικά μικρότερη από τον υπόλοιπο πληθυσμό του κράτους».

παρατηρούνται στο μέλλον και την προσομοίωση των αποτελεσμάτων των μέτρων γλωσσικής πολιτικής, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό. Δεδομένου ότι επιτρέπουν τη συμπερίληψη πρόσθετων μεταβλητών που επηρεάζουν τα σχετικά ζητήματα, μπορούν επίσης να εφαρμοστούν στην εξέταση συναφών ζητημάτων, όπως οι αλλαγές στο κόστος και τα οφέλη των ανταγωνιστικών επιλογών πολιτικής.

Ένα σημαντικό αποτέλεσμα τέτοιων προσομοιώσεων είναι ότι δεδομένου του ελάχιστου ποσοστού ομιλητών, της προθυμίας των οικογενειών να μεταδώσουν τη μειονοτική γλώσσα, καθώς και της χρήσης της μειονοτικής γλώσσας στην εκπαίδευση, η μειονοτική γλώσσα μπορεί να επιβιώσει μακροπρόθεσμα, παρά τη συνεχή εισροή μεταναστών. Οι προσομοιώσεις δείχνουν επίσης ότι η διδασκαλία της μειονοτικής γλώσσας στους νεοεισερχόμενους και στα παιδιά τους είναι ιδιαίτερα σημαντική και μπορεί να αντισταθμίσει την πιθανή απειλή που συνιστούν για τη μειονοτική γλώσσα.

Η γλωσσική δυναμική προσομοιώνεται (βλ. σχήμα) για ένα πλαίσιο με σχετικά μεγάλη μειονοτική γλώσσα X, μια γλώσσα πλειοψηφίας Y και μια εισροή ομιλητών διαφορετικών γλωσσών. Κατά τη διάρκεια του έτους αναχώρησης, το 30 % του πληθυσμού είναι δίγλωσσο σε Y και X, και το 70 % είναι μονόγλωσσο σε Y. Λόγω της προτίμησης των νεοεισερχομένων να μάθουν Y αντί X, το ποσοστό των ομιλητών X μειώνεται.

ΠΟΣΟΣΤΟ ΟΜΙΛΗΤΩΝ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΣ (Y) ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑΣ (X)

Ας υποθέσουμε ότι μετά από 20 χρόνια, εισάγονται μέτρα πολιτικής για την ενίσχυση της διδασκαλίας του X στους νεοεισερχόμενους και στα παιδιά τους. Ως αποτέλεσμα, η μείωση του ποσοστού των ηχείων X μπορεί να περιοριστεί.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Μολονότι η κινητικότητα ασκεί πρόσθετη πίεση στις μειονοτικές γλώσσες, τα περισσότερα από τα μέτρα γλωσσικής πολιτικής που έχουν ήδη θεσπιστεί για την προστασία των μειονοτικών γλωσσών παραμένουν ζωτικής σημασίας. Εάν είναι επιθυμητή η εισερχόμενη κινητικότητα, είναι σημαντικό να δημιουργηθούν ευκαιρίες και κίνητρα για τους νεοεισερχόμενους να μάθουν τη μειονοτική γλώσσα και να εξαλειφθούν τα αντικίνητρα, όπως το υψηλό άμεσο ή έμμεσο κόστος μάθησης.

Αναφορές και εμβάθυνση

Fishman, J.A. (1991). *Αντιστροφή της γλωσσικής αλλαγής: Θεωρητικά και εμπειρικά θεμέλια βοήθειας σε απειλούμενες γλώσσες*. Clevedon: Πολύγλωσσα θέματα.

Χαμόγελο, F. (2016). Προκλήσεις των μειονοτικών γλωσσών. Στους V. Ginsburgh και S. Weber (Eds.), *The Palgrave Handbook of Economics and Language* (σελ. 616-658). Basingstoke: Ο Παλγκρέιβ Μακμίλαν.

Templin, T., Seidl, A., Wickström, B.A., & Feichtinger, G. (2016). Βέλτιστη γλωσσική πολιτική για τη διατήρηση μιας μειονοτικής γλώσσας. *Μαθηματικά Κοινωνικές Επιστήμες* 81, 8-21.

18 Οιαρχές αυτές συμβάλλουν στην πρόβλεψη των δυνατοτήτων σύγκρουσης των εθνοτικών και γλωσσικών διαφορών;

Edgár Dobos, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Βουδαπέστη

Εθνοτικές, γλωσσικές ή θρησκευτικές διαφορές μπορούν να οδηγήσουν σε συγκρούσεις όταν άτομα και ομάδες ανταγωνίζονται για την εξουσία, τους υλικούς και συμβολικούς πόρους. Ωστόσο, η ίδια η γλώσσα (ή οποιαδήποτε συνιστώσα του πολιτισμού) δεν προκαλεί σύγκρουση. Αντίθετα, είναι μια «εσφαλμένη γραμμή» κατά την οποία οι συγκρούσεις μπορούν να αποκρυσταλλωθούν όταν οι γλωσσικές ή πολιτισμικές διαφορές οδηγούν σε ασύμβατα πολιτικά αιτήματα ή σε άνιση πρόσβαση σε κοινωνικοοικονομικές ευκαιρίες εντός των κρατών. Η παρούσα καταχώριση επικεντρώνεται στους αιτιώδους παράγοντες που οδηγούν στην ανάπτυξη συγκρούσεων σε εθνογλωσσικές γραμμές.

Τι μας λέει η έρευνα;

Οι κανόνες και οι πρακτικές που διέπουν τη γλώσσα στη διοίκηση, το δίκαιο, την εκπαίδευση, τα μέσα ενημέρωσης, τη δημόσια σήμανση και την επικοινωνία με τις αρχές και τους παρόχους δημόσιων υπηρεσιών επηρεάζουν τα συμφέροντα και την ταυτότητα των ατόμων. Ως εκ τούτου, η γλώσσα είναι αναπόφευκτα πολιτικοποιημένη στις πολυγλωσσικές κοινωνίες.

Οι συγκρούσεις μεταξύ πλειοψηφιών και γλωσσικών μειονοτήτων τροφοδοτούνται από τη λογική του εδαφικού έθνους-κράτους και τις ασυμμετρίες της εξουσίας που κωδικοποιούνται εκεί. Τα σύγχρονα έθνη-κράτη, ειδικά από τον 19ο αιώνα, έχουν σχεδόν συστηματικά ευνοήσει εθνοτικές πλειοψηφίες («έθνη ιδιοκτητών»). Οι απόψεις της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας συχνά συγκρούονται με την ερμηνεία της πραγματικότητας ή/και το επιθυμητό μοντέλο των σχέσεων κράτους-μειοψηφίας.

Η δυναμική των συγκρούσεων ποικίλλει λόγω των διαφορών στις ιστορικά σχηματισμένες διοικητικές δομές, τους αστερισμούς εξουσίας και τη θέση των μειονοτήτων και των πλειοψηφιών σε διαφορετικά επίπεδα. Η αυτοαντίληψη πολλών ευρωπαϊκών κοινωνιών και μονογλωσσικών εθνών κρατών εξακολουθεί να διαμορφώνει πολιτικές επιλογές, και ακόμη και η επίσημη πολυγλωσσία δεν εξαλείφει κατ' ανάγκη τις συγκρούσεις μεταξύ γλωσσικών κοινοτήτων.

Τομακροπεριβάλλον δεν είναι πάντα χρήσιμο: τα διεθνή πρότυπα για τα δικαιώματα των μειονοτήτων συχνά αμφισβητούνται και εξαρτώνται από γεωπολιτικά συμφέροντα· χωρίς ένα ισχυρό και κοινό ευρωπαϊκό

καθεστώς δικαιωμάτων των μειονοτήτων, τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν υποχρεούνται να υποβάλλουν εκθέσεις σχετικά με τη μη εφαρμογή των δεσμεύσεων για την προστασία των μειονοτήτων· και η υπεροχή της πολιτικής των εθνικών κομμάτων συχνά υπερτερεί της επιρροής των προϋποθέσεων της ΕΕ.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Τα πρότυπα συγκρούσεων διαφέρουν τόσο μεταξύ όσο και εντός των κρατών. Η έρευνα πεδίου στη Σερβική περιοχή της Βοϊβοντίνα δείχνει ότι ορισμένα μέρη έχουν αρμονική συνύπαρξη εθνοτικών και γλωσσικών κοινοτήτων, ενώ η πολυγλωσσία στην πράξη μεταφράζεται σε σχεδόν απαράδεκτα αποσπάσματα από τη μία γλώσσα στην άλλη (π.χ. Belo Blato/Nagyercsébetalak/Biele Blato). Από την άλλη πλευρά, έχουν ξεσπάσει συγκρούσεις σε άλλες περιοχές, μετά την εισροή μεγάλου αριθμού Σέρβων προσφύγων από την Κροατία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη μετά τους πολέμους των αρχών της δεκαετίας του 1990. Οι εκδηλώσεις συγκρούσεων περιλάμβαναν αύξηση των εθνοτικά υποκινούμενων περιστατικών (γραφίτι, ζημία σε ιδιωτική περιουσία, θρησκευτικά και αναμνηστικά αντικείμενα, καθώς και λεκτικές και σωματικές επιθέσεις) κατά μειονοτήτων. Με τη γενίκευση αυτών των αποτελεσμάτων και λαμβάνοντας υπόψη τις εντάσεις που παρατηρούνται σε άλλα πλαίσια, μπορούμε να εντοπίσουμε αρκετές αντικρουόμενες διαδικασίες. Συνοψίζονται στον συνημμένο πίνακα.

Πολιτικές επιπτώσεις

Η πολυεθνική και πολυγλωσσική ιστορική σύνθεση των ευρωπαϊκών κρατών θα πρέπει να αντικατοπτρίζεται επαρκώς στη νομοθεσία. Η εθνοπολιτιστική ισότητα και η αφοσίωση στο κοινό κράτος απαιτούν έναν συνδυασμό ουδέτερων και ευαίσθητων σε επίπεδο ομάδων κανονισμών και πολιτικών, τη συμπερίληψη της ταυτότητας των εθνικών μειονοτήτων σε κοινές έννοιες (π.χ. συμπερίληψη της γλώσσας τους σε δημόσιους θεσμούς) και θεσμικές εγγυήσεις για την πολιτιστική τους αναπαραγωγή. Οι μη αποσπασματικές μειονοτικές διεκδικήσεις πρέπει να θεωρηθούν ως ένα νόμιμο στοιχείο για την αμφισβήτηση των συνθηκών πολιτικής ένταξης σε μια πολυεθνική δημοκρατία.

Ο εθνοτικός και γλωσσικός πλουραλισμός θα πρέπει να

αντικατοπτρίζεται σε πολιτικές λύσεις που θα αξιοποιούν τα διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης (εθνικό, περιφερειακό και τοπικό), θα πρέπει να βελτιώσει τηνκατανομήαρμοδιοτήτων μεταξύ των εν λόγω αρχών και να δημιουργήσει ασυμμετρίες υπέρ των γλωσσών που χρειάζονται περισσότερο προστασία. Οι πολιτικές λύσεις που σχετίζονται με την πολυγλωσσία θα πρέπει επίσης να αντικατοπτρίζουν μια συμπληρωματική («πρόσθετη») προσέγγιση, αντί μιας «αφαιρετικής» προσέγγισης, η οποία θα επιτρέπει την εκμάθηση της επίσημης γλώσσας του κράτους ως δεύτερης γλώσσας απαραίτητης για την απασχόληση και την κοινωνική κινητικότητα, ενισχύοντας παράλληλα τη μητρική γλώσσα ως μια πρώτη γλώσσα απαραίτητη για την ταυτότητα, την ψυχολογική και την ασφάλεια.

Αναφορές και εμβάθυνση:

Csergő, Z. (2007). *Μιλώντας για το Έθνος: Γλώσσα και συγκρούσεις στη Ρουμανία και τη Σλοβακία*. Ιθάκη, Νέα Υόρκη & Λονδίνο: Πανεπιστήμιο Cornell Press.

Χαμόγελο, F. (2005). Τα γλωσσικά ανθρώπινα δικαιώματα ως πηγή κατευθυντήριων γραμμών πολιτικής: Μια κριτική αξιολόγηση. *Εφημερίδα της Κοινωνιολογίας*, 9 (3), 448-460.

Kontra, M., Phillipson, R., Skutnabb-Kangas, T., & Várady, T. (Eds.). (1999). *Γλώσσα: Ένα Δικαίωμα και έναν Πόρο. Προσέγγιση των γλωσσικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων*. Βουδαπέστη: Central European University Press (Κεντρική Ευρωπαϊκή Πανεπιστημιακή Τύπος).

Varenes, F., (2011). Γλώσσα, εθνοτικές συγκρούσεις και διεθνές δίκαιο. *Εφημερίδα Εθνοτικών Σπουδών*, 65, 8-35.

Vizi, B., Tóth, N., & Dobos, E. (Eds.) (2017). *Πέρα από τις Διεθνείς Προϋποθέσεις. Τοπικές παραλλαγές μειονοτικής εκπροσώπησης στην Κεντρική και Νοτιοανατολική Ευρώπη*. Μπάντεν-Μπάντεν: Νομοί.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΘΝΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ «ΤΕΛΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ»

1. Αδικαιολόγητη ασφάλεια εθνοτικών και γλωσσικών ζητημάτων: ερμηνεία από τις περισσότερες ελίτ των πολιτιστικών απαιτήσεων των μειονοτήτων ως απειλή για την ακεραιότητα του κράτους: δυσπιστία προς τους θεσμούς που χωρίζονται από τις μειονότητες ως τόπους αντικρατικού εθνικισμού: από την άποψη των μειονοτήτων, η έννοια της κοινής ταυτότητας που σχεδιάστηκε από το εθνικοποιητικό κράτος και η επιβολή εθνοπολιτιστικής ουδετερότητας και ουδέτερης ρύθμισης για την ομάδα γίνονται ύποπτες ως κώδικες αφομοίωσης. Άλλα παραδείγματα είναι η Εσθονία, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Ρουμανία και η Σλοβακία.
2. Παραβίαση, περιορισμός της χρήσης ή μείωση του πεδίου των κεκτημένων (γλωσσικών) δικαιωμάτων των μειονοτήτων: μη συγκεκριμένη υποτίμηση της κατάστασης της μειονοτικής γλώσσας στη διοίκηση, την εκπαίδευση κ.λπ. Παράδειγμα: Ουκρανία.
3. Εθνοτική εντολή: ανακατανομή των ορίων των διοικητικών ή εκλογικών περιφερειών ώστε να διαιρεθεί ο μειονοτικός πληθυσμός που συγκεντρώνεται στην περιοχή, να αντιστραφεί το καθεστώς της πλειοψηφικής μειονότητας και/ή να ελαχιστοποιηθεί η εκλογική ισχύς των μειονοτικών κοινοτήτων ή/και οι πιθανότητές τους να ασκήσουν τα δικαιώματά τους. Για παράδειγμα, στη Σλοβακία (διοικητική αναδιοργάνωση, 1996).
4. Αμφισβητούμενοι δείκτες ταυτότητας μεταξύ της πλειοψηφίας και των μειονοτικών λαών που συνυπάρχουν σε κοινό έδαφος: ανταγωνιστικές προσπάθειες για τη σύνδεση μιας περιοχής με μια γλώσσα και την επιβολή τεχνητής εδαφικής συνέχειας στη σήμανση του φυσικού χώρου και στη λειτουργία των δημόσιων θεσμών (με ενδεχομένως υπερβολική σημασία της γλώσσας ως δείκτη της εθνικής ταυτότητας σε σχέση με τη γλώσσα ως μέσο επικοινωνίας). Για παράδειγμα, στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Κοσσυφοπέδιο και τη Μακεδονία.
5. Μονομερής ακτιβισμός μητρικού κράτους και πρακτικές οικοδόμησης εξωεδαφικών εθνών: προσπάθειες για την ενίσχυση των δεσμών με το μητρικό κράτος κατά τρόπο που να ελαχιστοποιεί την αίσθηση του ανήκειν σε μειονότητες στη χώρα διαμονής τους. Για παράδειγμα, στη Βουλγαρία, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία, τη Σερβία (σε σχέση με τα γειτονικά κράτη).
6. Ανταγωνιστικές προσπάθειες οικοδόμησης έθνους εκθέτοντας τους αποκαλούμενους συν-εθνικούς/συνεθνικούς ή «ενδιάμεσες» μειονότητες σε ασυμβίβαστες πιέσεις πίστης. Για παράδειγμα, Bunjevci, Čams, Csángós, Goranci, Pomaks, Torbeši, Valaques (Νοτιοανατολική Ευρώπη).

19 Γιατί δεν αρκεί η εκμάθηση μίας μόνο από τις επίσημες γλώσσες σε ένα πολύγλωσσο πλαίσιο;

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Αναγνωρίζεται γενικά ότι η εκμάθηση της επίσημης ή εθνικής γλώσσας της χώρας υποδοχής αποτελεί κεντρικό στοιχείο για την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής. Το *σχέδιο δράσης του 2016 για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής* αναφέρει ότι «η εκμάθηση της γλώσσας της χώρας προορισμού είναι απαραίτητη προκειμένου οι υπήκοοι τρίτων χωρών να επιτύχουν τη διαδικασία ένταξής τους» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016: 7). Όλο και περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες εφαρμόζουν γλωσσικές απαιτήσεις για τους μετανάστες που επιθυμούν να αποκτήσουν καθεστώς διαμονής ή υπηκοότητας.

Είναι ενδιαφέρον ότι η χώρα προορισμού θεωρείται έμμεσα ως μονογλωσσικό πλαίσιο, αν και ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν περισσότερες από μία επίσημες γλώσσες ή αναγνωρίζουν διαφορετικές περιφερειακές ή/και μειονοτικές γλώσσες. Γιατί, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι μετανάστες μπορούν ή πρέπει να μάθουν περισσότερες από μία από τις γλώσσες που ομιλούνται σε αυτά τα πολύγλωσσα πλαίσια;

ΟΚιου μας λέει την έρευνα ;

Το πεδίο εφαρμογής των γλωσσικών απαιτήσεων σε πολυγλωσσικά πλαίσια εγείρει καταρχάς την ένταση μεταξύ της προώθησης της κινητικότητας των μεταναστών και της ένταξής τους στην κοινωνία υποδοχής. Η προτεραιότητα στην κινητικότητα και όχι στην ένταξη θα σήμαινε την επιβολή ελάχιστων γλωσσικών απαιτήσεων στους μετανάστες και την προσδοκία τους να μάθουν μόνο μία από τις επίσημες γλώσσες της χώρας υποδοχής, κατά περίπτωση. Από την άλλη πλευρά, η προτίμηση στην ένταξη θα σήμαινε την επιβολή μεγαλύτερων γλωσσικών απαιτήσεων στους μετανάστες και την προσδοκία των μεταναστών, σε μια πολύγλωσση χώρα, να μάθουν δύο ή περισσότερες από τις επίσημες γλώσσες, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική ζωή.

Ο αριθμός των γλωσσών που πρέπει να μάθουν οι μετανάστες που φθάνουν σε ένα επίσημα πολυγλωσσικό περιβάλλον εξαρτάται επίσης από τις σχέσεις εξουσίας στον γλωσσικό αστερισμό της κοινωνίας υποδοχής. Πολλά πολύγλωσσα κράτη ή περιφέρειες χαρακτηρίζονται από ασυμμετρία μεταξύ μιας γλώσσας πλειοψηφίας και μιας μειονοτικής γλώσσας. Δεδομένου ότι οι μειονοτικές γλώσσες

χρησιμοποιούνται από λιγότερους ομιλητές και συχνά χρησιμοποιούνται μόνο σε τμήμα της επικράτειας, η αντιληπτή οικονομική χρησιμότητα και ελκυστικότητά τους μπορεί να είναι μικρότερη και να οδηγούν τους μετανάστες να προτιμούν να μάθουν την πλειοψηφική γλώσσα. Για ερευνητές πολυπολιτισμικότητας (όπως ο Will Kymlicka, διάσημος καναδός πολιτικός φιλόσοφος που ειδικεύεται στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις σε εθνοτικά ποικιλόμορφες κοινωνίες), οι εθνικές μειονότητες θα πρέπει να προστατεύουν την πολιτιστική και γλωσσική τους ταυτότητα, ενώ παράλληλα θα υποδέχονται τους μετανάστες, γεγονός που μπορεί να αποτελεί θεμιτό λόγο για την επιβολή γλωσσικών απαιτήσεων στη μειονοτική γλώσσα πέραν των γλωσσικών απαιτήσεων στην επίσημη γλώσσα του κράτους (Kymlicka, 2011). Σε πολυγλωσσες χώρες όπου ο γλωσσικός αστερισμός είναι λιγότερο ασύμμετρος και όπου ο ανταγωνισμός ή οι γλωσσικές συγκρούσεις δεν αποτελούν σημαντικό χαρακτηριστικό της κοινωνικής και πολιτικής κατάστασης, οι γλωσσικές απαιτήσεις σε μία από τις επίσημες γλώσσες μπορούν, από την άλλη πλευρά, να θεωρηθούν επαρκείς για την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Υπό την έννοια αυτή, διάφορες περιφερειακές κυβερνήσεις που αντιμετωπίζουν έναν ασύμμετρο γλωσσικό αστερισμό έκριναν αναγκαία την εφαρμογή γλωσσικών απαιτήσεων ειδικά για τους μετανάστες, προκειμένου να προστατευθεί το καθεστώς της μειονοτικής γλώσσας στην επικράτειά τους. Στην Καταλονία, για παράδειγμα, το 2010 οι περιφερειακές αρχές εισήγαγαν καταλανικές γλωσσικές δοκιμασίες για τους μετανάστες που διαμένουν στην Καταλονία στο πλαίσιο της διαδικασίας ένταξής τους.

Αντιθέτως, στο Λουξεμβούργο, όταν ο γλωσσικός αστερισμός είναι λιγότερο ασύμμετρος, η «σύμβαση υποδοχής και ενσωματώσεως» που έχει εκδοθεί από την υπηρεσία υποδοχής και ενσωματώσεως της Κυβερνήσεως του Λουξεμβούργου προβλέπει ότι οι μετανάστες μπορούν να επιλέξουν μαθήματα γλώσσας «σε μία ή περισσότερες από τις τρεις διοικητικές γλώσσες του Λουξεμβούργου, ήτοι στα λουξεμβουργιανά, στα γαλλικά ή στα γερμανικά¹».

1 www.olai.public.lu/en/accueil-integration/mesures/contrat-accueil

Ομοίως, στην Ελβετία, η «καλή γνώση μιας από τις εθνικές¹ γλώσσες» θεωρείται επαρκής για την απόκτηση άδειας μόνιμης διαμονής.

ΙΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Εν κατακλείδι, σε ένα ασύμμετρο πολυγλωσσικό πλαίσιο, οι μετανάστες αναμένεται να μάθουν όχι μόνο τη γλώσσα πλειοψηφίας, αλλά και — ή μάλλον — μια δεύτερη επίσημη ή περιφερειακή γλώσσα, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στις εθνικές μειονότητες να προστατεύσουν τη γλωσσική τους ταυτότητα και να εμποδίσουν τη μετάβαση από τη γλώσσα στην κυρίαρχη γλώσσα. Ο συμβιβασμός μεταξύ κινητικότητας και ένταξης και η ένταση μεταξύ της προστασίας των πολιτιστικών και γλωσσικών δικαιωμάτων των μειονοτήτων και της ατομικής ελευθερίας των μεταναστών μπορούν να διαμεσολαβηθούν μέσω πολιτικών ρυθμίσεων.

Οι ευνοϊκές διατάξεις μπορεί να εξαρτώνται από τη δημιουργία κινήτρων για τους μετανάστες ώστε να μαθαίνουν τη γλώσσα ή τις γλώσσες της κοινωνίας υποδοχής, βελτιώνοντας την πρόσβαση σε μαθήματα γλώσσας στη (στις) γλώσσα(-ες) της χώρας υποδοχής με χαμηλό κόστος και όχι με την επιβολή κυρώσεων. Τέλος, οι γλωσσικές απαιτήσεις θα πρέπει να επικεντρώνονται στα μαθήματα γλωσσικής κατάρτισης και όχι στον καθορισμό ενός συγκεκριμένου επιπέδου ικανοτήτων: ενώ οι μετανάστες αναμένεται να μάθουν μία ή περισσότερες γλώσσες της κοινωνίας υποδοχής, αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι θα είναι σε θέση να το πράξουν με την ίδια επιτυχία.

Αναφορές και εμβάθυνση:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016). *Σχέδιο δράσης για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών*. COM(2016) 377 final.

Χαμόγελο, F. (1996). Εθνοτική και Πολιτική Γλωσσική Σύγκρουση, *Διεθνείς Σχέσεις*, 88, 381-396.

Kymlicka, W. (2011). Πολυπολιτισμική ιθαγένεια εντός πολυεθνικών κρατών, *εθνότητες* 11, 281-302.

Woehrling, J. (2008). Γλωσσικές απαιτήσεις για τους μετανάστες, ειδικά όσον αφορά τις γλώσσες που απολαμβάνουν επίσημο καθεστώς σε μέρος της επικράτειας. Στην *υπόθεση Mundialització, αίτηση για συνδεδεκό υλικό circulació i Immigració, i ligència d'una llengua com* (σ. 133-172). Βαρκελώνη, Institut d'Estudis Autònomic.

ΕΠΙΣΗΜΟ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ασύμμετρος γλωσσικός αστερισμός	Συμμετρικός γλωσσικός αστερισμός
Γλωσσικές απαιτήσεις τόσο στις μειονοτικές όσο και στην πλειοψηφική επίσημη γλώσσα	Παράδειγμα: οι μετανάστες πρέπει να μάθουν καταλανικά και ισπανικά στην Καταλονία.
	Γλωσσικές απαιτήσεις σε μία μόνο επίσημη γλώσσα
	Παράδειγμα: οι μετανάστες μπορούν να μάθουν γαλλικά ή γερμανικά ή λουξεμβουργιανά στο Λουξεμβούργο.

1 Ομοσπονδιακός νόμος περί αλλοδαπών της 16ης Δεκεμβρίου 2005 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20020232 · το χαρακτηριστικό αυτό, ωστόσο, αντικατοπτρίζει επίσης την αυστηρά εδαφική κατανομή των επίσημων γλωσσών στη χώρα.

20 Πώς να συνδυάσετε τις αρχές της εδαφικότητας και της προσωπικότητας;

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Δύο βασικά μοντέλα χρησιμοποιούνται συχνά για την εκχώρηση γλωσσικών δικαιωμάτων σε κοινωνίες με γλωσσική πολυμορφία: εδαφικότητα και προσωπικότητα (De Schutter, 2007). Σύμφωνα με την αρχή της γλωσσικής εδαφικότητας (LTP), οι γλώσσες πρέπει να διατηρούνται εδαφικά. Ένα κράτος χωρίζεται σε διάφορες εδαφικές ζώνες και σε κάθε ζώνη η γλώσσα της πλειοψηφίας είναι επίσημη. Έχουν προταθεί τρεις εκδόσεις του LTP¹.

► Στην αυστηρή και πιο δημοφιλή έκδοση, μόνο μία γλώσσα είναι επιλέξιμη σε μια δεδομένη περιοχή όσον αφορά (μεταξύ άλλων) τη δημόσια διοίκηση, την πολιτική ζωή, τις δικαστικές διαδικασίες και την υποχρεωτική εκπαίδευση που χρηματοδοτείται από το κράτος. Ένα καλό παράδειγμα είναι η Φλάνδρα (Βέλγιο).

► Στην ασθενέστερη έκδοχή, μια εδαφική μονάδα μπορεί να επεκτείνει την αναγνώριση σε περισσότερες από μία γλώσσες, αλλά με σαφή προτεραιότητα σε μία γλώσσα έναντι των άλλων (Grin, 2006), όπως και στο εκπαιδευτικό σύστημα του Κεμπέκ βάσει του περίφημου Νόμου 101, όπου τα γλωσσικά δικαιώματα χορηγούνται σε Αγγλόφωνα με τη μορφή χωριστών, χρηματοδοτούμενων από το κράτος αγγλικών σχολείων, αλλά όπου οι μετανάστες και οι γαλλόφωνοι αναμένεται να φοιτήσουν σε γαλλικά δημόσια σχολεία, περιορίζοντας τα αγγλικά σχολεία μόνο στα αγγλικά.

► Στη δυναμική έκδοχή, η αρχή της εδαφικότητας υποδηλώνει ότι, αν και τα κριτήρια για τη χορήγηση δικαιωμάτων είναι σταθερά, η εφαρμογή τους εξελίσσεται ώστε να αντικατοπτρίζει την εξέλιξη των δημογραφικών στοιχείων (π.χ. Φινλανδία) (Stojanović, 2010).

Σύμφωνα με την αρχή της γλωσσικής προσωπικότητας (LPP), τα γλωσσικά δικαιώματα μπορούν να ασκούνται από πρόσωπα ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους στο κράτος ή σε υποκρατικό κράτος. Είναι ένα μοντέλο ελεύθερης επιλογής.

Ένα καλό παράδειγμα είναι οι Βρυξέλλες: οι πολίτες μπορούν να λαμβάνουν έγγραφα, υπηρεσίες υγείας ή εκπαιδευτικά ιδρύματα στα ολλανδικά ή στα γαλλικά. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η Ουγγαρία, η οποία

1 Ορισμένες χώρες, όπως η Ελβετία, χρησιμοποιούν κυρίως την αυστηρή έκδοση, αλλά ορισμένα συγκεκριμένα τμήματα της χώρας χρησιμοποιούν ασθενέστερες ή δυναμικές εκδόσεις.

παρέχει πολιτιστική και γλωσσική αυτονομία σε εθνικό επίπεδο σε ορισμένες μειονότητες, ανεξάρτητα από την εδαφική τους κατάσταση στην Ουγγαρία.

Θα μπορούσαν να συνδυαστούν οι αρχές της εδαφικότητας και της προσωπικότητας για τη βελτίωση της κινητικότητας και της ένταξης; Η αρχή της προσωπικότητας μπορεί να διευκολύνει την κινητικότητα εντός ενός κράτους, αλλά δεν θα ενισχύσει εκ των προτέρων την ένταξη. Η αρχή της εδαφικότητας, ιδίως η ισχυρή έκδοχή της, θα ευνοούσε εκ των προτέρων την ένταξη, αλλά θα εμπόδιζε την κινητικότητα.

Τι μας λέει η έρευνα;

Ωστόσο, οι δύο αρχές παρουσιάζουν μειονεκτήματα. Η αρχή της εδαφικότητας μπορεί να περιορίσει την κινητικότητα, ενώ η αρχή της προσωπικότητας μπορεί να υπονομεύσει την ένταξη. Ωστόσο, είναι δυνατόν να προσδιοριστούν πιθανές επεκτάσεις και συνδυασμοί αυτών των δύο αρχών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη βελτίωση της συμβατότητας μεταξύ κινητικότητας και ένταξης (Morales-Gálvez, 2017).

► Ίση αναγνώριση των Αβορίγιων γλωσσών: αντί να καθιερωθεί μια ενιαία γλώσσα ως η «ρεϊνέα» μιας περιοχής, η οποία μπορεί να οδηγήσει στην κυριαρχία των μεγαλύτερων γλωσσικών ομάδων, θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη στήριξη στις ασθενέστερες αυτόχθονες γλώσσες (ακόμη και όταν αποτελούν τοπική πλειοψηφία) μέσω της αρχής της αντίστροφης κατά κεφαλήν κατανομής των διαθέσιμων πόρων για τη γλωσσική πολιτική. Όσο λιγότερο μια γλώσσα έχει έναν συνολικό αριθμό ομιλητών, τόσο περισσότερους πόρους πρέπει να λάβει. Στόχος είναι να παρέχονται συγκρίσιμες υπηρεσίες σε όλες τις γλωσσικές ομάδες ανεξάρτητα από το μέγεθός τους (De Schutter 2017· Patten 2014· Χαμόγελο και Vaillancourt 2015). Η αρχή αυτή ακολουθεί την αδύναμη έκδοχή της αρχής της εδαφικότητας (επειδή παρέχει μεγαλύτερη υποστήριξη σε μια γλώσσα) και εισάγει ένα στοιχείο προσωπικότητας.

► Πολιτικές μη διαχωρισμού για γλωσσικούς λόγους εντός των εδαφών προκειμένου να συγκεντρωθούν οι άνθρωποι αντί να διαχωριστούν: οι ενοποιημένες δημόσιες υπηρεσίες (υγεία, εκπαίδευση) προσφέρονται σε όλες τις αναγνωρισμένες γλώσσες, αντί να τις χωρίζουν σωματικά. Αυτή η αρχή, η οποία είναι σε

μεγάλο βαθμό διατυπωμένη με την προσωπικότητα, προωθεί την εκμάθηση των γλωσσών των άλλων ή άλλων ομάδων. Αυτό προωθεί την κοινή αίσθηση του ανήκειν και τη μεγαλύτερη κοινωνική αλληλεγγύη και δικαιοσύνη (Miller, 1995). Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής στα υποχρεωτικά σχολεία θα προωθήσει τη διγλωσσία στις τοπικές γλώσσες.

Εικονογράφηση και απόδειξη

ΗΚαταλονία είναι μια πασίγνωστη περίπτωση εφαρμογής της ίσης αναγνώρισης σε όλες τις αυτόχθονες γλώσσες, δίνοντας παράλληλα προτεραιότητα στη μειονοτική γλώσσα και χωρίς διαχωρισμό των πολιτών με βάση τη γλώσσα. Στην περίπτωση αυτή, η ισπανική (castilian) δεν είναι μόνο η L1 της πλειοψηφίας των καταλανών κατοίκων (55 %), αλλά είναι επίσης γνωστή από τους καταλανούς ομιλητές ως L1 (31,3 %). Ωστόσο, η γνώση της Καταλανικής έχει βελτιωθεί σε διάστημα 30 ετών. Η τρέχουσα γλωσσική πολιτική ξεκίνησε το 1983. Βασίστηκε στην ίση αναγνώριση και των δύο γλωσσών στη δημόσια διοίκηση, δίνοντας παράλληλα στην καταλανική εδαφική προτεραιότητα για τη διάδοσή της (για παράδειγμα, η καταλανική είναι η κύρια γλώσσα της σχολικής φοίτησης).

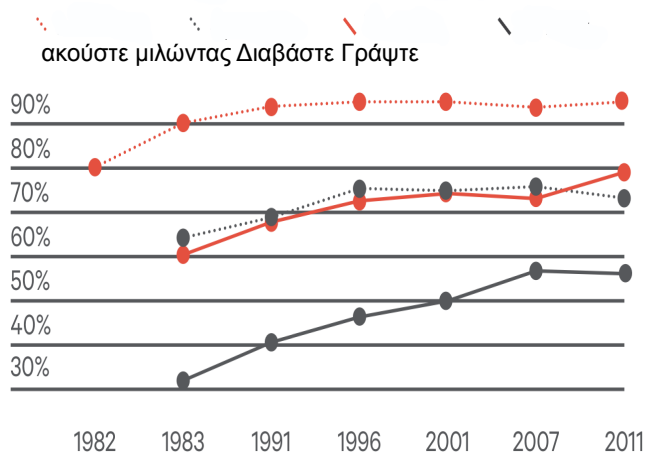
Πολιτικές επιπτώσεις

Μια παγκόσμια κανονιστική συνέπεια των ανωτέρω είναι ότι η κινητικότητα και η ένταξη μπορούν να συνδυαστούν καλύτερα σε κοινωνίες όπου όλοι έχουν το δικαίωμα να μιλούν τη γλώσσα τους και το καθήκον να κατανοούν τις άλλες γλώσσες της επικράτειας. Οι αρχές που μόλις περιγράφηκαν μπορούν να συμβάλουν στην προώθηση πολιτικών σεβασμού που επιτρέπουν υβριδικές ταυτότητες και δημιουργούν κοινό έδαφος για δημοκρατικό διάλογο και κοινωνική δικαιοσύνη. Συμβάλλουν στην ένταξη (επειδή όλες οι αυτόχθονες γλωσσικές ομάδες μπορούν να αισθάνονται ότι συμμετέχουν με συνέπεια στην κοινότητα) και στην κινητικότητα (επειδή όλοι θα αναπτύξουν τουλάχιστον δεκτικές δεξιότητες στις σχετικές γλώσσες της επικράτειας, διευκολύνοντας τις μετακινήσεις εντός και μεταξύ υπομονάδων εντός της εθνικής επικράτειας)

Αναφορέςκαι εμβάθυνση:

- De Schutter, H. (2007). Γλωσσική Πολιτική και Πολιτική Φιλοσοφία. Σχετικά με την αναδυόμενη γλωσσική συζήτηση για τη δικαιοσύνη. *Γλωσσικά προβλήματα & Γλώσσα Προγραμματισμός*, 31, 1-23.
- De Schutter, H. (2014). Δοκιμή για τη γλωσσική αδικία: Εδαφικότητα και πολυφωνία. *Εθνικότητες Έγγραφα: The Journal of Nationalism and Ethnicity (Εθνικισμός καιεθνότητα)*, 42, 1034-1052.
- De Schutter, H. (2017). Δύο Αρχές της Ίσης Γλώσσας Αναγνώρισης. *Κριτική Επισκόπηση της Διεθνούς Κοινωνικής και Πολιτικής Φιλοσοφίας*, 20, 75-87.
- Χαμόγελο, F. (1996). Εθνοτικές συγκρούσεις και γλωσσικές πολιτικές. *Διεθνείς σχέσεις*, 88, 381-396.
- Miller, D. (1995). *Είμαστε εθνικότητα*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.
- Ήθος-Gálvez, S. (2017). Ζώντας μαζί ως ίσοι: Γλωσσική δικαιοσύνη και κοινή χρήση της δημόσιας σφαίρας σε πολύγλωσσες ρυθμίσεις. *Εθνότητες*, 17, 646-666.
- Stojanović, N. (2010). Μια δυναμική αντίληψη της αρχής της γλωσσικής εδαφικότητας. Ο νόμος για τις γλώσσες του καντονίου τωνγιων του Gri. *Πολιτική και Κοινωνίες*, 29, 231-259.

ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΑΝΙΚΗΣ 1981-2011

21 Πώς η ηγεμονία μιας «εξωτερικής» γλώσσας επηρεάζει την εγχώρια πολιτική;

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Επιστήμες του Παρισιού

Η κυριαρχία (μερικές φορές ακόμη και ηγεμονία) της αγγλικής γλώσσας επεκτείνεται σε πολύ περισσότερες χώρες από εκείνες στις οποίες ομιλείται ως πρώτη γλώσσα από ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού. Μπορεί επίσης να συμβεί σε χώρες που ιστορικά δεν έχουν αγγλόφωνη κοινότητα. Η βρετανική αποικιοκρατία, που τώρα αντικαταστάθηκε από τα νεοαποικιακά χαρακτηριστικά των σύγχρονων εμπορικών επιχειρήσεων, εξακολουθεί να έχει διαρκή πολιτικά αποτελέσματα, τα οποία συζητούνται εδώ σε σχέση με την περίπτωση της Ινδίας.

Τι μας λέει η έρευνα;

Η χορήγηση καθεστώτος αγγλικής γλώσσας στο ίδιο επίπεδο με τις τοπικές γλώσσες δημιουργεί δύο βασικούς πολιτικούς κινδύνους:

(α) Οι συγκρούσεις μεταξύ γλωσσικών ομάδων σε μεγάλες χώρες με υψηλό βαθμό πολυφωνίας καθιστούν την αγγλική μια βολική και ενίοτε υποτιθέμενη ουδέτερη λύση για την αποφυγή της γλωσσικής κυριαρχίας. Ωστόσο, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αυτό απλώς αντικαθιστά μια μορφή κυριαρχίας (η πλειοψηφία επί των μειονοτήτων) με μια άλλη — ειδικά σε μια χώρα όπου τα αγγλικά είναι η γλώσσα της πρώην αποικιακής εξουσίας.

... Στις 2 Φεβρουαρίου 1835, παρουσιάστηκε το λεπτό του Thomas Babington Macaulay σχετικά με την ινδική γλωσσική πολιτική. Λέει «πρέπει τώρα να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να σχηματίσουμε μια τάξη που μπορεί να χρησιμεύσει ως διερμηνέας μεταξύ μας και των εκατομμυρίων ανθρώπων που κυβερνούμε... μια τάξη ινδικών ανθρώπων με αίμα και χρώμα, αλλά αγγλικά σε γούστα, απόψεις, ήθη και διάνοια». Αυτό το λεπτό σημαίνει ότι τα αγγλικά εισήχθησαν στο ινδικό εκπαιδευτικό σύστημα για να αποκτήσουν υπαλλήλους με γνώση της αγγλικής γλώσσας." (Sarah Jayasundara 2014).

Ωστόσο, πολιτικές που δεν αντιμετωπίζουν το ζήτημα της γλωσσικής κυριαρχίας επειδή παρέχουν επίσημο καθεστώς σε μια εξωτερική γλώσσα (ή δεν κάνουν τίποτα για να περιορίσουν την επήρυσή της) μειώνουν άμεσα ή έμμεσα την κοινωνικοοικονομική και πολιτική

αξία των τοπικών γλωσσών προς όφελος των ομιλητών της εξωτερικής γλώσσας. Στην περίπτωση της Ινδίας, αυτό ωφελεί τα αγγλόφωνα μέσα ή έξω που μπορούν «νόμιμα» να δείξουν αυτό που ο Βέλγος φιλόσοφος Philippe Van Parijs αποκαλεί «αποικιακή στάση» (2011:139-141). Ως εκ τούτου, όταν υπάρχει υψηλός βαθμός πολυφωνίας, οι νομοθέτες πρέπει να επιδεικνύουν προσοχή κατά την αναζήτηση ισορροπίας μεταξύ της ανάγκης για αποτελεσματικότητα και της ανάγκης διατήρησης της γλωσσικής πολυμορφίας.

Β) Τα εκλεγμένα μέλη των δημοκρατικών κοινοβουλίων είναι συνήθως υπεύθυνα για τον λόγο εξ ονόματος των ψηφοφόρων τους και ένας αποτελεσματικός τρόπος για να γίνει αυτό είναι να μιλούν στη γλώσσα ή στις γλώσσες τους. Στο πλαίσιο αυτό, η Ινδία και η ΕΕ έχουν πράξει καλά για να χορηγήσουν επίσημο καθεστώς σε ευρύ φάσμα γλωσσών και, ως εκ τούτου, να επιτρέψουν στους εκπροσώπους να το πράξουν. Ωστόσο, στην πράξη, η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας θέτει ένα σοβαρό πρόβλημα πολιτικής νομιμότητας, δηλαδή στο όνομα εκείνων που μιλούν εκλεγμένους πολιτικούς.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Στην περίπτωση της Ινδίας, η εμφάνιση νεοαποικιακών στάσεων νομιμοποιείται πολιτικά από το γεγονός ότι υπάρχουν πολλές άλλες γλώσσες (22 συνολικά) που έχουν επίσημο καθεστώς στο ινδικό Σύνταγμα. Η πολιτική δυναμική που προκύπτει ποικίλλει ανάλογα με την περίπτωση, ανάλογα με τον αριθμό αυτών των «λοιπών» γλωσσών που περιθωριοποιούνται με τον τρόπο αυτό και το δημογλωσσικό τους βάρος: στην Ινδία, τα αγγλικά είναι η μητρική γλώσσα του 0,2 % περίπου του πληθυσμού.

Η εξάρθρωση των ελίτ, όπως στην Ινδία, απαντά τις τοπικές κοινότητες σε εξωτερικούς παράγοντες, ιστορικά ξένες δυνάμεις και σήμερα (πολυεθνικές) εταιρείες. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι όταν οι βουλευτές μιλούν μια κυρίαρχη εξωτερική γλώσσα (ίσως αγγλικά ή ένα υβρίδιο της αγγλικής και μιας τοπικής γλώσσας, η οποία στην Ινδία συχνά σημαίνει Χίντι), διατρέχουν τον κίνδυνο να εκπροσωπούν τα συμφέροντα μιας μειονότητας των αγγλόφωνων περισσότερο από εκείνα των εκλογέων των οποίων η μητρική γλώσσα δεν είναι η αγγλική. Γενικότερα, η

αυξημένη χρήση μιας κυρίαρχης εξωτερικής γλώσσας μπορεί επομένως να δημιουργήσει ένα γλωσσικό χάσμα μεταξύ της πολιτικής τάξης και των ψηφοφόρων της. Η αντίσταση στη γλωσσική κυριαρχία, μέσω πολιτικών που προωθούν την αξία και τη δημόσια χρήση των τοπικών γλωσσών, μπορεί να συμβάλει στην αίσθηση της χειραφέτησης των ανθρώπων.

Πολιτικές επιπτώσεις

Η εμπειρία της Ινδίας δείχνει ότι η χορήγηση επίσημου καθεστώτος σε μια εξωτερική γλώσσα είναι προβληματική και μπορεί να υπονομεύσει τις θεμελιώδεις αξίες που συνήθως στηρίζουν τη δημοκρατική πολιτική ζωή. Το σημείο αυτό χρήζει ιδιαίτερης προσοχής όταν i) η κυρίαρχη ή ηγεμονική εξωτερική γλώσσα έχει εισαχθεί από τις αποικιακές επιχειρήσεις και ii) όπου υπάρχει υψηλός βαθμός πολυφωνίας, όπως στην ΕΕ. Επομένως, η χρήση μιας κυρίαρχης εξωτερικής γλώσσας στον κοινωνικό και πολιτικό χώρο στον οποίο συμμετέχουν οι πολίτες δεν μπορεί να θεωρηθεί βέλτιστη στρατηγική. Αντί να

ενθαρρύνεται, η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας θα πρέπει να εξετάζεται μόνο για λειτουργίες που περιορίζονται σε σαφώς καθορισμένα πλαίσια.

Αναφορές και βάθη:

Jayasundara, S.N. (2014). Η Ανάπτυξη της Πολιτικής Γλωσσικής Εκπαίδευσης: Ινδική προοπτική· A View from Tamil Nadu, *International Journal of Scientific and Research Publications*, 4: 11, 1-3.

Ramachandran, V. (2011). Ινδική Φεντεραλισμός σε Μεταβατική Φάση: Από την ασυμμετρία στην πολυπολιτισμικότητα. Στην Gopa Kumar (Ed.), *Εξωτερική Πολιτική, Φεντεραλισμός και Διεθνείς Συνθήκες* (σ. 68-77). Νέο Δελχί: Εκδόσεις New Century.

Van Parijs, P. (2011). *Γλωσσική δικαιοσύνη για την Ευρώπη και για τον κόσμο*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.

22 Πώς θα πρέπει να συνεργάζονται τα γειτονικά κράτη για τη διαχείριση της πολυμορφίας;

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Βουδαπέστη

Η παραδοσιακή αντίληψη των εθνικών κρατών ως γλωσσικά ομοιογενών κοινωνιών δεν υπήρξε ποτέ πολύ ρεαλιστική και γίνεται όλο και λιγότερο σε μια εποχή κινητικότητας όπου οι άνθρωποι διασχίζουν συχνά τα εθνικά σύνορα. Μια νέα προσέγγιση για τη διαχείριση της πολυμορφίας δεν περιλαμβάνει μόνο τη διεθνή προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, αλλά και τη διμερή συνεργασία μεταξύ των κρατών.

Ένα ερώτημα που ανακύπτει στη συνέχεια είναι πώς τα γειτονικά κράτη μπορούν να συνεργαστούν σε αυτόν τον τομέα και, ειδικότερα, πώς τα χαρακτηριστικά της «αμοιβαιότητας» μπορούν να «ενσωματωθούν» στη διμερή συνεργασία προκειμένου να διευρυνθούν τα γλωσσικά δικαιώματα των μειονοτικών εθνογλωσσικών κοινοτήτων.

Τι μας λέει η έρευνα;

Ο σχηματισμός ομογενοποιημένων κρατών, συνοριακών κινήσεων, εθελοντική υποχρεωτικών ανταλλαγών πληθυσμού, η αφομοίωση των κρατικών πολιτικών και των διακρατικών και ενδοκρατικών ασυμμετριών έχουν δημιουργήσει ένα πλαίσιο στο οποίο οι μειονότητες βρίσκονται συχνά σε μειονεκτική θέση. Εκτός από το διεθνές καθεστώς δικαιωμάτων των μειονοτήτων, η τριγωνική σχέση μεταξύ «μητρικών κρατών», «κρατών υποδοχής» και εθνικών μειονοτήτων αποτελεί καλή αφετηρία για την κατανόηση των σχέσεων γειτονίας στο πλαίσιο αυτό. Πρώτον, η έννοια του «μητρικού κράτους» πρέπει να εφαρμόζεται με προσοχή, αποφεύγοντας την «ουσιαστική» ανάγνωση της γλώσσας και της ταυτότητας. Αυτό έχει νόημα, για παράδειγμα, στην περίπτωση συγγενικών ομιλητών που ζουν στην Τρανσυλβανία, Γερμανών και Δανών ομιλητών που ζουν στο βόρειο και νότιο τμήμα του Σλέσβιχ. Από την άλλη πλευρά, αυτό δεν έχει νόημα για τους γαλλόφωνους, τους Ιταλούς ή τους Γερμανούς που ζουν στην Ελβετία, οι οποίοι δεν θεωρούν τους εαυτούς τους Γάλλους, Ιταλούς ή Γερμανούς, ή δεν θεωρούν τη Γαλλία, την Ιταλία ή τη Γερμανία ως «μητρικά κράτη» τους (μια κοινή γλώσσα δεν σημαίνει κατ' ανάγκη κοινή ιστορία και την ίδια ταυτότητα).

Εν ολίγοις, η έννοια της εθνογλωσσικής συγγένειας είναι πολιτικά φορτισμένη και δύσκολο να αντιμετωπιστεί, αλλά επιστρέφει συχνά και απαιτεί επιδέξια θεραπεία. Τα γειτονικά κράτη συνεργάζονται γενικά σε πολιτικά θέματα με βάση την αμοιβαιότητα. Όταν τα ζητήματα ταυτότητας και τα δικαιώματα των μειονοτήτων βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη μεταξύ ενός «μητρικού κράτους» και ενός «κράτους

υποδοχής», η διμερής συνεργασία και η αμοιβαιότητα μπορεί να είναι ιδιαίτερα προβληματικές.

Στις διμερείς σχέσεις, η αμοιβαιότητα στην περίπτωση αυτή μπορεί να εκληφθεί είτε ως ένα σύνολο αμοιβαίων αλλά μονομερών μέτρων στήριξης των αντίστοιχων «γονικών μειονοτήτων» είτε ως νομική αμοιβαιότητα που κατοχυρώνεται στις διμερείς συμφωνίες. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η μονομερής στήριξη ενός μητρικού κράτους προς τις μειονότητες του—γονείς που ζουν στο εξωτερικό μπορεί να γίνει δεκτή μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις (στον τομέα του πολιτισμού, της εκπαίδευσης ή των γλωσσικών υπηρεσιών — βλ. Επιτροπή της Βενετίας 2001). Οι ειδικές διμερείς συνθήκες για τις μειονότητες είναι σπάνιες, αλλά οι συνθήκες καλής γειτονίας περιλαμβάνουν συχνά διατάξεις για τα δικαιώματα των μειονοτήτων — στις περισσότερες περιπτώσεις επί ίσοις όροις.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Ορισμένες περιπτώσεις είναι συμμετρικές (π.χ. στην περίπτωση της δανικής μειονότητας στη βόρεια Γερμανία και της γερμανικής μειονότητας στη νότια Δανία), καθιστώντας την αμοιβαιότητα φυσική στρατηγική για τις ενδιαφερόμενες εθνικές κυβερνήσεις, όπως φαίνεται από την κοινή συμφωνία Βόννης-Κοπεγχάγης του 1955. Εν μέσω των πολέμων εθνών-κρατών στην πρώην Γιουγκοσλαβία και των αυξανόμενων εθνικών εντάσεων στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη, η Σλοβενοουγγρική Συνθήκη για τις Μειονότητες του 1992 αποτέλεσε επίσης ένα καλό παράδειγμα της ίδιας αμοιβαίας προσέγγισης.

Αλλά όπως δείχνουν και οι δύο περιπτώσεις, η αμοιβαιότητα λειτουργεί μόνο σε περιπτώσεις όπου οι κοινότητες «μητρικής μειονότητας» που ζουν και στις δύο πλευρές των συνόρων έχουν παρόμοιο δημογραφικό μέγεθος. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις, είναι πιο δύσκολο να εφαρμοστεί η αμοιβαιότητα λόγω της δημογλωσσικής ασυμμετρίας. Για παράδειγμα, υπάρχει μια μικρή κροατική μειονότητα, η οποία σε μεγάλο βαθμό αφομοιώνεται, η οποία ζει στην Ιταλία, ενώ μια σημαντική ιταλική μειονότητα ζει στην Κροατία. Μετά την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας, η Ιταλία ήταν σε θέση να υπογράψει συνθήκη με την Κροατία για τα δικαιώματα των μειονοτήτων (1996), όπου αυτή η ασυμμετρία είναι εμφανής (οι περισσότερες διατάξεις αναφέρονται στα καθήκοντα της Κροατίας έναντι της ιταλικής μειονότητας). Σε ένα

άλλο παρόμοιο πλαίσιο, οι διατάξεις των διμερών συνθηκών του 1995 σχετικά με τις μειονότητες στη Σλοβακία και την Ουγγαρία, αντίστοιχα, διατυπώνονται σε μια πλήρως αμοιβαία γλώσσα, αν και η ουγγρική μειονότητα στη Σλοβακία είναι περίπου 20 φορές μεγαλύτερη από τη σλοβακική μειονότητα στην Ουγγαρία. Όπως σε όλες τις διακρατικές σχέσεις, η ισορροπία δυνάμεων, η προσέγγιση της ευρύτερης διεθνούς κοινότητας και άλλα μη νομικά στοιχεία μπορεί να είναι ζωτικής σημασίας για τη διμερή συνεργασία όσον αφορά τα δικαιώματα των μειονοτήτων. Όπως απέδειξε η Βοϊβοντίνα (η σερβική περιοχή που συνορεύει με την Ουγγαρία όπου ζουν διάφορες μειονοτικές κοινότητες), η γλώσσα μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντική εν προκειμένω. Οι περισσότεροι καθημερινοί αγώνες σχετίζονται με τη χρήση της γλώσσας στο κοινό. Στην πραγματικότητα, υπάρχει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ της δημόσιας χρήσης της ουγγρικής και της δημογραφικής αναλογίας των Ούγγρων — η επιθυμία να επιλεγεί η μειονοτική γλώσσα συσχετίζεται αρνητικά με τη συμβολική κυριαρχία της γλωσσικής πλειοψηφίας. Από την άλλη πλευρά, οι στενοί δεσμοί με την Ουγγαρία, οι μεταναστευτικές τάσεις και η πρόσβαση στην ουγγρική ιθαγένεια θα μπορούσαν να αυξήσουν το κοινωνικό κύρος της μειονοτικής γλώσσας σε συγκεκριμένες καταστάσεις.

Πολιτικές επιπτώσεις

Η συνεργασία στον τομέα της γειτονίας μεταξύ των κρατών καλύπτεται μόνο εν μέρει από διεθνείς συμφωνίες. Τα μονομερή μέτρα που λαμβάνονται από τα μητρικά κράτη για τη στήριξη των « γονικών μειονοτήτων» τους, όπως η οικονομική στήριξη ή η εξωεδαφική ιθαγένεια, είναι επίσης σημαντικά. Τα

κράτη θα πρέπει να λαμβάνουν καλύτερα υπόψη τις ειδικές ανάγκες και καταστάσεις των διαφόρων μειονοτικών κοινοτήτων, απορρίπτοντας την αυτόματη αμοιβαιότητα. Ταυτόχρονα, οι μονομερείς πολιτικές του μητρικού κράτους θα πρέπει να συντονίζονται καλύτερα με τα «κράτη υποδοχής», προκειμένου να παρέχεται ουσιαστική στήριξη στις μειονότητες. Στο πλαίσιο αυτό, η εξωεδαφική ιθαγένεια μπορεί να βοηθήσει τα μέλη των μητρικών μειονοτήτων να δημιουργήσουν πλαίσια που σχετίζονται κυρίως με τη μετανάστευση και τη διεθνή κινητικότητα, στα οποία μπορούν να εκδηλωθούν (προσδιορισμός και κατηγοριοποίηση) ως μέλη διασυνοριακού κράτους.

Αναφορές και εμπάθυση:

ARP, B. (2008). *Διεθνείς κανόνες και πρότυπα για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων*. Χάγη: Brill.

Brubaker, R. (1996). *Ο εθνικισμός επαναπρογραμματίστηκε*. Cambridge: Πανεπιστήμιο του Cambridge Press.

Halász, I. (2006). Μοντέλα προστασίας Kin-Minority στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Στο O. Ieda (Ed.) *Πέρα από την κυριαρχία: Από το Νόμο περί Καθεστώτος στη Διακρατική Ιθαγένεια*; (σ. 255-280). Sapporo: Πανεπιστήμιο Hokkaido.

Επιτροπή της Βενετίας (2001). *Έκθεση σχετικά με την προτιμησιακή μεταχείριση των εθνικών μειονοτήτων από το κράτος τους*, η οποία εγκρίθηκε από την Επιτροπή της Βενετίας κατά την 48η σύνοδο ολομέλειάς της (Βενετία, 19-20 Οκτωβρίου 2001) CDL-INF(2001)019-e.

23 Γιατί είναι σημαντική η ορατή αναγνώριση (π.χ. στις πινακίδες κυκλοφορίας κ.λπ.) μιας μειονοτικής γλώσσας;

Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Βουδαπέστη

Η οπτική αναπαράσταση μιας γλώσσας αποτελεί μέρος του γλωσσικού τοπίου. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αντικατοπτρίζει τη σχετική δύναμη και το καθεστώς των διαφόρων γλωσσών. Το γλωσσικό τοπίο μιας περιοχής μπορεί να έχει λειτουργία πληροφόρησης και συμβολική λειτουργία. Η παρουσία μιας μειονοτικής γλώσσας και ο τρόπος με τον οποίο η γλώσσα είναι ορατή στον δημόσιο χώρο είναι σημαντική για τους ομιλητές μειονοτικών γλωσσών: Η χρήση της γλώσσας στην επίσημη και ιδιωτική σήμανση επηρεάζει την αντίληψη των πολιτών για το καθεστώς των διαφόρων γλωσσών και επηρεάζει τη γλωσσική συμπεριφορά των ομιλητών.

Τι μας λέει η έρευνα;

Η τρέχουσα έρευνα σχετικά με το γλωσσικό τοπίο μελετά μια ευρεία ποικιλία και τρόπους χρήσης της οπτικής γλώσσας. Ο όρος αναπτύχθηκε για πρώτη φορά για να μελετήσει την εθνογλωσσική ζωτικότητα των γαλλικών στο Κεμπέκ. Αργότερα, οι Scollon και Scollon καθιέρωσαν τη βασική μέθοδο για την ποιοτική και γεωσημιακή έρευνα σχετικά με τις επιγραφές και τα σημάδια. Η θεμελιώδης συμβολή του στην κοινωνικογλωσσική περιγραφή μιας συγκεκριμένης κοινότητας, περιφέρειας ή πόλης ήταν η αξιολόγηση της απεικόνισης και της ερμηνείας των διαφόρων μειονοτικών γλωσσών στο γλωσσικό τοπίο. Σήμερα, η έμφαση στην έρευνα μπορεί να επεκταθεί στις ψηφιακές πλατφόρμες που διαχειρίζονται οι δημόσιες αρχές: μπορεί επίσης να παρέχει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την οπτική αναπαράσταση των γλωσσών.

Υπάρχουν δύο σημαντικές και αλληλοεξαρτώμενες προσεγγίσεις. Για τους κοινωνικογλωσσικούς, παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις πιθανές διαφορές μεταξύ της πολιτικής για τις επίσημες γλώσσες (όπως φαίνεται από τα ονόματα οδών, τα ονόματα των επίσημων κτιρίων και των διοικητικών γραφείων κ.λπ. — δηλαδή τη διάσταση «από την κορυφή προς τα κάτω» της πολιτικής) και τον πραγματικό αντίκτυπο της πολιτικής στη χρήση των γλωσσών από ιδιώτες, ιδίως σε ιδιωτικές γλωσσικές ενδείξεις, οι οποίες μπορούν ή δεν μπορούν να ρυθμίζονται, ανάλογα με την περίπτωση.

Σε αντίθετη περίπτωση, η χρήση διαφορετικών γλωσσών σε εμπορική σήμανση, ορατή στον δημόσιο χώρο, παρέχει ενδείξεις για μια πιο «από τη βάση προς την κορυφή» διάσταση, δηλαδή τι αποδίδουν οι ίδιοι οι κάτοικοι σε αυτές τις γλώσσες. Από νομική άποψη, το

«επίσημο» γλωσσικό τοπίο (επίσημο τοπωνύμιο, ονόματα οδών, ονόματα δημόσιων κτιρίων κ.λπ.) μπορεί να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τα πρότυπα που διέπουν την επίσημη σήμανση και την εφαρμογή αυτών των προτύπων.

Οι δύο αυτές απόψεις είναι χρήσιμες για να αποσαφηνιστεί η πραγματική ένταξη των μειονοτήτων στην κοινωνία. Γενικά (με εξαίρεση τα εδαφικά γλωσσικά καθεστάτα με πολύ οριοθετημένες γλωσσικές περιοχές, όπως στην Ελβετία), η πλειονότητα των εθνικών γλωσσών είναι πιθανό να χρησιμοποιείται συχνότερα στη δημόσια σφαίρα, ακόμη και σε περιοχές όπου οι μειονότητες ζουν σε μεγάλο αριθμό, δεδομένου ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η γλώσσα της πλειοψηφίας έχει προνομιακό καθεστώς και μπορεί ακόμη και να είναι η μόνη που αναγνωρίζεται ως υπάλληλος. Το νομικό καθεστώς μιας γλώσσας είναι ζωτικής σημασίας εν προκειμένω: οι επίσημες γλώσσες αναμένεται να χρησιμοποιούνται σε δημόσιους οργανισμούς και να αντικατοπτρίζονται σε δημόσιες πινακίδες (επωνυμία θεσμικών οργάνων, γραφείων κ.λπ.). Σε ορισμένες περιοχές, οι μειονοτικές γλώσσες μπορεί να βρίσκονται σε ισότιμη βάση με την πλειοψηφική γλώσσα (π.χ. στην περιφέρεια του Νότιου Τιρόλου στην Ιταλία).

Τα κράτη διαθέτουν σημαντική διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τον καθορισμό των κανόνων για τη χρήση της δημόσιας γλώσσας. Τα διεθνή πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα αναγνωρίζουν το δικαίωμα ελεύθερης χρήσης της γλώσσας του ατόμου στη γραπτή και προφορική επικοινωνία στον ιδιωτικό τομέα (άρθρα 26-27 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα). Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, συνθήκες που συντάχθηκαν υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως η σύμβαση-πλαίσιο για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων (FCNM) και ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες (ECRML), αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ομιλητών μειονοτικών γλωσσών να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους σε ιδιωτικά σημεία προσβάσιμα στο κοινό (άρθρο 11 παράγραφος 2 και άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της ECRML).

Σε ορισμένες περιπτώσεις, το δικαίωμα αυτό επεκτείνεται στη χρήση της μειονοτικής γλώσσας σε επίσημα σημεία (άρθρο 11 παράγραφος 3 της FFCNM και άρθρο 10 παράγραφος 2 στοιχείο ζ) της ΣΕΚΜ). Η ορθή εφαρμογή των διεθνών προτύπων σχετικά με τη χρήση μειονοτικών γλωσσών είναι απαραίτητη εν προκειμένω, δεδομένου ότι η υπογραφή και η

επικύρωση δεν ακολουθούνται πάντοτε από αντίστοιχη κυβερνητική δράση.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Σε περιοχές όπου χρησιμοποιείται επίσημα μια μειονοτική γλώσσα, η εφαρμογή των υφιστάμενων νόμων θα έχει σχεδόν βέβαιο αντίκτυπο στο επίσημο τοπίο. Μια διαφορετική κατάσταση εμφανίζεται σε περιοχές όπου ζουν ομιλητές μειονοτικών γλωσσών, αλλά όπου η γλώσσα τους δεν χρησιμοποιείται επίσημα — σε τέτοιες περιπτώσεις η προβολή της θα εξαρτηθεί πολύ περισσότερο από κοινωνικογλωσσικούς παράγοντες (βλ. εικονογραφήσεις).

Εκτός από τη νομική αναγνώριση, η κοινωνικο-ιστορική ιεραρχία των γλωσσών μπορεί επίσης να διαδραματίσει έναν ρόλο: μια μειονοτική γλώσσα που αποτελεί επίσημη εθνική γλώσσα σε άλλο κράτος μπορεί να εκπροσωπείται καλύτερα, ιδίως στις παραμεθόριες περιοχές. Οι ομιλητές περιφερειακών μειονοτικών γλωσσών ενδέχεται να δυσκολεύονται να επιδιώξουν την οπτική αναγνώριση της «μοναδικής» γλώσσας τους. Επιπλέον, η εφαρμογή των σχετικών νομικών κανονισμών σχετικά με τη χρήση των γλωσσών στον δημόσιο χώρο μπορεί να διαφέρει ανάλογα με την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των ομιλητών των διαφόρων αυτών γλωσσών. Όχι μόνο αυτό που βλέπουμε αλλά και αυτό που δεν βλέπουμε μπορεί να είναι κατατοπιστικό, για παράδειγμα, η γλώσσα των Ρομά μπορεί να είναι λιγότερο ορατή από άλλες μειονοτικές γλώσσες ακόμη και σε περιοχές όπου όλες οι μειονοτικές γλώσσες απολαμβάνουν ίσης επίσημης αναγνώρισης (βλ. Bartha- Laihonen-Szabó 2013: 14).

Πολιτικές επιπτώσεις

Το γλωσσικό τοπίο επηρεάζεται από μια σύνθετη αλληλεπίδραση κοινωνικών και νομικών παραγόντων και, στις περισσότερες περιπτώσεις, απαιτείται ειδική δράση πολιτικής για να εξασφαλιστεί η πλήρης εφαρμογή των νομικών διατάξεων και να διευκολυνθεί η χρήση μειονοτικών γλωσσών στον δημόσιο χώρο. Η πολιτική αυτή δράση πρέπει να λαμβάνει υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο ζουν οι ομιλητές της μειονοτικής γλώσσας. Είναι επίσης σημαντικό η πολιτική δράση να είναι συνεκτική. Αυτό μερικές φορές σημαίνει απομόνωση των μέτρων πολιτικής από τοπικούς πολιτικούς λόγους και υπενθυμίζοντας ότι οι δημοσιονομικοί περιορισμοί γενικά δεν είναι πειστικά επιχειρήματα εναντίον τους (το πρόσθετο κόστος της

μετάβασης από την μονογλωσσική σε δίγλωσση σήμανση είναι γενικά ελάχιστο). Οι νέες εξελίξεις, ιδίως οι ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες, θα ληφθούν υπόψη από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής ως νέους τομείς στους οποίους η ισότιμη εκπροσώπηση των διαφόρων γλωσσών μπορεί εύκολα να επιτευχθεί χωρίς εδαφικούς περιορισμούς. Η προστασία μιας μειονοτικής γλώσσας μέσω της υιοθέτησης της δημόσιας σήμανσης που την καθιστά ορατή προωθείται από τα διεθνή πρότυπα και μπορεί επίσης να οδηγήσει σε καλύτερη ενσωμάτωση των μειονοτικών και πλειοψηφικών κοινοτήτων σε τοπικό επίπεδο.

Αναφορές και εμβάθυνση

- Bartha, C., Laihonen, P., & Szabó, T. P. (2013). Nyelvi Tájékozódás kisebbségben és többségben. *Pro minoritate*, 9, 13-28.
- Cenoz, J. & Gorter, D. (2006). Γλωσσικό τοπίο και μειονοτικές γλώσσες, *International Journal of Multilingualism*, 3, 68-80.
- Landry, R. & Bourhis, R.Y. (1997). Γλωσσικό τοπίο και εθνογλωσσική ζωτικότητα: μια εμπειρική μελέτη, *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23-49.
- Scollon, R. & Scollon, S. W. (2003) *Discourses in Place: Γλώσσα στον Υλικό Κόσμο*. Λονδίνο: Routledge
- Shohamy, E. & Durk, G. (Eds.) (2009). *Γλωσσικό τοπίο: Επεκτείνοντας την Σκηνή*. Λονδίνο: Ο Ρούτλετζ.

Αριστερά: πολύγλωσσα πάνελ χωρίς κατάλληλη μετάφραση στη Βοϊβοδίνα της Σερβίας: επιγραφές σε Σερβικά, Σλοβακικά και Ουγγρικά Κυριλλικά στο Μπέλο Μπλάτο/Nagyzerzébetlak/Biele Blato Δημοτικό Σχολείο, αλλά χωρίς μετάφραση του ονόματος του σχολείου και του ονόματος του χωριού. Στο κέντρο: πλήρως δίγλωσση πινακίδα στο σιδηροδρομικό σταθμό Bolzano/Bozen στην Ιταλία. Δεξιά: Δίγλωσσες πινακίδες στην Dunajská Streda/ Dunaszerdahely στη Σλοβακία (διαφορετικό μέγεθος και χρώματα, που αντανακλούν την ιεραρχία των επίσημων γλωσσών).

24 Επιτρέπει η επικουρικότητα μια πιο ολοκληρωμένη γλωσσική πολιτική;

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Βουδαπέστη

Η επικουρικότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως γενική αρχή για τη βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, υπερεθνικό [ΕΕ]). Μπορεί επίσης να κατευθύνει τη διαεπίπεδη συνεργασία στον τομέα της γλωσσικής πολιτικής.

Οι πολιτικές δομές των κρατών μελών της ΕΕ διαφέρουν ως προς τον βαθμό αποκέντρωσης τους ανάλογα με τις κρατικές παραδόσεις και τα γλωσσικά καθεστώτα που διαμορφώνονται από τις ιστορικές εξελίξεις και τις θεσμικές ρυθμίσεις, δηλαδή τα ιστορικά και θεσμικά θεμέλια της διακυβέρνησης της πολυμορφίας τους. Γενικά, οι περισσότερες δομές έχουν τρία επίπεδα (εθνικά· περιφερειακό/επαρχιακό· τοπικό/δημοτικό). Το πραγματικό πρόβλημα είναι η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ αυτών των επιπέδων και ο τρόπος με τον οποίο αυτή η κατανομή αρμοδιοτήτων ανταποκρίνεται στις τρέχουσες προκλήσεις (συμπεριλαμβανομένης της ασυμμετρίας της εξουσίας, της ένταξης και της δυναμικής) και συμβάλλει στη συνοχή μέσω της συνύπαρξης της (τοπικής) ένταξης και κινητικότητας. Το ερώτημα είναι αν η εμπειρία από περιπτωσιολογικές μελέτες δείχνει ότι κάποιο είδος διανομής λειτουργεί καλύτερα από άλλα για αποτελεσματικές γλωσσικές πολιτικές και, εάν ναι, υπό ποιες προϋποθέσεις. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι υπό εξέταση ερωτήσεις, και συνεπώς οι απαντήσεις, μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το είδος των γλωσσικών πολιτικών για τις οποίες μιλάμε (προστασία μιας «μοναδικής περιφερειακής ή μειονοτικής γλώσσας», εκχώρηση γλωσσικών δικαιωμάτων σε μια εθνική μειονότητα, ένταξη των μεταναστών κ.λπ.

Τι μας λέει η έρευνα ;

Το θεμελιώδες ζήτημα της επικουρικότητας, προκειμένου να ενσωματωθεί σε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο, είναι η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των κρατών μελών (τα οποία μπορούν στη συνέχεια να τις μεταβιβάσουν στις περιφέρειες και τους δήμους) και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ στο πλαίσιο του συνολικού σχεδίου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Αυτό το θεμελιώδες ερώτημα αποκτά συγκεκριμένη σημασία όταν εφαρμόζεται σε γλωσσικά ζητήματα.

Η κατανόηση των γλωσσικών δικαιωμάτων και της πολυγλωσσίας με βάση την επικουρικότητα θα πρέπει να βασίζεται κυρίως στο πλέον τοπικό όργανο που είναι ικανό να δώσει νόημα και να υλοποιήσει τα γλωσσικά δικαιώματα και να δώσει εξουσίες και ευθύνες σε μεγαλύτερους και πιο ολοκληρωμένους οργανισμούς να παρεμβαίνουν για να βοηθήσουν στην πραγμάτωση των γλωσσικών δικαιωμάτων. Η επικουρικότητα είναι μια κάπως παράδοξη αρχή, καθώς υπερβαίνει τον άκαμπτο δυισμό των κρατών και της διεθνούς κοινότητας, περιορίζοντας την παρέμβαση ενώ την απαιτεί. Αυτή η δυαδικότητα εξακολουθεί να είναι εμφανής σε μια αξιοσημείωτη ασάφεια σχετικά με την επίκληση της αρχής και μεγάλο μέρος της διαφωνίας σχετικά με την ορθή εφαρμογή της και τη μετάφρασή της στην πρακτική των γλωσσικών δικαιωμάτων.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Οι επιλογές γλωσσικής πολιτικής και η διακυβέρνηση της γλωσσικής πολυμορφίας ποικίλλουν κατά περίπτωση, ανάλογα με την ιστορική πορεία, η οποία διαμορφώνεται από διάφορους συνδυασμούς εθνοτικής δημογραφίας, εδαφικής συγκέντρωσης, διοικητικής δομής, τοπικών πρακτικών και εφαρμογής διεθνών προτύπων, που περιορίζονται και καθοδηγούνται από σιωπηρές ή ρητές κρατικές παραδόσεις στους πολιτικούς θεσμούς, την ανάθεση εξουσίας και τις κρατικές παρεμβάσεις σε διάφορες γλωσσικές κοινωνίες. Τα φεντεραλιστικά και τα ενιαία κράτη ενσωματώνουν διαφορετικές γλωσσικές ιδεολογίες και γλωσσικές ιεραρχίες που αντανακλούν διαφορετικές σχέσεις εξουσίας και απόψεις σχετικά με τη σχέση μεταξύ έθνους, κράτους και πολυμορφίας.

Η διαφοροποίηση από επίσημα μονογλωσσικά κράτη (π.χ. Γαλλία, Ελλάδα, Ρουμανία, Σλοβακία) σε πολυγλωσσικά ομόσπονδα κράτη (π.χ. Βέλγιο, Καναδάς, Ελβετία) καταδεικνύει την ποικιλομορφία των κρατικών παραδόσεων, καθώς και τις ασυνέπειες και τις αποκλίσεις μεταξύ των γλωσσικών πολιτικών και της κοινωνικογλωσσικής πραγματικότητας.

Όσον αφορά το πρόβλημα της ασυμμετρίας της εξουσίας, φαίνεται ότι η διάκριση μεταξύ μειονοτικών και απειλούμενων γλωσσών σε μια ευέλικτη εδαφική προσέγγιση που ευνοεί την πολυγλωσσία και την

εφαρμογή της «πρόσθετης» πολυγλωσσίας φαίνεται να αποτελεί κατάλληλη λύση. Η προσθετική προσέγγιση είναι μια συμπληρωματική (και κάπως καταφατική) προσέγγιση που προωθεί τη διατήρηση της πολυμορφίας, σε αντίθεση με την «αφαιρετική» πολυγλωσσία που αποκλείει. Επιτρέπει την εκμάθηση της επίσημης γλώσσας του κράτους ως δεύτερης γλώσσας (που είναι απαραίτητη για την απασχόληση και την κοινωνική κινητικότητα), ενισχύοντας παράλληλα τη μητρική γλώσσα ως πρώτη γλώσσα (που είναι απαραίτητη για την ταυτότητα, τις ψυχολογικές ανάγκες και τις ανάγκες ασφάλειας). Εφαρμόζει μια ασύμμετρη μεταχείριση των άνισων περιπτώσεων, δίνοντας στους ομιλητές μειονοτικών και απειλούμενων γλωσσών περισσότερη εξουσία και επιρροή από τον αριθμό τους. Αυτό αποτελεί μέρος μιας σχετικής αντίληψης της ισότητας, σύμφωνα με την οποία τα ανθρώπινα όντα που ζουν υπό διαφορετικές συνθήκες και συνθήκες δεν είναι παρόμοια και απαιτούν, από ορισμένες απόψεις, διαφορετική πολιτική, νομική και κοινωνική μεταχείριση. Ως εκ τούτου, η πρόσθετη πολυγλωσσία είναι ικανή να συμβιβάσει τις διαφορές στο καθεστώς των γλωσσών με την ισότητα σε έναν κόσμο όπου τα δικαιώματα της πλειοψηφίας είναι σιωπηρά και όπου τα δικαιώματα των μειονοτήτων θεωρούνται «ειδικά» και πρέπει να δικαιολογούνται. Όσον αφορά το πρόβλημα της ένταξης, η μεγαλύτερη αποκέντρωση της εδαφικότητας μπορεί να αποδειχθεί κατάλληλη απάντηση στην κατάσταση των μειονοτήτων εντός των μειονοτήτων. Όσον αφορά το πρόβλημα της δυναμικής, οι αλλαγές στη εθνοδημογραφική σύνθεση και τις συνεχείς μεταναστευτικές ροές μπορεί να θέσουν υπό αμφισβήτηση τη νομιμότητα του γλωσσικού καθεστώτος.

Πολιτική συμμετοχή

Παρεκκλίνοντας από την αυστηρή ερμηνεία της αρχής της εδαφικότητας και εισάγοντας ασυμμετρίες για την προώθηση της ποικιλίας και της ανοχής, μπορούμε να εφαρμόσουμε ευέλικτες μορφές εδαφικότητας οι οποίες δεν έχουν καμία σχέση με τον γλωσσικό διαχωρισμό

και οι οποίες στην πραγματικότητα μπορούν να συμβιβαστούν με τη γλωσσική πολυμορφία μέσω της εκμετάλλευσης των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης, μέσω της βελτίωσης της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ των αρχών αυτών, μέσω της δημιουργίας ασυμμετριών υπέρ των γλωσσών που θεωρούνται πιο αδύναμες και χρίζουν προστασίας και μέσω της χρήσης της αποκέντρωσης ως μία από τις καλύτερες εγγυήσεις της δημοκρατίας. Οι γλωσσικές πολιτικές που βασίζονται στην εδαφικότητα συνδέονται επίσης με την έννοια της ένταξης. Στην Ουαλία, για παράδειγμα, η συμπερίληψη νεοεισερχομένων (είτε μιλούν αγγλικά είτε πολωνικά) στην ουαλική κοινωνία (π.χ. σε περιοχές όπως η Ceredigion ή η Dyfed) θα ωφελούνταν σε μεγάλο βαθμό από μια ισχυρή εδαφικότητα που προστατεύει και προωθεί τα ουαλικά.

Αναφορές και εμβάθυνση:

- Burckhardt, T. (2016). Αναδιάταξη της εδαφικότητας. Πολύγλωσση νομοθετική διαδικασία και σύλληψη του ελβετικού γλωσσικού καθεστώτος. Έγγραφο που εκδόθηκε στη Γενική Διάσκεψη του ECPR 2016 (Πράγα, 8-10 Σεπτεμβρίου).
- Cardinal, L. & Sonntag, S. K. (Eds.) (2015). Κρατικές παραδόσεις και γλωσσικά καθεστώτα. Μόντρεαλ: Ο Πανεπιστημιακός Τύπος McGill-Queen.
- Χαμόγελο, F. (1995). Συνδυασμός των δικαιωμάτων των μεταναστών και των αυτοχθόνων γλωσσών: Μια εδαφική προσέγγιση της πολυγλωσσίας. Στο T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson (Eds.), *γλωσσικά ανθρώπινα δικαιώματα: Υπέρβαση των γλωσσικών διακρίσεων* (σελ. 31-48). Βερολίνο: Τα πρόβατα του Γκρούιτερ.
- Wouters, J., Van Kerckhoven, S., & Vidal, M. (2014). Οι Δυναμικές του Φεντεραλισμού: Σύγκριση Βελγίου και Ελβετίας. Έγγραφο εργασίας αριθ. 138 (Κέντρο Μελετών Παγκόσμιας Διακυβέρνησης του Leuven, Απρίλιος 2014)

25 Πώς μπορούμε να επιτρέψουμε στους μετακινούμενους συνταξιούχους να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους και να ασκήσουν τα δικαιώματά τους;

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo, Uppsalauniversitet

Βασικός παράγοντας για τη διευκόλυνση τόσο της κινητικότητας όσο και της ένταξης είναι ότι τα μετακινούμενα άτομα είναι σε θέση να ασκούν τα νόμιμα δικαιώματά τους και να εκπληρώνουν τις νομικές υποχρεώσεις τους. Σε περίπτωση ενδοευρωπαϊκής μετανάστευσης συνταξιοδότησης, πολλοί μετακινούμενοι συνταξιούχοι δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους λόγω του πίσωμέρους της γλώσσας. Ενδέχεται επίσης να χρειάζονται συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους ως ενδοευρωπαϊκών μεταναστών και ευρωπαίων πολιτών. Τι θα πρέπει να κάνουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής για να τους παράσχουν τέτοιες πληροφορίες και ποιες γλωσσικές πρωτοβουλίες χρειάζονται στο πλαίσιο αυτό;

Τι μας λέει η έρευνα;

Τόσο στην επιστημονική βιβλιογραφία όσο και στον δημόσιο διάλογο, υπάρχουν διαφορετικές έννοιες της ένταξης σε σχέση με τους μετανάστες. Ορισμένες έννοιες επικεντρώνονται στον πολιτισμό και απαιτούν είτε οι μετανάστες να εξομοιώνονται με τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής είτε οι κοινωνίες υποδοχής να υιοθετούν πολυπολιτισμικές πολιτικές που αναγνωρίζουν και υποστηρίζουν μειονοτικούς πολιτισμούς. Άλλα επικεντρώνονται στα ίσα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του πολίτη για τους αυτόχθονες και τους μετανάστες όσον αφορά τις πολιτιστικές συνήθειες ως θέμα προσωπικής επιλογής. Η προσέγγιση αυτή αναφέρεται συνήθως ως ένταξη στα κοινά.

Από την άποψη της ένταξης στα κοινά, είναι σημαντικό οι μετανάστες να έχουν επαρκή πληροφόρηση σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στη νέα χώρα καταγωγής τους. Στην περίπτωση της διεθνούς μετανάστευσης συνταξιούχων, σημαντικοί τομείς περιλαμβάνουν τους όρους νόμιμης διαμονής, τους φόρους και τα τέλη, την υγειονομική περίθαλψη και τα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης, τα πολιτικά δικαιώματα και τα ζητήματα στέγασης σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο, έρευνες δείχνουν ότι πολλοί ηλικιωμένοι που μετακινούνται σε αναζήτηση καλύτερης ποιότητας ζωής δεν διαθέτουν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τους τοπικούς νόμους και κανονισμούς.

Ένας λόγος είναι ότι οι συνταξιούχοι μετανάστες συχνά έχουν περιορισμένη γνώση της τοπικής γλώσσας. Ένας

άλλος λόγος είναι ότι οι αρχές της χώρας υποδοχής τείνουν συχνά να θεωρούν τη διεθνή μετανάστευση των συνταξιούχων ως μέρος της τουριστικής βιομηχανίας και να αντιλαμβάνονται τους μετανάστες ως επισκέπτες και όχι ως μετανάστες και νέους πολίτες. Ως εκ τούτου, η νομική και πολιτική ενημέρωση αυτής της ομάδας δεν αποτελεί προτεραιότητα.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Σύμφωνα με έρευνα από το πρόγραμμα MIME, η ένταξη στα κοινά είναι η πιο ρεαλιστική προσέγγιση για την ένταξη των συνταξιούχων στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης. Οι πιο πολιτισμικά προσανατολισμένες προσεγγίσεις για την ένταξη θα συνεπάγονταν μη ρεαλιστικές απαιτήσεις για τους μετανάστες ή τις κοινωνίες υποδοχής και θα μπορούσαν στην πραγματικότητα να περιορίσουν μια μορφή κινητικότητας που παρέχει σε μεγάλο αριθμό ηλικιωμένων Ευρωπαίων καλύτερη ποιότητα ζωής.

Η έρευνα MIME αναδεικνύει διάφορους πιθανούς τρόπους για την προώθηση της ένταξης των μετακινούμενων συνταξιούχων στα κοινά. Οι εκπαιδισμένες οργανώσεις αποτελούν χρήσιμο δίαυλο για τη διάδοση κοινωνικών πληροφοριών στους συνταξιούχους μετανάστες. Οι μεγάλοι προορισμοί συνταξιοδότησης έχουν συχνά καλά αναπτυγμένες υποδομές σε εθνοτικές ομάδες, ενώσεις και εκκλησίες όπου οι συνταξιούχοι κάτοικοι συναντώνται και συναντώνται με τους συμπατριώτες τους. Οι οργανώσεις αυτές συχνά παρέχουν πληροφορίες για τοπικά ζητήματα στη μητρική γλώσσα των συνταξιούχων. Οι τοπικές αρχές μπορούν να επιδιώξουν να συνεργαστούν με τους οργανισμούς αυτούς για τη διάδοση των σχετικών πληροφοριών. Ωστόσο, οι εθνικές οργανώσεις δεν απευθύνονται σε όλους τους αλλοδαπούς συνταξιούχους. Οι επίσημες πληροφορίες (έντυπες ή επιγραμμικές) μεταφρασμένες στη μητρική γλώσσα των μεταναστών ή στα αγγλικά είναι μια χρήσιμη προσθήκη.

Ορισμένοι δήμοι με μεγάλο αριθμό συνταξιούχων μεταναστών έχουν ανοίξει γραφεία αλλοδαπών κατοίκων με πολύγλωσσο προσωπικό για να βοηθήσουν στην πράξη και να διευκολύνουν τις επαφές με άλλους τοπικούς υπαλλήλους.

Πιο συγκεκριμένες λύσεις μπορούν να αναζητηθούν σε τοπικό επίπεδο. Για παράδειγμα, πληροφορίες σχετικά με τους τοπικούς κανόνες εγγραφής — ένα σημαντικό

ζήτημα στην ισπανική υπόθεση που εξετάστηκε στη μελέτη MIME — θα μπορούσαν να παρέχονται όταν οι αλλοδαποί καταχωρίζουν την αγορά κατοικίας ή διαμερίσματος από τον συμβολαιογράφο.

Ημελέτη MIME δείχνει ότι τα δικαιώματα των καταναλωτών απασχολούν ιδιαίτερα τους αλλοδαπούς συνταξιούχους που δεν γνωρίζουν την τοπική γλώσσα. Για παράδειγμα, υπάρχουν αναφορές ανεύθυνων τηλεφωνικών πωλήσεων σε αλλοδαπούς με ανεπαρκείς γλωσσικές δεξιότητες. Οι τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας, ιδίως τα διαδραστικά συστήματα φωνητικής ανταπόκρισης, μπορεί επίσης να είναι δύσκολο να χρησιμοποιηθούν για τους ηλικιωμένους λόγω γλωσσικών προβλημάτων.

Το ζήτημα των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων έχει επίσης ευρωπαϊκή και, ως εκ τούτου, διεθνική διάσταση. Η ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση συνταξιούχων πραγματοποιείται στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας και της «ευρωπαϊκής ιθαγένειας». Επηρεάζεται επίσης από διαφορετικά εθνικά νομικά και θεσμικά πλαίσια, και ενίοτε από διμερείς συμφωνίες.

Ειδικότερα, η ικανότητα πλοήγησης εντός και μεταξύ διαφορετικών συστημάτων φορολογίας και κοινωνικής ασφάλισης έχει σημαντικές πρακτικές και οικονομικές συνέπειες για τους μετακινούμενους συνταξιούχους. Αυτή η πλοήγηση μπορεί να είναι δύσκολη και εξαρτάται σε κάποιο βαθμό από τις γλωσσικές δεξιότητες των συνταξιούχων.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι αρχές της χώρας υποδοχής θεωρούν τους συνταξιούχους μετανάστες ως κατοίκους μενόμενα δικαιώματα και υποχρεώσεις, και όχι ως τουρίστες ή προσωρινούς επισκέπτες. Ως κάτοικοι, οι διακινούμενοι συνταξιούχοι έχουν ασφαλώς την

ευθύνη να ζητούν τις πληροφορίες που χρειάζονται σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, αλλά οι αρχές της χώρας υποδοχής έχουν βάσιμους λόγους να διευκολύνουν αυτή τη διαδικασία. Χρήσιμες πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν τη μετάφραση σχετικών πληροφοριών σε γλώσσες μεταναστών, γραφεία αλλοδαπών κατοίκων με πολύγλωσσο προσωπικό και συνεργασία με τοπικές οργανώσεις εκπαιδισμένων. Οι εθνικοί και τοπικοί φορείς προστασίας των καταναλωτών θα πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση των συνταξιούχων μεταναστών. Υπάρχει επίσης ειδική ανάγκη για πληροφορίες και συμβουλές που λαμβάνουν υπόψη τη διακρατική κατάσταση των ενδοευρωπαϊκών μεταναστών. Οι διμερείς συμφωνίες σχετικά με τους φόρους και τα δικαιώματα στην υγειονομική περίθαλψη μπορούν να βελτιώσουν περαιτέρω τη ζωή των μετακινούμενων συνταξιούχων.

Αναφορές και εμφάθυνση

Ackers, L., & Dwyer, P. (2004). Σταθερούς νόμους, ρευστές ζωές: Το καθεστώς ιθαγένειας των μετασυνταξιούχων μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. *Ηλικία και Κοινωνία*, 24, 451-475.

Coldron, K., & Ackers, L. (2009). Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια, ο ατομικός οργανισμός και η πρόκληση για τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας: Μια περιπτώσιολογική μελέτη της μετανάστευσης συνταξιοδότησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. *Πολιτική και Πολιτική*, 37, 573-589.

Gustafson, P. & Laksfoss Cardozo, A. E. (2017). Χρήση της γλώσσας και κοινωνική ένταξη στη διεθνή μετανάστευση συνταξιοδότησης. *Κοινωνική ένταξη*, 5, 69-77.

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΈΝΤΑΞΗ, ΤΗΝ ΈΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗΣ

Αφομοίωση

Πλήρης πολιτιστική και γλωσσική αφομοίωση στην κοινωνία υποδοχής
Μη ρεαλιστικές απαιτήσεις για τους μετανάστες

Πολυπολιτισμικότητα

Διευρυμένα πολιτιστικά και γλωσσικά δικαιώματα για τις ομάδες μεταναστών
Μη ρεαλιστικές απαιτήσεις για τις κοινωνίες υποδοχής

Ένταξη στα κοινά

Ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις του πολίτη για τους αυτόχθονες και τους μετανάστες
Πιο ρεαλιστική προσέγγιση

Γλωσσική πολυμορφία, κινητικότητα και ένταξη

- 26 Μπορούν τα κράτη να επιβάλλουν γλωσσικές απαιτήσεις για την είσοδο ή την πολιτογράφηση μεταναστών; 84
- 27 Οι μετακινούμενοι Ευρωπαίοι πολίτες θεωρούν τους εαυτούς τους «Ευρωπαίους»; 86
- 28 Ποιες αρχές πρέπει να χρησιμοποιήσουμε για να προσαρμόσουμε τις γλωσσικές πολιτικές; 88
- 29 Θα πρέπει τα κράτη να παρέχουν εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα στους μετανάστες; 90
- 30 Επαρκούν τα αγγλικά για να προσεγγίσουν τους νεοεισερχόμενους προτού μάθουν την τοπική γλώσσα ή γλώσσες; 92
- 31 Θα πρέπει τα κράτη να παρέχουν υπηρεσίες στους μετανάστες στη δική τους γλώσσα 94
- Μπορούν οι γλωσσικές πολιτικές να βελτιώσουν τα αποτελέσματα της απασχόλησης των μεταναστριών; 96
- 33 Πώς μπορεί η γλωσσική πολιτική να βελτιώσει την «κινητικότητα» των μεταναστών; 98
- 34 Πώς θα πρέπει οι εθνικές γλωσσικές πολιτικές να προσαρμόζονται στο πλαίσιο συγκεκριμένων πόλεων; 100
- 35 Γιατί θα πρέπει να συνδυάσουμε διαφορετικές στρατηγικές επικοινωνίας; 102
- 36 Πώς θα πρέπει οι δήμοι να συλλέγουν και να ανταλλάσσουν δεδομένα σχετικά με τα γλωσσικά προφίλ των κοινοτήτων των κατοίκων τους; 104
- 37 Η κινητικότητα οδηγεί σε αυξανόμενη χρήση της αγγλικής γλώσσας εις βάρος των τοπικών γλωσσών; 106
- 38 Μπορεί η ευρωπαϊκή πολιτική να βελτιώσει την κοινωνική ένταξη σε τοπικό αστικό περιβάλλον; 108
- 39 Πώς οι πολιτικές ένταξης στην ξένη γλώσσα αντικατοπτρίζουν τις προτιμήσεις και τη στάση της πλειοψηφίας; 110
- Θα πρέπει οι δήμοι να ρυθμίζουν τη χρήση της γλώσσας στο δημόσιο χώρο; 112

26 Μπορούν τα κράτη να επιβάλλουν γλωσσικές απαιτήσεις για την είσοδο ή την πολιτογράφηση μεταναστών;

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου

Με την αύξηση των μετακινήσεων του πληθυσμού στην Ευρώπη, η γλώσσα χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο, συμβολικά και κυριολεκτικά, για τη διαχείριση και τον περιορισμό της πρόσβασης στη διαμονή και την ιθαγένεια, με τη γλώσσα να χρησιμοποιείται ως « θεσμοποιημένοσκηδεμόνας», περιορίζοντας ουσιαστικά την κινητικότητα. Στο ίδιο πνεύμα, αποδεικνύεται ότι η επάρκεια στην επίσημη γλώσσα του νέου κράτους βελτιώνει τις οικονομικές και κοινωνικές ευκαιρίες και ότι, ως εκ τούτου, η επιβολή απαιτήσεων γλωσσικής επάρκειας μπορεί να ενισχύσει την ένταξη. Ο έλεγχος των συνόρων και η πρόσβαση στην ιθαγένεια θεωρούνται κρίσιμες πτυχές της κυριαρχίας και το διεθνές δίκαιο έχει γενικά επιβάλει σχετικά λίγες υποχρεώσεις στα κράτη, αν και, στο πλαίσιο της ΕΕ, το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας έχει αλλάξει σημαντικά την κατάσταση, τουλάχιστον για τους πολίτες της ΕΕ όσον αφορά την είσοδο και τη διαμονή σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ.

Τι μας λέει η έρευνα ;

Η εισαγωγή γλωσσικών απαιτήσεων σε διάφορα στάδια της κυκλοφορίας στο εσωτερικό ενός κράτους (είσοδος στο κράτος, απόκτηση άδειας εργασίας, απόκτηση ιθαγένειας) γίνεται όλο και πιο συχνή στην Ευρώπη, γεγονός που υποδηλώνει ότι πολλά κράτη μέλη της ΕΕ καθίστανται σταδιακά πιο περιοριστικά στον τομέα της μετανάστευσης. Το 1998, μόνο 6 ευρωπαϊκά κράτη επέβαλαν γλωσσικές απαιτήσεις ή/και δοκιμασίες ιθαγένειας· ο αριθμός αυτός αυξήθηκε σε 18 κράτη το 2010 και σε 23 το 2013. Το 2014, 23 ευρωπαϊκά κράτη επέβαλαν απαίτηση γλωσσικής επάρκειας για την απόκτηση άδειας διαμονής, και 9 κράτη απαιτούσαν από τους μετανάστες να πληρούν προϋπόθεση γλωσσικής επάρκειας πριν από την είσοδό τους στην επικράτειά τους (Bauböck and Wallace Goodman, 2012· Wodak και Boukala, 2015).

Οι γλωσσικές απαιτήσεις που έχουν θεσπιστεί για τη ρύθμιση της εισόδου ή ως προϋποθέσεις για την απόκτηση της ιθαγένειας ενός ευρωπαϊκού κράτους παρουσιάζονται συχνά από τα ίδια τα κράτη ως μια απλή προσπάθεια να βοηθηθούν οι μετανάστες με την προώθηση της ένταξης. Πράγματι, υπάρχει πλέον ένα σημαντικό σύνολο στοιχείων που δείχνουν ότι η απόκτηση της επίσημης γλώσσας (ή μιας από τις επίσημες γλώσσες ή γλώσσες οχήματος) του κράτους είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχή ένταξη, και

στοιχεία από πολλές χώρες μετανάστευσης δείχνουν σαφώς ότι η γνώση της εθνικής γλώσσας ή των εθνικών γλωσσών είναι απαραίτητη για την οικονομική επιτυχία (Hansen, 2003: 34-35). Οι ίδιοι οι μετανάστες τείνουν να το γνωρίζουν αυτό και γενικά επιθυμούν να αποκτήσουν επαρκή γνώση της κρατικής γλώσσας ώστε να αξιοποιήσουν πλήρως τις ευκαιρίες που προσφέρει η μετανάστευση και η επιτυχής ένταξη.

Για τους μετανάστες που είναι πολίτες κράτους μέλους της ΕΕ, το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας απαγορεύει την επιβολή οποιωνδήποτε γλωσσικών απαιτήσεων για την είσοδο ή την παραμονή (αν και τα κράτη μπορούν ακόμη να τις επιβάλλουν εάν ένας πολίτης άλλου κράτους μέλους της ΕΕ υποβάλει αίτηση ιθαγένειας στη χώρα υποδοχής). Οι πολίτες τρίτων χωρών («υπήκοοι τρίτων χωρών») οι οποίοι έχουν εγκατασταθεί ως επί μακρόν διαμένοντες σε ένα κράτος μέλος της ΕΕ μπορούν να υπόκεινται σε απαιτήσεις γλωσσικής επάρκειας εάν μεταβαίνουν σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ –άρθρο 5 παράγραφος 2 της οδηγίας 2003/109/EK του Συμβουλίου σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών- προβλέπει ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ μπορούν να απαιτούν από τους υπηκόους τρίτων χωρών να συμμορφώνονται με τους όρους ένταξης, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους, αλλά οι όροι αυτοί πρέπει να είναι αναλογικοί, και έχει προταθεί ότι οι γλωσσικές εξετάσεις που επιβάλλονται σε ορισμένες κατηγορίες μεταναστών, όπως οι ηλικιωμένοι ή όσοι έχουν περιορισμένη τυπική εκπαίδευση, ενδέχεται να αποτύχουν στον έλεγχο αναλογικότητας (Böcker και Strik, 178-9).

Εικονογράφηση και αποδεικτικά στοιχεία

Ένα σημαντικό ερώτημα θα είναι σε ποιο βαθμό οι απαιτήσεις είναι «αναλογικές»· γενικά, η αρχή αυτή απαιτεί ένα μέτρο που θίγει τα συμφέροντα ενός ατόμου να το πράττει στον μέγιστο δυνατό βαθμό για την επίτευξη του θεμιτού πολιτικού στόχου του μέτρου. Για παράδειγμα, μπορεί να υπάρχουν λιγότερο πειστικά επιχειρήματα για την επιβολή γλωσσικών απαιτήσεων στο στάδιο κατά το οποίο ο μετανάστης εισέρχεται στο κράτος του μετανάστη προς το κράτος απ'ότι στο

στάδιο της ιθαγένειας. Είναι επίσης πιθανό να εμπλακούν οι διατάξεις περί ισότητας των βασικών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι γλωσσικές απαιτήσεις, για παράδειγμα, έχουν διαφορετικό αντίκτυπο στις διάφορες κατηγορίες μεταναστών, με αποτέλεσμα ορισμένες κατηγορίες να είναι πιθανότερο να πληρούν (ή να αποτυγχάνουν) τις απαιτήσεις. Οι απαιτήσεις γλωσσικών δεξιοτήτων απαιτούν γενικά από τον μετανάστη να συμμετέχει στην τυπική εκμάθηση γλωσσών, η οποία είναι γενικά ευκολότερη για τους νέους μετανάστες, τους πιο εύπορους μετανάστες και τους μετανάστες με πιο τυπική εκπαίδευση. Οι απαιτήσεις αυτές εφαρμόζονται δίκαια από διαδικαστική άποψη — π.χ. η δοκιμασία δοκιμάζει πραγματικά γλωσσικές δεξιότητες ή υπάρχουν μη γλωσσικοί λόγοι για τους οποίους ορισμένοι υποψήφιοι ενδέχεται να δυσκολεύονται περισσότερο να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις από ό,τι άλλοι;

Πολιτικές επιπτώσεις

Όταν τα κράτη επιβάλλουν απαιτήσεις γλωσσικής επάρκειας, θα πρέπει γενικά να είναι λιγότερο αυστηρές στο στάδιο εισόδου από ό,τι στο στάδιο κατά το οποίο ο μετανάστης ζητεί το καθεστώς μόνιμου ή επί μακρόν διαμένοντος ή όταν υποβάλλει αίτηση για ιθαγένεια. Οι απαιτήσεις θα πρέπει να χαλαρώσουν για ορισμένες κατηγορίες μεταναστών, ιδίως κατά την είσοδο και, ενδεχομένως, κατά το στάδιο της αίτησης για διαμονή μακράς διάρκειας, όπως οι ηλικιωμένοι και τα άτομα με χαμηλή τυπική εκπαίδευση. Θα πρέπει να παρέχεται στήριξη, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδοτικής

στήριξης, για να βοηθηθούν οι μετανάστες να μάθουν μια επίσημη γλώσσα, και θα πρέπει να αναπτυχθούν κατάλληλα μαθήματα για τους μετανάστες και να καταστούν ευρέως και εύκολα διαθέσιμα.

Αναφορές και εμπάθυνση:

- Bauböck, R. & Wallace Goodman, C. (2012). Ενημερωτικό σημείωμα για την πολιτική του EUDO για την ιθαγένεια 2: Πολιτογράφηση. Φλωρεντία: Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο.
- Böcker, A. & Strik, T. (2011). Δοκιμασίες γλώσσας και γνώσης για τα δικαιώματα μόνιμης διαμονής: Βοήθεια ή εμπόδιο για την ένταξη; *European Journal of Migration and Law* (Ευρωπαϊκή Εφημερίδα για τη Μετανάστευση και το Δίκαιο), 13, 157-184.
- Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έκτη έκδοση*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.
- van der Jeught, S. (2015). *Το γλωσσικό δίκαιο της ΕΕ*. Groningen: Εκδόσεις Europa Law.
- Wodak, R. & Boukala, S. (2015). (Supra)Εθνική Ταυτότητα και Γλώσσα: Επανεξέταση των εθνικών και ευρωπαϊκών μεταναστευτικών πολιτικών και γλωσσική ένταξη των μεταναστών. *Ετήσια επισκόπηση της εφαρμοσμένης γλωσσικής*, 35, 253-273.

27 Οι μετακινούμενοι ευρωπαίοι πολίτες θεωρούν τους εαυτούς τους «Ευρωπαίους»;

Rudi Janssens, Vrije Universiteit, Βρυξέλλες

Σε καιρούς πολιτικής δυσπιστίας, όταν τίθεται υπό αμφισβήτηση η αμοιβαία αλληλεγγύη και ο διαχωρισμός μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, είναι σημαντικό να δημιουργηθεί μια αίσθηση του ανήκειν μεταξύ των πολιτών. Στο πλαίσιο του έθνους-κράτους, αυτό γίνεται εστιάζοντας σε μια κοινή πολιτιστική κληρονομιά, μια κοινή γλώσσα και ένα κοινό πεπρωμένο στο πλαίσιο της εθνικής ταυτότητας. Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής προσπαθούν να επιτύχουν παρόμοια έννοια του «ευρωπαϊκού κράτους» μέσω, για παράδειγμα, της ενθάρρυνσης των ανταλλαγών στον τομέα της εκπαίδευσης και του πολιτισμού και της διατήρησης της γλωσσικής πολυμορφίας. Ορισμένοι θα το περιγράψουν ως «Ευρωπαϊκή ταυτότητα». Ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα του πολίτη ενός από τα κράτη μέλη είναι η ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή σε άλλη χώρα της ΕΕ. Ένα ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσον η χρήση αυτού του δικαιώματος ενισχύει επίσης την ταυτοποίηση των πολιτών στην «Ευρώπη». Αναπτύσσει τοπική ταυτότητα ή οι εν λόγω μετακινούμενοι εργαζόμενοι επιμένουν στην ταυτότητα της χώρας καταγωγής; Και ποιος είναι ο ρόλος που διαδραματίζει η γνώση της/των τοπικής/-ών γλώσσας/-ών σε αυτή τη διαδικασία ταυτοποίησης;

Τι μας λέει η έρευνα;

Η ταυτότητα είναι ένας γενικός όρος που χρησιμοποιείται και καταχράται στον πολιτικό λόγο. Η έρευνα συμφωνεί με την πολυπλοκότητα του όρου αυτού, τόσο με μια μεμονωμένη συνιστώσα (επιλογή) όσο και με μια συλλογική συνιστώσα (προσανατολισμός της ομάδας). Οι άνθρωποι δεν ταυτίζονται κατά κύριο λόγο με την «Ευρώπη», αλλά μπορούν να διαδραματίσουν κάποιο ρόλο σε ένα δεδομένο πλαίσιο (για μια επισκόπηση βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012). Το Recchi (2012) προσφέρει δύο μοντέλα για την ταξινόμηση της τρέχουσας έρευνας σχετικά με την ανάλυση της «ευρωπαϊκής ταυτότητας».

Το πολιτιστικό μοντέλο υιοθετεί μια προσέγγιση από την κορυφή προς τη βάση, όπου η κοινωνικοποίηση από την παιδική ηλικία διαδραματίζει καίριο ρόλο στην εσωτερικευση των θεμελιωδών ευρωπαϊκών αξιών. Μια λιγότερο κυρίαρχη προοπτική παρέχεται από το διαρθρωτικό μοντέλο, το οποίο χρησιμοποιεί μια προσέγγιση από τη βάση προς την κορυφή, όπου η ευρωπαϊκή ταυτότητα απορρέει από την

αλληλεπίδραση και τη σύνδεση με άλλους.

Στο τελευταίο αυτό πλαίσιο, η έρευνα επικεντρώνεται κυρίως στις επιπτώσεις της κινητικότητας των σπουδαστών Erasmus. Τα αποτελέσματα είναι ασαφή. Ανάλογα με την εμπειρία των σπουδαστών, η κινητικότητα μπορεί να ενισχύσει ή να αποδυναμώσει την ταύτιση με την Ευρώπη. Ωστόσο, οι τακτικές κοινωνικές επαφές με άλλους Ευρωπαίους έχουν περιορισμένο αντίκτυπο στην ταυτοποίηση των σπουδαστών στην Ευρώπη (Sigalas, 2010). Η πρόσφατη έρευνα μεταξύ των νέων (Mazzoni, 2017) επιβεβαιώνει την έμμεση θετική επίδραση της συμμετοχής σε πρωτοβουλίες της ΕΕ για τον χαρακτηρισμό των νέων στην ΕΕ ως πολιτικής και πολιτιστικής οντότητας.

Ελάχιστη έρευνα έχει γίνει σχετικά με την κινητικότητα των ενηλίκων στην ΕΕ. Η έρευνα που διεξήχθη στις Βρυξέλλες (Janssens, 2008, 2013) δείχνει ότι η ταύτιση με την Ευρώπη συνδέεται κυρίως με το εκπαιδευτικό υπόβαθρο και τη θέση των ατόμων στην αγορά εργασίας: όσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης και η θέση τους στην αγορά εργασίας, τόσο λιγότερο ταυτίζονται με την «Ευρώπη». Δεδομένης της ιδιαίτερης κατάστασης στις Βρυξέλλες, η πλειονότητα των πολιτών της ΕΕ που ταυτίζονται με την Ευρώπη συνδέονται επαγγελματικά με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ ή τους δορυφορικούς οργανισμούς της. Για το 70 % εξ αυτών, ο όρος «ευρωπαίος» σημαίνει ότι μοιράζεται τις ίδιες πολιτιστικές αξίες: μόνο το 8 % αναγνωρίζει την πολυγλωσσία ως ουσιώδες χαρακτηριστικό.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Ο παραπάνω πίνακας βασίζεται σε ανάλυση δευτερογενών στοιχείων ερευνών στις Βρυξέλλες. Η ποικιλομορφία του πληθυσμού των Βρυξελλών επιτρέπει την επιλογή μιας ομάδας υπηκόων της ΕΕ και τρίτων χωρών ($n > 800$) που ζουν στην πόλη. Ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να αξιολογήσουν τις έννοιες με τις οποίες θα μπορούσαν να προσδιορίσουν περισσότερο. Στη συνέχεια, οι απαντήσεις επανακωδικοποιήθηκαν σε τέσσερις κατηγορίες ταυτοποίησης: τοπικός, αναφερόμενος στη χώρα καταγωγής, στην Ευρώπη και σε διεθνές επίπεδο. Η ταύτιση με την Ευρώπη συνδέεται θετικά με το επίπεδο

εκπαίδευσης και την οικονομική κατάσταση. Η γλώσσα δεν διαδραματίζει κάποιο ρόλο, αν και το πράττει από την άποψη της τοπικής ταυτοποίησης (η ολλανδική, μια μειονοτική γλώσσα στις Βρυξέλλες, φαίνεται να είναι η ισχυρότερη διακριτική μεταβλητή) και η ταύτιση με τη χώρα καταγωγής (που αντιστοιχεί σε χαμηλή γνώση των τοπικών επίσημων γλωσσών). Συνολικά, ωστόσο, το αίσθημα της Ευρώπης μειώνεται.

Επιπτώσεις της πολιτικής

Τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν στις Βρυξέλλες είναι σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες μεταξύ των νέων: αναπτύσσουν ένα είδος ευρωπαϊκής ταυτότητας με βάση τα οφέλη που απολαμβάνουν. Ωστόσο, η ταύτιση με την Ευρώπη περιορίζεται σε πολίτες της ΕΕ με υψηλό μορφωτικό προφίλ και διεθνές δίκτυο. Έτσι, η ευρωπαϊκή ταυτότητα κινδυνεύει να καταστεί ελιτιστική έννοια.

Η γνώση της/των τοπικής/-ών επίσημης/-ών γλώσσας/-ών επιφέρει σημαντική διαφορά στην έννοια του ανήκειν στην τοπική κοινότητα, η οποία είναι απαραίτητη για την αύξηση της κοινωνικής ένταξης. Δεν είναι τυχαίο ότι οι σπουδαστές και οι μετακινούμενοι εργαζόμενοι που είναι πιθανότερο να διακηρύξουν μια ευρωπαϊκή ταυτότητα έχουν μικρή επαφή με τον τοπικό πληθυσμό. Οι πολίτες της ΕΕ χαμηλής ειδίκευσης είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με την/τις τοπική/-ές γλώσσα/-ες και έχουν περισσότερες τοπικές επαφές, αλλά αισθάνονται λιγότερο «ευρωπαϊκοί». Ως μέρος μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης της κινητικότητας και της ένταξης σε ολόκληρη την Ευρώπη, θα πρέπει συνεπώς να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή i) στην επένδυση σε δεξιότητες ξένων γλωσσών μεταξύ των Ευρωπαίων με σχετικά χαμηλά προσόντα (π.χ. νέοι σε επαγγελματική κατάρτιση και όχι στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση), μέσω της ενίσχυσης των κινήτρων για την εκμάθηση

γλωσσών μέσω ατομικών σχεδίων κινητικότητας· (ii) επένδυση σε τοπικές (ξενοδοχειακές) γλωσσικές δεξιότητες από άτομα υψηλής κινητικότητας (π.χ. «expats»), ενίσχυση των κινήτρων για εκμάθηση αυτών των γλωσσών και ενσωμάτωση της ένταξης στα προσωπικά τους σχέδια σταδιοδρομίας.

Ταυτοποίηση των κατοίκων Βρυξελλών μη βελγικής ιθαγένειας (πηγή: Janssens 2013)

Ταυτοποίηση	2007		2013	
	ΕΕ	Εκτός ΕΕ	ΕΕ	Εκτός ΕΕ
Τοπικός	67,50 %	80,50 %	72,20 %	84,10 %
Χώρα	55,60 %	59,80 %	37,70 %	44,60 %
Ευρώπη	60,90 %	23,20 %	53,80 %	6,00 %
Διεθνής	4,60 %	4,90 %	10,80 %	10,70 %

Αναφορές και εμπάθυνση:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012). Ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας/των ευρωπαϊκών ταυτοτήτων: Ημιτελής επιχείρηση. A Policy Review, Γενική Διεύθυνση Έρευνας & Καινοτομία, Βρυξέλλες.

Mazzoni, D., Albanesi, C., Ferreira, P.D., Opermann, S., Παυλόπουλος, V., & Cicognani, E. (2017). Διασυνοριακή κινητικότητα, ευρωπαϊκή ταυτότητα και συμμετοχή των ευρωπαίων εφήβων και των νέων ενηλίκων, *European Journal of Developmental Psychology*. doi.org/10.1080/17405629.2017.1378089

Σιγάλας, Ε. (2010) Διασυνοριακή κινητικότητα και ευρωπαϊκή ταυτότητα: Η αποτελεσματικότητα των επαφών μεταξύ ομάδων κατά τη διάρκεια του έτους ERASMUS στο εξωτερικό. *Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 11, 241-265.

28 Ποιες αρχές πρέπει να χρησιμοποιήσουμε για να προσαρμόσουμε τις γλωσσικές πολιτικές;

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Η δέσμευση της ΕΕ για την πολυγλωσσία αναφέρεται στη σημασία των γλωσσικών δεξιοτήτων τόσο για την κινητικότητα — τονίζοντας την ανάγκη για ένα κινητό πολύγλωσσο εργατικό δυναμικό στην Ευρώπη — όσο και για την ένταξη — με έμφαση στην κοινωνική ένταξη, τη συνοχή και τον διαπολιτισμικό διάλογο (βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2008).

Όσον αφορά τις συστάσεις πολιτικής, η ΕΕ έχει προωθήσει τον τύπο της μητρικής γλώσσας συν δύο (υπόδειγμα 1+2). Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, κάθε πολίτης πρέπει να μάθει δύο (ξένες) γλώσσες εκτός από την πρώτη του γλώσσα. Αυτό το μοντέλο υποθέτει σιωπηρά ότι τα άτομα έχουν μητρική γλώσσα και μεγαλώνουν σε ένα μονόγλωσσο περιβάλλον. Στην Ευρώπη, ωστόσο, ένας αυξανόμενος αριθμός ατόμων ζουν σε πολύγλωσσα περιβάλλοντα, όπου ιστορικά παγιωμένες μορφές γλωσσικής πολυμορφίας αλληλεπιδρούν με τις νέες γλώσσες που εισάγονται από τη μετανάστευση και τις διαδικασίες παγκοσμιοποίησης. Σε ποιο βαθμό οι συστάσεις της ΕΕ μπορούν να προσαρμοστούν σε τέτοια πλαίσια πολύπλοκης γλωσσικής πολυμορφίας;

Τιμας λέει η έρευνα;

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, διάφορα κύματα μετανάστευσης και η αυξανόμενη σημασία της αγγλικής ως γλώσσας επικοινωνίας στους διαπολιτισμικούς και διεθνείς τομείς του εμπορίου και της συνεργασίας οδήγησαν στην εμφάνιση νέων μορφών γλωσσικής πολυμορφίας. Στον τομέα των κοινωνικών επιστημών, η έννοια της «πολύπλοκης πολυμορφίας» αναδεικνύει τις διαρθρωτικές αλλαγές στις αστικές κοινωνίες που πλήττονται από τη μετανάστευση και την κινητικότητα (Κράους, 2012). Η πολύπλοκη πολυμορφία συνεπάγεται τη σύνδεση μεταξύ της ιστορικά παγιωμένης «ενδογενούς» πολυγλωσσίας και των πιο πρόσφατων στρωμάτων μιας νέας «εξωτερικής» γλωσσικής πολυμορφίας.

Αυτή η πολύπλοκη γλωσσική πολυμορφία είναι ιδιαίτερα σημαντική στις παραδοσιακά πολυγλωσσικές χώρες, περιφέρειες ή πόλεις της Ευρώπης, οι οποίες καθίστανται πλέον κοινωνίες υποδοχής για μετανάστες, πρόσφυγες και διάφορους τύπους μετακινούμενων πληθυσμών. Σε αυτά τα πλαίσια, η αντιμετώπιση του συμβιβασμού μεταξύ κινητικότητας και ένταξης προϋποθέτει επίσης την υπέρβαση ή την πρόληψη διαφορετικών τύπων διαχωρισμού (οικονομικού,

χωροταξικού, κοινωνικού, πολιτικού κ.λπ.) που αποτελούν μέρος μιας γλωσσικής λογικής. Συγκριτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του σχεδίου MIME δείχνει ότι οι μεμονωμένες επιλογές εκμάθησης γλωσσών μπορούν να διαταράξουν την επισφαλή ισορροπία μεταξύ των ιστορικών γλωσσών. Οι ιδιαιτερότητες του γλωσσικού αστερισμού, συμπεριλαμβανομένης της ασύμμετρης σχέσης μεταξύ ιστορικής μειονότητας και γλώσσας ή γλωσσών πλειοψηφίας ή/και lingua franca, δεν λαμβάνονται επαρκώς υπόψη στις υφιστάμενες συστάσεις της ΕΕ, όπως το υπόδειγμα 1+2, το οποίο επικεντρώνεται κυρίως σε μεμονωμένους μαθητές γλωσσών.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Οι υποθέσεις της Βαρκελώνης και της Ρίγας δείχνουν πώς ο συμβιβασμός μεταξύ κινητικότητας και ένταξης διαμορφώνεται από συγκεκριμένους πολιτικούς, πολιτιστικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Και στις δύο πόλεις, παρατηρούμε μια αλληλεπίδραση μεταξύ αυτοχθόνων γλωσσών, καταλανικών και λετονικών, οι οποίες έχουν αναζωογονηθεί μετά από μια περίοδο καταπίεσης, και γλωσσών που επιβάλλονται από αυταρχικά καθεστώτα ή ηγεμονικές δυνάμεις στο παρελθόν, ισπανικά και ρωσικά. Στην περίπτωση του Λουξεμβούργου, ακόμη και ελλείψει ανάλογης παρατεταμένης καταπίεσης, το Λουξεμβούργο έπρεπε να ξεπεράσει τη γερμανική και τη γαλλική κυριαρχία. Αυτή η ιστορικά παγιωμένη πολυγλωσσία έχει γίνει πιο περίπλοκη τις τελευταίες δεκαετίες: η αυξημένη παρουσία των μεταναστών και των αγγλικών γλωσσών, όπως το lingua franca σε διάφορους τομείς, έχει προσθέσει ένα στρώμα εξωγενούς γλωσσικής πολυμορφίας.

Ως εκ τούτου, τα γλωσσικά ρεπερτόρια που χρησιμοποιούν οι πολίτες στην καθημερινή τους ζωή έχουν γίνει πιο ετερογενή και πιο περίπλοκα.

Ταυτόχρονα, το ειδικό κοινωνικογλωσσικό πλαίσιο και τα πρότυπα κινητικότητας σε κάθε πόλη θέτουν διαφορετικά είδη προκλήσεων για την κοινωνική, πολιτιστική, πολιτική και οικονομική ένταξη στην κοινωνία. Συνολικά, η Βαρκελώνη και το Λουξεμβούργο αντιμετωπίζουν μεγάλη εισροή πληθυσμού, ενώ στην περίπτωση της Ρίγας η μετανάστευση είναι η σημαντικότερη διάσταση της κινητικότητας. Αυτά και άλλα χαρακτηριστικά της

αλληλεπίδρασης μεταξύ ενδογενούς πολυγλωσσίας και εξωγενούς πολυγλωσσίας σε κάθε πόλη πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αντιμετώπιση της έντασης μεταξύ κινητικότητας και ένταξης.

Επιπτώσεις της πολιτικής

Προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη περιπτώσεις πολύπλοκης γλωσσικής πολυμορφίας, οι συστάσεις της ΕΕ θα πρέπει να σχεδιάζουν την κοινωνική πολυγλωσσία κατά τρόπο πιο ευαίσθητο στο πλαίσιο. Αντί να διατυπώνουν μοναδικές λύσεις, οι συστάσεις αυτές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ιστορικές μειονοτικές γλώσσες, καθώς και τη δυναμική της κοινωνικής και γεωγραφικής κινητικότητας που οδηγούν σε ιδιαίτερους γλωσσικούς αστερισμούς που χαρακτηρίζουν μια περιοχή ή ένα αστικό περιβάλλον. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η ατομική πολυγλωσσία συνδέεται στενά με τον γλωσσικό αστερισμό σε κοινωνικό επίπεδο, εισάγουμε την αρχή της «αυτοκεντρικής πολυγλωσσίας» προκειμένου να αναγνωρίσουμε ότι οι ατομικές και κοινωνικές διαστάσεις πρέπει να εξεταστούν από κοινού. Οι πολιτικές που βασίζονται στην αρχή αυτή επιδιώκουν την ισορροπία μεταξύ της προώθησης των αυτοχθόνων γλωσσών, η γνώση των οποίων εξακολουθεί να αποτελεί βασική προϋπόθεση για την κοινωνική ένταξη σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, την αναγνώριση των γλωσσών των μεταναστών και τη διάδοση μιας *lingua franca*.

Αναφορές και εμπάθυνση:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2008). *Πολυγλωσσία: πλεονέκτημα για την Ευρώπη και κοινή δέσμευση*. COM 2008 (566) τελικό.

Fehlen, F. & Heinz, A. (2016). *Πέθανε Luxemburger Mehrsprachigkeit. Ergebnisse einer Volkszählung. Bielefeld: απομαγνητοφώνηση Verlag*.

Janssens R. (2013). *Αστική πολυγλωσσία. Η υπόθεση των Βρυξελλών*. Βρυξέλλες: Εκδόσεις Racine.

Kraus, P.A. (2008). *Μια Ένωση Διαφορετικότητας: Γλώσσα, Ταυτότητα και Πολωνική Οικοδόμηση στην Ευρώπη*. Cambridge: Πανεπιστήμιο του Cambridge Press.

Kraus, P.A. (2011). Η πολύγλωσση πόλη: Οι υποθέσεις του Ελσίνκι και της Βαρκελώνης. *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25-36.

Kraus, P.A. (2012). Η πολιτική της πολύπλοκης πολυμορφίας: Μια ευρωπαϊκή προοπτική. *Εθνικότητες*, 12, 3-25.

Lauze, L. & K▼ava, G. (2016). *Valodas situācija Latvijā: 2010-2015*. Ρίγκα: Latviešu valodas aģentūra.

	Βαρκελώνη	Λουξεμβούργο	Ρίγα
Ενδογενής γλωσσική πολυμορφία	Καταλανικά και ισπανικά	Γαλλικά, γερμανικά και λουξεμβουργιανά	Λετονικά, ρωσικά...
Εξωγενής γλωσσική πολυμορφία	* Αγγλικά * Αραβικά, ρουμανικά, Tamazight...	* Αγγλικά * Πορτογαλικά, ιταλικά...	* Anglais

29 Θα πρέπει τα κράτη να παρέχουν εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα στους μετανάστες;

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου

Η παρουσία μεγάλου αριθμού μεταναστών, τόσο από άλλα κράτη μέλη όσο και από χώρες εκτός της ΕΕ, αποτελεί πραγματικότητα στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ, και οι μετανάστες αυτοί έχουν διαφορετικές δεξιότητες στην επίσημη γλώσσα ή γλώσσες του κράτους υποδοχής. Αυτό δημιουργεί προκλήσεις για τις εκπαιδευτικές πολιτικές του κράτους υποδοχής σε όλα τα επίπεδα, καθώς και για τη συνεχή εκπαίδευση των ενηλίκων.

Ιστορικά, η υποστηριζόμενη από την κυβέρνηση εκπαίδευση είχε ως στόχο να παρέχει στους μαθητές μια λειτουργική γνώση της επίσημης γλώσσας ή των επίσημων γλωσσών του κράτους, και η εκπαίδευση από τη μητέρα εν λόγω γλώσσας ήταν ο κανόνας. Τις τελευταίες δεκαετίες, το διεθνές δίκαιο έχει αρχίσει να αντιμετωπίζει τις συνέπειες της αυξανόμενης γλωσσικής πολυμορφίας. Σε ποιο βαθμό το διεθνές δίκαιο απαιτεί από τα κράτη να παρέχουν εκπαίδευση στις γλώσσες των μεταναστών ή μέσω αυτών;

Τιμας λέει η έρευνα;

Το διεθνές δίκαιο σέβεται γενικά τις γλωσσικές πολιτικές των κρατών. Ωστόσο, πολλές διεθνείς συνθήκες περιέχουν αρχές σχετικά με το ζήτημα της γλώσσας διδασκαλίας των μεταναστών. Διαφορετικά συστήματα ισχύουν για τα παιδιά μεταναστών από άλλα κράτη μέλη της ΕΕ και από τρίτες χώρες. Μολονότι κυρώθηκε από έξι μόνο κράτη μέλη της ΕΕ, η *Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1977 για το νομικό καθεστώς των διακινούμενων εργαζομένων* προβλέπει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης οργανώνουν, σε συνεργασία, ειδικά μαθήματα για τη διδασκαλία των παιδιών διακινούμενων εργαζομένων στη μητρική τους γλώσσα (άρθρο 15).

Οι διατάξεις αυτές έχουν πράγματι επαναληφθεί στην *οδηγία 77/486/ΕΕ* και εφαρμόζονται στα τέκνα διακινούμενων εργαζομένων από όλα τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ: τα κράτη μέλη υποδοχής, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη καταγωγής, θα πρέπει να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την προώθηση της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής για τα παιδιά αυτά. Ο (αναθεωρημένος) *Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης* του 1996, ο οποίος κυρώθηκε από 20 κράτη μέλη της ΕΕ, απαιτεί επίσης από τα κράτη μέλη να προωθήσουν και να διευκολύνουν, στο μέτρο του δυνατού, τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας του διακινούμενου εργαζομένου στα παιδιά του διακινούμενου εργαζομένου (άρθρο 19

παράγραφος 12). Όταν η γλώσσα των μεταναστών είναι επίσης μειονοτική γλώσσα στο κράτος υποδοχής, τα παιδιά τους μπορούν να επωφεληθούν από κάθε εκπαιδευτική διάταξη στη μειονοτική γλώσσα που εγγυάται συνθήκες όπως η *σύμβαση-πλαίσιο για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων* ή ο *Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες*.

Η προστασία των παιδιών μεταναστών από τρίτες χώρες είναι μικρότερη. Η *Διεθνής Σύμβαση του 1990 για την προστασία των δικαιωμάτων όλων των διακινούμενων εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους* ορίζει ότι τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν το σεβασμό της πολιτιστικής ταυτότητας των διακινούμενων εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους, αν και κανένα κράτος μέλος της ΕΕ δεν την έχει ακόμη επικυρώσει. Ωστόσο, τα παιδιά διακινούμενων εργαζομένων απολαμβάνουν της προστασίας της *Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989*, η οποία ορίζει ότι η εκπαίδευση αποσκοπεί στην ανάπτυξη του σεβασμού της πολιτιστικής ταυτότητας, της γλώσσας και των αξιών του παιδιού, καθώς και των εθνικών αξιών της χώρας καταγωγής του παιδιού (άρθρο 29).

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ, υπάρχουν καλά αναπτυγμένα συστήματα εκπαίδευσης μειονοτικών γλωσσών για τις αυτόχθονες γλώσσες του κράτους και, ως εκ τούτου, υπάρχουν πολλά εξαιρετικά μοντέλα.

Η παροχή εκπαίδευσης μέσω μη αυτόχθονων/μη αυτόχθονων γλωσσών είναι πολύ σπάνια, με τη Σουηδία να αποτελεί σημαντική εξαίρεση. Πολλά κράτη έχουν ανταποκριθεί στη γλωσσική πολυμορφία των σχολείων τους με τη δημιουργία προγραμμάτων που διευκολύνουν την απόκτηση της επίσημης γλώσσας· ωστόσο, πρόκειται συνήθως για ad hoc διοικητικές απαντήσεις, οι οποίες δεν βασίζονται σε κανένα νομοθετικό ή ακόμη και ολοκληρωμένο πλαίσιο. Έρευνες δείχνουν ότι *οδηγία 77/486/ΕΕ* δεν εφαρμόζεται αποτελεσματικά.

Κρίσιμες είναι οι εκτιμήσεις σχετικά με το δικαίωμα στην ισότητα. Η μη παροχή διδασκαλίας στη μητρική γλώσσα σε παιδιά των οποίων η γνώση της επίσημης γλώσσας είναι ανεπαρκής, τουλάχιστον σε μεταβατική βάση μέχρι την πλήρη χρήση της επίσημης γλώσσας,

μπορεί να συνιστά παραβίαση της αρχής της ίσης προστασίας του νόμου (που κατοχυρώνεται από το Πρωτόκολλο 12 της ΕΣΔΑ), με την αιτιολογία ότι τα παιδιά αυτά ουσιαστικά στερούνται εκπαίδευσης της ίδιας ποιότητας με τους μαθητές που μιλούν άπταιστα στην επίσημη γλώσσα (βλ. απόφαση των Ηνωμένων Πολιτειών *Lau κατά Nichols*, 414 U.S. 563 (1974), όπου εφαρμόστηκε αυτή η αρχή). Καθώς κατανοούμε πώς η γλώσσα μπορεί να παρεμποδίσει την πλήρη και ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων (βλ. Piller (2016), UNESCO (2008)), η αρχή αυτή μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στη γλώσσα παροχής υπηρεσιών. Η μη παροχή κάποιας μορφής διδασκαλίας στη μητρική γλώσσα σε παιδιά των οποίων η επάρκεια στην επίσημη γλώσσα είναι ανεπαρκής μπορεί επίσης να συνιστά παραβίαση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 2 του πρωτοκόλλου 1 της ΕΣΔΑ (βλ. *Κύπρος κατά Τουρκίας*, προσφυγή αριθ. 25781/94, ΕΣΔΑ 2001-IV). Τέλος, εάν παρέχεται κάποια μορφή εκπαίδευσης στη μητρική γλώσσα, οι διατάξεις περί απαγόρευσης των διακρίσεων θα απαιτούσαν παρόμοιες διατάξεις για τα μέλη άλλων γλωσσικών μειονοτήτων.

Πολιτικές επιπτώσεις

Τουλάχιστον, η οδηγία 77/486/ΕΕ θα πρέπει να εφαρμοστεί πλήρως από τα κράτη μέλη της ΕΕ και θα πρέπει να προβλεφθεί τυποποιημένη προσέγγιση: η οδηγία αποσκοπεί στην προώθηση της διασυνοριακής κινητικότητας εξασφαλίζοντας ότι τα παιδιά πολιτών της ΕΕ που εργάζονται σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ μπορούν να ενσωματωθούν αποτελεσματικά στη χώρα καταγωγής τους εάν επιστρέψουν, και ότι η ικανότητά τους να το πράξουν δεν θα πρέπει να εξαρτάται αποκλειστικά από την εκπαιδευτική πολιτική του

κράτους υποδοχής. Όταν τα παιδιά της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είτε προέρχονται από άλλα κράτη μέλη της ΕΕ είτε όχι, δεν έχουν επαρκή γνώση της επίσημης γλώσσας του κράτους, οι λόγοι ισότητας υποδηλώνουν ότι θα πρέπει να παρέχεται κάποια μορφή μεταβατικής γλωσσικής εκπαίδευσης. Προκειμένου να αποφευχθεί η ασυνεπής εφαρμογή της διάταξης, πρέπει τουλάχιστον να εξεταστεί μια συνολική πολιτική.

Αναφορές και εμπάθунση

Cholewinski, R. (1997). *Διακινούμενοι εργαζόμενοι στο διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Την προστασία τους στις χώρες απασχόλησης*. Οξφόρδη: Ο Τύπος Κλάρεντον.

Λεηλασίες, I. (2016). *Γλωσσική πολυμορφία και κοινωνική δικαιοσύνη: Εισαγωγή στην Εφαρμοσμένη Κοινωνιογλωσσολογία*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έκτη έκδοση*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.

UNESCO. (2008). *Βελτίωση της ποιότητας του γραμματισμού και της μάθησης με βάση τη μητρική γλώσσα: Περιπτωσιολογικές μελέτες από την Ασία, την Αφρική και τη Νότια Αμερική*. Μπανγκόκ: UNESCO.

Ειδικός εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για θέματα μειονοτήτων. (2017). *Γλωσσικά δικαιώματα γλωσσικών μειονοτήτων: Πρακτικός οδηγός για την εφαρμογή*. Γενεύη: Ηνωμένα Έθνη.

30 Είναι τα αγγλικά επαρκή για να προσεγγίσουν τους νεοεισερχόμενους προτού μάθουν την τοπική γλώσσα ή γλώσσες;

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Οι τοπικές οργανώσεις, όπως οι δήμοι και οι πάροχοι δημόσιων υπηρεσιών, έχουν ως καθήκον να διευκολύνουν την άφιξη νέων πολιτών της ΕΕ, μεταναστών και μετακινούμενων προσφύγων. Αν και αναγνωρίζεται ευρέως ότι οι μετανάστες πρέπει να μαθαίνουν την τοπική γλώσσα για την προώθηση της ένταξης μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, απαιτούνται πρόσθετες διατάξεις για τις πολιτικές υποδοχής. Σε πολλές περιπτώσεις, οι δήμοι και οι τοπικές οργανώσεις πρέπει να αναπτύξουν μια νέα στρατηγική για να προσεγγίσουν έναν γλωσσικά ποικιλόμορφο πληθυσμό που δεν γνωρίζει ακόμη την τοπική γλώσσα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε περιπτώσεις όπου η αναποτελεσματική επικοινωνία μπορεί να απειλήσει τη ζωή των ατόμων ή τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα (τομέας υγείας, δικαιοσύνη, εκπαίδευση). Επιπλέον, απαιτούνται πολιτικές υποδοχής για τους νεοεισερχόμενους.

Τι μας λέει η έρευνα;

Για να είναι αποτελεσματικές, οι οργανώσεις πρέπει να επικοινωνούν με τους εισερχόμενους μετανάστες σε γλώσσα που κατανοούν. Ως εκ τούτου, οι πληροφορίες σχετικά με τις επίσημες και άτυπες πτυχές της καθημερινής ζωής (για τις διοικητικές διαδικασίες, την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, τη στέγαση, την υγεία και την εκπαίδευση, τις εγκαταστάσεις και τις κύριες πολιτιστικές και αθλητικές εγκαταστάσεις) θα πρέπει να μεταφράζονται στις γλώσσες των νεοεισερχομένων. Τα αγγλικά συχνά χρησιμοποιούνται ως προεπιλεγμένη γλώσσα για τέτοιους σκοπούς. Ωστόσο, η εμπειρία δείχνει ότι τα αγγλικά δεν επαρκούν για να προσεγγίσουν τους μετανάστες. Μόνο λίγοι από αυτούς μιλούν άπταιστα αγγλικά για διάφορους λόγους, όπως η γέννηση και η εκπαίδευση, έχουν ζήσει σε αγγλόφωνη χώρα ή λόγω της εκπαίδευσης ή/και των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους. Πολλοί, ωστόσο, δεν έχουν αγγλικές δεξιότητες, ή έχουν μόνο μια περιορισμένη γνώση της αγγλικής γλώσσας που δεν θα ήταν αρκετή για την αποτελεσματική επικοινωνία.

Μελέτη των κοινωνικών λειτουργών στις Βρυξέλλες δείχνει ότι οι γλωσσικές δεξιότητες του προσωπικού και των μεταναστών χρησιμοποιούνται στα αγγλικά και τις τοπικές γλώσσες (γαλλικά και ολλανδικά), αλλά μόνο για απλή επικοινωνία. Οι «κοινωνικοϊδιοερμηνείς»

(πιστοποιημένοι για την κοινωνική εργασία) χρειάζονται για πιο σύνθετες συνεντεύξεις (De Rijk 2016.).

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Από τις «τοπικές πολιτικές υποδοχής ΕΕ-¹μετανάστες», οι πόλεις Άμστερνταμ, Βρυξέλλες, Δουβλίνο, Hambourg, Κοπεγχάγη και Γκέτεμποργκ, γνωρίζουμε λίγο περισσότερα για τους μετακινούμενους πολίτες της ΕΕ και τα προβλήματα επικοινωνίας όταν φθάνουν σε μια νέα πόλη. Στο Άμστερνταμ (Κάτω Χώρες), οι Βούλγαροι θεωρούνται «δύσκολη» ομάδα. Συχνά δεν μιλούν αγγλικά (*Τελική έκθεση για τις πολιτικές υποδοχής 2016, Άμστερνταμ*, σ. 43). Στο Γκέτεμποργκ (Σουηδία), «τα ρουμανικά είναι η πιο κοινή γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται» από οργανώσεις που εργάζονται με ευάλωτους μετανάστες στην ΕΕ, πριν από τα αγγλικά και τα σουηδικά (*Τελική έκθεση για τις πολιτικές υποδοχής 2016, Γκέτεμποργκ*, σ. 39).

Πολιτικές επιπτώσεις

Ως εκ τούτου, οι δήμοι και άλλοι οργανισμοί τοπικής κοινότητας που διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην υποδοχή νέων μεταναστών, όπως κέντρα απασχόλησης, δημόσιες υπηρεσίες, στεγαστικοί σύλλογοι, τράπεζες, νοσοκομεία, σχολεία, αθλητικές και πολιτιστικές ενώσεις, δεν θα πρέπει να περιορίζουν τις προσπάθειές τους μόνο στην αγγλική γλώσσα. Θα πρέπει να προσαρμόσουν τις γλωσσικές τους πολιτικές στις ιδιαιτερότητες των νεοεισερχομένων και να προετοιμάσουν μεταφράσεις προσαρμοσμένες στις γλωσσικές δεξιότητες των μεγάλων ομάδων. Αυτό απαιτεί ευαισθητοποίηση και γνώση της γλωσσικής σύνθεσης του τοπικού πλαισίου και, κυρίως, των γλωσσικών δεξιοτήτων των μεταναστών.

Εκτός από τα έγγραφα σε διάφορες γλώσσες (γλώσσες επικοινωνίας όπως η αγγλική, η γαλλική, η ισπανική, η πορτογαλική, η αραβική και οι μεγάλες ομαδικές γλώσσες), θα πρέπει να διατίθεται μια έκδοση στην/στις τοπική/-ές γλώσσα/-ες, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι

1 www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/amsterdam-europa/europees-project

παρεχόμενες πληροφορίες είναι επίσης προσβάσιμες στους κατοίκους της περιοχής, οι οποίοι διαφορετικά θα μπορούσαν να αισθάνονται σύγχυση σχετικά με το περιεχόμενο των φυλλαδίων και ενδέχεται να αισθάνονται ότι αποκλείονται από τη διαδικασία επικοινωνίας, και ενδεχομένως ειδικές διατάξεις και δικαιώματα. Είναι σχετικά εύκολο να δοθεί κάποια προσοχή στη διάταξη προκειμένου να καταστεί δυνατή η συγκριτική ανάγνωση του ίδιου εγγράφου σε διάφορες γλωσσικές εκδόσεις για όσους το διαβάζουν σε δύο (για αυτούς) ξένες γλώσσες. Αυτό όχι μόνο διευκολύνει την επικοινωνία περιεχομένου μεταξύ μεταναστών και τοπικών υπαλλήλων (ή εγκαταστάσεων στο κοινωνικό τους δίκτυο), αλλά και φυλλάδια ή φυλλάδια θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν ως διδακτικό υλικό σε μαθήματα γλώσσας για την απόκτηση της τοπικής γλώσσας ή των τοπικών γλωσσών.

Όσον αφορά την προφορική επικοινωνία, οι τοπικές οργανώσεις πρέπει επίσης να ευαισθητοποιήσουν σχετικά με τη δική τους γλωσσική πολυμορφία. Θα πρέπει να ενθαρρύνει την ικανότητα των εργαζομένων να επικοινωνούν σε γλώσσες άλλες από τις επίσημες γλώσσες, ώστε οι πόροι αυτοί να μπορούν να κινητοποιηθούν σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Ένα εθνικό σύστημα εξ αποστάσεως διερμηνέων που μπορεί να κληθεί τηλεφωνικά αποτελεί σημαντικό πόρο, ιδίως στον τομέα της υγείας. Οι δήμοι και οι

τοπικές οργανώσεις (όπως τα νοσοκομεία) θα πρέπει να ενώσουν τις δυνάμεις τους για τη δημιουργία ενός τέτοιου συστήματος εάν δεν υπάρχει ήδη σε εθνικό επίπεδο. Σε ορισμένους τομείς, ιδίως στον τομέα της υγείας, η μεταβατική περίοδος κατά την οποία η διερμηνεία/μετάφραση κρίνεται αναγκαία για να διασφαλιστεί η αποτελεσματική επικοινωνία και θεραπεία είναι πολύ μεγαλύτερη από ό,τι σε άλλες περιπτώσεις, δεδομένου ότι απαιτείται πολύ υψηλότερο επίπεδο γλωσσικών δεξιοτήτων για να είναι αυτόνομοι οι νεοεισερχόμενοι στον τομέα αυτό· χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να φτάσουν σε αυτό το επίπεδο.

Αναφορές και εμβάθυνση

Boix-Fuster, E. (Ed.) (2015). *Αστική πολυμορφία και γλωσσικές πολιτικές σε μεσαίες γλωσσικές κοινότητες*. Μπρίστολ: Πολύγλωσσα θέματα.

De Ryck, L.-P. (2016). *Taalcommunicatie in het gebruik van brugfuncties in de Brusselse Hulpverlening*. Βρυξέλλες: EINAI ΜΠΡΙΟ.

King, L. & Carson, L. (Eds.) (2016). *Η πολύγλωσση πόλη. Ζωτικότητα, σύγκρουση και αλλαγή*. Μπρίστολ: Πολύγλωσσα θέματα.

Καλώς ήρθατε στην ευρωπαϊκή εργαλειοθήκη (2016). *Τοπικές πολιτικές για τους μετακινούμενους πολίτες της ΕΕ*. Άμστερνταμ.

31 Θα πρέπει τα κράτη να παρέχουν υπηρεσίες στους μετανάστες στη γλώσσα τους;

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου

Η μαζική μετανάστευση εντός και προς την Ευρώπη από το εξωτερικό έχει οδηγήσει στην εμφάνιση μεγάλου αριθμού ατόμων που διαμένουν νόμιμα σε κράτη μέλη της ΕΕ με περιορισμένη γνώση της επίσημης γλώσσας ή των επίσημων γλωσσών του κράτους. Όπως και ο γενικός πληθυσμός, εξαρτώνται από μια σειρά υπηρεσιών, από την υγειονομική περίθαλψη και την κοινωνική ασφάλιση έως την ταξινόμηση οχημάτων και οδηγών, και υποχρεούνται να αλληλεπιδρούν με το κράτος για διάφορους σκοπούς, συμπεριλαμβανομένης της καταβολής φόρων, της εγγραφής των ψηφοφόρων (εάν έχουν το δικαίωμα να το πράξουν) κ.λπ. Σε ποιο βαθμό το κράτος υποχρεούται να παρέχει υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας στα εν λόγω πρόσωπα; Υποχρεούνται οι ίδιοι οι δημόσιοι υπάλληλοι να μιλούν άπταιστα τις γλώσσες των μεταναστών προκειμένου να παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες;

Τι μας λέει η έρευνα;

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, έχει αναπτυχθεί μια σειρά διεθνών νομικών πράξεων, μεταξύ των οποίων η *σύμβαση-πλαίσιο για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων* και ο *Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες*, οι οποίες απαιτούν από το κράτος να παρέχει ορισμένες δημόσιες υπηρεσίες μέσω μιας δευτερεύουσας γλώσσας σε ορισμένες περιπτώσεις. Τα μέσα αυτά εφαρμόζονται γενικά μόνο στις μακροχρόνιες μειονότητες στην επικράτεια του κράτους («εγχώριες μειονότητες») και όχι στους μετανάστες («νέες μειονότητες»), αν και η γλώσσα του μετανάστη είναι επίσης μια μικρή γλώσσα που προστατεύεται από τα μέσα αυτά, ο μετανάστης μπορεί να επωφεληθεί από την προστασία αυτή. Ωστόσο, πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι η διάκριση μεταξύ αυτοχθόνων και νέων μειονοτήτων αρχίζει να αποδυναμώνεται, μεταξύ άλλων και στη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Burch, 2010· Medda-Windischer, 2017).

Διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)* και το *Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα*, προβλέπουν πάντοτε ότι όσοι δεν κατανοούν την επίσημη γλώσσα πρέπει να ενημερώνονται αμέσως σε γλώσσα που κατανοούν τον λόγο σύλληψής τους και τις κατηγορίες εναντίον τους και ότι σε ποινικές υποθέσεις έχουν δικαίωμα διερμηνέα. Μολονότι στις εν λόγω πράξεις δεν αναγνωρίζεται ρητώς κανένα άλλο δικαίωμα σε

μειονοτικές γλωσσικές υπηρεσίες, η αρχή της ίσης προστασίας του δικαίου (που περιγράφεται στο πρωτόκολλο 12 της ΕΣΔΑ) μπορεί να απαιτεί την παροχή τέτοιων υπηρεσιών σε ορισμένες περιπτώσεις, ιδίως δεδομένης της καλύτερης κατανόησης που υπάρχει σήμερα σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει η απουσία τέτοιων υπηρεσιών σε πρόσωπα που δεν ομιλούν την επίσημη γλώσσα (Dunbar, 2006· Λεηλασίας, 2016). Όταν, για παράδειγμα, η αδυναμία αποτελεσματικής επικοινωνίας στην επίσημη γλώσσα επηρεάζει την ικανότητα εξασφάλισης της ίδιας ποιότητας ιατρικών υπηρεσιών με εκείνους που μπορούν να το πράξουν, το κράτος μπορεί να υποχρεωθεί να την θεραπεύσει, ενδεχομένως με την παροχή διερμηνέα ή ακόμη και με την παροχή ειδικού ιατρού που ομιλεί τη γλώσσα της μειονότητας (όπου η διερμηνεία μπορεί να παρεμποδίσει την κατάλληλη περίθαλψη).

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ, το κράτος ανταποκρίνεται ήδη στις ανάγκες των ατόμων που αδυνατούν να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά στην επίσημη γλώσσα: οι πολύγλωσσες δημόσιες ανακοινώσεις, τα ενημερωτικά φυλλάδια κ.λπ. εμφανίζονται όλο και περισσότερο στα ιατρεία, στις τοπικές διοικήσεις και σε άλλους δημόσιους οργανισμούς. Τα μέτρα αυτά γενικά δεν καθοδηγούνται από νομοθετικό πλαίσιο ή από μια ολοκληρωμένη και δεσμευτική πολιτική, αλλά αντιπροσωπεύουν ad hoc απαντήσεις στις γλωσσικές πραγματικότητες. Ως εκ τούτου, υπάρχουν σημαντικές διαφορές στην πράξη, ακόμη και εντός του ίδιου κράτους. Η απουσία νομικού πλαισίου ή συνολικής δεσμευτικής πολιτικής δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ασυνέπεια στην παροχή, με ομιλητές ορισμένων γλωσσών να λαμβάνουν τουλάχιστον ορισμένες υπηρεσίες στη γλώσσα τους, παραβιάζοντας ενδεχομένως τόσο την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων (π.χ. όταν ορισμένες γλωσσικές ομάδες παραμελούνται ή δεν εξυπηρετούνται επαρκώς) όσο και την ίση προστασία του νόμου.

Η αρχή της αναλογικότητας, μια θεμελιώδης νομική έννοια, είναι χρήσιμη για τον καθορισμό κατάλληλου πλαισίου ή πολιτικής. Πρώτον, όσο σοβαρότερες είναι οι συνέπειες της αδυναμίας επικοινωνίας στην επίσημη γλώσσα, τόσο μεγαλύτερη είναι η ανάγκη του κράτους

να διασφαλίζει την ίση μεταχείριση παρέχοντας πρόσβαση στην υπηρεσία μέσω της γλώσσας του χρήστη. Στα πλέον σοβαρά πλαίσια, για παράδειγμα, εκείνα που είναι ανάλογα με τη στέρηση της ελευθερίας (που συνεπάγεται το δικαίωμα σε διερμηγέα, που αναφέρεται ανωτέρω) · η υποχρέωση παροχής της υπηρεσίας, είτε μέσω διερμηγέα είτε από τον πάροχο υπηρεσιών, μπορεί να είναι απόλυτη. Δεύτερον, σε άλλες περιπτώσεις, το επίπεδο προσφοράς μπορεί να καθοριστεί με την εφαρμογή μιας «κινητής κλίμακας», με μεγαλύτερη προσφορά να είναι διαθέσιμη όταν υπάρχει μεγαλύτερη συγκέντρωση ή μεγαλύτερος αριθμός ομιλητών μιας συγκεκριμένης γλώσσας που δεν είναι σε θέση να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά στην επίσημη γλώσσα.

Πολιτικές επιπτώσεις

Τα κράτη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τον βαθμό στον οποίο οι δημόσιες και διοικητικές υπηρεσίες στη μειονοτική γλώσσα παρέχονται ήδη σε γλώσσες άλλες από την επίσημη γλώσσα. Όταν παρέχεται υπηρεσία, η φύση της παρεχόμενης υπηρεσίας, ο αριθμός των ομιλητών μειονοτικών γλωσσών και ο βαθμός στον οποίο υπάρχουν σημαντικές συγκεντρώσεις ομιλητών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών και των γλωσσών στις οποίες θα παρέχονται υπηρεσίες.

Αναφορές και εμπάθυνση

Burch, E. S. (2010). Περιφερειακές μειονότητες, μετανάστες και μετανάστες: The Reframing of Minority Language Rights in Europe, *Berkeley Journal of International Law*, 28, 261-312.

Dunbar, R. (2006). Υπάρχει υποχρέωση να νομοθετούμε για τις γλωσσικές μειονότητες; *Εφημερίδα του Δικαίου και της Κοινωνίας*, 33, 181-198.

Medda-Windischer, R. (2017). Παλαιές και νέες μειονότητες: Διακυβέρνηση της πολυμορφίας και κοινωνική συνοχή από την προοπτική των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. *Ευρωπαϊκές και περιφερειακές μελέτες*, 11, 25-42.

Λεηλασίης, Ι. (2016). *Γλωσσική πολυμορφία και κοινωνική δικαιοσύνη: Εισαγωγή στην Εφαρμοσμένη Κοινωνιολογία*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.

Ειδικός εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για θέματα μειονοτήτων (2017). *Γλωσσικά δικαιώματα γλωσσικών μειονοτήτων: Πρακτικός οδηγός για την εφαρμογή*. Γενεύη: Ηνωμένα Έθνη.

32 Μπορούν οι γλωσσικές πολιτικές να βελτιώσουν τα αποτελέσματα της απασχόλησης των μεταναστριών ;

Brian Carey, Andrew Shorten, Πανεπιστήμιο του Λίμερικ

Heυχαρίστηση ενός ατόμου σε μια ενδιαφέρουσα εργασία μπορεί να επηρεαστεί από τις γλωσσικές δεξιότητες, καθώς και από τη χρήση της γλώσσας στην κοινωνία και στον χώρο εργασίας. Εμπειρικά στοιχεία δείχνουν ότι οι μετανάστες που δεν είναι ειδικευμένοι ομιλητές της πλειοψηφικής γλώσσας βρίσκονται γενικά σε μειονεκτική θέση στις αγορές εργασίας και ότι οι μετανάστριες ειδικότερα ενδέχεται να αντιμετωπίσουν άλλα εμπόδια. Αυτό εγείρει το ερώτημα κατά πόσον οι γλωσσικές πολιτικές μπορούν να σχεδιαστούν έτσι ώστε να συμβάλουν στην άρση των γλωσσικών φραγμών στην απασχόληση που τείνουν να πλήττουν δυσανάλογα τις γυναίκες.

Τι μας λέει η έρευνα;

Έρευνα από οικονομολόγους έδειξε ότι η αδυναμία ομιλίας της τοπικής γλώσσας έχει αρνητικό αντίκτυπο στα εισοδήματα των μεταναστών (Chiswick and Miller, 1995· Dustmann & Van Soest, 2002). Ορισμένες μελέτες δείχνουν ότι το φαινόμενο αυτό έχει επίσης διάσταση φύλου. Για παράδειγμα, η έρευνα στην Ολλανδία έδειξε ότι, ενώ οι μετανάστριες με χαμηλές ολλανδικές δεξιότητες κερδίζουν λιγότερα από τις μετανάστριες με καλύτερες ολλανδικές δεξιότητες, η σχέση δεν είναι η ίδια για τους άνδρες (Yao και Van Ours, 2015). Αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι άνδρες και γυναίκες μετανάστες αντιμετωπίζουν συχνά διαφορετικά είδη εμποδίων στην απασχόληση. Για παράδειγμα, μια μελέτη των Αφρικανών μεταναστών στον Καναδά διαπίστωσε ότι, αν και οι μετανάστες συχνά διατηρούν πρόσβαση στην εργασία με μπλε περιλαίμιο, οι μετανάστριες είναι πιθανότερο να εκληφθούν ότι δεν διαθέτουν τις γλωσσικές δεξιότητες που απαιτούνται για συγκρίσιμα και παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα, όπως το λιανικό εμπόριο, η διοίκηση ή η περίθαλψη (Creese και Wiebe, 2012).

Ίσως τα μειονεκτήματα που υφίστανται οι μετανάστριες σε σύγκριση με τους άνδρες απλώς αντανακλούν ευρύτερα πρότυπα ανισότητας των φύλων στις αγορές εργασίας, δεδομένου ότι οι γυναίκες γενικά κερδίζουν λιγότερα από τους άνδρες για διάφορους λόγους. Ωστόσο, εάν υπάρχουν ειδικά γλωσσικά μειονεκτήματα τα οποία είναι ιδιαίτερα πιθανό να αντιμετωπίσουν οι μετανάστριες, θα πρέπει να γίνουν κατανοητά προκειμένου να αντιμετωπιστούν επιτυχώς από

δημόσιες πολιτικές.

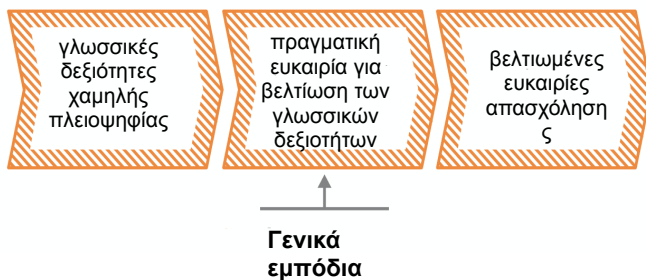
Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Ο κύριος γλωσσικός λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι δεν είναι σε θέση να βρουν ικανοποιητική εργασία είναι ότι δεν διαθέτουν τις γλωσσικές δεξιότητες που αναζητούν οι εργοδότες, και το μειονέκτημα αυτό θα επιδεινωθεί εάν δεν είναι σε θέση να βελτιώσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες. Αν και αυτές οι συνθήκες μπορεί να βιωθούν από διάφορες κοινωνικές ομάδες, εμφανίζονται συχνότερα μεταξύ των φτωχότερων ανθρώπων, και ιδιαίτερα μεταξύ των λιγότερο εύπορων μεταναστών που φθάνουν χωρίς να γνωρίζουν την κυρίαρχη τοπική γλώσσα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι λιγότερο εύποροι μετανάστες έχουν γενικά λιγότερες ευκαιρίες απασχόλησης, και επειδή οι ευκαιρίες εκμάθησης κατάλληλων γλωσσών είναι ανύπαρκτες ή δυσπρόσιτες, ιδίως για όσους έχουν ήδη εργασία επιβίωσης. Ως εκ τούτου, οι μετανάστες που δεν διαθέτουν τις περισσότερες γλωσσικές δεξιότητες ενδέχεται να είναι πιο ευάλωτοι σε παρατεταμένες περιόδους υποαπασχόλησης, όπου η απασχόληση είναι χαμηλότερη από το επίπεδο των προσόντων τους.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι μετανάστριες ενδέχεται να βρίσκονται σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση όσον αφορά την απόκτηση γλωσσικών δεξιοτήτων πλειοψηφίας. Από τη μία πλευρά, μια μελέτη διαπίστωσε ότι οι νοικοκυρές τείνουν να μαθαίνουν λιγότερο γρήγορα από τους άνδρες στις κυρίαρχες γλώσσες (Pavlenko και Piller, 2001). Αυτό σημαίνει ότι ορισμένες γυναίκες που βρίσκονται επί του παρόντος εκτός της αγοράς εργασίας θα υποστούν ιδιαίτερα μειονεκτήματα εάν αναζητήσουν απασχόληση στο μέλλον. Από την άλλη πλευρά, οι γυναίκες που επί του παρόντος βρίσκονται σε μη ικανοποιητικές θέσεις εργασίας και οι οποίες θα μπορούσαν να επωφεληθούν από πρόσθετες γλωσσικές δεξιότητες ενδέχεται να δυσκολευτούν να το πράξουν εάν αναγκάζονται επίσης να ασκήσουν « δεύτερη θέση εργασίας» στο σπίτι (Hochschild, 2012).

Πολιτικές Επιπτώσεις

Οι δημόσιες πολιτικές στις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας θα πρέπει να έχουν ως στόχο να διασφαλίσουν ότι όλοι έχουν πραγματικές ευκαιρίες να βρουν ικανοποιητική θέση εργασίας. Για να επιτευχθεί αυτό, οι γλωσσικές πολιτικές πρέπει να ενημερώνονται με στοιχεία σχετικά με τις υφιστάμενες διαρθρωτικές ανισότητες, ώστε να μην επιδεινώνονται. Για παράδειγμα, εάν η εκμάθηση μιας νέας γλώσσας είναι υπερβολικά δαπανηρή, τότε τα οφέλη της εκμάθησης μιας νέας γλώσσας θα περιορίζονται σε εκείνους που μπορούν να την αντέξουν οικονομικά. Για τον λόγο αυτό, οι γλωσσικές πολιτικές που αποσκοπούν στην προώθηση της ένταξης μέσω της βελτίωσης των ευκαιριών απασχόλησης για τους μετανάστες θα πρέπει επίσης να βασίζονται σε στοιχεία σχετικά με τις ανισότητες μεταξύ των φύλων και, ειδικότερα, στις ειδικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες, τόσο στο σπίτι όσο και στον κόσμο της εργασίας, όσον αφορά την απόκτηση δεξιοτήτων στην πλειοψηφική γλώσσα.

Αναφορές και εμπάθυνση

- Chiswick, B. R. & Miller, P. W. (1995). Η ενδογένεια μεταξύ γλωσσών και κερδών: Διεθνής ανάλυση. *Journal of Labor Economics*, 13, 246-88.
- Creese, G. & Wiebe, B. (2012) «Survival Employment»: Φύλο και απασχόληση μεταξύ των Αφρικανών μεταναστών στον Καναδά. *Διεθνής μετανάστευση*, 50, 56-76.
- Dustmann, C. & Van Soest, A. (2002). Γλώσσα και εισόδημα των μεταναστών. *Επισκόπηση βιομηχανικών και εργασιακών σχέσεων*, 55, 473-492.
- Hochschild, A. (2012). *Η δεύτερη μετατόπιση: Εργαζόμενοι γονείς και η επανάσταση στο σπίτι* (αναθεωρημένη έκδοση, με A. Machung). Λονδίνο: Ο Πηγκουίνος.
- Pavlenko, A. & Piller, I. (2001). Νέες κατευθύνσεις στη μελέτη της πολυγλωσσίας, της δεύτερης εκμάθησης γλωσσών και της ισότητας των φύλων. Σε A. Pavlenko, A. Blackledge, I. Piller & M. Teutsch-

Dwyer (Eds.) *Πολυγλωσσία, Δεύτερη εκμάθηση γλωσσών και φύλο* (σελ. 17-52). Νέα Υόρκη: Τα πρόβατα του Γκρούιτερ.

Yao, Y. & van Bear, J.C. (2015). Γλωσσικές δεξιότητες και επιδόσεις των μεταναστών στην αγορά εργασίας στις Κάτω Χώρες. *Εργασιακά Οικονομικά*, 34, 76-85.

33 Πώς μπορεί η γλωσσική πολιτική να βελτιώσει την «κινητικότητα» των μεταναστών;

Christopher Houtkamp, Universiteit van Amsterdam

Ο όρος «κινητικότητα» αναφέρεται στη *δυναμική* κινητικότητα των ανθρώπων. Ο βαθμός κινητικότητας εξαρτάται από την ευκολία με την οποία ένα άτομο μπορεί να μετακινηθεί από το ένα μέρος στο άλλο, η οποία με τη σειρά της εξαρτάται επίσης, μεταξύ άλλων, από τις δεξιότητες του ατόμου (συμπεριλαμβανομένων των γλωσσικών δεξιοτήτων). Η έννοια της κινητικότητας προστίθεται στην ανάλυση της μετανάστευσης από διάφορες οπτικές γωνίες, που κυμαίνονται από κοινωνικοοικονομικές γνώσεις (π.χ. πώς οι γλωσσικές δεξιότητες συνδέονται με την επιτυχία στην αγορά εργασίας) (Koopmans 2010) ή κοινωνικοπολιτισμικές/ψυχολογικές (π.χ. πώς οι πολιτικές αφομοίωσης σχετίζονται με την ψυχική υγεία των πολιτιστικών μειονοτήτων) (Horenczyk 1996, Van Oudenhoven et al. 1998, Arends-Tóth & Van De Vijver 2003). Η γλωσσική πολιτική μπορεί επίσης να επηρεάσει την κινητικότητα (Houtkamp 2017). Διευκολύνοντας την κινητικότητα των ατόμων προκειμένου να αξιοποιηθούν καλύτερες ευκαιρίες αλλού, η κινητικότητα αναμένεται να συνοδεύεται από βελτιωμένες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

Τι μας λέει η έρευνα;

Η έρευνα για την κινητικότητα εξακολουθεί να είναι σχετικά νέα. Η έννοια, που αναπτύχθηκε αρχικά στη βιολογική έρευνα, εισήχθη στην αστική κοινωνιολογία από τους Kaufmann κ.ά. (2004), προκειμένου να σχεδιαστεί ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για τη μελέτη των διαφόρων πτυχών του δυναμικού κινητικότητας και του κεφαλαίου που διευκολύνει την κινητικότητα. Στο πλαίσιο του έργου MIME, η χρήση της έννοιας της κινητικότητας επεκτάθηκε ώστε να καλύπτει κοινωνιογλωσσικά ζητήματα (Houtkamp 2014), υπογραμμίζοντας τη σημασία της γλωσσικής υποδομής. Στην περίπτωση της διεθνούς μετανάστευσης, η υποδομή αυτή περιλαμβάνει εγκαταστάσεις για τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και την απόκτηση της γλώσσας υποδοχής. Οι απόψεις των μεταναστών σχετικά με την αξία των γλωσσικών τους δεξιοτήτων, τόσο στη χώρα διαμονής τους όσο και στις πιθανές χώρες υποδοχής, είναι επίσης σημαντικές. Επιπλέον, η αξιολόγηση της γλωσσικής πολιτικής από τους μετανάστες στη σημερινή χώρα διαμονής τους είναι επίσης σημαντική.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Προκειμένου να αξιολογηθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ γλωσσικής πολιτικής και κινητικότητας, πραγματοποιήθηκαν 60 συνεντεύξεις με Τούρκους και Πολωνούς μετανάστες και τους απογόνους τους μεταξύ 2015 και 2017 στις Κάτω Χώρες, τη Γαλλία και τη Σουηδία. Οι ερωτηθέντες ερωτήθηκαν σχετικά με τη στάση τους όσον αφορά την εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα (δηλαδή τη διδασκαλία στη γλώσσα ή τη γλώσσα της χώρας καταγωγής τους) και τις εγκαταστάσεις για την απόκτηση της γλώσσας υποδοχής. Οι συνεντεύξεις επικεντρώθηκαν επίσης στις δεξιότητες των ερωτηθέντων σε άλλες γλώσσες της ΕΕ και ερωτήθηκαν ποιες γλώσσες θα ενδιαφέρονταν να σπουδάσουν προκειμένου να αυξήσουν την κινητικότητά τους εντός της ΕΕ. Υπάρχουν τέσσερα κύρια συμπεράσματα.

1. Η απόκτηση μιας γλώσσας στην κοινωνία υποδοχής θεωρείται εξαιρετικά σημαντική από τους ερωτηθέντες, αλλά επικρίνουν την πρακτική εφαρμογή της, ιδίως την έντονη επικέντρωση στη γραμματική. Οι ερωτηθέντες θεώρησαν ότι τα μαθήματα θα ήταν πιο αποτελεσματικά εστιάζοντας περισσότερο στις δεξιότητες προφορικής επικοινωνίας.
2. Οι προοπτικές για την εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα και την πολυγλωσσία γενικά φαίνεται να αποτελούν ταξικό πρόβλημα. Στις Κάτω Χώρες, οι γονείς με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό καθεστώς εκφράζουν ορισμένες φορές αμφιβολίες σχετικά με τη δίγλωσση εκπαίδευση των παιδιών τους ή την εγγραφή τους σε δίγλωσση εκπαίδευση, φοβούμενοι ότι αυτό μπορεί να παρεμποδίσει τις πιθανότητές τους να μάθουν τη γλώσσα υποδοχής και, ως εκ τούτου, να περιορίσει τις κοινωνικοοικονομικές τους ευκαιρίες.
3. Ορισμένοι ερωτηθέντες ανησυχούν για το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικές πολιτικές για τη μητρική γλώσσα και οι πολυπολιτισμικές πολιτικές γενικά μπορούν να προωθήσουν τον διαχωρισμό, και τα δεδομένα αποκαλύπτουν επίσης κάποια δυσφορία μεταξύ των ερωτηθέντων κατά την εξέταση των επιπτώσεων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και του εξοπλισμού στη μητρική γλώσσα στις διαδικασίες ένταξης και ένταξης στο τοπικό κοινωνικό και γλωσσικό πλαίσιο.
4. Οι δεξιότητες της μητρικής γλώσσας αναφέρονται σχετικά συχνά ως παράγοντες διευκόλυνσης της κινητικότητας στην ΕΕ, ιδίως για εθνοτικές κοινότητες

διάσπαρτες σε πολλές χώρες · τόσο οι Πολωνοί όσο και οι Τούρκοι αναφέρουν συχνές επαφές μεταξύ εθνικών κοινοτήτων ομοτίμων σε ολόκληρη την ΕΕ. Ως εκ τούτου, η χορήγηση δικαιωμάτων γλωσσικής εκπαίδευσης για τους μετανάστες αυξάνει την κινητικότητα τους, η οποία αναμένεται, γενικά, να βελτιώσει την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση.

ΙΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Οι συνεντεύξεις μας σχετικά με τη γλωσσική διάσταση της δυνητικής κινητικότητας, ή «κινητικότητα», υποδηλώνουν ότι, ως γενική πολιτική κατεύθυνση, οι αρχές θα πρέπει να αναπτύξουν και να υποστηρίξουν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα γλωσσικής εκπαίδευσης για τα μετακινούμενα άτομα. Το πρόγραμμα αυτό θα πρέπει να καλύπτει τη διδασκαλία τοπικών (επίσημων) γλωσσών, αλλά και τις γλώσσες των μεταναστών (κληρονόμους). Μια διάσταση ενός τέτοιου προγράμματος θα πρέπει να είναι η εστίαση στη γλώσσα ως φορητή ικανότητα που ενισχύει τη δυνητική κινητικότητα ή *κινητικότητα* των ανθρώπων. Η κινητικότητα είναι σημαντική διότι διευκολύνει τους πολίτες να εντοπίζουν καλύτερες κοινωνικοοικονομικές ευκαιρίες και να μετακινούνται σε άλλα μέρη όπου οι ευκαιρίες αυτές είναι προσβάσιμες.

Η ανάγκη εκμάθησης της τοπικής γλώσσας αναγνωρίζεται γενικά ως προφανής, προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην τοπική αγορά εργασίας και να προωθηθεί η αρμονική ένταξη στην κοινωνία της χώρας υποδοχής. Ωστόσο, οι συνεντεύξεις δείχνουν ότι υπάρχει ανάγκη για πρακτικότητα μεταξύ των χρηστών. Τα μαθήματα γλωσσών στη χώρα υποδοχής (ιδίως για τους ενήλικες) θα πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στην ευθυγράμμιση μεταξύ του περιεχομένου των μαθημάτων και των πραγματικών αναγκών των χρηστών.

Η πρόσβαση σε μαθήματα μητρικής γλώσσας (ή γλώσσας πολιτιστικής κληρονομιάς) είναι σημαντική όχι μόνο για λόγους που σχετίζονται με τα ανθρώπινα γλωσσικά δικαιώματα, οι οποίοι με τη σειρά τους επικαλούνται την ίση πρόσβαση στον αλφαριθμητισμό, αλλά και επειδή η διευκόλυνση των επαφών σε άλλες χώρες της ΕΕ με άλλες κοινότητες εκπατρισμένων ή μεταναστών που μοιράζονται την ίδια γλώσσα αυξάνει επίσης την κινητικότητα, με τις θετικές κοινωνικοοικονομικές συνέπειές της.

Ορισμένοι μετανάστες γονείς φοβούνται ότι η

διατήρηση της γλώσσας πολιτιστικής κληρονομιάς θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στο μέλλον των παιδιών τους. Ωστόσο, ο φόβος αυτός δεν υποστηρίζεται από την έρευνα σχετικά με τις κοινωνικοοικονομικές πορείες των μεταναστών. Η ανεπαρκής χρήση των προγραμμάτων σπουδών της μητρικής γλώσσας μπορεί στην πραγματικότητα να διευρύνει το χάσμα μεταξύ του φάσματος των γλωσσικών δεξιοτήτων των φτωχότερων και των πλουσιότερων μεταναστών, ακόμη και αν οι γλώσσες των μεταναστών απολαύουν εκτεταμένων δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, οι αρχές θα πρέπει να επικεντρωθούν, μέσω ενημερωτικών εκστρατειών, στα οφέλη της διγλωσσίας.

Αναφορές και εμβάθυνση

- Arends-Tóth, J., & Van De Vijver, F. (2003). Πολυπολιτισμικότητα και καλλιέργεια: απόψεις των ολλανδικών και των τουρκο-ολλανδικών. *European Journal of Social Psychology*, 33, 249-266.
- Horenczyk, G. (1996). Μεταναστεύουν οι εαυτοί σε σύγκρουση. Στο G. Breakwell & E. Lyons (Eds.), *Changing European Identities* (σελ. 241-252). Οξφόρδη: Μπάτεργουορθ, Χάινμαν.
- Houtkamp, C. (2014). Ενσωμάτωση της γλώσσας στις θεωρίες για το κίνημα μεγάλων αποστάσεων: μετανάστευση v. κινητικότητα & η έννοια της κινητικότητας. *A'dam multiling*, 1, 16-26.
- Houtkamp, C. (υπό έκδοση). Η σημασία της κινητικότητας στην έρευνα για την αλλαγή γλώσσας. *Γλωσσικά προβλήματα και γλωσσικός προγραμματισμός*.
- Kaufmann, V., Bergman, M., & Joye, D. (2004). Κινητικότητα: Κινητικότητα ως κεφάλαιο. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28, 745-756.
- Koormans, R. (2010). Εμπορικές συναλλαγές μεταξύ ισότητας και διαφοράς: Ένταξη των μεταναστών, πολυπολιτισμικότητα και κράτος πρόνοιας σε διακρατικές προοπτικές. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 1-26.
- Van Oudenhoven, J., Prins, K. & Buunk, B. (1998). Η στάση των μειονοτικών και πλειοψηφικών μελών απέναντι στην προσαρμογή των μεταναστών. *European Journal of Social Psychology*, 28, 995-1013.

34 Πώς θα πρέπει οι εθνικές γλωσσικές πολιτικές να προσαρμοστούν στο πλαίσιο συγκεκριμένων πόλεων;

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, οι αρχές χρησιμοποιούν μία ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δύο επίσημες γλώσσες του κράτους για να επικοινωνούν με τους πολίτες. Η πρακτική αυτή έρχεται σαφώς σε αντίθεση με το γλωσσικό προφίλ των αστικών πληθυσμών σε πολλές μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις, οι οποίες τείνουν να γίνονται πολύ πιο πολύγλωσσες από τις μη αστικές περιοχές. Αυτή η ταχεία αύξηση του πληθυσμού διαφορετικής προέλευσης και της αντίστοιχης γλωσσικής πολυμορφίας γίνεται αισθητή όχι μόνο από τη «μεγάλη πόλη», αλλά και από τους αστικούς οικισμούς με λιγότερους από 500.000 κατοίκους (Carson & King, 2016: 2). Ως εκ τούτου, υπάρχουν διαφορετικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι όλο και πιο πολύγλωσσες πόλεις όσον αφορά τη γλωσσική διαχείριση και τις γλωσσικές πολιτικές.

Αυτή η αστική γλωσσική πολυμορφία δημιουργεί εντάσεις μεταξύ δύο στόχων: ο στόχος της υποδοχής της κοινωνικής και γεωγραφικής κινητικότητας των κατοίκων και των νεοεισερχομένων, αφενός, και της ένταξής τους στην αστική κοινωνία, αφετέρου. Εάν ο στόχος της υψηλής κινητικότητας απαιτεί δεξιότητες σε άλλες γλώσσες, ο στόχος μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς συνδέεται με την απόκτηση δεξιοτήτων στην/στις τοπική/-ές γλώσσα/-ες. Επιπλέον, οι τοπικές δημόσιες υπηρεσίες δεν είναι πάντα προσαρμοσμένες στις ανάγκες των νεοαφιχθέντων μεταναστών, καθώς συχνά μιλούν γλώσσα διαφορετική από την επίσημη γλώσσα ή γλώσσες. Η κατάσταση αυτή μπορεί να επιβραδυνθεί και ενδεχομένως να παρεμποδίσει την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής.

Τι μας λέει η έρευνα;

Σε μια πολύ απλοποιημένη προσέγγιση (που χρησιμοποιείται εδώ για συντομία), η γλωσσική διαχείριση μπορεί να οργανωθεί σε τρεις τομείς ιδιαίτερης σημασίας για τα πολύγλωσσα αστικά περιβάλλοντα:

- ▶ πολιτικές που καθορίζουν τη δημόσια χρήση και το καθεστώς των γλωσσών,
- ▶ πολιτικές για τη διευκόλυνση της εκμάθησης γλωσσών, και
- ▶ πολιτικές που διέπουν την παροχή υπηρεσιών δημόσιας μετάφρασης και διερμηνείας (Skrandies, 2016: 114).

Οι τομείς αυτοί συνδέονται άμεσα με τους στόχους της στήριξης της ένταξης και της κινητικότητας των

κατοίκων. Ωστόσο, διαφέρουν ως προς την πιθανή προσαρμογή σε ένα συγκεκριμένο αστικό πλαίσιο.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Όσον αφορά τον πρώτο τύπο γλωσσικής διαχείρισης, τα περισσότερα κράτη έχουν εφαρμόσει νομοθεσία σύμφωνα με την οποία μόνο οι επίσημες γλώσσες και ορισμένες περιφερειακές γλώσσες στα εδάφη στα οποία ομιλούνται μπορούν να χρησιμοποιούνται στο κοινό και στην επίσημη επικοινωνία. Η πλειονότητα των ευρωπαϊκών κρατών, ιδίως η Γαλλία και η Γερμανία, έχουν *de jure* μονογλωσσική διοίκηση. Άλλα κράτη, όπως η Φινλανδία και η Ιρλανδία, είναι *de jure* δίγλωσσες χώρες. Όταν τα αριθμητικά στοιχεία το δικαιολογούν, η διγλωσσία υιοθετείται επίσης από τις δημοτικές αρχές τους, οι οποίες χρησιμοποιούν επίσημες ή περιφερειακές γλώσσες για την επικοινωνία με τον πληθυσμό της πόλης. Γενικά, μπορεί να λεχθεί ότι η χρήση της γλώσσας στην επίσημη επικοινωνία σε δημοτικό επίπεδο διέπεται συχνά από την εθνική νομοθεσία.

Όσον αφορά τη δεύτερη δέσμη μέτρων, τα οποία αφορούν την απόκτηση γλωσσών, τα προγράμματα εκμάθησης γλωσσών μπορούν να διαμορφωθούν ώστε να στοχεύουν στην απόκτηση πλειοψηφικών και μειονοτικών γλωσσών που βρίσκονται σε μια πόλη.

Σε ορισμένα κράτη, όπως η Λετονία, οι δήμοι λαμβάνουν δημοσιονομικούς πόρους για τη διοργάνωση μαθημάτων γλωσσών προσαρμοσμένων στις ανάγκες εκμάθησης γλωσσών, όπως προκύπτουν σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο, η ενσωμάτωση ορισμένων ξένων γλωσσών στα σχολικά προγράμματα συχνά ρυθμίζεται από το Υπουργείο Παιδείας σε επίπεδο κράτους (ή στην περιοχή ορισμένων ομοσπονδιακών πολιτειών).

Όσον αφορά τον τρίτο από τους προαναφερθέντες τομείς πολιτικής, δηλαδή την παροχή δημόσιων υπηρεσιών σε διάφορες γλώσσες, οι εθνικές γλωσσικές πολιτικές μπορούν να προσαρμοστούν ευκολότερα στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης πόλης. Στο πλαίσιο αυτό, οι τοπικές αρχές μπορούν να αναλάβουν ηγετικό ρόλο στην υπέρβαση των εμποδίων στην επικοινωνία με τους κατοίκους τους και στην αύξηση της ενσωμάτωσης των γλωσσικών μειονοτήτων χωρίς να επηρεάζεται το νομικό καθεστώς των γλωσσών που ομιλούνται από τον πληθυσμό. Αυτό καταδεικνύεται από μια πολλαπλή

περιπτωσιολογική μελέτη πολύγλωσσων πόλεων στην Ευρώπη, τον Καναδά και την Αυστραλία, η οποία παρέχει μια επισκόπηση των διαφορετικών προσεγγίσεων στη γλωσσική διαχείριση σε αστικά περιβάλλοντα (King & Carson, 2016).

Τα παραδείγματα αυτά δείχνουν ότι, σε πολύ διαφορετικά νομοθετικά πλαίσια σε εθνικό επίπεδο, οι δημοτικές αρχές μπορούν να ανταποκριθούν στην de facto πολυγλωσσία του αστικού πληθυσμού (και θα ωφελούνταν γενικά από αυτήν).

Πολιτικές επιπτώσεις

Συνοπτικά, οι εθνικές γλωσσικές πολιτικές θα πρέπει να συμπληρώνονται από δράσεις σε τοπικό επίπεδο που αντιστοιχούν στο συγκεκριμένο αστικό πλαίσιο. Η υποστήριξη της πολυγλωσσίας μέσω πολιτικών και πρακτικών σε τοπικό επίπεδο μπορεί επίσης να διευρύνει τα γλωσσικά ρεπερτόρια των πολιτών της πλειοψηφίας και, ως εκ τούτου, να τους προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες κινητικότητας. Σε συνδυασμό με την εκμάθηση της τοπικής γλώσσας από τους νεοεισερχόμενους, αυτό προωθεί την ανάπτυξη μιας πολυγλωσσης ηθικής που ευνοεί την αίσθηση του ανήκειν και, ως εκ τούτου, την ένταξη σε μια (πιο πολυγλωσση) κοινότητα.

Αναφορές και εμβάθυνση

Carson, L. & King, L. (2016). Εισαγωγή: «Η πολυγλωσσία ζει εδώ». Σε L. King & L. Carson (Eds.), *Η πολυγλωσση πόλη. Ζωτικότητα, σύγκρουση και αλλαγή* (σ. 1-16). Μπρίστολ, Μπάφαλο, Τορόντο: Πολύγλωσσα θέματα.

King, L. & Carson, L. (Eds.). (2016). *Η πολυγλωσση πόλη. Ζωτικότητα, σύγκρουση και αλλαγή*. Μπρίστολ, Μπάφαλο, Τορόντο: Πολύγλωσσα θέματα.

Kraus, P.A. (2011). Η πολυγλωσση πόλη: Υποθέσεις Ελσίνκι και Βαρκελώνης, *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25-36.

Marten, H. F. (2016). *Sprachpolitik. Eine Einführung*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.

Skrandies, P. (2016). Γλωσσικές πολιτικές και η πολιτική της αστικής πολυγλωσσίας. Σε L. King & L. Carson (Eds.), *Η πολυγλωσση πόλη. Ζωτικότητα, σύγκρουση και αλλαγή* (σ. 115-148). Μπρίστολ, Μπάφαλο, Τορόντο: Πολύγλωσσα θέματα.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΉ ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΑ ΣΕ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Εθνικό επίπεδο

Γλωσσικές πολιτικές που ρυθμίζουν τη δημόσια χρήση και το καθεστώς των γλωσσών

Εθνικό επίπεδο + συμπληρωματική ρύθμιση σε περιφερειακό επίπεδο

Γλωσσικές πολιτικές για την εκμάθηση γλωσσών

Ντοπικό ελεφαντόδοντο

Πολιτικές που διευκολύνουν την παροχή δημόσιας υπηρεσίας στη μετάφραση και τη διερμηνεία

35 Γιατί θα πρέπει να συνδυάσουμε διαφορετικές επικοινωνιακές στρατηγικές;

László Marác, Universiteit van Amsterdam

Η παγκοσμιοποίηση αυξάνει τη συχνότητα των επαφών με τη γλωσσική πολυμορφία, καθιστώντας πιο συναφείς τις πολυγλωσσικές και διακρατικές επικοινωνιακές στρατηγικές. Μία από αυτές τις διακρατικές στρατηγικές επικοινωνίας αφορά την επικοινωνία *lingua franca*. *Lingua franca* (LF) είναι γλώσσα πύλης που χρησιμοποιείται από τους συνομιλητές για σκοπούς επικοινωνίας: παραδοσιακά, η *lingua franca* δεν είναι μητρική γλώσσα κανενός από τους συνομιλητές. Πολλοί σχολιαστές σημειώνουν ότι η αγγλική είναι σε άνοδο ως ένας κόσμος *lingua franca*. Ωστόσο, αυτό εγείρει δύο είδη προβλημάτων:

► Εάν η διάδοση αφορά μια τυποποιημένη παραλλαγή της αγγλικής γλώσσας, μπορεί να αντιμετωπίσουμε μια περίπτωση γλωσσικού ιμπεριαλισμού (Phillipson, 2006) με αρνητικές επιπτώσεις στη γλωσσική δικαιοσύνη·

► Αν, αντίθετα, θεωρούμε αυτή τη διαδικασία ως τη διάδοση κάτι ριζικά διαφορετικό από τα αγγλικά (κάτι που συχνά αναφέρεται από τους υποστηρικτές του ως αγγλικά ως *lingua franca* (ELF): βλ., για παράδειγμα, Hülbauer, 2011), άλλα είδη προβλημάτων προκύπτουν. Στη λογοτεχνία, τα αγγλικά ως *lingua franca*, στην πραγματικότητα, μερικές φορές συνηθίζουν να αναφέρονται στα αγγλικά όπως ομιλούνται από μη αυτόχθονες ομιλητές, και τα οποία αποκλίνουν από τα μορφολογικά και λεξικά χαρακτηριστικά των τυποποιημένων αγγλικών. Οι υποστηρικτές του ELF υποστηρίζουν ότι αυτά τα μη τυποποιημένα χαρακτηριστικά θα πρέπει να γίνουν αποδεκτά και ότι αυτό θα εκδημοκρατίσει τη διεθνή επικοινωνία και θα αφαιρέσει τα αγγλικά από τον δυνητικά ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα της. Ωστόσο, η άποψη αυτή δεν αντιμετωπίζει επαρκώς τις ανησυχίες σχετικά με τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της διάδοσής της στη γλωσσική πολυμορφία και τη γλωσσική δικαιοσύνη (Gazzola και Grin 2013).

Για να χρησιμοποιηθεί η αγγλική γλώσσα, πρέπει να αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής.

ΟΚιου μας λέει την έρευνα;

Η χρήση της αγγλικής ως παγκόσμιας γλώσσας έχει αμφιλεγόμενες επιπτώσεις στην κινητικότητα και την ένταξη (Gazzola και Grin, 2013). Χρησιμοποιείται αποτελεσματικά μόνο από τα ανώτερα κλιμάκια της κοινωνίας που έχουν λάβει εκπαίδευση που τους επιτρέπει να αναπτύξουν δεξιότητες πιο κοντά στο επίπεδο του φυσικού ομιλητή. Γενικά, ωστόσο, αυτό δεν είναι προσβάσιμο στα χαμηλότερα επίπεδα της

κοινωνίας, όπως φαίνεται από την έρευνα για τη *γλώσσα και τον γραμματισμό των ενηλίκων*, η οποία συγκέντρωσε σχεδόν 200.000 ερωτηθέντες (Gazzola, 2016). Αντίθετα, η προώθηση (ίσως κάτω από το αγγλικό σήμα όπως το *lingua franca*) αρκετών μη τυποποιημένων ή ακόμη και ιδιοσυγκρασιακών παραλλαγών της αγγλικής γλώσσας μπορεί να εμποδίσει την ένταξη σε παγκόσμιες ή τοπικές κοινότητες. Ως εκ τούτου, η χρήση του *lingua franca* (αγγλικά ή με άλλο τρόπο) θα πρέπει να συνδυάζεται με άλλες πολυγλωσσικές ή διακρατικές στρατηγικές επικοινωνίας.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Αυτές οι άλλες στρατηγικές περιλαμβάνουν τα ακόλουθα.

1. Χρήση διαφόρων γλωσσών ευρύτερης επικοινωνίας ως εναλλακτική λύση στα αγγλικά ή «ELF». Καθώς οι εθνοτικές γλώσσες εγείρουν, ακόμη και σε μικρότερο βαθμό, προβλήματα παρόμοια με αυτά που περιγράφηκαν παραπάνω για τα αγγλικά, η συμβολή των προγραμματισμένων γλωσσών (π.χ. Εσπεράντο) (ή ακόμη, σε ορισμένα πλαίσια, αρχαίων γλωσσών όπως τα λατινικά) δεν πρέπει να παραβλέπεται.

2. Ανάπτυξη αμοιβαίων αλλά μη παραγωγικών δεκτών δεξιοτήτων στη γλώσσα του συνομιλητή. Η στρατηγική αυτή είναι γνωστή ως *lingua receptiva* (LaRa). Η *αλληλοκατανόηση* (ΣΔ) μπορεί να θεωρηθεί ως μία από τις μορφές της *στρατηγικής lingua receptiva* που επικεντρώνεται σε γλώσσες που συνδέονται στενά με τη μητρική της γλώσσα: λειτουργεί σε γλωσσικές οικογένειες όπως οι σλαβικές, οι γερμανικές ή οι ρομανικές γλώσσες.

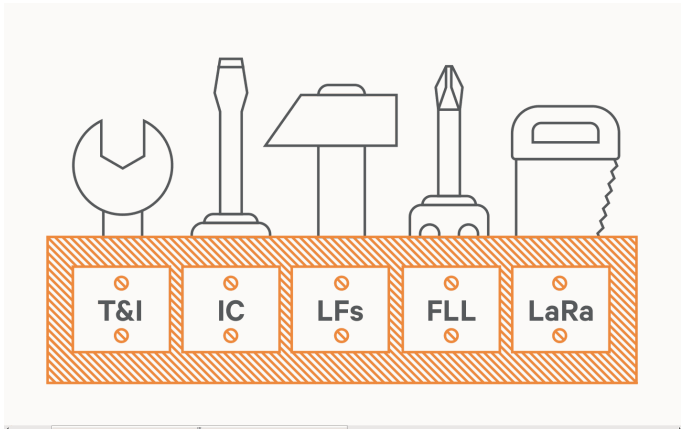
3. Άλλες στρατηγικές όπως η μετάφραση και η διερμηνεία (T & I) αποτελούν επίσης μέρος της δέσμης εργαλείων επικοινωνιακής στρατηγικής που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την προώθηση της κινητικότητας και της ένταξης στη διεθνή επικοινωνία. Όλες αυτές οι στρατηγικές επικοινωνίας μπορούν να διευκολυνθούν από τις ΤΠΕ, όπως η αυτόματη μετάφραση.

4. Τέλος, όσοι πρέπει να συνεργαστούν σε βάθος και διαρκή επικοινωνία με άτομα που μιλούν άλλη γλώσσα γενικά θα δουν ότι η εκμάθηση αυτής της γλώσσας, αν και δυνητικά δαπανηρή σε χρόνο και προσπάθεια, παραμένει μια αναντικατάστατη στρατηγική, δηλαδή *στρατηγική εκμάθησης ξένων γλωσσών* (FLL).

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι επικοινωνιακές προκλήσεις θα πρέπει να αντιμετωπιστούν στο πνεύμα μιας «εργαλειοθήκης» για πολυγλωσσική και διακρατική επικοινωνία (Jørgensen 2011). Αν και τα αγγλικά είναι ένα αναμφισβήτητο σχετικό εργαλείο στο κιτ, δεν είναι το μόνο. Η εργαλειοθήκη μπορεί να περιλαμβάνει όλες τις άλλες στρατηγικές που μόλις αναφέρθηκαν, με έμφαση στην αμοιβαία συμπληρωματικότητα μεταξύ τους.

Αναφορές και εμπάθунση

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, 2003 — Προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας: Σχέδιο δράσης 2004-2006. COM(2003) 449 τελικό.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2008). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Πολυγλωσσία: πλεονέκτημα για την Ευρώπη και κοινή δέσμευση. COM(2008) 566 τελικό. Βρυξέλλες: 18.9.2008. Gazzola, M. (2016). Πολύγλωσση επικοινωνία για ποιον; Γλωσσική πολιτική και δικαιοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, *Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 17, 546-596.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Φεβρουάριος 2006). Οι Ευρωπαίοι και οι γλώσσες τους, Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 243, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/518>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ιούνιος 2012). Οι Ευρωπαίοι και οι γλώσσες τους, Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 386, ec.europa. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Είναι το ELF πιο αποτελεσματικό και δίκαιο από τη μετάφραση; Αξιολόγηση του πολυγλωσσικού καθεστώτος της ΕΕ; *Διεθνές περιοδικό Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας*, 23, 93-107.

Hülmbauer, C. & Seidlhofer, B. (2013). Αγγλικά ως Lingua Franca στην ευρωπαϊκή πολυγλωσσία. Σε A.-C. Berthoud, F. Grin & G. Lüdi (Eds.), *Exploring the Dynamics of Multilingualism* (σελ. 387-406). Άμστερνταμ: Ο Τζον Μπέντζαμινς.

Jørgensen, J. N. (Ed.) (2011). Μια εργαλειοθήκη για τη διακρατική επικοινωνία στην Ευρώπη. *Copenhagen Studies in Bilingualism*, 64. Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης, Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών.

Phillipson, R. (2006). *Αγγλικά-Μόνο Ευρώπη; Προκλητική γλωσσική πολιτική*. Λονδίνο: Ο Ρούτλετζ. //Γαλλική έκδοση: (2019). Η κυριαρχία των αγγλικών: μια πρόκληση για την Ευρώπη. Παρίσι: Δωρεάν και Solidaire.

36 Πώς θα πρέπει οι δήμοι να συλλέγουν και να ανταλλάσσουν δεδομένα σχετικά με τα γλωσσικά προφίλ των κοινοτήτων των κατοίκων τους;

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Η τοπική ευαισθητοποίηση και γνώση του τοπικού γλωσσικού περιβάλλοντος είναι ουσιαστικής σημασίας για την καλύτερη χρήση των υφιστάμενων γλωσσικών πόρων και τη βελτίωση των υπηρεσιών. Ωστόσο, οι στατιστικές σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο γενικά δεν είναι σχετικές με τοπικές καταστάσεις, καθώς μετακινούμενοι πολίτες της ΕΕ, υπήκοοι τρίτων χωρών και πρόσφυγες δεν κατανέμονται ομοιόμορφα σε ολόκληρη τη χώρα.

Τι μας λέει η έρευνα;

Τα διαθέσιμα δεδομένα βασίζονται γενικά σε μη γλωσσικά χαρακτηριστικά (όπως η ιθαγένεια ή η χώρα γέννησης που χρησιμοποιείται ως υποκατάστατο, οπότε η κύρια γλώσσα της χώρας γέννησης και/ή ιθαγένειας θεωρείται συχνά η κύρια γλώσσα ενός ατόμου) ή ερωτήσεις απογραφής στη μητρική γλώσσα (όταν διενεργείται απογραφή). Η γνώση αυτή είναι πολύ μερική και επικεντρώνεται κυρίως στη γλώσσα των κατοίκων, εις βάρος μιας πιο διαφοροποιημένης και σύνθετης αναπαράστασης μεμονωμένων γλωσσικών ρεπερτορίων. Οι στατιστικές αυτές συχνά μετρούν τις δεξιότητες που δηλώνονται αυτοαναφέρονται στην επίσημη γλώσσα, οπότε αυτές οι δεξιότητες στην επίσημη γλώσσα χρησιμοποιούνται ως κατά προσέγγιση μέτρηση της ένταξης και ως επιχειρήματα για μέτρα για την ανάπτυξη της χρήσης της επίσημης γλώσσας. Οι άλλες γλωσσικές δεξιότητες και η σημασία τους για την κοινωνική ένταξη, τις εκπαιδευτικές οδούς και/ή τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας γενικά παραμελούνται.

Ως εκ τούτου, για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, οι δήμοι θα πρέπει όχι μόνο να ακολουθούν τα γλωσσικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, αλλά και να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στη συλλογή δεδομένων σχετικά με άλλες σχετικές γλωσσικές μεταβλητές, όπως δεξιότητες σε άλλες γλώσσες και μοντέλα χρήσης γλωσσών σε διάφορα πλαίσια. Οι γλωσσικές δεξιότητες θα μπορούσαν να παρακολουθούνται σε σχέση με τις έρευνες αλφαριθμητισμού (καθώς και σε σχέση με την επάρκεια Internet).

Τέλος, οι έρευνες αυτές θα μπορούσαν να επικεντρωθούν στις δεξιότητες μεταλλοτεχνίας. Αυτό

θα αυξήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία αυτών των δεξιοτήτων για την πλοήγηση σε μια γλωσσικά ποικιλόμορφη κοινωνία. Ωστόσο, η συλλογή αυτού του είδους δεδομένων απαιτεί ευαισθησία και προσοχή: πρέπει να βελτιώσουν τη συλλογική γνώση της κοινότητας χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο την προσωπική ακεραιότητα και την ιδιωτική ζωή των κατοίκων.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Αυτή η συλλογή δεδομένων είναι απίθανο να αποτελέσει μείζονα προτεραιότητα για τις τοπικές αρχές, αλλά υπάρχουν εμπνευσμένα παραδείγματα. Το *Multilingu al Graz* είναι ένα ερευνητικό πρόγραμμα του Πανεπιστημίου του Γκρατς (Αυστρία) με επικεφαλής τον Dieter halwachs ο οποίος από το 2012 έχει τεκμηριώσει τις γλώσσες που ομιλούνται από τους κατοίκους της πόλης. Αποσκοπεί στη βελτίωση των γνώσεων των τοπικών κοινοτήτων σχετικά με την πολιτιστική πολυμορφία με βάση την κρατική ιθαγένεια των κατοίκων του. Ο ιστότοπος εμφανίζει τις γλώσσες που παρατηρούνται στο Γκρατς (δείτε στιγμιότυπο οθόνης). Κάθε κελί σε αυτόν τον πίνακα με δυνατότητα επιλογής παρέχει πρόσβαση σε γενικές γλωσσικές πληροφορίες (ονόματα, ομιλητές, κατάσταση και περιοχή, γραπτή μορφή και μετάφραση τυποποιημένων χαιρετισμών), θραύσματάχου (με μετάφραση και μετάφραση στα γερμανικά), καθώς και γλωσσικές βιογραφίες και προφίλ χρήσης των κατοίκων του Γκρατς που μιλούν αυτή τη γλώσσα.

Πολιτικές επιπτώσεις

Μέσω μιας πιο διαφοροποιημένης αξιολόγησης των τοπικών γλωσσικών ρεπερτορίων, οι τοπικές αρχές μπορούν να προσαρμόσουν και να βελτιώσουν τις πολιτικές υποδοχής και εκπαίδευσης τους και την οργάνωση των τοπικών πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

Οι αλλαγές στις κύριες γλώσσες των ομάδων που φθάνουν στην πόλη θα μπορούσαν να αναφερθούν νωρίτερα: η αποδοτικότητα των εκπαιδευτικών πολιτικών θα μπορούσε να βελτιωθεί λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα σχετικά με τις κύριες γλώσσες που ομιλούν στο σπίτι οι μαθητές και οι γονείς τους. Τα μαθήματα γλωσσών για ενήλικες μετανάστες θα

μπορούσαν να είναι πιο συγκεκριμένα στοχευμένα. Μέσω της καλύτερης γνώσης των γλωσσών που κατέχουν οι εκπαιδευόμενοι της/των τοπικής/-ών γλώσσας/-ών και της καλύτερης γνώσης των γλωσσικών δεξιοτήτων των νεοεισερχομένων, τα μαθήματα που σχεδιάζονται για την απόκτηση της/των τοπικής/-ών γλώσσας/-ών θα μπορούσαν να διοργανωθούν αποτελεσματικότερα. Για παράδειγμα, οι μαθητές με παρόμοιους καταλόγους και γλωσσικές δεξιότητες ή ξεκινώντας από την ίδια γλώσσα θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν για να επικεντρωθούν σε συγκεκριμένα προβλήματα (από προφορά έως λεξιλόγιο και πραγματιστική).

Η εν λόγω συλλογή δεδομένων μπορεί επίσης να είναι χρήσιμη για την ευαισθητοποίηση των κατοίκων της περιοχής σχετικά με το γλωσσικά ποικίλο περιβάλλον τους. Η γνώση του γλωσσικού περιβάλλοντος είναι επίσης χρήσιμη για τη διοργάνωση τοπικών πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες θα μπορούσαν να προσφέρουν βιβλία και οπτικοακουστικό υλικό στις κύριες γλώσσες που ομιλούνται στην τοπική κοινότητα και να προσφέρουν στους κατοίκους την ευκαιρία να διατηρήσουν και να επεκτείνουν τα γλωσσικά ρεπερτόρια τους. Θα μπορούσαν να οργανωθούν κοινοτικές δραστηριότητες για την ευαισθητοποίηση των (λοιπών) κατοίκων σχετικά με την τοπική γλωσσική πολυμορφία και για τη διευκόλυνση των ανταλλαγών μεταξύ ομιλητών της ίδιας γλώσσας ή μεταξύ εκείνων που επιθυμούν να τη μάθουν. Ομοίως, η κοινωνική συνοχή θα μπορούσε να ενισχυθεί με τη σύνδεση των τοπικών εθελοντών με τους οποίους μπορούν να ανταλλάγουν μαθήματα συνομιλίας με τους μετανάστες (ο τύπος αυτός είναι γνωστός ως « δεύτερομοντέλο»). Τα τοπικά σχολεία μπορούν να ανοίξουν τις πόρτες τους μετά το σχολείο για να παρέχουν τις απαραίτητες υποδομές για αυτές τις συναντήσεις (μετά το ωράριο εργασίας για τους περισσότερους μετανάστες και εθελοντές).

Albanian Shqipërisht	Akan Akan	Arabic Arabisht	Armenian Հայերեն	Azerbaijani Azərbaycanca	Bosnian Bosanski	Bulgarian Български	Chinese Chinese	Croatian Hrvatski	Czech Čeština	Danish Dansk	Deutsch Deutsch	English English	Esperanto Esperanto	Estonian Eesti keel	French Français	Galician Galego	Georgian ქართული	German Deutsch	Greek Ελληνικά	Hebrew עברית	Hungarian Magyar	Indonesian Bahasa Indonesia	Italian Italiano	Japanese 日本語	Korean 한국어	Latvian Latvian	Lithuanian Lietuvių kalba	Malay Bahasa Melayu	Maltese Malti	Polish Polski	Portuguese Português	Romanian Română	Russian Русский язык	Slovak Slovenčina	Slovene Slovenščina	Spanish Español	Swedish Svenska	Tamil தமிழ்	Telugu తెలుగు	Turkish Türkçe	Ukrainian Українська	Urdu اردو	Vietnamese Tiếng Việt	Yiddish ייִדיש	Yoruba Yorùbá
----------------------	-----------	-----------------	------------------	--------------------------	------------------	---------------------	-----------------	-------------------	---------------	--------------	-----------------	-----------------	---------------------	---------------------	-----------------	-----------------	------------------	----------------	----------------	--------------	------------------	-----------------------------	------------------	--------------	------------	-----------------	---------------------------	---------------------	---------------	---------------	----------------------	-----------------	----------------------	-------------------	---------------------	-----------------	-----------------	-------------	---------------	----------------	----------------------	-----------	-----------------------	----------------	---------------

Στιγμιότυπο οθόνης της κύριας σελίδας του ιστότοπου του Πολύγλωσσου Γκκρατς που αντιπροσωπεύει τις γλώσσες που παρατηρούνται στο Γκκρατς (προσπελάστηκε στις 19 Ιουλίου 2017).

Αναφορές και εμπάθунση

Οι γλωσσικές στατιστικές αφορούν γενικά τη μητρική γλώσσα, τη γλώσσα που διδάσκεται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή τις αυτοδηλωμένες γλωσσικές δεξιότητες:

Γλώσσες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης: Επισκόπηση των εθνικών δοκιμασιών στην Ευρώπη — 2014/15 https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr (αν και η σελίδα είναι στα αγγλικά, οι εκθέσεις pdf είναι διαθέσιμες σε διάφορες γλώσσες)

Γραφείο Εθνικής Στατιστικής 2013 Γλώσσα Αγγλίας και Ουαλίας (2011). Γλώσσα στην Αγγλία και Wales:2011. goo.gl/gm5KJz

Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 386 Ευρωπαίοι και οι γλώσσες τους <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Δείτε το Tube Tongues για μια οπτικοποίηση που βασίζεται σε αυτά τα δεδομένα απογραφής γλωσσών γύρω από τους σταθμούς του μετρό του Λονδίνου. goo.gl/Dm6wUf

37 Η κινητικότητα οδηγεί σε αυξανόμενη χρήση της αγγλικής γλώσσας εις βάρος των τοπικών γλωσσών;

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Μία από τις θεμελιώδεις αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η διατήρηση της γλωσσικής και πολιτιστικής πολυμορφίας. Ωστόσο, η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας ως της πιο γνωστής γλώσσας, την οποία ομιλεί το 38 % των Ευρωπαίων σε διαφορετικά επίπεδα ικανοτήτων, δεν μπορεί να απορριφθεί (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012). Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η αυξανόμενη χρήση της αγγλικής ως γλώσσας διδασκαλίας και κυρίαρχης γλώσσας στην επιστήμη θεωρείται μέσο διεθνοποίησης, ενθαρρύνοντας την κινητικότητα φοιτητών και ερευνητών. Ταυτόχρονα, τα αγγλικά συχνά χρησιμοποιούνται ως επιχειρηματική γλώσσα σε διεθνές οικονομικό πλαίσιο. Το ερώτημα είναι αν η αλλαγή αυτή επηρεάζει τη θέση της/των τοπικής/-ών γλώσσας/-ών.

Τι μας λέει η έρευνα;

Το πλαίσιο των Βρυξελλών, όπου το 23 % του πληθυσμού διαθέτει διαβατήριο από άλλο κράτος μέλος της ΕΕ και έχει πάνω από 10 % υπηκόους τρίτων χωρών, προσφέρει μια ιδανική φυσική εμπειρία για τη μελέτη των επιπτώσεων της κινητικότητας στη χρήση της γλώσσας. Έρευνες που βασίζονται σε γλωσσικές έρευνες (Janssens, 2013) δείχνουν την αυξανόμενη χρήση της αγγλικής γλώσσας στον χώρο εργασίας, αν και κυρίως σε συνδυασμό με τις επίσημες γλώσσες των Βρυξελλών, της γαλλικής και της ολλανδικής γλώσσας. Αυτό συνάδει με προηγούμενες έρευνες που δείχνουν ότι στις τοπικές επιχειρήσεις, οι πραγματικές πρακτικές είναι πολύγλωσσες (βλ. Berthoud, Grin & Lüdi 2013). Η χρήση της γλώσσας σε άλλους τομείς επιβεβαιώνει αυτή την τάση. Ενώ σχεδόν το 90 % των κατοίκων των Βρυξελλών ισχυρίζονται ότι μιλούν άπταιστα γαλλικά, η κοινή χρήση της γλώσσας κινείται σαφώς προς την πολυγλωσσία. Η ευέλικτη χρήση των διαφόρων γλωσσών με συχνή χρήση της αλλαγής κώδικα είναι κοινή και η δεκτική γνώση των γλωσσών κερδίζει έδαφος.

Εικονογράφησης και απόδειξης

Οι Βρυξέλλες είναι επίσημα δίγλωσσες, με τη γαλλική ως πλειοψηφική γλώσσα και την ολλανδική ως μειονοτική γλώσσα. Οι μεταβολές της επάρκειας στα αγγλικά σε σύγκριση με τις δύο επίσημες γλώσσες παρουσιάζονται στον πίνακα 1. Οι αριθμοί βασίζονται σε αυτοαναφερόμενες γνώσεις και αναφέρονται σε εκείνους που μιλούν γλώσσες αρκετά ώστε να έχουν

μια συζήτηση σε αυτή τη γλώσσα.

Για όλες τις παραπάνω κατηγορίες, η γνώση της γαλλικής ως τοπικής *lingua franca* μειώνεται με την πάροδο του χρόνου, όπως και η μέση γνώση της ολλανδικής και της αγγλικής για ολόκληρη τη νομαδα των μη Μπέλγκες. Ωστόσο, η θέση των Γάλλων ως *lingua franca* των Βρυξελλών δεν απειλείται. Το γεγονός ότι τα ολλανδικά διατηρούν τη θέση τους απορρέει από την προσφορά δωρεάν μαθημάτων γλωσσών. Η κινητικότητα στην ΕΕ και η μετανάστευση τρίτων χωρών αυξάνουν την επιρροή των αγγλικών, αλλά συνολικά, μόνο το ένα τρίτο του πληθυσμού αισθάνεται άνετα σε αυτή τη γλώσσα. Αξιοσημείωτα, αν και η μέση γνώση της αγγλικής γλώσσας δεν έχει αλλάξει σχεδόν καθόλου, χρησιμοποιείται πολύ περισσότερο. Η επάρκεια σε μια γλώσσα δεν φαίνεται να αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για την ομιλία της, αλλά ο βαθμός ανοίγματος της κοινωνίας στην πολυγλωσσία φαίνεται να είναι ο καθοριστικός παράγοντας.

Η επίδραση των παραπάνω αλλαγών στην πραγματική χρήση της γλώσσας στον χώρο εργασίας και στο τοπικό κατάστημα, που περιορίζεται στη χρήση των τριών γλωσσών επαφής και των συνδυασμών τους, παρουσιάζεται στον πίνακα 2.

Οι αλλαγές και στους δύο τομείς είναι παρόμοιες: η μονογλωσσική επικοινωνία αντικαθίσταται όλο και περισσότερο από πολύγλωσσες πρακτικές και τα αγγλικά δεν αντικαθιστούν τις τοπικές γλώσσες.

Πολιτικές επιπτώσεις

Το παράδειγμα των Βρυξελλών καταδεικνύει την πολυπλοκότητα της χρήσης της γλώσσας. Μια «ελεύθερη» γλωσσική αγορά, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη κινητικότητα, αντικατοπτρίζεται σε ολόένα και πιο πολυγλωσσικές πρακτικές επί τόπου. Ως εκ τούτου, η ομιλία που κάνει τη γαλλική γλώσσα τη νέα ευρωπαϊκή *lingua franca* πρέπει να σχετικοποιηθεί. Η πλειονότητα των κατοίκων δεν μιλούν άπταιστα αγγλικά και η κινητικότητα δεν συμβαδίζει με την αντικατάσταση των τοπικών γλωσσών με τα αγγλικά, αλλά με την αυξανόμενη πολυγλωσσία. Οι τοπικοί φορείς λήψης αποφάσεων μπορούν να επηρεάσουν την εξέλιξη αυτή. Η γλωσσική νομοθεσία, η εκπαιδευτική πολιτική και η πολιτική ένταξης προς τους νεοεισερχόμενους μπορούν να στηρίξουν τις τοπικές γλώσσες και, ταυτόχρονα, να δημιουργήσουν ένα άνοιγμα στην πολυγλωσσία. Αυτό υποστηρίζει την

υπόθεση ότι σε ένα πολύ ποικιλόμορφο αστικό πλαίσιο, η επικοινωνία μεταξύ των κατοίκων, και συνεπώς η ένταξη στην κοινότητα, δεν βασίζεται στη χρήση μιας lingua franca, αλλά στην πολυγλωσσία. Η κινητικότητα δεν αποτελείται ανάγκη απειλή για τις τοπικές γλώσσες της χώρας υποδοχής, ακόμη και για τις μειονοτικές γλώσσες.

Αναφορές και εμπάθυνση

Colucci, E., Ferencz, I., Gaebel, M. & Wächter, B. (2014). *Σύνδεση πολιτικών και πρακτικών κινητικότητας: Παρατηρήσεις και συστάσεις σχετικά με τις εθνικές και θεσμικές εξελίξεις στην Ευρώπη*. Βρυξέλλες: Ένωση Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012). *Οι Ευρωπαίοι και οι γλώσσες τους*. Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 386, έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την TNS Opinion & Social κατόπιν αιτήματος της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης και Πολιτισμού, της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης και της Γενικής Διεύθυνσης Διερμηνείας, Bru Xelles. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Janssens R. (2013). *Αστική πολυγλωσσία. Η υπόθεση των Βρυξελλών*. Βρυξέλλες: Εκδόσεις Racine.

Ιθαγένεια:	Βελγικό		ΕΕ		Εκτός ΕΕ	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Γλωσσικές δεξιότητες						
Γαλλικά	98,80 %	93,20 %	92,10 %	73,90 %	73,90 %	66,40 %
Ολλανδικά	39,10 %	26,90 %	4,60 %	11,80 %	7,40 %	5,30 %
Αγγλικά	33,20 %	28,70 %	53,90 %	47,10 %	12,10 %	22,10 %
καμία από τις προηγούμενες	0,60 %	4,30 %	0,70 %	15,20 %	23,70 %	28,50 %
% του πληθυσμού	72,70 %	66,90 %	14,80 %	22,90 %	12,50 %	10,20 %

Πίνακας 1. Εξέλιξη των γλωσσικών δεξιοτήτων ανά εθνικότητα (Πηγή: Janssens 2013).

	τόπος εργασίας		καταστήματα		TB3
	2001	2013	2001	2013	
πιο ομιλούμενη γλώσσα					
Γαλλικά	73,30 %	32,20 %	88,40 %	59,90 %	
Ολλανδικά	4,30 %	1,70 %	2,70 %	1,00 %	
Αγγλικά	4,80 %	1,70 %	0,10 %	0,50 %	
Γαλλικά/ολλανδικά	10,60 %	16,70 %	6,00 %	15,00 %	
Γαλλικά/Αγγλικά	2,40 %	17,00 %	0,80 %	4,00 %	
Ολλανδικά/αγγλικά	0,30 %	—	0,10 %	—	
Γαλλικά/ολλανδικά/αγγλικά	3,50 %	30,70 %	0,10 %	19,30 %	
Άλλες γλώσσες	0,80 %	0,20 %	1,70 %	0,40 %	

Πίνακας 2. Χρήση της γλώσσας στην εργασία και κατά τη διάρκεια των αγορών (Πηγή: Janssens, 2013).

38 Μπορεί η ευρωπαϊκή πολιτική να βελτιώσει την κοινωνική ένταξη σε τοπικό αστικό περιβάλλον;

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Η ελεύθερη κυκλοφορία και διακίνηση των υπηκόων της ΕΕ αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα που απορρέουν από την ιθαγένεια της ΕΕ. Η εφαρμογή της αρχής αυτής συνεπάγεται μια σύνθετη πολιτική που περιλαμβάνει θέματα όπως η κοινωνική ασφάλιση, η πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες, η φορολογία, η απασχόληση, η αναγνώριση των διπλωμάτων και τα δικαιώματα των μελών της οικογένειας. Η μετατροπή των οδηγιών της ΕΕ σε νομοθεσία αποτελεί περίπλοκη και χρονοβόρα διαδικασία σε επίπεδο κρατών μελών. Η αντιμετώπιση του γλωσσικού αντικτύπου της κινητικότητας σε τοπικό επίπεδο είναι ακόμη πιο περίπλοκη, δεδομένου ότι τα επιμέρους εθνικά πλαίσια βασίζονται κυρίως στη γλωσσική ομοιογένεια του εθνικού-κράτους, ενώ το ευρωπαϊκό σχέδιο βασίζεται στην αρχή της υποστήριξης της γλωσσικής πολυμορφίας. Ποια εργαλεία προσφέρει η ΕΕ στους τοπικούς φορείς χάραξης πολιτικής για την αντιμετώπιση των γλωσσικών πτυχών της ένταξης;

Τι μας λέει η έρευνα;

Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια διαιρεί τις ομάδες νεοεισερχομένων σε πολίτες της ΕΕ και υπηκόους τρίτων χωρών, καθένας με διαφορετικά δικαιώματα και υποχρεώσεις στις διάφορες χώρες υποδοχής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα διαφορετικές, ενίοτε αντικρουόμενες γλωσσικές πολιτικές από τη σκοπιά της ΕΕ και των εθνών-κρατών. Η μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014) επικεντρώνεται σε εισαγωγικά και γλωσσικά μαθήματα, ώστε να διασφαλιστεί η ισχυρή προσήλωση στην κοινωνία υποδοχής. Προκειμένου να υποστηριχθεί η κινητικότητα των πολιτών της ΕΕ σε ένα πλαίσιο πολυγλωσσίας, εκμάθησης γλωσσών, κινητικότητας εκπαιδευτικών και σπουδαστών, καθώς και μεταφραστικών πρωτοβουλιών (Franke & Mennella, 2017).

Η διαφορά αυτή αντικατοπτρίζεται στις τοπικές πολιτικές. Μια συγκριτική μελέτη μεταξύ των διαφόρων ευρωπαϊκών πόλεων επιβεβαιώνει τη διαφορετική προσέγγιση σε τοπικό επίπεδο (Ernst & Young, 2014).

Τα συνολικά πλαίσια πολιτικής προσανατολίζονται κυρίως στη μετανάστευση εκτός της ΕΕ ως μακροπρόθεσμο φαινόμενο, ενώ οι επιλεγμένες πολιτικές αποσκοπούν ειδικά στην πρόωθηση

των μετακινούμενων πολιτών της ΕΕ όσον αφορά τις διάφορες μορφές βραχυπρόθεσμης κινητικότητας, που σχετίζονται κυρίως με την απασχόληση και την εκπαίδευση. Ωστόσο, υπάρχει σαφής τάση σε όλες τις πόλεις να βασίζονται σε υπηρεσίες και θεσμούς που ασχολούνται με όλους τους αλλοδαπούς ή πολίτες αντί να παρέχουν χωριστές υπηρεσίες σε μετακινούμενους πολίτες της ΕΕ. Οι μετακινούμενοι πολίτες της ΕΕ συχνά δεν θεωρούνται ομάδα-στόχος, αν και η γνώση της γλώσσας αναγνωρίζεται ως ένα από τα κύρια εμπόδια για την ένταξη στις κοινωνίες υποδοχής. Όταν η ΕΕ τονίζει μια πολιτική στήριξης της διοργάνωσης μαθημάτων γλωσσών για υπηκόους τρίτων χωρών, το δικαίωμα της ΕΕ περιορίζει τη δυνατότητα επιβολής γλωσσικών απαιτήσεων σε παρόχους υπηρεσιών σε άλλα κράτη μέλη, όπως δικηγόρους, γιατρούς και νοσηλευτές. Η εφαρμογή γλωσσικού τεστ σε κατοίκους άλλων χωρών της ΕΕ αποκλείεται ακόμη και (βλ. van der Jeght, 2015).

Ενώ τα υποχρεωτικά μαθήματα γλωσσών για ενήλικες ευρωπαίους πολίτες δεν είναι νόμιμα, αυτό είναι διαφορετικό για τους μαθητές που φοιτούν στο σχολείο υπό τους ίδιους όρους με τους ημεδαπούς. Τα παιδιά ευρωπαϊκής ιθαγένειας που μετακινούνται σε άλλη χώρα της ΕΕ έχουν το δικαίωμα, σύμφωνα με το δικαίωμα της ΕΕ, να λαμβάνουν δωρεάν μαθήματα γλώσσας στη νέα χώρα καταγωγής, ώστε να μπορούν να προσαρμοστούν στο σχολικό σύστημα (οδηγία 77/486/ΕΕ). Ενώ σε άλλα κράτη μέλη διεξάγονται πολλές έρευνες σχετικά με τις επιδόσεις των σπουδαστών της ΕΕ στην τρίτοβάθμια εκπαίδευση, πραγματοποιείται λιγότερη έρευνα σχετικά με τις επιπτώσεις της ενδοεθνικής μετανάστευσης παιδιών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Εκτός από την εκμάθηση της γλώσσας διδασκαλίας, οι Heath et al. (2008) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι κοινωνικοοικονομικοί πόροι και το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων είναι καθοριστικοί παράγοντες για την ακαδημαϊκή επιτυχία, αν και δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ της εθνικότητας του μαθητή, ανεξάρτητα από το αν τα παιδιά έχουν ή όχι την ιθαγένεια μιας χώρας της ΕΕ.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει το ιδιαίτερο παράδειγμα των Βρυξελλών και την ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των μη βελγικών κατοίκων που δεν μιλούσαν μία από τις επίσημες γλώσσες ως γλωσσάουποδοχής. Κανένας από τους μετανάστες δεν ήταν υποχρεωμένος να παρακολουθήσει υποχρεωτικά μαθήματα γλωσσών. Μια γλωσσική πολιτική «ελεύθερη» ή χωρίς περιορισμούς δεν οδηγεί σε υψηλότερο βαθμό κοινωνικής ένταξης όσον αφορά την εκμάθηση της/των τοπικής/-ών γλώσσας/-ών. Δεδομένου ότι η πλειονότητα των μη πολιτών σε ολόκληρη την ΕΕ συγκεντρώνεται στις πόλεις, αυτό μπορεί να είναι προβληματικό.

Πολιτικές επιπτώσεις

Παρά την αρχή της επικουρικότητας, θα ήταν πολύ χρήσιμο να σχεδιαστεί μια γενική διευρωπαϊκή προσέγγιση που θα επικεντρώνεται στην εκμάθηση γλωσσών μεταξύ των μετακινούμενων ενηλίκων. Υπό το πρίσμα της κοινωνικής ένταξης, η διάκριση μεταξύ πολιτών της ΕΕ και υπηκόων τρίτων χωρών είναι αντιπαραγωγική και αμφότερα θα πρέπει να αποτελούν μέρος μιας ολοκληρωμένης τοπικής πολιτικής. Το ίδιο ισχύει και για την εκμάθηση γλωσσών στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Πρωτοβουλίες όπως το «Εγχειρίδιο ενσωμάτωσης για τους

υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους επαγγελματίες» (2010), η διερεύνηση χρήσιμων πρακτικών με στόχο την κοινωνική ένταξη των μεταναστών, θα πρέπει επίσης να επεκταθούν στους υπηκόους της ΕΕ και να αναπτυχθούν νέα στοιχεία για την ένταξη.

Αναφορές και εμπάθунση

Ernst & Young (2014). Αξιολόγηση του αντικτύπου της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών της ΕΕ σε τοπικό επίπεδο — Τελική έκθεση. Ernst & Young, Ιανουάριος 2014.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014). Ευρωπαϊκές ενότητες για την ένταξη των μεταναστών. Τελική έκθεση, Φεβρουάριος 2014.

Franke M. & Mennella M. (2017). *Γλωσσική πολιτική*. Ενημερωτικό δελτίο που δημοσιεύθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. muse.jhu.edu/article/677228/pdf

Heath, A. F., Rothon, C. & Kilpi, E. (2008). Η δεύτερη γενιά στη Δυτική Ευρώπη: εκπαίδευση, ανεργία και επαγγελματική ολοκλήρωση. *Ετήσια Αναθεώρηση Κοινωνιολογίας*, 34, 211-235.

van der Jeught, S. (2015). *Το γλωσσικό δίκαιο της ΕΕ*. Groningen: Εκδόσεις Europa Law.

Γλώσσες	Έρευνα 2001		Έρευνα 2007		Έρευνα 2013	
	ΕΕ	Εκτός ΕΕ	ΕΕ	Εκτός ΕΕ	ΕΕ	Εκτός ΕΕ
Γαλλικά	78,80 %	65,20 %	77,50 %	66,20 %	55,80 %	54,30 %
Ολλανδικά	0,70 %	0,90 %	0,60 %	—	3,90 %	—
Δίγλωσσο	7,30 %	5,00 %	6,20 %	2,70 %	5,40 %	4,60 %
Ουδέν	13,20 %	29,00 %	15,70 %	31,10 %	34,90 %	41,10 %

Αυτοδηλωμένες γνώσεις («καλές» ή «άριστες») σχετικά με την προφορική γλωσσική ικανότητα μη γαλλόφωνων και ολλανδών ομιλητών μη βελγικής ιθαγένειας στις Βρυξέλλες (Πηγή: Janssens, 2013).

39 Πώς αντικατοπτρίζουν οι πολιτικές ένταξης στην ξένη γλώσσα τις προτιμήσεις και τη στάση της πλειοψηφίας;

Francois Grin, Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Οι γλωσσικές πολιτικές των ευρωπαϊκών εθνών-κρατών πρέπει γενικά να ασχολούνται με τέσσερις τύπους γλωσσών, οδηγώντας σε ιεράρχηση της αναγνώρισης και των δικαιωμάτων μεταξύ των γλωσσών. Για παράδειγμα, αν και η έννοια της «μειοψηφίας» δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο έγκυρου ορισμού στο διεθνές δίκαιο, τα κράτη κάνουν γενικά διάκριση μεταξύ των παραδοσιακών (εγχώριων/μακροχρόνιων) μειονοτήτων και εκείνων που προκύπτουν από την πιο πρόσφατη μετανάστευση. Η διάκριση αυτή εκφράζεται επίσης με τον περιορισμό, σε ορισμένα έγγραφα του ΟΗΕ, της έννοιας της «μειοψηφίας» στους πολίτες ενός κράτους. Αυτή η ιεραρχία, η οποία εκφράζει τις σχέσεις εξουσίας, αντανακλά την άποψη της πλειοψηφίας; Υπάρχει κοινωνική συναίνεση σχετικά με την ανάγκη ενθάρρυνσης της εκμάθησης της τοπικής γλώσσας από τους αλλοδαπούς κατοίκους;

Τι μας λέει η έρευνα;

Πρώτον, όλα τα κράτη υιοθετούν, επίσημα ή ανεπίσημα, τουλάχιστον μία επίσημη ή κρατική γλώσσα. Αν και η επιλογή δικαιολογείται γενικά από ένα ιδιαίτερο αίσθημα νομιμότητας σε σύγκριση με άλλες γλώσσες, απορρέει επίσης από τις πρακτικές ανάγκες της διοίκησης και της κυβέρνησης. Δεύτερον, πολλά κράτη αναγνωρίζουν τη γλώσσα που ομιλούν οι παραδοσιακές μειονότητες στο έδαφός τους: αυτό υλοποιείται σε μια μεγάλη ποικιλία από διαφορετικές δίαιτες¹; αυτή η αναγνώριση (μερικές φορές ειλικρινής, μερικές φορές διστακτική) θεωρείται γενικά νόμιμη λόγω της μακροχρόνιας ιστορικής παρουσίας αυτών των μειονοτήτων. Τρίτον, λόγω της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών των κρατών μελών της ΕΕ, τα κράτη έχουν αρχίσει να αναλαμβάνουν νέες ευθύνες έναντι των γλωσσών άλλων κρατών μελών της ΕΕ, ιδίως όσον αφορά την ανατροφή των παιδιών εσωτερικών μεταναστών της ΕΕ· ωστόσο, οι πολίτες της ΕΕ απαλλάσσονται γενικά από όλες τις γενικές απαιτήσεις εκμάθησης γλωσσών (μολονότι το δικαίωμα άσκησης ορισμένων επαγγελμάτων υπόκειται τυπικά σε ορισμένο επίπεδο επάρκειας στην επίσημη γλώσσα).

Τέταρτον, τα ευρωπαϊκά κράτη έρχονται αντιμέτωπα με τις γλώσσες των υπηκόων τρίτων χωρών: Οι υποχρεώσεις των κρατών όσον αφορά τις γλώσσες

αυτές είναι περιορισμένες και όταν τα κράτη αναλαμβάνουν υποχρεώσεις σε τομείς όπως η υγειονομική περίθαλψη, οι διαδικασίες ασύλου και οι δικαστικές διαδικασίες, ενημερώνονται γενικά για ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων· οι εκπαιδευτικές διατάξεις είναι ασθενέστερες και απορρέουν κυρίως από διεθνείς συμβάσεις. Είναι δεσμευτικές, αλλά μόνο για τα κράτη που τις έχουν επικυρώσει². Ταυτόχρονα, πολλά κράτη έχουν καθιερώσει γλωσσικές δοκιμασίες για υπηκόους τρίτων χωρών που επιθυμούν να εγκατασταθούν στο έδαφός τους ή να αποκτήσουν ιθαγένεια.

Η έρευνα στην ανθρωπολογία και την κοινωνική ψυχολογία αναφέρει συστηματικά το βάρος, στις δημοσκοπήσεις, μιας διάκρισης μεταξύ του in-group και του ex-group, ή μεταξύ «εμείς» και «αυτούς». Το γεγονός αυτό από μόνο του δεν έχει καμία κανονιστική επίπτωση, δεδομένου ότι το άνοιγμα στο «άλλο γλωσσικό και πολιτιστικό» θεωρείται γενικά ως μια αρχή που θα πρέπει να εμπνεύσει κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και να καθοδηγήσει τη δημόσια πολιτική. Επιπλέον, η ευκρίνεια αυτής καθ'αυτής της διάκρισης μπορεί να οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε κακοπροαίρετη πολιτική χειραγώγηση. Ωστόσο, επειδή οι στάσεις αυτές φαίνεται να είναι ένα επίμονο κοινωνιολογικό γεγονός, αποτελούν μέρος του πλαισίου εντός του οποίου διαμορφώνεται και εφαρμόζεται η πολιτική.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Αν και η διάκριση «εμείς και αυτές» επανέρχεται τακτικά στις έρευνες στάσης, τα δεδομένα σπάνια είναι αρκετά ακριβή ώστε να διερευνώνται προσδοκίες των ερωτηθέντων της πλειοψηφίας όσον αφορά τη γλωσσική ενσωμάτωση των «αλλόφωνων» (δηλ. ομιλητών άλλων γλωσσών). Ωστόσο, μια σχεδόν ολοκληρωμένη και πολύ λεπτομερής έρευνα περισσότερων από 40.000 νέων Ελβετών ανδρών που αναφέρουν στρατιωτική θητεία στην Ελβετία (συν ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα 1.500 νέων Ελβετών γυναικών) αποκαλύπτει μια ευρεία προσδοκία ότι τα αλλοφώνια θα μάθουν την τοπική γλώσσα (βλ. πίνακα).

Πολιτικές επιπτώσεις

Αν υποθεθεί ότι η στάση των νέων ερωτηθέντων είναι ενδεικτική της στάσης του γενικού πληθυσμού, τα παραπάνω αποτελέσματα υποδηλώνουν τη γενική

1 Βλ. το έγγραφο επικύρωσης των κρατών κατά τη προσχώρηση στον Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/reaty/148/declarations?p_auth=adpW1NPI.

2 Βλ. σημεία 29 και 31 του παρόντος οδηγού.

υποστήριξη της ιδέας ότι η επιλογή της άσκησης του δικαιώματος κινητικότητας και εγκατάστασης σε άλλα μέρη συνεπάγεται κάποια γλωσσική προσαρμογή. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, όπως δείχνουν και άλλα στοιχεία που δεν αναφέρονται εδώ, η παρούσα γνωμοδότηση δεν συνεπάγεται την προσδοκία ότι οι μετανάστες θα εγκαταλείψουν τη γλωσσική και πολιτιστική κληρονομιά τους. Η προσδοκία της εκμάθησης της τοπικής γλώσσας επεκτείνεται επίσης και στους «Αμερικανούς» (αναφέροντας στους «αποδημούντες» γενικά, δηλαδή στους αλλοδαπούς που δεν έχουν το αρχετυπικό προφίλ «μετανάστη»). Τα αποτελέσματα αυτά συγκλίνουν με την ιδέα ότι η κινητικότητα και η ένταξη πρέπει να εξισορροπηθούν, και ότι οι πολιτικές που προσπαθούν να επιτύχουν ισορροπία μεταξύ τους θα ωφεληθούν κανονικά από τη δημόσια στήριξη.

Αναφορές και εμπάθυση

- Capotorti, F. (1991). *Μελέτη για τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε εθνοτικές, θρησκευτικές και γλωσσικές μειονότητες*. Νέα Υόρκη: Ηνωμένα Έθνη.
- Creech, Richard L. (2005). *Δίκαιο και γλώσσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Το Παράδοξο μιας Βαβέλ «Ενωμένη στην πολυμορφία»*. Groningen: Εκδόσεις Europa Law.
- Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J. & Schwob, I., 2015: *Ελβετία-Πολιτιστική Εταιρεία. Τι τους κάνουν οι νέοι σήμερα*. Glarus/Chur: Ruediger Verlag.
- Sam, D. & Berry, J. (2010). Αραίωση: Όταν συναντιούνται άτομα και ομάδες διαφορετικών πολιτισμικών υποβάθρων. *Προοπτικές για την Ψυχολογική Επιστήμη*, 5, 472-481.

Μέση αξία της συμφωνίας με τις δηλώσεις για τη γλωσσική ένταξη των μεταναστών, 2008-2009, με την αύξηση του βαθμού κατανόησης (πηγή: Grin et al., 2015)	Βαθμός συμφωνίας (κλίμακα 1 έως 4)	
Χαμηλή συμφωνία	άνδρες	γυναίκες
«Τα σχολικά προγράμματα πρέπει να περιλαμβάνουν μαθήματα γλώσσας στα πορτογαλικά, τα αλβανικά, τα τουρκικά κ.λπ., για μαθητές της αντίστοιχης μητρικής γλώσσας».	1.82	1.90
«Θα πρέπει να είναι δυνατή η επιτυχής ολοκλήρωση του γραπτού μέρους της εξέτασης της άδειας οδήγησης στις κύριες γλώσσες μετανάστευσης (π.χ. ισπανικά, σερβοκροατικά, τουρκικά κ.λπ.)»	1.87	2.10
Μέση συμφωνία	άνδρες	γυναίκες
Είναι καλό να μπορείς να ακούς ξένες γλώσσες στο δρόμο, στα μέσα μαζικής μεταφοράς κ.λπ.	2.49	2.85
Δεν είναι αποδεκτό για τους ξένους συναδέλφους να μιλούν μεταξύ τους σε μια ξένη γλώσσα μπροστά σε Ελβετούς συναδέλφους.	2.72	2.73
Εάν το εμπορικό σήμα ενός κινέζικου καταστήματος σε μια ελβετική πόλη είναι στα κινεζικά, πρέπει επίσης να είναι στα γαλλικά, γερμανικά ή ιταλικά (ανάλογα με την περιοχή)	2.80	2.76
Ισχυρή συμφωνία	άνδρες	γυναίκες
Οι αλλοδαποί που ζουν στην Ελβετία δεν θα πρέπει να αναμένουν από την ομοσπονδιακή ή τοπική διοίκηση να τους αντιμετωπίσει στη γλώσσα τους.	3.36	3.32
Οι Αμερικανοί που εγκαθίστανται στην Ελβετία πρέπει να μάθουν τη γλώσσα της νέας τους χώρας.	3.47	3.67
Είναι σημαντικό για τους μετανάστες να μαθαίνουν την τοπική γλώσσα	3.52	3.68

40 Θα πρέπει οι δήμοι να ρυθμίζουν τη χρήση της γλώσσας στον δημόσιο χώρο;

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Λόγω του κοινωνικού και πολιτικού χαρακτήρα της γλώσσας, η παρουσία και η προβολή των γλωσσών αποτελεί σημαντική πτυχή της πολυγλωσσίας. Κατά την επανεξέταση της γλωσσικής πολιτικής (που αποσκοπεί στη ρύθμιση της πολυγλωσσίας), είναι συχνά σκόπιμο να γίνεται διάκριση μεταξύ τριών τομέων γλωσσικής χρήσης:

- ▶ Κρατικός χώρος, ο οποίος αναφέρεται στη χρήση μίας ή περισσότερων γλωσσών από δημόσιους οργανισμούς, είτε εσωτερικά είτε σε αλληλεπίδραση με τους πολίτες και τους κατοίκους·
- ▶ το δημόσιο χώρο, ο οποίος περιλαμβάνει τη χρήση της γλώσσας ή των γλωσσών από επιχειρήσεις ή μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς·
- ▶ ο ιδιωτικός χώρος, ο οποίος φυσικά κατανοεί τη χρήση της γλώσσας σε ιδιωτικούς χώρους όπως ένα σπίτι, αλλά και μια ιδιωτική συνομιλία μεταξύ δύο φίλων.

Όπως υποδηλώνει η περιγραφή αυτών των τομέων, αλληλεπικαλύπτονται. Είναι μια σχολική αυλή κρατικός χώρος ή δημόσιος χώρος (όταν το κράτος οργανώνει δημόσια εκπαίδευση); Και είναι μια ιδιωτική συζήτηση ακόμα ιδιωτική όταν οι φίλοι περπατούν σε ένα αστικό πάρκο και μπορούν να ακουστούν από τους περαστικούς;

Αν και οι επίσημοι κανόνες επικοινωνίας μπορούν εύκολα να δικαιολογηθούν και η ατομική ελευθερία πρέπει να υπερισχύσει στην ιδιωτική σφαίρα, η χρήση της γλώσσας στον δημόσιο χώρο συχνά αμφισβητείται. Στον δημόσιο χώρο, οι τοπικές γλώσσες κυριαρχούν συνήθως — μερικές φορές λόγω αυστηρών πολιτικών που καθιστούν υποχρεωτική τη χρήση της τοπικής γλώσσας για εμπορικά σήματα και διαφημίσεις. Επιπλέον, τα αγγλικά χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, αλλά παραδοσιακά μηαγγλόφωνα, για εμπορικούς σκοπούς, είτε για να προσεγγίσουν τους τουρίστες είτε για να προκαλέσουν ένα παγκόσμιο εμπορικό σήμα. Ως εκ τούτου, η βαθιά γλωσσική πολυμορφία πολλών τοπικών πλαισίων είναι αόρατη και μερικές φορές ακόμη και ανήκουστη στον δημόσιο χώρο.

Τι μας λέει η έρευνα;

Η χρήση συγκεκριμένων γλωσσών σε γλωσσικά τοπία αμφισβητείται όταν οι γλωσσικές ομάδες ανταγωνίζονται στην περιοχή (Gorter 2006, Shohamy και Gorter 2008). Η συζήτηση των οδικών πινακίδων σε δίγλωσσες περιοχές, που κυμαίνονται από την ίδια την

παρουσία και των δύο γλωσσών έως τη σειρά με την οποία αναγράφονται στην πινακίδα και το μέγεθος των χρησιμοποιούμενων γραμματοσειρών, καθώς και η φυσική θέση σε μια οδική πινακίδα (που βρίσκεται στην κορυφή) και η χρήση διαφορετικών μεγεθών γραμματοσειράς, θεωρείται ως ένδειξη των ιεραρχιών μεταξύ των γλωσσών. Όταν η σύγκρουση είναι άγρια και η πολιτική σύγκρουση αρχίζει, ο βανδαλισμός δεν είναι ασυνήθιστος: τα πετάσματα αφαιρούνται ή καταστρέφονται· τα graffiti χρησιμοποιούνται για την εξάλειψη της γλωσσικής έκδοσης που θεωρείται ακατάλληλη ή για την προσθήκη μιας γλωσσικής έκδοσης που θεωρείται ότι λείπει.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Οι πινακίδες σε πολύγλωσσες πόλεις είναι λιγότερο αμφιλεγόμενες. Οι επίσημες πινακίδες σπάνια είναι πολύγλωσσες. Τα σημάδια στα ολλανδικά και τα κινεζικά σε λίγους δρόμους του Άμστερνταμ για την προώθηση μιας τοπικής κινεζικής γειτονιάς για τουριστικούς σκοπούς δεν είναι αμφιλεγόμενα (θα μπορούσαν να ήταν εάνη γειτονιά ήταν εθνοτική περιοχή και η συγκέντρωση των Κινέζων μεταναστών γινόταν αντιληπτή ως κοινωνικό πρόβλημα· ο κύριος στόχος τους θα ήταν τότε η κάλυψη των αναγκών των δικαιούχων). Όταν τα εθνικά ή/και τοπικά κράτη ρυθμίζουν επίσης τη χρήση της γλώσσας στα εμπορικά σήματα, είναι γενικά θέμα να διασφαλιστεί ότι η εθνική γλώσσα δεν μετακινείται από άλλο κράτος ή να περιορίζεται η μετακίνηση (Φλάνδρα, Κεμπέκ, Καταλονία, Ουαλία κ.λπ.). Στη δεκαετία του 1990, ο νόμος Toubon κατέστησε υποχρεωτική τη μετάφραση αγγλικών συνθημάτων στις πινακίδες στα γαλλικά. Σε σπάνιες περιπτώσεις, όπως η περιφέρεια των Βρυξελλών στη Φλάνδρα (γνωστή ως Vlaamse Rand), η εδαφική αρχή του βελγικού ομοσπονδιακού καθεστώτος εφαρμόζεται αυστηρά για τον περιορισμό της μετακίνησης των ολλανδικών από toरणais.

Αυτή η στάση υποκινείται από φόβους ότι μια γαλλόφωνη μεσαία τάξη, καθώς και σχετικά πλούσιοι ξένοι, που συχνά αναφέρονται ως «ομάδες», θα εγκατασταθούν στις φλαμανδικές κοινότητες και θα αλλάξουν τη γλωσσική τους σύνθεση. Επιπλέον, απαγορεύεται η χρήση της γαλλικής γλώσσας από τον δήμαρχο και τους δημοτικούς συμβούλους στις συνεδριάσεις του δημοτικού συμβουλίου. Σε άλλα μέρη, η χρήση άλλων γλωσσών στις εκλογικές συγκεντρώσεις ή στα εκλογικά φυλλάδια δεν ρυθμίζεται επίσημα, αλλά αμφισβητείται έντονα, όπως

στη χρήση της τουρκικής γλώσσας από το Εργατικό Κόμμα και το Κόμμα της Πράσινης Αριστεράς στις ολλανδικές δημοτικές εκλογές στο Άμστερνταμ, το Ρότερνταμ, τη Χάγη και το Λέιντεν (ενώ η χρήση της αγγλικής γλώσσας από το Συντηρητικό Κόμμα στο Άμστερνταμ δεν έχει καν επισημανθεί). Τέλος, τα σχολεία (δημόσια) (στη Φλάνδρα εξακολουθούν να) έχουν αναφερθεί ότι απαγορεύουν τη χρήση μητρικών γλωσσών στο σχολείο — για να ενθαρρύνουν την απόκτηση της επίσημης γλώσσας του σχολείου, αλλά να περιθωριοποιήσουν εκ των πραγμάτων τη γλωσσική πολυμορφία και τους πολύγλωσσους μαθητές.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι ανωτέρω συζητήσεις απεικονίζουν το δίλημμα: Η χρήση μιας γλώσσας στο δημόσιο χώρο βεβαιώνει ότι κάποιος αισθάνεται ότι επιτρέπεται να τη χρησιμοποιήσει και ότι αισθάνεται «στη θέση του». Αυτό μπορεί να ενισχύσει τις ομαδικές κοινωνικές σχέσεις και τις διάφορες μορφές ένταξης, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να παρεμποδίσει τις ατομικές αλληλεπιδράσεις με μη μέλη της ομάδας και την ένταξη στην κοινωνία στο σύνολό της, ενώ παράλληλα θα εμβαθύνει τις διαιρέσεις μεταξύ ομάδων που χρησιμοποιούν διαφορετικές γλώσσες.

Παρομοίως, ο αποκλεισμός της μητρικής γλώσσας από τον δημόσιο τομέα μπορεί να δημιουργήσει την αίσθηση ότι είναι «εκτός ομάδας» και να παρεμποδίσει την κοινωνική ένταξη, αλλά μπορεί να ενθαρρύνει τα άτομα να προσαρμόσουν την τοπική γλώσσα και, μακροπρόθεσμα, να αισθάνονται πιο ενταγμένοι στην τοπική κοινότητα. Επιπλέον, η δυνατότητα νέων γλωσσών να υποδεχθούν τους νεοεισερχόμενους στην τοπική πολιτική, για παράδειγμα (γαλλικά στα δημοτικά συμβούλια Vlaamse Rand, γερμανικά στις Βαλεαρίδες Νήσους, αγγλικά στο Άμστερνταμ) μπορεί να απειλήσει τη γλωσσική ταυτότητα της περιοχής για τους επί μακρόν διαμένοντες (και μπορεί ακόμη και να απαγορευθεί από τους ισχύοντες γλωσσικούς κανόνες).

Όταν υπάρχουν εθνικές νομοθετικές ή/και κανονιστικές διατάξεις σχετικά με τη χρήση της γλώσσας στο κοινό, άλλες τοπικές πολιτικές μπορούν να τις συμπληρώνουν προσαρμόζοντάς τις στην τοπική κατάσταση. Σε κάθε περίπτωση, η απαγόρευση ορισμένων γλωσσών ή η επιβολή άλλων είναι δύο άκρα που σίγουρα δεν θα προωθήσουν την κοινωνική συνοχή. Οι τοπικές αρχές πρέπει να αναπτύξουν μια διαφοροποιημένη πολιτική που να είναι ευαίσθητη στις ιδιαιτερότητες του τοπικού

γλωσσικού περιβάλλοντος και στην πολυπλοκότητα της πολυεπίπεδης συνοχής. Η επιλογή επίσημων δίγλωσσων ή πολύγλωσσων σημάτων σε σχέση με μονογλωσσικά σήματα και/ή ενθάρρυνση της χρήσης δίγλωσσων ή πολύγλωσσων σημάτων στον δημόσιο χώρο θα μπορούσε να αποτελέσει ενδιάμεσο μέσο. Σε κάθε περίπτωση, οι τοπικές αρχές θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι πολιτικές τους υποστηρίζονται από τους κατοίκους. Η αυξημένη προβολή των νέων γλωσσών μπορεί να ενισχύσει την αίσθηση της ένταξης ορισμένων κατοίκων, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να θεωρηθεί ως απώλεια του καθεστώτος των άλλων συνηθισμένων, τωνοποιών η γλώσσα χρειάζεται να διεισδύσει σε άλλες γλώσσες.

Η εκστρατεία «Practice Your Dutch Εδώ» της Vlaamse Rand συμπληρώθηκε από «μιαεβδομάδα του πελάτηαλλοφώνου» προκειμένου να γίνει πιο συμμετοχικό. Εδώ είναι μια αφίσα από το δήμο Zaventem. Ταυτόχρονα, οπτινακίδες τουριστικής υποδοχής στα αγγλικά μετά τις επιθέσεις στις Βρυξέλλες το 2016 φαίνονται λιγότερο προβληματικές από τις πινακίδες στα γαλλικά (η δεύτερη εθνική γλώσσα δεν χρησιμοποιείται στις οδικές πινακίδες στη Φλάνδρα).

Αναφορές και εμβάθυνση

- Bonfiglioli, C. (2017). *Ζώντας στη δοκιμασία γλώσσας. Γλωσσικές και εδαφικές πολιτικές στη φλαμανδική περιφέρεια των Βρυξελλών-Πρωτεύουσας*. Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο του Reims Champagne-Ardenne.
- Gorter, D. (Ed.) (2006). *Γλωσσικό τοπίο: μια νέα προσέγγιση της πολυγλωσσίας*. Clevedon: Πολύγλωσσα θέματα.
- Shohamy, E. G., & D. Gorter (Eds.) (2008). *Γλωσσικό τοπίο: επεκτείνοντας το σκηνικό*. London: Routledge.

Γλωσσική εκπαίδευση, διδασκαλία και μάθηση

- 41 Πώς μπορούν τα σχολικά συστήματα χωρίς αποκλεισμούς να διαχειριστούν καλύτερα τη γλωσσική πολυμορφία; 116
- 42 Πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν δίκτυα μη τυπικής και άτυπης μάθησης για την υποστήριξη της πολυγλωσσίας; 118
- 43 Πώς να προωθηθεί η κινητικότητα και η ένταξη μέσω της πολυγλωσσίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση; (ES) 120
- 44 Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τους μαθητές να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής; 122
- 45 Πώς μπορούν τα εκπαιδευτικά συστήματα να ανταποκριθούν στη δυναμική των γλωσσικά πολύπλοκων περιφερειών; 124
- 46 Ποιες είναι οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών που χρειάζονται περισσότερο για την αντιμετώπιση των γλωσσικών διαφορών στα σχολεία χωρίς αποκλεισμούς; 126
- 47 Πώς να αξιολογήσετε καλύτερα τις άτυπες γλωσσικές δεξιότητες; 128
- 48 Γιατί είναι σκόπιμο να συνδυαστεί ο «διεθνής προσανατολισμός» και η «περιφερειακή τοποθεσία» στη γλωσσική στρατηγική των πανεπιστημίων; 130
- 49 Πώς μπορεί η γλωσσική επικύρωση να προωθήσει την κινητικότητα και την ένταξη; 132
- 50 Πώς μπορούν οι αρχές να υποστηρίξουν τη διατήρηση των δεξιοτήτων ξένων γλωσσών ενηλίκων; 134
- 51 Πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι υπάρχουσες γλωσσικές δεξιότητες των μεταναστών για να τους βοηθήσουν να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής; 136
- 52 Ποιοι μπορούν να επωφεληθούν από την κατάρτιση σε δεκτικές γλωσσικές δεξιότητες; 138
- 53 Ποιος είναι ο ρόλος των αγγλικών στους πολυγλωσσικούς και πολυπολιτισμικούς χώρους μάθησης; 140

41 Πώς μπορούν τα σχολικά συστήματα χωρίς αποκλεισμούς να διαχειριστούν καλύτερα τη γλωσσική πολυμορφία;

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Ως «εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς» νοείται γενικά η διασφάλιση ότι όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως φύλου, τάξης, εθνοτικής καταγωγής, σωματικής ικανότητας και άλλων χαρακτηριστικών, μπορούν να επωφεληθούν, σχεδόν ισότιμα, από τις δεξιότητες και τις γνώσεις που διατίθενται στο σχολικό περιβάλλον. Το Συμβούλιο της ΕΕ έχει δεσμευτεί για την επίτευξη αυτού του στόχου σε πολλές πολιτικές δηλώσεις και έχει καταστεί ακρογωνιαίος λίθος των εθνικών εκπαιδευτικών πολιτικών στις περισσότερες χώρες μέλη (EADSNE, 2011). Είναι πιθανώς ένας από τους πιο οικονομικά αποδοτικούς τρόπους αντιμετώπισης των πολλών ζητημάτων που σχετίζονται με τον κοινωνικό αποκλεισμό (Υπουργείο Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων των Ηνωμένων Εθνών, 2016). Η γλώσσα είναι μία από τις σημαντικές διαφορές που πρέπει να αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο ενός σχολικού συστήματος χωρίς αποκλεισμούς. Σε αυτό το πλαίσιο, ο όρος « ενσωμάτωση » σημαίνει ότι επιτρέπει σε όλους τους σπουδαστές να έχουν πρόσβαση στην εθνική γλώσσα ή γλώσσες και διασφαλίζει ότι όλοι οι σπουδαστές, καθώς και οι οικογένειές τους, αισθάνονται ότι περιλαμβάνονται και μπορούν να επιτύχουν, ανεξάρτητα από τη γλωσσική τους προέλευση — σε όρους MIME, συνδυάζοντας την ένταξη με την κινητικότητα. Ποιες είναι οι ευνοϊκότερες συνθήκες για να ενθαρρυνθεί και να βοηθηθεί ένα σχολικό σύστημα να λειτουργήσει με αυτόν τον τρόπο;

Τι μας λέει η έρευνα;

Ένα ευρύ φάσμα εκθέσεων από οργανισμούς όπως ο ΟΟΣΑ και ο *Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ανάπτυξη της Εκπαίδευσης των Φοιτητών Ειδικών Αναγκών* (EADSNE), καθώς και ανεξάρτητα σχέδια, όπως ο *δείκτης πολιτικής για την ένταξη των μεταναστών*, δείχνουν ότι τα συστήματα υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην ΕΕ έχουν μικρό αντίκτυπο σε διάφορες πτυχές της γλωσσικής ένταξης, δεδομένου του ορισμού της ένταξης που εφαρμόζουν οι εν λόγω οργανισμοί. Κατά γενικό κανόνα, οι εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές προβλέπουν μία μόνο σημαντική γλώσσα διδασκαλίας για όλα τα έτη και περιορίζουν ή αποθαρρύνουν τη χρήση άλλων γλωσσών από εκπαιδευτικούς και μαθητές. Αυτό εθεωρείτο ανέκαθεν ως οδός προς την κοινωνική ένταξη, εστιάζοντας στην πρόσβαση σε μια κυρίαρχη πολιτική και οικονομική γλώσσα.

Ωστόσο, υπό συνθήκες αυξανόμενης κινητικότητας, οι περιορισμοί αυτής της προσέγγισης γίνονται όλο και πιο εμφανείς: οι μαθητές από άλλα γλωσσικά περιβάλλοντα αντιμετωπίζουν όχι μόνο βραχυπρόθεσμα εμπόδια στη μάθηση και την κοινωνικοποίηση στην τάξη, αλλά συνολικά λιγότερα οφέλη από τη σχολική εκπαίδευση όσον αφορά την κοινωνική ένταξη, τις ευκαιρίες απασχόλησης και την πρόσβαση στη συνεχή εκπαίδευση (ΟΟΣΑ, 2015).

Η έρευνα MIME επικεντρώθηκε στον εντοπισμό βασικών στοιχείων για μοντέλα εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς τα οποία θα μπορούσαν να μειώσουν σημαντικά το κόστος αυτό βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα και, ως εκ τούτου, να βελτιώσουν τις αντισταθμίσεις μεταξύ της ένταξης και της κινητικότητας για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες εν γένει. Η βασική φιλοσοφία είναι η ανάπτυξη ικανοτήτων σε επίπεδο τοπικών σχολείων και σχολικών συστημάτων και η συνεκτίμηση της γλωσσικής πολυμορφίας στο πλαίσιο ευρύτερων πλαισίων πολιτικής για την εκπαίδευση και την κοινωνική ένταξη.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Ένα παράδειγμα μιας μακροεπίπεδης γλωσσικής πολιτικής απάντησης στην εντολή εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς είναι η σουηδική εγγύηση διδασκαλίας πρώτης γλώσσας για μαθητές με άλλη γλώσσα ομιλούμενη στο σπίτι, σε συνδυασμό με μια δεύτερη εγγύηση για τη διδασκαλία της σουηδικής ως δεύτερης γλώσσας, εάν είναι απαραίτητο, επιτρέποντας την ένταξη στα σουηδικά. Ως εκ τούτου, κάθε σουηδικό σχολείο πρέπει να είναι έτοιμο να αξιολογήσει τις ανάγκες των μαθητών, να προσλάβει κατάλληλους εκπαιδευτικούς και να προγραμματίσει το χρόνο των μαθημάτων προκειμένου να φιλοξενήσει καλύτερα τους μαθητές μεταναστών και μειονοτήτων. Ωστόσο, η τοπική εφαρμογή της πολιτικής έχει σημαντικούς περιορισμούς (Καμπάου, 2014), γεγονός που καταδεικνύει ότι απαιτείται μια πολυεπίπεδη στρατηγική προσέγγιση.

Ένα παράδειγμα πολιτικής προσέγγισης της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς βρίσκεται στα *τοπικά εκπαιδευτικά σχέδια της Καταλονίας* (σχέδια *Educatius d'entorn*), τα οποία εισήχθησαν το 2004 και έκτοτε αναπτύχθηκαν από 88 δήμους της Καταλονίας. Ωστόσο, το καταλανικό πλαίσιο κάνει

μόνο μια περιορισμένη αναφορά σε γλώσσες άλλες από την καταλανική και την ισπανική, μέσα σε ένα πλαίσιο σεβασμού και εκτίμησης της γλωσσικής πολυμορφίας. Μια ευρύτερη προσέγγιση θα καλύπτει ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων στις εθνικές γλώσσες των σπουδαστών, οι οποίες θα καλύπτουν την τυπική, τη μη τυπική και την άτυπη εκπαίδευση. Οι παρεμβάσεις σε μικροεπίπεδο στο επίπεδο της πρακτικής στην τάξη έχουν μελετηθεί στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία. Η συναίνεση είναι ότι η σημαντικότερη συμβολή στη βελτίωση σε αυτό το επίπεδο είναι η αποτελεσματική αρχική και ενδούπηρεσιακή κατάρτιση για την ένταξη των εκπαιδευτικών· το ίδιο ισχύει και για τις γλωσσικές διαστάσεις της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς.

Οι επιτυχείς πρωτοβουλίες περιλαμβάνουν την πρόσληψη και υποστήριξη διδασκόντων μειονοτήτων, την υποχρέωση να περιλαμβάνεται ειδικό περιεχόμενο στα προγράμματα αρχικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών, την απαίτηση οι αιτούντες να αποκτούν εμπειρία σε διάφορα σχολικά περιβάλλοντα, την καθιέρωση αποτελεσματικών προγραμμάτων για την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών επιτόπου και την ενίσχυση της ικανότητας των σχολείων να υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευόμενους με την πρόσληψη επαγγελματιών με εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες (EADSNE, 2011).

ΙΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Ένα βέλτιστο πλαίσιο γλωσσικής πολιτικής, στο πλαίσιο της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς, θα καλύπτει τουλάχιστον τους ακόλουθους τρεις τομείς με ολοκληρωμένο τρόπο:

► **Μακροσκοπία:** Σαφείς και καθολικές εντολές, με εγγυήσεις χρηματοδότησης, για τη διασφάλιση της πρόσβασης στην εθνική γλώσσα, παρέχοντας παράλληλα την αναγνώριση και τη διδασκαλία των οικογενειακών γλωσσών, με την εφαρμογή να ανατίθεται σε περισσότερα τοπικά επίπεδα της σχολικής διοίκησης:

► **Με τον τρόπο αυτό:** Τη συμμετοχή των τοπικών/δημοτικών αρχών, των σχολικών συννοικιών, των κοινοτικών οργανώσεων κ.λπ. στην ανάπτυξη τοπικών εκπαιδευτικών σχεδίων για την εκπλήρωση αυτών των μακροεπίπεδων γλωσσικών εντολών, διασφαλίζοντας την ενσωμάτωσή τους σε άλλα μέτρα κοινωνικής ένταξης:

► **Μικροϋπολογιστής:** Ένα σαφές σύνολο απαιτήσεων που ισχύουν για όλα τα διαπιστευμένα προγράμματα κατάρτισης εκπαιδευτικών, τα οποία προσδιορίζουν την

ανάπτυξη των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση των γλωσσικών διαφορών, επιτρέποντας παράλληλα διαφορετικές προσεγγίσεις στον σχεδιασμό του προγράμματος σπουδών.

Διδασκαλία μητρικής γλώσσας στη Σουηδία

	ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ		Συμμετέχοντες	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%
Σύνολο	250399	25,4	140959	56,3
Αραβικά	52822	5,4	34664	65,6
Σομαλική	20026	2	15096	75,4
Αγγλικά	15506	1,6	8075	52,1
Βοσνιακά/ Κροάτες/ Σέρμπες	15360	1,6	7946	51,7
Περσικός/ (Farsi)	13172	1,3	7360	55,9
Ισπανικά	13011	1,3	6781	52,1
Κουρδικά	11750	1,2	6622	56,4
Φινλανδικά	8900	0,9	4256	47,8
Αλβανικά	8516	0,9	5273	61,9
Πολωνικά	8309	0,8	4952	59,6
Άλλα	83027	8,4	39934	48,1

Αναφορές και εμβάθυνση

Cabau, B. (2014). Μειονοτική γλωσσική εκπαιδευτική πολιτική και προγραμματισμός στη Σουηδία. *Τρέχοντα θέματα γλωσσικού σχεδιασμού*, 15, 409-425.

EADSNE (2011). Κατάρτιση εκπαιδευτικών για την ένταξη στην Ευρώπη - Προκλήσεις και ευκαιρίες. Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ανάπτυξη της Εκπαίδευσης για Άτομα με Ειδικές Ανάγκες. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/TE4I-Synthesis-Report-FR.pdf>

ΟΟΣΑ (2015). Επισκοπήσεις του ΟΟΣΑ σχετικά με την κατάρτιση των μεταναστών, https://www.oecd-ilibrary.org/education/examens-de-l-ocde-sur-la-formation-des-migrants_20776845

Υπουργείο Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων (2016). Δεν αφήνεις κανέναν πίσω. η επιτακτική ανάγκη για ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς. Έκθεση σχετικά με την παγκόσμια κοινωνική κατάσταση 2016. Ηνωμένα Έθνη. www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf

42 Πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν δίκτυα μη τυπικής και άτυπης μάθησης για την υποστήριξη της πολυγλωσσίας;

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

Στις τρέχουσες προσεγγίσεις για την εκπαίδευση ενηλίκων, η Ευρωπαϊκή Ένωση επικεντρώνεται σε πολιτικές « αυτόνομων εκπαιδευομένων». Ωστόσο, τα περισσότερα άτομα σε κινητικότητα δεν είναι πραγματικά «αυτόνομα» —εξαρτώνται από την υποστήριξη μιας ποικιλίας κοινωνικών και θεσμικών δικτύων, τα οποία συνήθως ευθυγραμμίζονται με τις γλώσσες και τους πολιτισμούς που αποτελούν ήδη μέρος του ρεπερτορίου τους. Επιπλέον, ο κοινωνικός χαρακτήρας της γλώσσας σημαίνει ότι νέες ποικιλίες αποκτώνται στην πραγματικότητα μόνο όταν ο εκπαιδευόμενος καταφέρνει να τις χρησιμοποιήσει για την πρόσβαση σε νέα δίκτυα — βασική πτυχή της ανάπτυξης μιας πολυγλωσσίας ταυτότητας. Ως εκ τούτου, τα πλαίσια πολιτικής πρέπει να ανταποκρίνονται στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα σε κινητικότητα οργανώνονται και αντιλαμβάνονται πραγματικά τον εαυτό τους και αναζητούν εταιρικές σχέσεις σε τυπικά, μη τυπικά και άτυπα μαθησιακά πλαίσια.

Τι μας λέει η έρευνα;

Μελέτες όπως οι πρόσφατες εκθέσεις του ΟΟΣΑ σχετικά με τους μετανάστες μαθητές στο σχολείο (2015) και η πρόσληψη μεταναστών εργαζομένων (2016) υποστηρίζουν σθεναρά την πολυγλωσσία στο πλαίσιο της κοινωνικής ένταξης. Η ενθάρρυνση των ατόμων σε κινητικότητα να διατηρήσουν τις γλώσσες κληρονομιάς τους μέσω της συμμετοχής σε άτυπα δίκτυα, ταυτόχρονα με την ανάπτυξη νέων γλωσσικών δεξιοτήτων στην κοινωνία υποδοχής, μπορεί να βελτιώσει την ικανότητα μάθησης, την απασχολησιμότητα και την κατανόηση άλλων πολιτισμών.

Ωστόσο, η φύση των μη τυπικών και άτυπων δικτύων στα οποία έχουν πρόσβαση οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι ποικίλλει σημαντικά από το ένα κράτος μέλος στο άλλο (βλ. σχήμα και Cedefop, 2009), ή ακόμη και από τόπο σε τόπο και από κοινότητα σε κοινότητα εντός ενός συγκεκριμένου κράτους. Τα δίκτυα αυτά εξελίσσονται σε μεγάλο βαθμό σύμφωνα με τις τοπικές αντιλήψεις για τις ανάγκες και τις ευκαιρίες, και όχι στο πλαίσιο της εθνικής ή της ευρωπαϊκής πολιτικής.

Αυτό σημαίνει ότι οι διαθέσιμοι πόροι για την υποστήριξη και την ενθάρρυνση της γλωσσικής ένταξης είναι πολύ διαφορετικοί και ενσωματωμένοι

στους τοπικούς πολιτισμούς και παραδόσεις.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Η επιτόπια έρευνα για το σχέδιο MIME παρουσιάζει ορισμένους από τους τρόπους με τους οποίους τα μη τυπικά/άτυπα δίκτυα εκμάθησης γλωσσών μπορούν να συμπληρώσουν τις επίσημες εκπαιδευτικές διαδρομές.

Οι συνεντεύξεις με φοιτητές που συμμετέχουν στα « θερινά πανεπιστήμια » που διοργανώνει η AEGEE (Association of General States of Students of Europe) δείχνουν πώς ένα δίκτυο μη τυπικής μάθησης μπορεί να αποκτήσει μια ξεχωριστή κουλτούρα πολυγλωσσίας: στην περίπτωση αυτή, η θετική στάση έναντι της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας, η έμφαση στην αξία των άτυπων γλωσσικών επαφών και η συχνή χρήση της ατελούς αγγλικής γλώσσας για πρακτικούς σκοπούς. Αν και τα διαμήκη δεδομένα δεν είναι διαθέσιμα, πιστεύουμε ότι τα χαρακτηριστικά αυτά είναι αρκετά σταθερά και εύκολα διαβιβάζονται σε νέα μέλη του δικτύου.

Η μελέτη μας για τους μετανάστες από την πρώην Γιουγκοσλαβία στο Νότιο Τυρόλο απεικονίζει τα διάφορα είδη δικτύων μάθησης. Οι συμμετέχοντες αντιπροσώπευσαν την απόκτηση της ιταλικής και της γερμανικής ως εν γένει πραγματοποιούμενης σε διαφορετικούς τόπους και με διαφορετικούς τρόπους: Ιταλικά κυρίως σε άτυπα πλαίσια, γερμανικά μέσω γλωσσικών μαθημάτων. Τα συστήματα αυτά φαίνεται να συνδέονται με κοινές γνωμοδοτήσεις για τις γλώσσες και τους ομιλητές τους. Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την αίσθηση ότι τα ιταλικά είναι πιο προσβάσιμα από τα γερμανικά και φαινόταν να αισθάνονται πιο άνετα να μιλούν για τις γλώσσες που είχαν αποκτήσει κυρίως ή και σε άτυπα πλαίσια.

Ως εκ τούτου, όπως και στη μελέτη της AEGEE, φαίνεται να υπάρχουν συνεκτικές γλωσσικές πεποιθήσεις και στάσεις σε αυτά τα κοινωνικά δίκτυα, τα οποία, από ορισμένες απόψεις, δεν ήταν επαρκώς προσαρμοσμένα στις ευκαιρίες εκμάθησης γλωσσών που προσφέρονται.

Οι ομαδικές συζητήσεις στη Vaasa της Φινλανδίας με επαγγελματίες εκτός Σκανδιναβίας αποκάλυψαν επίσης ένα κοινό σύνολο στάσεων και πεποιθήσεων σχετικά με την εκμάθηση τοπικών γλωσσών. Όλοι οι

συμμετέχοντες θεώρησαν τη φινλανδική γλώσσα πολύ βαριά, δύσκολη και άχαρη, συνδεδεμένη με το στερεότυπο του παραδοσιακού και συντηρητικού φινλανδού πολίτη· από την άλλη πλευρά, τα σουηδικά θεωρήθηκαν πολύ πιο κοντά, ευκολότερα και πιο ικανοποιητική γλώσσα για να μάθουν, ενώ οι Σουηδοί πολίτες της Vaasa θεωρήθηκαν πιο όμορφοι, πιο επιτυχημένοι, πιο ελκυστικοί και πιο ανοιχτόμυαλοι. Οι συμπεριφορές αυτές συνδέονταν με την επιλογή της γλώσσας προς εκμάθηση σε τυπικά, μη τυπικά και άτυπα πλαίσια. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί, και αυτό επεκτείνεται και σε άλλες περιπτώσιολογικές μελέτες, μια γενική έλλειψη ενδιαφέροντος για τη βελτίωση των αγγλικών δεξιοτήτων πέραν εκείνων που επαρκούν για την καθημερινή επικοινωνία.

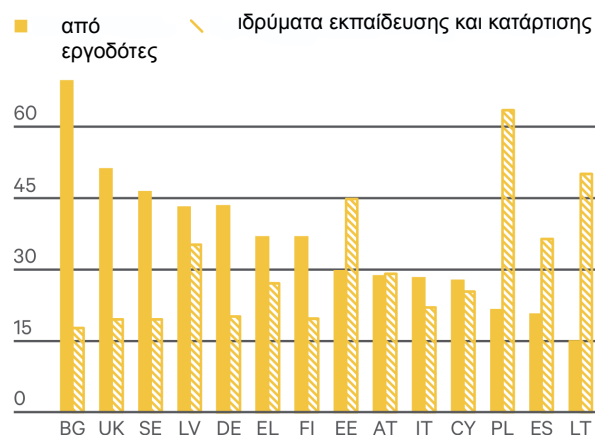
Επιπτώσεις της πολιτικής

Η υποστήριξη για την εκμάθηση γλωσσών ενηλίκων πραγματοποιείται συνήθως μέσω της παροχής μαθημάτων, ή άλλων ευκαιριών μάθησης, σε γλώσσες που επιλέγονται στο πλαίσιο διαδικασίας από την κορυφή προς τη βάση. Ωστόσο, τα στοιχεία δείχνουν ότι, ανεξάρτητα από το πού βρίσκονται αυτές οι ευκαιρίες (σχολεία, κρατικά κέντρα, βιβλιοθήκες, εργοδότες, ενώσεις πολιτών κ.λπ.), τα τοπικά κοινωνικά δίκτυα διαδραματίζουν καίριο ρόλο στον καθορισμό του τρόπου χρησιμοποίησής τους. Οι πόροι μπορούν να διατεθούν αποτελεσματικότερα και να έχουν μεγαλύτερο μακροπρόθεσμο αντίκτυπο στη γλωσσική ένταξη, εάν οι μετανάστες και άλλα άτομα που συμμετέχουν στην κινητικότητα συμμετέχουν άμεσα στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων. Αυτές μπορεί να είναι πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην αλλαγή της αντίληψης ορισμένων γλωσσών και πολιτισμών, τόσο εντός των κοινοτήτων μεταναστών όσο και σε κοινότητες υποδοχής. Τα μέτρα για την επικύρωση των γλωσσικών δεξιοτήτων που αποκτώνται μέσω της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης μπορούν

να αποτελέσουν σημαντικό τρόπο για την αύξηση των κινήτρων και τη βελτίωση της αντίληψης της συνάφειας και της ανταμοιβής αυτών των προσπαθειών.

ΤΟΜΕΙΣ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗ ΜΗ ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

(πηγή: Cedefop, 2009)

Αναφορές και εμπάθυνση

Cedefop: Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (2009). Ποιος προσφέρει πραγματικά ευκαιρίες για μη τυπική μάθηση; goo.gl/2Mrzmc

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2012). Σύσταση του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2012, για την επικύρωση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης. goo.gl/3kFPW4

ΟΟΣΑ (2015). [Μετανάστες μαθητές στο σχολείο: Διευκόλυνση του ταξιδιού προς την ένταξη](#). Εκδόσεις ΟΟΣΑ.

ΟΟΣΑ (2016). [Πρόσληψη μεταναστών εργαζομένων: Ευρώπη 2016](#). Εκδόσεις ΟΟΣΑ.

43 Πώς μπορεί να προωθηθεί η κινητικότητα και η ένταξη μέσω της πολυγλωσσίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση; (ES)?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (ES), οι γλώσσες χρησιμοποιούνται γενικά σε ξεχωριστές καταστάσεις και με αυτό που θα μπορούσε να ονομαστεί διαχωρισμός. Αυτό μπορεί να παρατηρηθεί στη διδασκαλία και τη μάθηση, την έρευνα και τη διακυβέρνηση, ακόμη και σε δίγλωσσα ή τρίγλωσσα πανεπιστήμια. Ο διαχωρισμός μεταξύ γλωσσών υπονομεύει την κινητικότητα και την ένταξη. Ωστόσο, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ITE) μπορούν να αναπτύξουν καινοτόμες πολιτικές για την προώθηση της κινητικότητας και τη διασφάλιση της ένταξης ταυτόχρονα. Η γενική ιδέα είναι να ενθαρρυνθούν οι φοιτητές, οι ερευνητές και το διοικητικό προσωπικό να διαχειρίζονται καλύτερα, να αναπτύσσουν και να χρησιμοποιούν τις διάφορες γλώσσες στο ρεπερτόριό τους.

Τι μας λέει η έρευνα;

Ορισμένες πρόσφατες θεωρίες υποθέτουν ότι οι δεξιότητες σε διάφορες γλώσσες δεν είναι ξεχωριστά συστήματα, αλλά μάλλον ένα ενιαίο ολοκληρωμένο σύστημα, γνωστό και ως πολυγλωσσική ικανότητα. Τα άτομα πρέπει να διαχειρίζονται τη γνώση διαφορετικών γλωσσών σύμφωνα με το πλαίσιο επικοινωνίας (π.χ. αναστέλλοντας ορισμένες γλώσσες και χρησιμοποιώντας εκείνες που είναι απαραίτητες σε μια δεδομένη κατάσταση). Αυτό έχει εννοιοποιηθεί στο σχέδιο MAGICC ως " ένας επικοινωνιακός και διαδραστικός κατάλογος ενός ατόμου, ο οποίος αποτελείται από διάφορες γλώσσες και ποικιλίες γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης της πρώτης γλώσσας ή των πρώτων γλωσσών σε διαφορετικά επίπεδα ικανοτήτων, και διαφόρων τύπων ικανοτήτων, οι οποίες είναι αλληλεξαρτώμενες. Ο κατάλογος στο σύνολό του αντιπροσωπεύει έναν πόρο για να ενεργεί σε διάφορες καταστάσεις χρήσης. Εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου και της δια βίου εμπειρίας και περιλαμβάνει διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση και ικανότητα προσαρμογής και συμμετοχής στα πολυπολιτισμικά πλαίσια του πανεπιστημιακού και εργασιακού βίου" (MAGICC Conceptual Framework 2013: 5).

Λαμβάνοντας υπόψη ότι «η έλλειψη γλωσσικών δεξιοτήτων αποτελεί ένα από τα κύρια εμπόδια για τη συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και νεολαίας» (Οδηγός Erasmus+ 2017: 9)¹ Μπορεί εύκολα να συναχθεί ότι η ικανότητα χρήσης

ολόκληρου του γλωσσικού ρεπερτορίου και ανάπτυξης της πολυγλωσσικής ικανότητας αποτελεί προστιθέμενη αξία για τους σπουδαστές, τους ερευνητές και το προσωπικό. Μπορεί να τους βοηθήσει να αποκτήσουν μεγαλύτερα κίνητρα και να συμμετάσχουν ευκολότερα σε προγράμματα κινητικότητας. Επιπλέον, αποκτούν χρήσιμες επαγγελματικές δεξιότητες. Η ανάπτυξη πολύγλωσσων δεξιοτήτων από τους φορείς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να στηρίξει και να βελτιώσει τα προσωπικά, ακαδημαϊκά και επαγγελματικά επιτεύγματά τους, βελτιώνοντας έτσι τη δυνητική κινητικότητά τους. Ταυτόχρονα, η ευρεία χρήση γλωσσικών ρεπερτορίων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να διευκολύνει τη γλωσσική ένταξη. Η ικανότητα χρήσης των διαφόρων γλωσσικών καταλόγων φοιτητών, ερευνητών και προσωπικού καθιστά το γλωσσικό περιβάλλον της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανοικτό στην υποδοχή και την αποδοχή της γλωσσικής πολυμορφίας. Υπό την έννοια αυτή, η χρήση και η ανάπτυξη πολυγλωσσικών δεξιοτήτων αποτελεί κατάλληλη απάντηση στον συμβιβασμό μεταξύ κινητικότητας και ένταξης, συμβάλλοντας στην επίλυση των εντάσεων μεταξύ τους.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι πολύγλωσσες δεξιότητες μπορούν να ενθαρρυνθούν με διάφορους τρόπους. Οι μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του σχεδίου MAGICC² παρέχουν συναφή και πρακτικά εργαλεία που παρέχουν ένα διεθνές σύνολο κατηγοριών για την περιγραφή και την αξιολόγηση των πολυγλωσσικών και πολυπολιτισμικών δεξιοτήτων.

Μια περιπτωσιολογική μελέτη σε μια αίθουσα διδασκαλίας στο Πανεπιστήμιο του Algarve της Πορτογαλίας παρέχει ένα παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο μπορούν να προωθηθούν οι πολυγλωσσικές ικανότητες και του τρόπου με τον οποίο μπορεί να συμβάλει στην επίλυση του συμβιβασμού μεταξύ κινητικότητας και ένταξης.

Η μελέτη επικεντρώνεται στις *Πολιτικές Γλώσσας και Επικοινωνίας*, ένα μάθημα επιπέδου BA. Οι συμμετέχοντες σε αυτό το μάθημα είναι τοπικοί

2 MAGICC — Διαμόρφωση των πολυγλωσσικών και πολυπολιτισμικών ακαδημαϊκών ικανοτήτων επικοινωνίας www.magicc.eu

1 Οδηγός του προγράμματος Erasmus+. Έκδοση 3 (2017).

φοιτητές και φοιτητές Erasmus από ένα ευρύ φάσμα γλωσσικών υποβάθρου. Ο εκπαιδευτής επιτρέπει στους συμμετέχοντες να μιλούν τη γλώσσα που προτιμούν (υπό την προϋπόθεση ότι την κατανοούν ή μπορούν να μεταφράζονται σε διαφορετικές γλώσσες, ώστε όλοι να μπορούν να την κατανοήσουν). Το υλικό του μαθήματος περιλαμβάνει επιστημονικά κείμενα στα αγγλικά που διαβάζονται, αναλύονται και συζητούνται σε διάφορες γλώσσες. Διάφορα στοιχεία των ατομικών καταλόγων φοιτητών εμπλέκονται, και ένα περιβάλλον από κοινού μάθησης προκύπτει από το συλλογικό ρεπερτόριο της τάξης. Ως αποτέλεσμα, σε αυτό το μάθημα χρησιμοποιούνται πολλές γλώσσες, συμπεριλαμβανομένων των πορτογαλικών, των αγγλικών, των γαλλικών, των ιταλικών και των ισπανικών.

Επιπλέον, οι μαθητές χρειάστηκε να προβούν σε τελική παρουσίαση χρησιμοποιώντας τρεις γλώσσες που επέλεξαν: μια γλώσσα για την παρουσίαση PowerPoint, μια γλώσσα για την προφορική παρουσίαση και μια γλώσσα για να απαντήσει σε ερωτήσεις του εκπαιδευτή και των μαθητών. Αυτό το είδος εργασίας είναι μια δημιουργική αλλά και δομημένη μέθοδος ανάπτυξης πολύγλωσσων δεξιοτήτων.

Το τελευταίο έργο και η χρήση πολλών γλωσσικών καταλόγων μαθητών κατά τη διάρκεια του μαθήματος, που συνδέονται επίσης με τη χρήση αγγλικών κειμένων, οδήγησαν σε μια σειρά μεταλλιγιστικών αντιλήψεων σχετικά με το περιεχόμενο και τα συναφή γλωσσικά ζητήματα.

Επέτρεψε μεγαλύτερη ισότητα στην τάξη και μεγαλύτερη συμμετοχή όλων των συμμετεχόντων, τόσο τοπικών όσο και ξένων.

Πολιτικές επιπτώσεις

Δεδομένου του πολυγλωσσικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η τριτοβάθμια εκπαίδευση, υπάρχουν διάφοροι λόγοι για την προώθηση των πολυγλωσσικών ικανοτήτων. Ενισχύει την κινητικότητα και διευκολύνει την είσοδο σε έναν πολύγλωσσο επαγγελματικό κόσμο ταυτόχρονα, συμβάλλει στην αύξηση της ευαισθητοποίησης και της αποδοχής της υφιστάμενης γλωσσικής πολυμορφίας.

Οι πολιτικές για την προώθηση των πολυγλωσσικών ικανοτήτων μπορούν να εφαρμοστούν από μεμονωμένους εκπαιδευτές (όπως στην περιπτωσιολογική μελέτη που αναφέρεται ανωτέρω). Μπορεί επίσης να προωθηθεί σε θεσμικό επίπεδο, για παράδειγμα μέσω πολύγλωσσων και πολυπολιτισμικών μαθημάτων που είναι ανοικτά σε ολόκληρη την πανεπιστημιακή κοινότητα. Ένα ριαράδειγμα ριανουσιάζονται αριό μαθήματα ερικοινωνίας σε ριολυγλωσσικά ριεριβάλλοντα στο ριανερπιστήμιο της Βασιλείας (Ελβετία) (Gekeler et al. 2013), και στο *Interaction Multilingual. Χρησιμοποιήστε τις γλώσσες σας* στο Πανεπιστήμιο Jyväskylä της Φινλανδίας (Kyrrö et al. 2015).

Γλώσσες που χρησιμοποιούνται στην τάξη κατά τη διάρκεια του μαθήματος		
	Γλώσσες που χρησιμοποιούνται για να γράψουν (λευκός πίνακας ή παρουσίαση διαφανειών)	Γλώσσες που χρησιμοποιούνται προφορικά
Δάσκαλος	Αγγλικά, γαλλικά, πορτογαλικά	Αγγλικά, γαλλικά, πορτογαλικά
Φοιτητές	Αγγλικά, γαλλικά, πορτογαλικά	Αγγλικά, γαλλικά, ιταλικά, πορτογαλικά, ισπανικά

Αναφορές και εμπάθυση

Gekeler, P., Manger S., Meyer, S., & uRank, D. (2013). Πολυγλωσσία, πολυγλωσσία και διεθνοποίηση στον Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης: Προκλήσεις και προοπτικές σε ελβετικό πανεπιστήμιο. *Εκμάθηση γλωσσών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*, 2, 405-425.

Kyrrö, A., T. Natri, M. Pietarinen, & P. Saaristo. (2015). Χρησιμοποιήστε τις γλώσσες σας! Από μονογλωσσική έως πολύγλωσση αλληλεπίδραση σε μια γλωσσική τάξη. Jalkanen, E. Jokinen, & P. Taalas (Eds.), *Φωνές παιδαγωγικής ανάπτυξης — Επέκταση, ενίσχυση και διερεύνηση της εκμάθησης γλωσσών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης* (σ. 319-335). Δουβλίνο: Research-publishing.net

44 Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τους μαθητές να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής τους

Cyril Brosch, Sabine Fiedler, Πανεπιστήμιο Λειψίας

Τα προγράμματα ανταλλαγής προσφέρουν στους μαθητές την ευκαιρία να μείνουν στο εξωτερικό για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πρόκειται συχνά για την πρώτη ευκαιρία στη ζωή τους και μπορεί να είναι ιδιαίτερα έντονη στην Ευρώπη, όπου η γλωσσική επάρκεια αποτελεί βασικό παράγοντα για την κινητικότητα και την ένταξη. Ωστόσο, όταν οι σπουδαστές δεν γνωρίζουν εκ των προτέρων τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, οι ανταλλαγές αυτές είναι πολύ σύντομες για να εξασφαλίσουν επαρκή εκμάθηση γλωσσών. Ενώ η χρήση της αγγλικής γλώσσας μετριάξει τα περισσότερα ζητήματα κινητικότητας, μπορεί να παρεμποδίσει την ένταξη στο πανεπιστήμιο και στην καθημερινή ζωή, εκτός εάν οι μεμονωμένοι σπουδαστές επιμένουν ιδιαίτερα στην εκμάθηση της τοπικής γλώσσας.

Τι μας λέει η έρευνα;

Μια μελέτη της ομάδας MIME της Λειψίας διερεύνησε τη χρήση της γλώσσας από περίπου 500 φοιτητές ανταλλαγής, συμμετέχοντας σε ανταλλαγές από και προς τη Γερμανία (Brosch 2017). Προτείνει ότι οι χώρες με δημοφιλείς γλώσσες, ιδίως η αγγλική και η γαλλική, σημείωσαν μεγάλη επιτυχία όσον αφορά τη βελτίωση των γλωσσικών δεξιοτήτων και την προώθηση της ένταξης των προσκεκλημένων φοιτητών, ενώ τα αποτελέσματα για άλλες χώρες, ιδίως για εκείνες με λιγότερο αναγνωρισμένες γλώσσες, ποικίλουν σημαντικά.

Η έρευνά μας δείχνει ότι η πλειονότητα των σπουδαστών ανταλλαγής ενδιαφέρονται να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, αλλά έχουν λίγες ευκαιρίες να το πράξουν στην περίπτωση των «μικρών» γλωσσών. Αυτό δείχνει ότι σχέδια όπως το Erasmus+ δεν έχουν ακόμη αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητές τους για την υποστήριξη της πολυγλωσσίας. Η ανταλλαγή φοιτητών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περνούν το Erasmus+ διαμένουν σε γλωσσικά μικρότερες χώρες, όπου η γλώσσα διδασκαλίας είναι γενικά η αγγλική, ενδιαφέρονται να μάθουν την τοπική γλώσσα (βλ. σχήμα αντίθετο).

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Στην πράξη, οι μαθητές συχνά αντιμετωπίζουν εμπόδια. Λόγω της έλλειψης μαθημάτων γλωσσών, δεν μπορούν να αρχίσουν να μαθαίνουν τη γλώσσα υποδοχής πριν

από την ανταλλαγή και, κατά τη διάρκεια της παραμονής τους, σπάνια παρέχονται επαρκή μαθήματα. Η κοινή διαμονή, τα συνέδρια και οι ψυχαγωγικές δραστηριότητες επιτρέπουν στους μαθητές να περνούν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου τους με άλλους φοιτητές ανταλλαγής.

Οι περισσότερες από τις πληροφορίες που λαμβάνουν πριν ή κατά τη διάρκεια της διαμονής τους είναι μόνο στα αγγλικά.

Οι συμμετέχοντες στη μελέτη μας συχνά διαμαρτυρήθηκαν για την έλλειψη επαφής με τους τοπικούς φοιτητές και τον τοπικό πληθυσμό λόγω του γλωσσικού φραγμού, καθώς και για τον ανεπαρκή βαθμό οργάνωσης των προγραμμάτων ανταλλαγών:

Τοίχα φανταστεί διαφορετικά, σε ποιο βαθμό θα μάθαινα τα Ουγγρικά στο τέλος της παραμονής μου. Πραγματικά σκόπευα — αναρωτιόμουν αν έπρεπε να πάρω μια πιο εντατική πορεία, αλλά στην πραγματικότητα δεν υπήρχε, και θα μπορούσα να κάνω μόνο το βασικό μάθημα [...] Ήταν πολύ κακό.

Υπάρχει ένα κομμάτι προ-ταξίδι. Υπάρχει κατάλογος μαθημάτων Erasmus και κατάλογος πανεπιστημιακών μαθημάτων. Και αυτό είναι αρκετά περιορισμένο, αυτό που μπορείς και δεν μπορείς να επιλέξεις. [...] Το βρίσκω ανόητο, ειδικά στο γενικό πλαίσιο, επειδή ζω σε ένα φοιτητικό κατάλυμα εδώ, και το κάνουν ακριβώς με τον ίδιο τρόπο εδώ." [δηλαδή καλωσορίζουν τους φοιτητές Erasmus+ ξεχωριστά από τους τοπικούς φοιτητές]

Ως αποτέλεσμα, ορισμένοι μαθητές εντάχθηκαν τελικά μόνο σε ένα μικρό κύκλο άλλων φοιτητών ανταλλαγής καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής τους, έχοντας αποκτήσει μόνο μια ελάχιστη γνώση της τοπικής γλώσσας. Αυτό τους εμπόδισε να αξιοποιήσουν στο έπακρο τη διαμονή τους.

Πολιτικές επιπτώσεις

Συνιστάται να παρέχονται στους μαθητές περισσότερες ευκαιρίες όχι μόνο για να σπουδάσουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, αλλά και, πάνω απ' όλα, να χρησιμοποιούν τη γλώσσα. Ως εκ τούτου, δεν είναι σκόπιμο να οργανωθούν οι σπουδές των εισερχόμενων φοιτητών κατά τρόπο που να τους επιτρέπει να βασίζονται αποκλειστικά στην αγγλική γλώσσα καθ' όλη τη διάρκεια της ανταλλαγής. Ενώ οι μαθητές δεν πρέπει ποτέ να αναγκάζονται να μάθουν μια συγκεκριμένη γλώσσα, θα πρέπει να υπάρχει ένα

μετρήσιμο πλεονέκτημα της ομιλίας της τοπικής γλώσσας.

Ορισμένες ειδικές κατευθυντήριες γραμμές είναι οι ακόλουθες.

1. Τα πανεπιστήμια ανταλλαγής φοιτητών της χώρας προέλευσης θα πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να προσφέρουν περισσότερα κίνητρα και ευκαιρίες στους μαθητές τους να μάθουν τις αποκαλούμενες «μικρές» γλώσσες, παρέχοντας μαθήματα στις τοπικές γλώσσες των πανεπιστημίων-εταίρων τους και προσφέροντας πιστωμένα μαθήματα γλωσσών πριν και κατά τη διάρκεια της ανταλλαγής.

2. Οι συντονιστές του Erasmus+ θα πρέπει να καταστήσουν την εκμάθηση τοπικών γλωσσών κορυφαία προτεραιότητα για τη διαμονή ενός φοιτητή. Παραδείγματα ορθών πρακτικών, όπως οι εφημερίδες γλωσσικής ευαισθητοποίησης και η εκμάθηση Tandem, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ευρύτερα.

3. Οι διαδικτυακές δοκιμασίες και τα μαθήματα του Erasmus+ θα πρέπει να περιλαμβάνουν τις γλώσσες όλων των συμμετεχουσών χωρών, προκειμένου να δοθεί στους σπουδαστές η ευκαιρία να αρχίσουν να μαθαίνουν την τοπική γλώσσα πριν από την ανταλλαγή.

4. Τα πανεπιστήμια υποδοχής θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να αποφύγουν τον διαχωρισμό των σπουδαστών με αντάλλαγμα τον τοπικό πληθυσμό. Οι διοικητικοί φορείς των πανεπιστημίων δεν θα πρέπει να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στα αγγλικά ως μία μόνο γλώσσα ή εξ ορισμού, αλλά και σε τοπικές γλώσσες, προκειμένου να ενθαρρύνουν τους σπουδαστές του Erasmus να τις χρησιμοποιήσουν.

Τα πανεπιστήμια υποδοχής θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να αποφευχθεί ο διαχωρισμός των σπουδαστών ανταλλαγής από τον τοπικό πληθυσμό. Οι διοικητικοί φορείς των πανεπιστημίων δεν θα πρέπει να

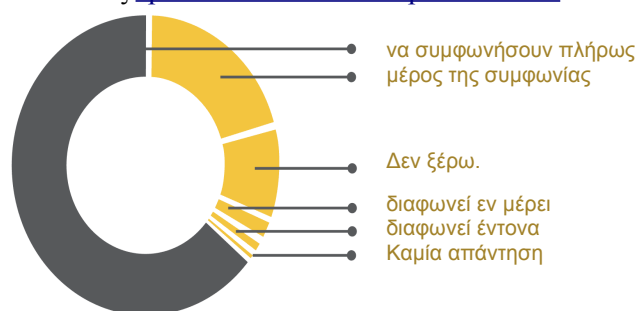
προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στα αγγλικά ως μία μόνο γλώσσα ή εξ ορισμού, αλλά και σε τοπικές γλώσσες, προκειμένου να ενθαρρύνουν τους σπουδαστές του Erasmus να τις χρησιμοποιήσουν.

Αναφορές και εμπάθυση

Brosch, C. (2017). *Inwiefern fördert das Erasmus+ Programm Mehrsprachigkeit*; (Συζήτηση στο συνέδριο «Γλωσσικές δεξιότητες για την οικονομική και κοινωνική ένταξη», Βερολίνο, 12 Οκτωβρίου 2017).

Χάρισον, Ν. (2015). Πρακτική, προβλήματα και εξουσία στη "διεθνοποίηση στο σπίτι: κριτικοί προβληματισμοί σχετικά με πρόσφατα ερευνητικά στοιχεία. *Διδασκαλία στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*, 20, 412-430.

Mitchell, R., McManus, K. & Tracy-Ventura, N. (Eds.) (2015). *Κοινωνική αλληλεπίδραση, ταυτότητα και εκμάθηση γλωσσών κατά τη διάρκεια της διαμονής στο εξωτερικό*. Ευρωπαϊκή Ένωση Δεύτερης Γλώσσας eprints.soton.ac.uk/id/eprint/381255

Η ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΓΛΩΣΣΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΚΙΝΗΤΡΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΝΗ ΜΟΥ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.

45 Πώς μπορούν τα εκπαιδευτικά συστήματα να ανταποκριθούν στη δυναμική των γλωσσικά πολύπλοκων περιφερειών;

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Το γλωσσικό τοπίο της Ευρώπης παρουσιάζει έναν εκπληκτικό βαθμό διαφοροποίησης λόγω ιστορικών, πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών — όχι μόνο από κράτος σε κράτος, αλλά και εντός των κρατών. Αυτό καθιστά δυσκολότερο τον σχεδιασμό των πολιτικών ένταξης, καθώς είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο οι πολιτικές και πολιτιστικές παραδόσεις του κράτους συνολικά, αλλά και οι τοπικές και περιφερειακές διαφορές, καθώς και οι τρέχουσες εξελίξεις λόγω των διαφοροποιημένων προτύπων μετανάστευσης και μετανάστευσης.

Τι μας λέει η έρευνα;

Τρεις τύποι διαφορών έχουν μεγάλο δυνητικό αντίκτυπο. Το πρώτο είναι το εύρος των γλωσσικών παραλλαγών. Όταν οι περισσότεροι άνθρωποι μιλούν μια γλώσσα της ίδιας γλωσσικής οικογένειας, αυτό προωθεί τη δυνατότητα αλληλοκατανόησης (π.χ. στη Σκανδιναβία ή στον χώρο της δυτικής σλαβικής γλώσσας). Αυτό γενικά μειώνει το συνολικό κόστος της πολυγλωσσίας. Δεύτερον, μια υφιστάμενη κρατική ή περιφερειακή παράδοση της πολυγλωσσίας είναι σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει τη στάση των κριτικών προς την ανάμιξη των κωδικών και την απόκτηση των γλωσσών της περιοχής (Iannàccaro 2010), καθώς και τις σχέσεις των μετακινούμενων ατόμων με τα πρωτότυπα και πρόσφατα αποκτηθέντα ρεπερτόρια τους. Τρίτον, η διαφορετική δημογραφική σύνθεση των αστικών και αγροτικών περιβαλλόντων (συμπεριλαμβανομένων λεπτομερών τοπικών προτύπων εγκατάστασης, π.χ. συγκέντρωση μεταναστών σε ορισμένες γειτονίες) διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη γλωσσική ένταξη. Αυτοί οι τρεις παράγοντες είναι σαφώς ορατοί στην έρευνα MIME.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Σε μια περιπτωσιολογική μελέτη στην Ανδόρα, διαπιστώσαμε ότι οι πορτογάλοι διακινούμενοι εργαζόμενοι εξαρτώνται κυρίως από τη μητρική τους γλώσσα και τις διανοούμενες στρατηγικές τους όταν έρχονται σε επαφή με την ισπανική, την καταλανική και τη γαλλική γλώσσα. Ωστόσο, η επικρατούσα κοινωνική στάση απέναντι σε αυτές τις διαφορετικές γλώσσες ποικίλλει σημαντικά, επηρεασμένη από την πολιτική και κοινωνική κατάσταση. Η καταλανική, ως η μόνη επίσημη γλώσσα, συνδέεται με την ανοδική

κινητικότητα. Η γαλλική θεωρείται γλώσσα εκπαίδευσης η οποία, όπως η καταλανική, είναι μητρική της Ανδόρας. Τα ισπανικά θεωρούνται «αδιάκριτη» γλώσσα που πρέπει να γίνεται ανεκτή σε ανεπίσημα πλαίσια. Τα πορτογαλικά θεωρούνται αλλοδαπά και συνδέονται με την έλλειψη κοινωνικής κινητικότητας. Οι στάσεις αυτές εμποδίζουν την επιτυχία και τη διάδοση διανοούμενων στρατηγικών, ιδίως μεταξύ της Πορτογαλίας, της Ισπανίας και της Καταλανικής. Ταυτόχρονα, η επίσημη γλωσσική πολιτική της Ανδόρας προσφέρει περιορισμένο χώρο για την αναγνώριση της γλωσσικής πολυμορφίας. Ως εκ τούτου, μολονότι αντιπροσωπεύουν έως και το 16 % του πληθυσμού, οι πορτογάλοι μετακινούμενοι εργαζόμενοι και οι οικογένειές τους εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους για την αντίληψη περί ανισότητας μεταχείρισης.

Σε μια άλλη περιπτωσιολογική μελέτη, συλλέξαμε γλωσσικές βιογραφίες μεταναστών από την πρώην Γιουγκοσλαβία που ζουν επί του παρόντος στην επίσημα δίγλωσση ιταλική επαρχία Bolzano/Bozen (Νότιο Τιρόλο). Σε αυτή την περίπτωση, η μετανάστευση πραγματοποιήθηκε πέρα από τα σύνορα μεταξύ των διαφόρων γλωσσικών οικογενειών (οι παραδοσιακές γλώσσες του Νοτίου Τιρόλου περιλαμβάνουν το Λαντίν, τα Υψηλά Γερμανικά, τα Γερμανικά και τα Ιταλικά, ενώ οι μετανάστες από την πρώην Γιουγκοσλαβία μιλούν Σερβικά/Βοσνιακά, Αλβανικά και Ρουμανικά).

Τα γλωσσικά πρότυπα που συνδέονται με την ένταξη ποικίλλουν ανάλογα με τα γλωσσικά μητρώα που φέρουν οι μετανάστες μαζί τους (μονογλωσσικό, δίγλωσσο ανήλικο κ.λπ.) και τη στοχευόμενη κοινότητα υποδοχής. Στο Νότιο Τιρόλο, η γερμανική κοινότητα, λόγω της αυτοχθόνων πολυγλωσσίας και της στάσης της που ευνοεί περισσότερο τις γλωσσικές διαφορές, είναι πιο ευέλικτη από την ιταλική, αποδεχόμενη υποβαθμισμένα έντυπα και ατελή στάδια εκμάθησης γλωσσών. Ωστόσο, για την πλήρη ένταξη, απαιτούνται γερμανικές και γερμανικές διαλέκτους. Για όσους είναι περισσότερο προσανατολισμένοι προς τον ιταλικό όμιλο, η απόκτηση της τυπικής ιταλικής μπορεί να αρκεί.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι εκπαιδευτικές πολιτικές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις παραδόσεις και τη στάση ορισμένων περιφερειών,

διαφορετικά μπορεί να υπάρχει χάσμα μεταξύ του τι προσφέρεται και του τι αναζητούν οι άνθρωποι. Ταυτόχρονα, όλες οι γλωσσικές ταυτότητες και ρεπερτόριο πρέπει να αναγνωρίζονται ως μέρος της πολυμορφίας της κοινωνίας. Οι πολύγλωσσες περιφέρειες, που συχνά βρίσκονται στα σύνορα μεταξύ κρατών, προσφέρουν συνθήκες που μπορούν να προετοιμάσουν το έδαφος για την καλύτερη κατανόηση της δυναμικής των σύνθετων ρεπερτορίων. Αυτό συνεπάγεται την υιοθέτηση εκπαιδευτικών πολιτικών που:

► ενσωματώνει τη διδασκαλία της περιφερειακής γλώσσας, της ιστορίας και της Landeskunde (στην ουσία, τον « πολιτισμό»), που περιλαμβάνει γειτονικές διασυνοριακές περιοχές, τόσο για μαθητές σχολικής ηλικίας όσο και για ενήλικες·

► θεωρεί την πολυγλωσσία ως κανονική κατάσταση τόσο για τους αυτόχθονες κατοίκους όσο και για τους μετακινούμενους πληθυσμούς, χρησιμοποιώντας το καθένα για να βοηθήσει στην κατανόηση του άλλου·

► τονίζουν τα πολιτιστικά και εκπαιδευτικά οφέλη της επαφής μεταξύ των γλωσσικών κοινοτήτων και το ρόλο των μειονοτικών κοινοτήτων ως γεφυρών μεταξύ διαφορετικών πολιτιστικών και γλωσσικών παραδόσεων.

Οι συστάσεις αυτές αποτελούν έκκληση για *διαπολιτισμική αγωγή του πολίτη* (Byram et al., 2016), η οποία περιλαμβάνει την προσοχή στις περιφερειακές και τοπικές διαφορές ως αναπόσπαστο στοιχείο των πολιτικών γλωσσικής ένταξης.

Αναφορές και εμπάθυση

Byram, M., Golubeva, I., Hui, H., & Wagner, M. (Eds.) (2016). *Από τις Αρχές στην Πρακτική στην Εκπαίδευση για τη Διαπολιτισμική Ιθαγένεια*. Clevedon: Πολύγλωσσα θέματα.

Iannàccaro, G. (2010). *Ling di minoranza e scuola. A dieci anni dalla legge 482/99. He plurilinguismo scolastico nelle comunità di minoranza della Repubblica Italiana*. Quaderni della Direzione Generale per gli Ordinamenti Scolastici e per l'Autonomia Scolastica 1. Ρομά: Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca.

Mar-Molinero, C. & Stevenson, P. (Eds.) (2006). *Γλωσσικές Ιδεολογίες, Πολιτικές και Πρακτικές: Γλώσσα και το μέλλον της Ευρώπης*. Λονδίνο: Ο Παλγκρέιβ Μακμίλαν.

Αυτοκόλλητα που ενθαρρύνουν τη χρήση της καταλανικής σε κατάστημα στην Ανδόρρα la Vella.

46 Ποιες είναι οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών που χρειάζονται περισσότερο για την αντιμετώπιση των γλωσσικών διαφορών στα σχολεία χωρίς αποκλεισμούς;

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην εφαρμογή των πολιτικών γλωσσικής εκπαίδευσης. Ο ρόλος αυτός είναι πιο ενεργός και πολύπλοκος από ό,τι συχνά θεωρείται, γεγονός που απαιτεί ένα ποικίλο σύνολο ικανοτήτων που έχουν διερευνηθεί εκτενώς στην έρευνα κατάρτισης των εκπαιδευτικών για την ένταξη (δηλ. προετοιμασία των εκπαιδευτικών για εργασία σε σχολεία χωρίς αποκλεισμούς, όπου τα οφέλη κατανέμονται ισότιμα μεταξύ όλων των μαθητών, ανεξάρτητα από ατομικές ή συλλογικές διαφορές). Αντλήσαμε έμπνευση από την έρευνα αυτή για να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τον ρόλο των εκπαιδευτικών όσον αφορά τη συνεκτίμηση της γλωσσικής πολυμορφίας στα σχολεία αυτά, όπου οι αντικρουόμενες απαιτήσεις για κινητικότητα και ένταξη μπορούν να συμβιβαστούν.

Τι μας λέει η έρευνα;

Μελέτες και συνέδρια που χρηματοδοτούνται από δύο μεγάλους διεθνείς οργανισμούς έχουν καθορίσει σαφώς την κλίμακα της πρόκλησης, η οποία απαιτεί αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί εργάζονται σε ατομικό, ταξικό, σχολικό και κοινωνικό επίπεδο. Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) συνόψισε την πορεία των εργασιών σε δύο βασικές εκθέσεις, τους δασκάλους (2005) και τους εκπαιδευτικούς για την πολυμορφία (2010). Πιο πρόσφατα, η Εκπαιδευτική, Επιστημονική και Πολιτιστική Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) δημοσίευσε μια σειρά από «Οδηγούς υποστήριξης» σχετικά με την εκπαίδευση εκπαιδευτικών χωρίς αποκλεισμούς (Kaplan και Lewis, 2013).

Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, το μεγαλύτερο σχέδιο με γνώμονα τις πολιτικές συντονίστηκε από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ανάπτυξη της Εκπαίδευσης Ειδικών Αναγκών (EADSNE), με τη συμμετοχή ομάδων εμπειρογνομόνων φορέων χάραξης πολιτικής, εκπαιδευτών γενικών και εξειδικευμένων εκπαιδευτικών από 25 χώρες. Ένα από τα αποτελέσματα αυτής της εργασίας ήταν το «Evidence-Based Profile of Inclusive Teachers» (Evidence-Based Profile of Inclusive Teachers — Evidence-Based Profile

of Inclusive Teachers)(EADSNE, 2012), το οποίο προσδιόρισε τις ικανότητες που χρειάζονται οι εκπαιδευτικοί για να εργαστούν αποτελεσματικά σε διάφορες αίθουσες διδασκαλίας.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Δείτε τον πίνακα στην επόμενη σελίδα.

Πολιτικές επιπτώσεις

Τα προγράμματα κατάρτισης των εκπαιδευτικών σε όλα τα κράτη μέλη θα πρέπει να κληθούν να πληρούν αυστηρότερες απαιτήσεις όσον αφορά την ανάπτυξη των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών να εργάζονται με γλωσσικές διαφορές στα σχολεία χωρίς αποκλεισμούς. Οι ικανότητες αυτές περιλαμβάνουν μια σειρά αλληλένδετων συμπεριφορών και πεποιθήσεων, γνώσεων και κατανόησης, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που συμπληρώνουν εκείνες που προσδιορίζονται από το σύνολο της εκπαιδευτικής έρευνας χωρίς αποκλεισμούς των εκπαιδευτικών.

Αναφορές και εμπάθунση

EADSNE (2012). Εκπαίδευση εκπαιδευτικών για την ένταξη: Προφίλ του Inclusive Teacher. Πλήρες κείμενο european-agency.org/sites/default/files/Profile-of-Inclusive-Teachers.pdf

ΟΟΣΑ (2005). Ο κρίσιμος ρόλος των εκπαιδευτικών <https://www.oecd.org/fr/education/scolaire/34990974.pdf>

ΟΟΣΑ (2010). Εκπαίδευση των δασκάλων για την πολυμορφία. Περίληψη <https://www.oecd.org/fr/education/cei/44837540.pdf>

Kaplan, I. & Lewis, I. (2013). Προώθηση της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών χωρίς αποκλεισμούς: Οδηγός υπεράσπισης. UNESCO. Σύνδεσμοι προς την πλήρη σειρά goo.gl/8ywS7v

Δεξιότητες που απαιτούνται από τους εκπαιδευτικούς για την αντιμετώπιση των γλωσσικών διαφορών στα σχολεία χωρίς αποκλεισμούς.

	Στάσεις και πεποιθήσεις	Γνώση και κατανόηση	Δεξιότητες και ικανότητες
Ενίσχυση της πολυμορφίας των εκπαιδευομένων			
Γλωσσικά Σχέδια στην Περιεκτική Εκπαίδευση	Η εκμάθηση γλωσσών και η χρήση των γλωσσών στη διδασκαλία πρέπει να έχουν νόημα για όλους τους μαθητές	Η εκμάθηση και η χρήση περισσότερων από μια ποικιλία γλωσσών είναι μια προσέγγιση για όλους τους εκπαιδευόμενους, όχι μόνο για ορισμένους που θεωρούνται διαφορετικοί	Η κριτική εξέταση των πεποιθήσεων και των στάσεων απέναντι στις διαφορετικές γλωσσικές ποικιλίες αποτελεί τη βάση για τον αμοιβαίο σεβασμό.
Η προοπτική του δασκάλου σχετικά με τη γλωσσική διαφορά των εκπαιδευομένων	Οι πολυγλωσσικοί μαθητές προσθέτουν αξία στα σχολεία, τις τοπικές κοινότητες και την κοινωνία	Οι μαθητές αποτελούν πηγή μάθησης της γλωσσικής πολυμορφίας για τους ίδιους και τους συνομηλίκους τους.	Ικανοί να μάθουν από τους μαθητές για τις γλωσσικές διαφορές και να βοηθήσουν τα σχολεία να γιορτάσουν αυτές τις διαφορές
Υποστήριξη όλων των εκπαιδευομένων			
Πρώθηση της σχολικής, κοινωνικής και συναισθηματικής μάθησης για όλους	Έχει υψηλές προσδοκίες για όλους τους εκπαιδευόμενους και επιδιώκει τη συμμετοχή γονέων και οικογενειών, ανεξάρτητα από τη γλωσσική τους καταγωγή.	Γνώση των πολύγλωσσων προτύπων και διαδρομών ανάπτυξης, καθώς και των διαφορετικών μοντέλων εκμάθησης γλωσσών	Έμφαση δίνεται στην επικοινωνία, τη μεταφορά δεξιοτήτων σε γλώσσες που ομιλούνται στο σπίτι και στην κοινότητα, και τη συμμετοχή των γονέων και των οικογενειών στην αξιολόγηση.
Αποτελεσματική διδασκαλία σε ετερογενείς τάξεις	Υπεύθυνος για τη μάθηση όλων των σπουδαστών· οι γλωσσικές διαφορές θεωρούνται πολύτιμοί πόροι για την εκμάθηση	Προσδιορισμός των πλεονεκτημάτων κάθε μαθητή· διαφοροποίηση των προγραμμάτων σπουδών ώστε να περιλαμβάνεται η πολυμορφία των γλωσσών και των πολιτισμών	Συνεργάζεται με μεμονωμένους εκπαιδευόμενους, μικτές ομάδες· εύρεση τρόπων για να χρησιμοποιήσετε άλλες γλώσσες παραγωγικά στην τάξη
Συνεργασία με άλλους			
Συνεργασία με γονείς και οικογένειες	Σεβασμός των διαφορετικών πολιτιστικών, κοινωνικών και γλωσσικών πλαισίων· αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία. αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία	Κατανοεί τη σημασία των θετικών δεξιοτήτων και των διαπροσωπικών σχέσεων για τη συνεργασία μέσω γλωσσικών διαφορών	Επικοινωνεί αποτελεσματικά με διαφορετικές οικογένειες, αξιοποιώντας τους γλωσσικούς πόρους της κοινότητας εν γένει
Συνεργασία με μια σειρά άλλων επαγγελματιών στον τομέα της εκπαίδευσης	Εκτιμά τη συνεργασία, τις συνεργασίες και την ομαδική εργασία μέσω και με πολλαπλές γλώσσες	Γνωρίζει τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί σε τάξεις χωρίς αποκλεισμούς μπορούν να συνεργαστούν με άλλους εμπειρογνώμονες και προσωπικό για να μοιραστούν τις γλωσσικές τους γνώσεις	Δημιουργία μιας πολύγλωσσης κοινότητας αισθουών διδασκαλίας στο πλαίσιο μιας ευρύτερης σχολικής κοινότητας· συμβάλλει στη διαχείριση της γλωσσικής πολυμορφίας σε επίπεδο σχολείου
Προσωπική επαγγελματική εξέλιξη			
Οι εκπαιδευτικοί ως στοχαστικοί επαγγελματίες	Η συνεργασία με διάφορες γλώσσες περιλαμβάνει την επίλυση προβλημάτων με βάση τεκμηριωμένες πρακτικές και προσωπική κατάρτιση	Γνωρίζει τις μεθόδους έρευνας-δράσης και πώς να αναλάβει την επίλυση προβλημάτων, τον προβληματισμό και την αυτοαξιολόγηση	Αξιολογεί τις πρακτικές και συνεργάζεται με άλλους για να αξιολογήσει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι γλωσσικές διαφορές σε ολόκληρο το σχολείο
Συνεχής επαγγελματική κατάρτιση και ανάπτυξη	Κατανοεί ότι η συνεχής μάθηση, η αλλαγή και η ανάπτυξη είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση της γλωσσικής πολυμορφίας	Γνωρίζει το πολύγλωσσο, νομικό και πολιτικό πλαίσιο· δεσμεύεται να αναπτύξει γνώσεις και δεξιότητες για πρακτική χωρίς αποκλεισμούς	Επιδιώκει την καινοτομία και την προσωπική μάθηση, χρησιμοποιεί συναδέλφους και άλλα μοντέλα ως πηγές μάθησης και έμπνευσης

47 Πώς θα αξιολογηθούν καλύτερα οι άτυπες γλωσσικές δεξιότητες;

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

Η αξιολόγηση των γλωσσικών δεξιοτήτων αποτελεί κλάδο του ευρύτερου τομέα της Γνώσης, της Ύψους και της Διαπίστευσης Ικανοτήτων Ενηλίκων (ACR) — ένα σημαντικό επίκεντρο για το Ινστιτούτο Δια Βίου Μάθησης της UNESCO και τον ΟΟΣΑ, και ένα επαναλαμβανόμενο θέμα στις δηλώσεις πολιτικής της ΕΕ για την εκπαίδευση ενηλίκων. Όπως και άλλες ικανότητες ενηλίκων, οι γλωσσικές δεξιότητες αποκτώνται συχνά άτυπα και τα συστήματα αξιολόγησης που αναπτύσσονται για επίσημα πλαίσια, όπως τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, μπορούν να προσαρμοστούν ελάχιστα στις ανάγκες των μειονοτήτων και των μεταναστευτικών πληθυσμών. Η πρόοδος στον τομέα αυτό είναι ουσιαστικής σημασίας για τη βελτίωση της ισορροπίας μεταξύ κινητικότητας και ένταξης για τον πολύγλωσσο ευρωπαϊό πολίτη.

Τι μας λέει η έρευνα;

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2012) συνέστησε, έως το 2018, τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν μέτρα για την επικύρωση των δεξιοτήτων που αποκτώνται με μη τυπικό και άτυπο τρόπο, προκειμένου να συμμορφωθούν με το ευρωπαϊκό πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων. Ωστόσο, εκθέσεις της UNESCO (Singh, 2015) και του ΟΟΣΑ (2015, 2016) δείχνουν ότι αυτή μπορεί να είναι μια δύσκολη διαδικασία, η οποία απαιτεί διεξοδική προσαρμογή των υφιστάμενων προσεγγίσεων στις προϋποθέσεις για αυξημένη κινητικότητα και στην ποικιλομορφία των δεξιοτήτων και των γνώσεων που διακυβεύονται. Αυτό ισχύει για τη γλώσσα: οι άτυπες γλωσσικές δεξιότητες είναι συχνότερα προφορικές και σπάνια συμμορφώνονται με τα πρότυπα γραμματικής διόρθωσης που αναμένονται στις γραπτές δοκιμασίες. Στις δικές μας περιπτωσιολογικές μελέτες, οι πληροφοριοδότες ήταν συχνά πρόθυμοι να παραδεχτούν ότι οι δεξιότητές τους σε μια δεδομένη γλώσσα ήτανεσφαλμένες, αλλά παρόλα αυτά εξέφρασαν εμπιστοσύνη και ικανότητα στη χρήση της. Τα καλά εργαλεία και διαδικασίες αξιολόγησης θα αντιμετώπιζαν τόσο τα πλεονεκτήματα όσο και τους περιορισμούς των εν λόγω απογραφών.

Η εικόνα δείχνει το σχετικό βάρος των διαδικασιών απόκτησης τυπικών (γκρίζων), μη τυπικών (γκρίζων) και άτυπων (κίτρινων) γλωσσών σε μια κινητή ζωή. Φαίνεται ότι οι άτυπες γλωσσικές δεξιότητες αποκτώνται ακόμη και σε σχετικά προχωρημένα στάδια, δηλαδή συνήθως μετά την ηλικία στην οποία

αξιολογούνται τα άτομα στο σχολείο.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Όπως και με άλλες πτυχές της γλωσσικής ενσωμάτωσης, το VAR έχει μακρο-, meso και μικροδιάστατες διαστάσεις. Σε μακροεπίπεδο, το συνηθέστερο πρότυπο για την αξιολόγηση των γλωσσών είναι το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες, στο οποίο ορισμένα κράτη ορίζουν εθνικά εξεταστικά κέντρα, ενώ άλλα πιστοποιούν μια σειρά ιδρυμάτων, συμπεριλαμβανομένων πολιτιστικών κέντρων και ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σε γενικές γραμμές, δεν είναι τα ίδια ιδρύματα που ασχολούνται με την εκπαίδευση των μεταναστών, και η διαδικασία αξιολόγησης του ΚΕΠΑ (Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες) θα μπορούσε να θεωρηθεί υπερβολικά τυπική και απρόσιτη από πολλούς ενήλικες εκπαιδευόμενους υπό συνθήκες κινητικότητας. Ωστόσο, ένα παρόμοιο οργανωτικό μοντέλο θα μπορούσε να εμπλέξει άμεσα τις οργανώσεις μεταναστών στην εξέταση των γλωσσικών δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν άτυπα. Το επίπεδο είναι απαραίτητο. Η αξιολόγηση της γλώσσας χωρίς αποκλεισμούς βασίζεται στον καθορισμό των διαδικασιών και των προτύπων στο πλαίσιο των περιφερειακών ποικιλιών πολυγλωσσίας. Για παράδειγμα, στην περιπτωσιολογική μελέτη της Ανδόρας, τα πρότυπα γλωσσικής επάρκειας θα πρέπει να αναφέρονται στις διάφορες λειτουργίες της γαλλικής, της καταλανικής, της ισπανικής και της πορτογαλικής, προκειμένου να αντικατοπτρίζουν τον πραγματικό και δυναμικό ρόλο τους στο ρεπερτόριο του μαθητή.

Η αξιολόγηση σε ένα τέτοιο πλαίσιο μπορεί επίσης να διαδραματίσει εκπαιδευτικό ρόλο αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις δικές τους γλωσσικές στάσεις, συνήθειες, ικανότητες και δυνατότητες ανάπτυξης.

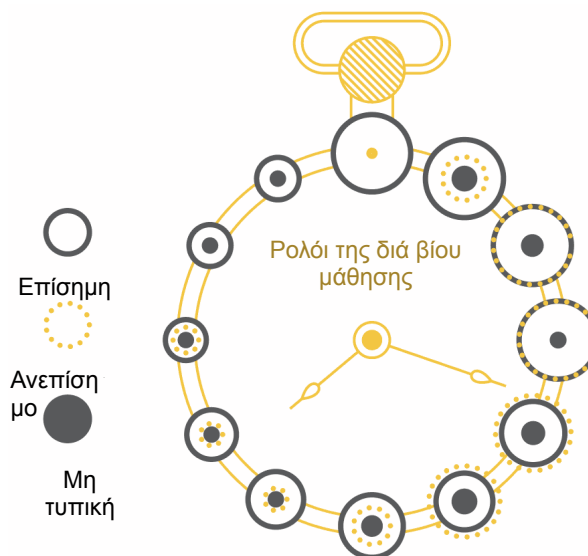
Σε μικροεπίπεδο, είναι αναγκαίο να καθοριστούν ειδικά εργαλεία και πρακτικές αξιολόγησης (Cedefop, 2015). Αντί των παραδοσιακών δοκιμών και εξετάσεων, οι οποίες μπορεί να είναι εκφοβιστικές και οι οποίες δεν συνδέονται στενά με τα πλαίσια χρήσης, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται άλλες μέθοδοι, όπως συνομιλία (συνεντεύξεις), υποβολή εκθέσεων (αυτοαξιολόγηση), παρατήρηση, προσομοίωση ή μαρτυρίες τρίτων μερών.

Ωστόσο, για να είναι αξιόπιστοι, πολλοί απαιτούν έναν υψηλής ειδίκευσης και έμπειρο αξιολογητή.

Πιο ελπιδοφόρα για μια ευρεία εφαρμογή είναι η αυθεντική άτυπη και συνεχής αξιολόγηση, η οποία συνδέεται άρρηκτα με το πρόβλημα του μαθητή — τις δεξιότητες επίλυσης και επικοινωνίας, και η οποία μπορεί να τεκμηριωθεί με τη χρήση τουfolios port.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η ανάπτυξη διαδικασιών, προτύπων και οργανωτικών πλαισίων για την αξιολόγηση των γλωσσών χωρίς αποκλεισμούς είναι μια μακροπρόθεσμη επιχείρηση, αλλά με δυνητικά σημαντικά μερίσματα. Όπως και άλλα βήματα προς την πολυγλωσσική εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, επικεντρώνεται στην ανάπτυξη ικανοτήτων σε κοινοτικό επίπεδο. Ως πρώτο βήμα, οι τοπικοί εμπειρογνώμονες θα επιλέγουν κατάλληλες μεθόδους επικύρωσης και θα καθοδηγούν τη διαδικασία επικύρωσης σε συνεργασία με τοπικά πολιτιστικά κέντρα, οργανώσεις μεταναστών και άλλους. Με την πάροδο του χρόνου, ο τελευταίος θα αναλάβει τον έλεγχο της διαδικασίας. Το σύστημα που θα προκύψει θα ενισχύσει την κοινωνική ένταξη, ενισχύοντας παράλληλα τη φορητότητα των άτυπων, αναγνωρισμένων, επικυρωμένων και διαπιστευμένων γλωσσικών δεξιοτήτων.

Αναφορές και βάθη

- Cedefop: Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (E (2012)). *Ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για την επικύρωση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σειρά αναφοράς Cedefop· Αριθ. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>
- ΟΟΣΑ (2015). *Μετανάστες μαθητές στο σχολείο: Διευκόλυνση του ταξιδιού προς την ένταξη*. Εκδόσεις ΟΟΣΑ.
- ΟΟΣΑ (2016). *Πρόσληψη μεταναστών εργαζομένων: Ευρώπη 2016*. Εκδόσεις ΟΟΣΑ.
- Singh, M. (2015). *Παγκόσμιες προοπτικές για την αναγνώριση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης: Γιατί η αναγνώριση έχει σημασία*. UNESCO Ινστιτούτο Δια Βίου Μάθησης, Springer Open.

48 Γιατί είναι σκόπιμο να συνδυαστεί ο « διεθνήςπροσανατολισμός» και η«περιφερειακή τοποθεσία» στη γλωσσική στρατηγική των πανεπιστημίων;

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso· Neuza Costa, Universidade do Algarve

Όταν υπερσχύει μια (υποεθνική) περιφερειακή πολιτική προσανατολισμού στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (ES), η γλωσσική ένταξη των εισερχόμενων φοιτητών ή προσωπικού δεν είναι κατ' ανάγκη εγγυημένη και μπορεί να παρεμποδιστεί η κινητικότητα. Πράγματι, μια πολιτική διεθνούς προσανατολισμού συνήθως περιλαμβάνει τη χρήση μιας ενιαίας *lingua franca*, συνήθως αγγλικής. Αυτό θέτει σε κίνδυνο την ένταξη των ατόμων που δεν μιλούν την τοπική γλώσσα, εκτός εάν αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας τοπικής αγγλόφωνης φούσκας, από την οποία θα αποκλείονται οι τοπικοί ομιλητές της αγγλικής γλώσσας. Έτσι, μια πολιτική που αναδεικνύει τον επιτυχημένο συνδυασμό « περιφερειακούτόπου» και « διεθνούςπροσανατολισμού» μπορεί να αποτελέσει απάντηση στον συμβιβασμό μεταξύ κινητικότητας και ένταξης.

Τι μας λέει η έρευνα;

Σύμφωνα με τον οδηγό του προγράμματος Erasmus+ (2017: 318)¹ «η διεθνοποίηση» αφοράκάθε δράση στην οποία συμμετέχει τουλάχιστον μία χώρα που συμμετέχει στο πρόγραμμα και τουλάχιστον μία χώρα εταίρος". Στην ES, διεθνοποίηση σημαίνει πραγματικά «Anglic isation». Τα αγγλικά θεωρούνται πλέον ως η «διεθνής γλώσσατης επιστήμης» και η «*linguafranca* που πραγματοποιήθηκε-για-απόκτηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης», όπως αναφέρεται, για παράδειγμα, στο Mazak και Herbas-Donoso (2015). Όπως επισημαίνει ο Phillipson (2009), ο κυρίαρχος ρόλος των αγγλικών μειονεκτούντων μη αγγλικών ομιλητών, γεγονός που δείχνει σαφώς ότι δεν υπάρχει τίποτα εγγενώς επιστημονικό σχετικά με την κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας έναντι της χρήσης οποιασδήποτε άλλης γλώσσας. Ωστόσο, λόγω της κινητικότητας, οι γλωσσικοί κατάλογοι του φοιτητικού φορέα και του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διαφοροποιούνται όλο και περισσότερο· όσον αφορά τη θεραπεία της γνώσης, η χρήση μιας ενιαίας *lingua franca* μειώνεται όλο και περισσότερο.

Υπό την έννοια αυτή, το ευρωπαϊκό²σχέδιο IntlUni, για παράδειγμα, προσφέρει αποτελέσματα σχετικά με τις

προκλήσεις και τις ευκαιρίες της διεθνούς τάξης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε πολύγλωσσους και πολυπολιτισμικούς χώρους μάθησης (MML).

Η διεθνοποίηση γίνεται καλύτερα κατανοητή σε σύγκριση με δύο άλλες έννοιες, δηλαδή τη διεθνοποίηση στο σπίτι και την εικονική κινητικότητα. Στην πραγματικότητα, «η σωματική κινητικότητα δεν αποτελεί αυτοσκοπό· μάλλον, είναι ένας από τους τρόπους διεθνοποίησης" (Lauridsen et al. 2015: 14). Η διεθνοποίηση στο σπίτι περιλαμβάνει τη χρήση και την ανάπτυξη διεθνούς προγράμματος σπουδών και, όπως υπογραμμίζεται στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1288/2013 (172³), « μπορείόχι μόνο να αποτελέσει εναλλακτική λύση στη σωματική κινητικότητα, αλλά και να θεωρηθεί ως προετοιμασία για περαιτέρω σωματική κινητικότητα». Όσον αφορά την εικονική κινητικότητα, ορίζεται ως « ένασύνολο δραστηριοτήτων που υποστηρίζονται από τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής μάθησης, οι οποίες πραγματοποιούν ή διευκολύνουν διεθνείς συνεργατικές εμπειρίες σε πλαίσιο διδασκαλίας, κατάρτισης ή μάθησης» (Erasmus+ 2017 Guide: 322)⁴.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Σε αριθμητικούς όρους, ο αριθμός των προγραμμάτων διδασκαλίας στην αγγλική γλώσσα (ETP) στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια (Wächter και Maiworm, 2014): ο αριθμός των πανομοιότυπων ΕΤΠ αυξήθηκε από 725 προγράμματα το 2001, σε 2.389 το 2007 και σε 8 089 στην παρούσα μελέτη. Οι ΕΤΠ στην Ευρώπη προσφέρονται κυρίως κατά τη διάρκεια του δεύτερου κύκλου (Master level). Τα τέσσερα πέμπτα όλων των προγραμμάτων (80 %) ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Ωστόσο, μόνο το 10— 20 % των ευρωπαϊκών σπουδαστών που σπουδάζουν στο εξωτερικό και το 80 έως 90 % των σπουδαστών βρίσκονται στη χώρα προέλευσής τους (COM(2013) 499 final: 6).

2 IntlUni — Οι προκλήσεις του πολυγλωσσικού και πολυπολιτισμικού χώρου μάθησης στο διεθνές πανεπιστήμιο.

3 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1288/2013.

4 Οδηγός προγράμματος Erasmus+. Έκδοση 3 (2017)

1 Οδηγός προγράμματος Erasmus+. Έκδοση 3 (2017)

Ως εκ τούτου, η διεθνοποίηση θα πρέπει να αξιολογείται όχι μόνο από την άποψη της ακαθάριστης κινητικότητας των σπουδαστών, αλλά και από τη φύση των σχετικών διαδικασιών, όπως η διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών, η εξασφάλιση διεθνών/διαπολιτισμικών μαθησιακών αποτελεσμάτων για όλους τους σπουδαστές (Leask, 2015). Δεν πρόκειται για «αγγλικά λόγια», αλλά για πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2013, 499 τελικό: 6) ως «ενσωμάτωσης παγκόσμιας διάστασης στο σχεδιασμό και το περιεχόμενο όλων των προγραμμάτων σπουδών και των διαδικασιών διδασκαλίας/μάθησης (μερικές φορές αποκαλούμενες» διεθνοποίηση κατ' οίκον«), προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η συντριπτική πλειονότητα των εκπαιδευόμενων, 80- 90 % που δεν είναι διεθνώς μετακινούμενοι για την κινητικότητα διπλωμάτων ή ακαδημαϊκών μονάδων, θα είναι ωστόσο σε θέση να αποκτήσουν τις απαιτούμενες διεθνείς δεξιότητες σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο.»

Ταυτόχρονα, προκειμένου να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη ένταξη των σπουδαστών, των ερευνητών ή του μετακινούμενου προσωπικού και «για να αξιοποιηθούν οι δυνατότητές τους για επιτυχή ένταξη στη χώρα υποδοχής, οι μετακινούμενοι σπουδαστές, οι ερευνητές και το διδακτικό προσωπικό χρειάζονται ειδική υποστήριξη για την εκμάθηση γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας εκμάθησης της τοπικής γλώσσας ή των τοπικών γλωσσών, είτε πρόκειται για τη γλώσσα διδασκαλίας είτε για την ερευνητική ομάδα» (COM (2013) 499 final: 6)¹.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Προκειμένου να επιτευχθεί ταυτόχρονα τοπικός και διεθνής προσανατολισμός, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να υιοθετήσουν στρατηγικές που προωθούν τον τοπικό πολιτισμό και τη γλώσσα ή τις γλώσσες και προωθούν τη διεθνή διάσταση όλων των πτυχών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως προτείνεται στην απόφαση (1298/2008/EK: 96²) "δραστηριότητες (...) όπως προώθηση, προσβασιμότητα, διασφάλιση της ποιότητας, αναγνώριση των ακαδημαϊκών μονάδων, αναγνώριση των ευρωπαϊκών προσόντων στο εξωτερικό και αμοιβαία αναγνώριση των προσόντων με τρίτες χώρες, ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών, κινητικότητα, ποιότητα των υπηρεσιών κ.λπ. Ως εκ τούτου, οι στρατηγικές για την προώθηση της διεθνοποίησης στην

τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών προγραμμάτων σπουδών, με ιδιαίτερη προσοχή στον τοπικό πολιτισμό και γλώσσα ή γλώσσες, μπορούν να αποτελέσουν μέσο προώθησης της διαπολιτισμικής και πολύγλωσσης εκπαίδευσης.

Αναφορές και εμπάθунση

Lauridsen, K. et al. (Eds.) (2015). *Ευκαιρίες και προκλήσεις στον πολυγλωσσικό και πολυπολιτισμικό χώρο μάθησης. Τελικό έγγραφο του προγράμματος IntlUni Erasmus Academic Network 2012-15*. Aarhus: IntlUni.

Leask, B. (2015). *Διεθνοποίηση του προγράμματος σπουδών*. Abingdon: Routledge

Mazak, C. & Herbas-Donoso C. (2015). Πρακτικές διαλογισμού σε δίγλωσσο πανεπιστήμιο: μια περιπτώσιολογική μελέτη μιας αίθουσας φυσικής. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism (Διεθνές Περιοδικό Δίγλωσσης Εκπαίδευσης και Διγλωσσίας)*, 18, 698-714.

Phillipson, R. (2009). Αγγλικά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Πανάκεια ή πανδημία; Στο Peter Harder (Ed.), *Angles on the English-speaking world: Πολιτική αγγλικής γλώσσας, διεθνοποίηση και πανεπιστημιακή διδασκαλία* (σ. 29-57). Κοπεγχάγη, Δανία: Μουσείο Tusculanum Press.

Wächter, B. & Maiworm, F. (Eds.). (2014). *Αγγλικά προγράμματα στην Ευρωπαϊκή Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Η τρέχουσα κατάσταση το 2014 (έγγραφα ΣΣΣ σχετικά με τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης)*. Βόννη: Lemmens.

1 COM(2013) 499 final. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Ευρωπαϊκή τριτοβάθμια εκπαίδευση στον κόσμο.

2 Απόφαση αριθ. 1298/2008/EK.

49 Πώς μπορεί η επικύρωση των γλωσσικών δεξιοτήτων να προωθήσει την κινητικότητα και την ένταξη;

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Πολλοί παράγοντες επηρεάζουν τις αποφάσεις των μετακινούμενων ατόμων διεθνώς όσον αφορά την εκμάθηση γλωσσών. Το εκπαιδευτικό και γλωσσικό υπόβαθρο κάθε ατόμου διαδραματίζει κάποιο ρόλο, καθώς και η στάση και τα κίνητρά του απέναντι στην κοινωνία υποδοχής: σκοπεύουν να παραμείνουν, υπάρχουν μόνο για εργασία ή εκπαίδευση, ποια είναι η σημασία των επαφών και των τοπικών σχέσεων, κ.λπ.; Ωστόσο, πολλοί από αυτούς τους παράγοντες μπορεί να επηρεαστούν από την πολιτική. Ειδικότερα, η γλωσσική ευαισθητοποίηση, η προώθηση των ευκαιριών μάθησης (ιδίως εκτός του επίσημου συστήματος) και η επίσημη αναγνώριση των γλωσσικών δεξιοτήτων που αποκτώνται σε αυτά τα πλαίσια είναι τρεις προσεγγίσεις που μπορούν να ενθαρρύνουν τη λήψη μέτρων για την ένταξη, ενώ παράλληλα υποστηρίζουν την κινητικότητα.

Τι μας λέει η έρευνα;

Σε πολλές περιπτώσεις, τα άτομα σε κινητικότητα δεν γνωρίζουν επαρκώς τα οφέλη της πρόσθετης εκμάθησης γλωσσών. Το Lingua francas (και γενικότερα οι ευρύτερες γλώσσες επικοινωνίας) χρησιμοποιούνται συχνά με οργανικό και διαδραστικό τρόπο, ο οποίος επιτρέπει την κάλυψη των άμεσων αναγκών, αλλά δεν επιτρέπει την περαιτέρω ένταξη στις αντίστοιχες στοχευόμενες κοινωνίες. Αυτές οι μορφές γλωσσικής επικοινωνίας χρησιμοποιούνται συχνά για πρακτικούς σκοπούς επικοινωνίας που δεν περιλαμβάνουν προσωπικές σχέσεις μεταξύ ομιλητών και ενδεχομένως κατά τη διάρκεια του ωραρίου εργασίας. Αρκετές περιπτωσιολογικές μελέτες του MIME το πιστοποιούν. Για παράδειγμα, οι Πορτογάλοι εργαζόμενοι που εγκαθίστανται στην Ανδόρα πολύ συχνά χρησιμοποιούν μια ευρέως κατανοητή γλώσσα της οποίας έχουν ήδη κάποιες γνώσεις (στην προκειμένη περίπτωση ισπανικά) αντί να μαθαίνουν καταλανικά ως τοπική γλώσσα. Οι διεθνείς λευκοί περιλαίμια στη Vaasa της Φινλανδίας τείνουν να είναι ικανοποιημένοι με τις υπάρχουσες δεξιότητές τους, κάπως περιορισμένες στα αγγλικά, ως γλώσσα εργασίας και να ανταποκρίνονται στις καθημερινές ανάγκες, αντί να αποκτήσουν καλή γνώση της σουηδικής, πόσο μάλλον της φινλανδικής.

Στις περιπτώσεις αυτές, ο μετακινούμενος πληθυσμός (δηλαδή η κινητικότητα) μπορεί να αναπτύξει μια σειρά κοινών στάσεων που περιορίζουν την ένταξη.

Ταυτόχρονα, η έρευνά μας δείχνει ότι οι εξαιρετικά μορφωμένοι και πολύγλωσσοι άνθρωποι επιδεικνύουν πιο θετική στάση όσον αφορά την εκμάθηση μιας νέας γλώσσας. Για παράδειγμα, η ποιοτική μας μελέτη των ευρωπαϊών πανεπιστημιακών φοιτητών που έχουν εγγραφεί σε θερινά προγράμματα σε διάφορες χώρες δείχνει ότι τείνουν να συμφωνούν ότι η αγγλική ως lingua franca δεν έχει προωθήσει την πολιτιστική κατανόηση και εμπάπτιση· ενώ εκτιμούσαν την ικανότητά τους στα αγγλικά, τάχθηκαν επίσης υπέρ της εκμάθησης και της χρήσης πρόσθετων γλωσσών. Αυτοί και άλλοι συμμετέχοντες σε περιπτωσιολογική μελέτη επικεντρώθηκαν στην άτυπη και μη τυπική εκμάθηση γλωσσών για διάφορους λόγους. Η πιο ελκυστική πορεία προς τη μεγαλύτερη γλωσσική ένταξη είναι η αναγνώριση, η επικύρωση και η αξιολόγηση των άτυπων γλωσσικών δεξιοτήτων, καθώς και οι αυξημένες ευκαιρίες απόκτησης τέτοιων δεξιοτήτων.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Η πολυπλοκότητα της ατομικής κατάστασης καταδεικνύεται από το αντίστροφο σχήμα, το οποίο απεικονίζει το φάσμα των γλωσσικών ποικιλιών που αποκτήθηκαν και χρησιμοποιούνται από μία μόνο σερβική γυναίκα που ζει στο Νότιο Τιρόλο — ως παράδειγμα ενός αριθμού πληροφοριοδοτών που ερωτήθηκαν κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνάς μας στο MIME. Πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με την εμπειρία της, οι γλώσσες που αποκτώνται στο πανεπιστήμιο χρησιμοποιούνται γενικά μόνο σε πιο τυπικά πλαίσια, ενώ οι γλώσσες που αποκτώνται άτυπα, στο σπίτι και στην κοινότητα, είναι περισσότερο σχετικές με την καθημερινή ζωή.

Στο ενδιάμεσοπολιτικό επίπεδο μπορούν να αντιμετωπιστούν αυτές οι γλωσσικές πραγματικότητες, δηλαδή στο επίπεδο μιας περιφέρειας όπως το Νότιο Τιρόλο ή μιας αστικής περιοχής όπως η Vaasa, και όχι στο επίπεδο μιας γειτονιάς ή μιας χώρας στο σύνολό της.

Η αποτελεσματική γλωσσική ένταξη απαιτεί σύμπραξη μεταξύ σχολείων, εργοδοτών και κοινοτήτων για την προώθηση διαφόρων διαδρομών εκμάθησης γλωσσών και την αποτελεσματική επικύρωση των αποκτηθεισών μη τυπικών/άτυπων δεξιοτήτων. Η επικύρωση μπορεί να στηρίξει την ολοκλήρωση της αγοράς, την (επαν)είσοδο στο σχολείο ή την απλή κοινωνική ένταξη. Η κατάρτιση και η απασχόληση των μελών της

κοινότητας στην αξιολόγηση και την επικύρωση των γλωσσικών δεξιοτήτων θα ήταν σημαντική συμβολή στη διαδικασία αυτή. Ένα άλλο σημαντικό πλεονέκτημα θα ήταν η βελτίωση της αξιολόγησης των προηγούμενων γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών κατά την εισαγωγή τους στα τοπικά σχολεία.

Πολιτικές επιπτώσεις

Μεταξύ άλλων παραγόντων, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις πεποιθήσεις σχετικά με τις διάφορες γλώσσες και τους ομιλητές τους, οι οποίες είναι ευρέως διαδεδομένες στην κοινωνία υποδοχής (δηλαδή τόσο στους νεοεισερχόμενους όσο και στους τοπικούς πληθυσμούς).

Είναι απολύτως αναγκαίο να αλλάξουν οι αντιλήψεις του κοινού προκειμένου να παρουσιαστεί η πολυφωνία των γλωσσών ως επιθυμητό αποτέλεσμα της κινητικότητας, χωρίς να παρεμποδίζεται αλλά να υποστηρίζεται η ένταξη. Αυτό υποδηλώνει ότι, εκτός από την προώθηση της αναγνώρισης και της επικύρωσης των γλωσσικών δεξιοτήτων που αποκτώνται εκτός του επίσημου συστήματος, οι εκπαιδευτικές πολιτικές του Meso θα πρέπει επίσης:

- ▶ να ενσωματώσει τη διδασκαλία της περιφερειακής γλώσσας, ιστορίας και πολιτισμού (συμπεριλαμβανομένων των γειτονικών διασυνοριακών περιοχών) τόσο για τους εκπαιδευόμενους σχολικής ηλικίας όσο και για τους ενήλικες σε τυπικά, μη τυπικά και άτυπα πλαίσια·

- ▶ τον καθορισμό της πολυγλωσσίας ως κανονικής κατάστασης τόσο για τους αυτόχθονες όσο και για τους μετακινούμενους πληθυσμούς, χρησιμοποιώντας έναν για να βοηθήσει την αμοιβαία κατανόηση·

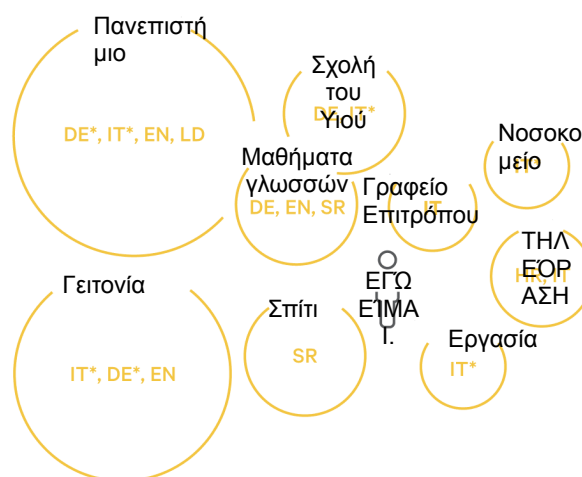
- ▶ τονίζει τα πολιτιστικά και εκπαιδευτικά πλεονεκτήματα των επαφών μεταξύ γλωσσικών κοινοτήτων και το ρόλο των μειονοτικών κοινοτήτων ως γεφυρών μεταξύ διαφορετικών πολιτιστικών και γλωσσικών παραδόσεων.

Αναφορές και εμπάθυση

Cedefop: Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ε (2012)). *Ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές για την επικύρωση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σειρά αναφοράς Cedefop: Αριθ. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

Herzog-Punzenberger, B., Le Pichon Vorstman, E., & Siarova, H. (2017) *Multilingual Education in the Light of Diversity: Διδάγματα που αντλήθηκαν*, έκθεση NESET II, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΟΟΣΑ (2015). Μετανάστες μαθητές στο σχολείο: Διευκόλυνση του ταξιδιού προς την ένταξη. Εκδόσεις ΟΟΣΑ.

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΜΙΑΣ ΝΕΑΡΗΣ ΣΕΡΒΙΚΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΝΟΤΙΟ ΤΙΡΟΛΟ ΠΟΥ ΒΛΕΠΕΙ Η ΎΔΙΑ
Ψυχολογικός χάρτης της Marta Lupica Spagnolo. ΑΠΟ:
Γερμανικά· ΣΕ: Αγγλικά· HR: Κροατικά· IT: Ιταλικά· ΛΔ: Ladin· SR: Σερβικά.

* μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε διαφορετικές τοπικές ποικιλίες.

50 Πώς μπορούν οι αρχές να στηρίξουν τη διατήρηση των δεξιοτήτων ξένων γλωσσών ενηλίκων;

François Grin, Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Μια πολύγλωσση κοινωνία είναι μια κοινωνία στην οποία άνθρωποι με διαφορετικά γλωσσικά προφίλ ζουν και συνεργάζονται. Ενώ λαμβάνονται οι κατάλληλες ρυθμίσεις, μέσω της γλωσσικής πολιτικής, ώστε να διασφαλίζεται ότι όλες οι γλωσσικές ομάδες απολαύουν επαρκών δικαιωμάτων και διευκολύνσεων, η πολυγλωσσία σε επίπεδο κοινωνίας δεν απαιτεί κατ' ανάγκην να είναι όλα τα άτομα πολύγλωσσα. Ωστόσο, η κοινωνική πολυγλωσσία τείνει να είναι πιο ρευστή και αποτελεσματική εάν ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων είναι επίσης δίγλωσσο ή πολύγλωσσο. Επιπλέον, σε χώρες ή περιοχές όπου δύο ή τρεις γλώσσες είναι εδώ και καιρό παρούσες και αποτελούν μέρος της εθνικής ή περιφερειακής ταυτότητας, η κοινωνική πολυγλωσσία λειτουργεί καλύτερα εάν η προσπάθεια απόκτησης μιας δεύτερης ή ακόμη και τρίτης γλώσσας, αντί να πέφτει πάντα στα μέλη μιας ενιαίας κοινότητας, είναι ισορροπημένη — δηλαδή, εάν τα μέλη όλων των γλωσσικών ομάδων που είναι ιστορικά παρόντα στην κοινωνία προσπαθούν να μάθουν τη γλώσσα ή τις γλώσσες άλλων. Ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει απαραίτητα από μόνο του, και απαιτείται κάποια στήριξη από το κράτος. Κατά γενικό κανόνα, το Υπουργείο Παιδείας ενός κράτους ή μιας δίγλωσσης περιφέρειας καθιστά υποχρεωτική την εκμάθηση άλλης τοπικής γλώσσας: Τα ισπανικά και τα καταλανικά αποτελούν μέρος του σχολικού προγράμματος σπουδών στην Καταλονία· ακριβώς όπως τα ισπανικά και τα βασκικά στη Χώρα των Βάσκων, τα φινλανδικά και τα σουηδικά στη Φινλανδία, ή τα γαλλικά και τα αγγλικά στο Κεμπέκ. Ωστόσο, η εκμάθηση ξένων γλωσσών αποτελεί μόνο ένα μέρος του προβλήματος. Μόλις αποκτηθούν, οι γλωσσικές δεξιότητες πρέπει να διατηρηθούν και η υποστήριξη του κράτους για τον σκοπό αυτό μπορεί να είναι πολύ χρήσιμη. Η στήριξη αυτή μπορεί να αποτελεί μέρος ενός συντονισμένου σχεδίου γλωσσικής πολιτικής.

Τι μας λέει η έρευνα;

Γνωρίζουμε ότι η διδασκαλία ξένων γλωσσών στο κλασικό σχολικό σύστημα είναι άνιση.

Όπου είναι διαθέσιμα, τα ποσοτικά δεδομένα σχετικά με τις δεξιότητες ξένων γλωσσών των ενηλίκων και τη συμβολή των σχολικών και μη σχολικών διόδων μάθησης στις δεξιότητές τους αφηγούνται μια ενδιαφέρουσα ιστορία: δείχνουν ότι οι μη σχολικοί δίαυλοι συχνά υπερτερούν της παραδοσιακής σχολικής εκπαίδευσης. Η σχετική σημασία των διαφορετικών μη σχολικών διαύλων ποικίλλει ανάλογα με τη μητρική

γλώσσα (L1) και τη γλώσσα που μαθαίνουν (L2). Ωστόσο, έχοντας ζήσει για έξι μήνες ή περισσότερο, μετά την ηλικία των 5 ετών, σε ένα περιβάλλον όπου κυριαρχεί η γλώσσα-στόχος, εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό καθοριστικό παράγοντα δεξιοτήτων, όπως φαίνεται στον πίνακα της αντίθετηςσελίδας, η οποία χρησιμοποιεί δεδομένα που συλλέγονται από αντιπροσωπευτικό δείγμα 1.600 ενηλίκων (ηλικίας 18 έως 65 ετών) στην Ελβετία. Όπως δείχνουν αυτά τα στοιχεία, η ζωή σε ένα περιβάλλον όπου ομιλείται η γλώσσα-στόχος παίρνει πάντα υψηλή βαθμολογία και φτάνει σε πεισματάρα.

Ωστόσο, δεν έχουν όλοι την ευκαιρία να ζήσουν σε ένα περιβάλλον ξένης γλώσσας, και δεν μπορούμε πάντα να αναμένουμε από ενήλικες, παρά το ενδιαφέρον τους για εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας, να παρακολουθήσουν βραδινά μαθήματα. Μια άλλη έρευνα στην Ελβετία (από περισσότερους από 40.000 νεαρούς ενήλικες περίπου στην ηλικία των 19 ετών) δείχνει ότι το κόστος αναφέρεται στο 55,3 % και στο 61,6 % των ερωτηθέντων ανδρών και γυναικών (Grin et al., 2015: 550), και θα πρέπει να θεωρηθεί ως το κύριο εμπόδιο για την επένδυση ενηλίκων στην εκμάθηση ή τη συντήρηση ξένων γλωσσών. Αυτό δικαιολογεί σε μεγάλο βαθμό την υποστήριξη των αρχών για την εκμάθησή και τη διατήρηση των δεξιοτήτων ξένων γλωσσών. Η πρόκληση συνίσταται στην ανάπτυξη ενός συστήματος που θα προσφέρει τη γλωσσική έκθεση (και όχι την παραδοσιακή εκπαίδευση) τόσο φθηνή όσο και ελκυστική για τους ενήλικες.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Ένα τέτοιο σύστημα αναπτύχθηκε υπό την αιγίδα του Φόρουμ Διγλωσσίας της επίσημα δίγλωσσης πόλης Biel/Bienne, η οποία εκτείνεται στα γαλλικά-γερμανικά γλωσσικά σύνορα της Ελβετίας. Από το 2000, το Φόρουμ για τη Διγλωσσία, ένα ιδιωτικό ίδρυμα που λαμβάνει δημόσιες επιχορηγήσεις, διευκόλυνε τη δημιουργία δύο ομάδων ατόμων, συμπεριλαμβανομένου ενός φυσικού γερμανού ομιλητή και ενός φυσικού γαλλικού ομιλητή, οι οποίοι συνεδριάζουν μία φορά την εβδομάδα για έξι μήνες για μια ώρα συνομιλίας, με μία γλώσσα που χρησιμοποιείται συνήθως για 30 λεπτά και η άλλη για 30 λεπτά. Το φόρουμ παρέχει την ευκαιρία να συναντηθεί, να παρακολουθεί τακτικά τη διαδικασία και να παρέχει πρακτική υποστήριξη με τη μορφή υποδείγματος συμφωνίας μεταξύ των διαδοχικών μελών, πιστοποιητικού συμμετοχής και φυλλαδίου για

την καταγραφή της προόδου ή των θεμάτων. Η συμμετοχή είναι δωρεάν. Οι *συνδυασμοί* αυτή τη στιγμή (Δεκέμβριος 2017) περιλαμβάνουν 400 συμμετέχοντες, αλλά είναι στο εσωτερικό και έχουν μια λίστα αναμονής. Ενώ η αλληλογραφία αφορά κυρίως γερμανογαλλικά ζεύγη, το *Φόρουμ* προσφέρει επίσης αλληλεπικαλυπτόμενα μεταξύ αγγλικών, ιταλικών και ισπανικών.

Πολιτικές επιπτώσεις

Η δημόσια στήριξη του Φόρουμ για τη Διγλωσσία αποτελεί σαφώς μέρος της γλωσσικής πολιτικής. Αν και οι συμμετέχοντες προέρχονται κυρίως από τη δίγλωσση πόλη Biel/Bienne, όπου ξεκίνησε η πρωτοβουλία, το *Φόρουμ* ανατέθηκε επίσης από τις αρχές της γαλλόφωνης πόλης Neuchâtel και της γερμανόφωνης πόλης της Βέρνης, οι οποίες απέχουν 40 χιλιόμετρα και δεν βρίσκονται στα γλωσσικά σύνορα, προκειμένου να αναπτυχθεί μια παράλληλη προσφορά που θα απευθύνεται ειδικά στους κατοίκους των δύο αυτών πόλεων. Οι συμμετέχοντες συνεδριάζουν τακτικά σε

αμφότερες τις πόλεις και επιστρέφονται τα έξοδα μεταφοράς τους.

Εκτός από την προσφορά ενός μη δαπανηρού και ευέλικτου τρόπου για τη διατήρηση και την ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων, η παράλληλη προσέγγιση προσφέρει επίσης ευκαιρίες για διαπολιτισμικές συναντήσεις και ανταλλαγές μεταξύ γλωσσικών κοινοτήτων.

Αναφορές και εμβάθυνση

Grin, F. (1999) *Δεξιότητες και Ανταμοιβές. Η αξία των γλωσσών στην Ελβετία*. Fribourg: Ακαδημαϊκές εκδόσεις.

Χαμόγελο, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J., & Schwob, I. (2015). *Ελβετία-Πολιτιστική Εταιρεία. Τι τους κάνουν οι νέοι σήμερα*. Glarus/Chur: Rüegger Verlag.

www.bilinguisme.ch/Tandem/Tandems-linguistiques

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΙΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΔΙΑΪΓΛΩΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ (ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΠΤΑ). Πηγή: προσαρμόστηκε από Grin (1999: 129).

L1	Γερμανικά		Γαλλικά		Ιταλικά		
	Γαλλικά	Αγγλικά	Γερμανικά	Αγγλικά	Γερμανικά	Γαλλικά	Αγγλικά
Σχολική εκπαίδευση L2 (προσαρμοσμένη για έτη σπουδών)	1	4	2	3	1	2	4
Έχουν ζήσει σε περιβάλλον L2 για 6 μήνες ή περισσότερο μετά την ηλικία των 5 ετών.	2	2	3	2	2	1	1
Έκθεση σε L2 στο σπίτι, κατά την παιδική ηλικία και την εφηβεία	3	3	1	1	3	—	—

51 Πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι υπάρχουσες γλωσσικές δεξιότητες των μεταναστών για να τους βοηθήσουν να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής;

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, Πανεπιστήμιο Λειψίας

Μεγάλος αριθμός μεταναστών που έρχονται στην Ευρώπη μιλούν ήδη μια ξένη γλώσσα. Οι δεξιότητες αυτές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη γλωσσική τους κατάρτιση. Τα τοπικά μαθήματα εκμάθησης γλωσσών είναι συχνά αυστηρά μονογλωσσικά και, ως εκ τούτου, δεν χρησιμοποιούν το «προωθητικό αποτέλεσμα», δηλαδή τη θετική επίδραση που έχει η γνώση μίας ή περισσότερων ξένων γλωσσών στην εκμάθηση μιας νέας ξένης γλώσσας. Η μη αξιοποίηση αυτού του αποτελέσματος αποτελεί χάσιμο χρόνου και πνευματικού δυναμικού, είτε πρόκειται για οικονομικούς μετανάστες, αιτούντες άσυλο είτε για άτομα στα οποία έχει χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα.

Τι μας λέει η έρευνα;

Τα άτομα που μεταναστεύουν στην Ευρώπη έχουν συχνά αγγλικές δεξιότητες. Για παράδειγμα, τα στατιστικά στοιχεία για τη Γερμανία το 2015 δείχνουν ότι το 28,1 % των αιτούντων άσυλο έχουν κάποια γνώση της αγγλικής γλώσσας (Rich 2016: 9). Σε μια έρευνα για τους πρόσφυγες στο Βερολίνο, το 49 % ανέφερε ότι είχε κάποια γνώση της αγγλικής γλώσσας, με το 13 % να δηλώνει ότι οι γλωσσικές τους δεξιότητες ήτανταείδη γρίπη/ τελειώματα (Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft 2016, σ. 20).

Έχει διαπιστωθεί ότι οι μαθητές της γερμανικής γλώσσας ως L3, για παράδειγμα, μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους στην αγγλική γλώσσα ως L2, δεδομένου ότι οι δύο γλώσσες είναι τυπολογικά συνδεδεμένες. Αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο εάν η μητρική γλώσσα του ομιλητή δεν συνδέεται με τα γερμανικά. Για παράδειγμα, η μεγάλη ομάδα μεταναστών που μιλούν αραβικά ως πρώτη γλώσσα, οι οποίοι έχουν επίσης κάποια γνώση της αγγλικής ως ξένης γλώσσας, μπορούν να επωφεληθούν από αυτό όταν σπουδάζουν γερμανικά.

Για την επιτυχή εφαρμογή αυτού του εύρημα στα προγράμματα διδασκαλίας γλωσσών, ιδίως στο πλαίσιο της μετανάστευσης, είναι απαραίτητο να υπάρχουν δεδομένα για το προηγούμενο γλωσσικό ρεπερτόριο κάθε μαθητή, έτσι ώστε να μπορούν να συνδυαστούν ομοιογενείς τάξεις.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να εργάζονται αποτελεσματικότερα, ιδίως εάν η διδασκαλία τους υποστηρίζεται από κατάλληλο διδακτικό υλικό.

Ωστόσο, δεδομένου ότι οι άνθρωποι έχουν πολύ διαφορετικά επίπεδα στην αγγλική γλώσσα, θα ήταν χρήσιμο να καθοριστεί το επίπεδο γλωσσικής επάρκειας που απαιτείται για να είναι αποτελεσματική η προηγούμενη γνώση. Φυσικά, μια τέτοια αξιολόγηση θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον ρόλο άλλων παραγόντων, όπως ο αλφαριθμητισμός (ή η απουσία του), τόσο στην πρώτη γλώσσα όσο και σε άλλες γλώσσες στο ρεπερτόριό τους. Οι μαθητές μπορούν να επωφεληθούν από τη γνώση του λατινικού αλφαβήτου και πρέπει να ενημερωθούν για το λεξιλόγιο και παρόμοια γραμματικά στοιχεία στα αγγλικά και στα γερμανικά, ενώ προειδοποιούνται για την ύπαρξη «ψευδών φίλων» μεταξάυτων των δύο γλωσσών και της διαγλωσσικής παρέμβασης της αγγλικής γλώσσας.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Η κοινή μέθοδος διδασκαλίας μιας ξένης γλώσσας μόνο στη γλώσσα-στόχο, είτε για παιδαγωγικούς λόγους (σχεδόνεμβάπτισης) είτε για πρακτικούς σκοπούς (απουσία κοινής γλώσσας διδασκαλίας), οδηγεί σε πολύ αργή πρόοδο, ιδίως στα μαθήματα αρχαρίων, όπως ανέφεραν ορισμένοι συμμετέχοντες στις μελέτες συνεντεύξεων (Fiedler/Wohlfarth προς δημοσίευση, απομαγνητοφώνηση κειμένου· @ συμβολίζει το γέλιο):

Γερμανικά@ Με τους Γερμανούς καθηγητές, νομίζω, ακόμη και τα επίπεδα A, μιλούν μόνο γερμανικά. Έτσι είναι πραγματικά δύσκολο για μένα να φανταστώ, δεν έχετε ιδέα τη γλώσσα και στη συνέχεια πηγαίνετε στην τάξη με έναν φυσικό ομιλητή.

Η έρευνα σχετικά με τα μαθήματα γλωσσών για πρόσφυγες έχει δείξει ότι οι εκπαιδευόμενοι χρησιμοποιούν ωστόσο τις υπάρχουσες γλωσσικές δεξιότητες, είτε μεταφράζονται στη μητρική τους γλώσσα για άλλους μαθητές είτε αλλάζουν τον κώδικα στα αγγλικά, όπως αναφέρεται στο ακόλουθο απόσπασμα των συνεντεύξεων μας:

Στο πρώτο επίπεδο, όπως το επίπεδο B1, μερικές φορές ο δάσκαλος χρησιμοποίησε επίσης τα αγγλικά για να εξηγήσει. Αλλά είναι λίγο απαγορευμένο επειδή ο Direktor μας, όπως λέει ο διευθυντής μας, δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούμε αγγλικά στην τάξη μας. Αλλά δεν μπορούμε να καταλάβουμε, πρέπει να το κάνει.

Όπως βλέπουμε, οι εκπαιδευτικοί μερικές φορές

χρησιμοποιούν τα αγγλικά ως lingua franca για να διευκολύνουν την κατανόηση των μαθητών, αλλά η διαδικασία δεν υιοθετείται με συνέπεια ή πάντα επικουρείται από το κατάλληλο διδακτικό υλικό, αν και τα υλικά αυτά αρχίζουν να εμφανίζονται, όπως φαίνεται στο σχήμα. Η ομογενοποίηση ομάδων εκπαιδευομένων με βάση τις προηγούμενες γνώσεις τους θα βασιζόταν συστηματικά σε αυτές τις μεθόδους.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι πιθανές κατευθυντήριες γραμμές είναι οι ακόλουθες.

1. Κατά την ανάπτυξη μαθημάτων γλώσσας στην τοπική γλώσσα για τους μετανάστες, πρέπει πάντα να λαμβάνονται υπόψη οι προηγούμενες γλωσσικές γνώσεις. Αυτό αναμένεται να συμβάλει στο να καταστούν οι ομάδες των μαθητών πιο ομοιογενείς και, ως εκ τούτου, να μπορούν να συνεργάζονται καλύτερα.
2. Θα πρέπει να αναπτυχθεί και να εφαρμοστεί διδακτικό υλικό που θα λαμβάνει υπόψη τους γλωσσικούς καταλόγους των μαθητών, ιδίως τις γνώσεις τους στην αγγλική γλώσσα.

Αναφορές και εμπάθунση

Aronin, L. & Hufeisen, B. (2009). *Η Εξερεύνηση της Πολυγλωσσίας: Ανάπτυξη της έρευνας για την L3, την πολυγλωσσία και την απόκτηση πολλαπλών*

Χρησιμοποιήστε αγγλικά για να διδάξετε γερμανικά. Απόσπασμα από: O Menschen xθes. Deutsch als Zweitsprache. Arbeitsbuch A1.2. Μόναχο: Hueber, 2013.

5 Ergänzen und vergleichen Sie.

Deutsch	Englisch	Meine Sprache oder andere Sprachen
der Norden	the north	
der O _____	the east	
der S _____	the south	
der W _____	the west	
Norddeutschland	Northern Germany	
Süddeutschland	Southern Germany	

γλωσσών· Άμστερνταμ: Ο Μπέντζαμινς.

Fiedler, S. & Wohlfarth, A. (2018). Deutsch oder Englisch; Zur Sprachenwahl von Migranten στη Λειψία. Σε S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration — sprachliche Herausforderungen* (σ. 13-31). Λειψία: Leipziger Universitätsverlag.

Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft (2016). *Flüchtlinge 2016: Studie der HMKW zu Demokratieverständnis und Integrationsbereitschaft von Flüchtlingen veröffentlicht 2016.* www.hmkw.de/news/artikel/studie-fluechtlinge-2016/ www.tagesspiegel.de/downloads/14016204/1/studie-hmkw.pdf

Rich, A.-K. (2016). Asylantragsteller im Jahr 2015: Sozialstruktur, Qualifikationslevel und Berufstätigkeit. *Kurzanalysen of Forschungszentrums Migration, Integration und Asyl des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge 3.* goo.gl/np4KuT

Schneider, D. L. (2018). Über die Verwendung des Englischen unter Geflüchteten Personen im Laufe des Deutschspracherwerbs. Σε S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration — sprachliche Herausforderungen* (σ. 47-67). Λειψία: Leipziger Universitätsverlag.

52 Ποιος μπορεί να επωφεληθεί από την κατάρτιση σε δεκτικές γλωσσικές δεξιότητες;

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Πανεπιστήμιο Reims Champagne-Ardenne

Τα άτομα μπορούν να εκπαιδευτούν ώστε να αποκτήσουν γλωσσικές δεξιότητες που είναι ιδιαίτερα δεκτικές (ή διασυνεκτικές). Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι μπορούν να μάθουν να κατανοούν αυτά που λέγονται ή γράφονται σε μια ξένη γλώσσα χωρίς να είναι απαραίτητα σε θέση να μιλούν ή να γράφουν τη γλώσσα αυτή, υπό την προϋπόθεση ότι συνδέονται στενά με τουλάχιστον μία γλώσσα που γνωρίζουν ήδη. Αυτό το είδος εκπαίδευσης προτάθηκε για πρώτη φορά από τον μαθηματικό και φιλόλογο Pierre Besnier του 17ου^{αιώνα}, ο οποίος θεώρησε ότι οι γλώσσες πρέπει να θεωρούνται συνέχεια, και υποστήριξε ότι, ως εκ τούτου, είναι καλύτερα μαθημένες από σύγκριση. Σήμερα, η κατάρτιση μεταξύ κατανόησης εξακολουθεί να βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αξιοποίηση των γλωσσικών ομοιοτήτων μεταξύ των σχετικών γλωσσών: στόχος είναι να αναπτυχθεί η ικανότητα των εκπαιδευομένων να διευκρινίζουν την έννοια των ημιδιαφανών λέξεων (βλ. πίνακα).

Σήμερα, μια σειρά παιδαγωγικών πόρων, συμπεριλαμβανομένων των σχολικών βιβλίων και του ηχητικού υλικού, διατίθενται για διακατανόηση σε ρομανικές γλώσσες (ιδίως γαλλικά, ιταλικά, πορτογαλικά, ισπανικά, ρουμανικά και καταλανικά), γερμανικά (ιδίως ολλανδικά, γερμανικά, σουηδικά, νορβηγικά, ισλανδικά, ukembourgeois καιferoien)και σλαβικά(ιδίως τσεχικά και σλοβακικά). Ωστόσο, η χρήση τους στα σχολεία παραμένει πολύ περιθωριακή και, όταν χρησιμοποιείται, συνήθως οφείλεται στην ισχυρή προσωπική δέσμευση μιας χούφτας δασκάλων. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι η διασυνολική προσέγγιση παρουσιάζεται γενικά είτε ως εξάρτημα της γενικής διδασκαλίας γλωσσών είτε ως υποτύπος ολοκληρωμένης γλωσσικής διδασκαλίας με τη χρήση εγγράφων που έχουν συνταχθεί σε πολλές στενά συνδεδεμένες γλώσσες (βλ. Escudé 2008), χωρίς να προσδιορίζεται πραγματικά ποιος μπορεί να επωφεληθεί περισσότερο από αυτήν και ποιες ειδικές ανάγκες μπορεί να καλύψει.

Τι μας λέει η έρευνα;

Για τα μετακινούμενα άτομα που μετακινούνται σε μια νέα χώρα, η εκμάθηση γλωσσών αποτελεί σημαντικό βήμα προς την ένταξη, αν και είναι συνήθως μια δύσκολη και χρονοβόρα εμπειρία. Η ανάπτυξη δεκτικών γλωσσικών δεξιοτήτων δεν μπορεί να αποτελέσει αυτοσκοπό, αλλά μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο σκαλοπάτι για μια πιο ολοκληρωμένη εκμάθηση γλωσσών, συμπεριλαμβανομένων των

παραγωγικών δεξιοτήτων προφορικής και γραφής.

Δεδομένου ότι η απόκτηση δεκτικών δεξιοτήτων απαιτεί πολύ λιγότερο χρόνο από τη μάθηση για να μιλήσει, η προσέγγιση αυτή επιτρέπει στους εκπαιδευόμενους να προχωρήσουν γρήγορα και να διατηρήσουν το κίνητρο για να συνεχίσουν τη μάθηση. Επιπλέον, η παροχή στους μαθητές ενός συνόλου χρήσιμων εργαλείων για την κατανόηση του νέου γλωσσικού περιβάλλοντος τους επιτρέπει να γίνουν σχετικά ανεξάρτητοι σε σύντομο χρονικό διάστημα, ανάλογα με τη γλωσσική απόσταση μεταξύ της γλώσσας τους και της γλώσσας υποδοχής. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια αίσθηση ενδυνάμωσης, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική όταν υπάρχει λιγότερη αυτοεκτίμηση λόγω του καθεστώτος εξάρτησης του μαθητή. Η αλληλοκατανόηση διευκολύνει επίσης την αρμονική και προοδευτική ένταξη στη νέα γλώσσα και κοινωνία, καθυστερώντας το στρες που συχνά συνδέεται με την ξένη γλώσσα.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Ανακρίναμε δέκα Ιταλικές οικογένειες θετών που φιλοξενούσαν ένα παιδί που δεν μιλούσε ιταλικά. Οι γονείς τόνισαν ότι είναι σημαντικό να παρέχονται στα παιδιά γλωσσικοί «δείκτες και συνεισφορές» όχι μόνο για την προώθηση της ανάπτυξης της γλώσσας υποδοχής, αλλά και για να τους βοηθήσουν να εξοικειωθούν με το νέο περιβάλλον. Πολλοί γονείς τόνισαν πόσο περιττό και μερικές φορές αντιπαραγωγικό ήταν να αναγκάσει το παιδί να μιλήσει ιταλικά.

Αρκετοί γονείς θεώρησαν το σχολείο ως εμπόδιο για τη γλωσσική και κοινωνική ένταξη, επειδή επικεντρώθηκε αποκλειστικά στην έλλειψη παραγωγικών γλωσσικών δεξιοτήτων του παιδιού, αγνοώντας ότι ορισμένα παιδιά μιλούσαν μια γλώσσα που επέτρεπε την αμοιβαία κατανόηση (όπως η ισπανική και η ιταλική) και μπορούσαν να παρακολουθήσουν το πρόγραμμα σπουδών στην ηλικία τους.

Τον έβαλαν στον πρώτο χρόνο παρά το γεγονός ότι ήταν οκτώ χρονών και μετά έμεινα στη θέση μου, και είπα: Όχι, όχι, μπαίνεις στο δεύτερο έτος, και είπαν: Δεν μπορούμε γιατί δεν μπορεί να μιλήσει και δεν μπορεί να γράψει.

Ένας γονιός εξήγησε πώς η ισπανόφωνη κόρη του κρατούσε σιωπηλή στο σχολείο για τρεις μήνες επειδή πίστευε ότι το σχολικό προσωπικό δεν μπορούσε να την

καταλάβει. Αυτό το είδος κατάστασης θα μπορούσε εύκολα να είχε αποφευχθεί εάν ο εκπαιδευτικός είχε λάβει υπόψη την αμοιβαία κατανόηση της μητρικής γλώσσας του παιδιού και της σχολικής γλώσσας.

Οι δάσκαλοι καταλάβαιναν, αλλά δεν έκαναν την προσπάθεια που κάναμε για να καταλάβουμε, έτσι η κόρη μας ένιωθε λίγο χαμένη.

Η μελέτη μας διαπίστωσε ότι οι διασυνολικές δεξιότητες χρησιμοποιήθηκαν αυθόρμητα σε ιδιωτικούς χώρους για τον μετριασμό του πολιτισμικού σοκ που προκλήθηκε από την κινητικότητα, ενώ συχνά παραμελούνταν σε δημόσιους και επαγγελματικούς χώρους, όπως τα σχολεία.

Πολιτικές επιπτώσεις

Θα πρέπει να εξεταστούν τα ακόλουθα μέτρα.

1. Έναρξη γλωσσικής κατάρτισης και δοκιμών για τους εισερχόμενους μετακινούμενους εκπαιδευόμενους με έμφαση στις δεκτικές δεξιότητες, ακολουθώντας μια φιλόξενη και παραγωγική προσέγγιση.

2. Παροχή γλωσσικής κατάρτισης σε δεκτικές δεξιότητες σε εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς λειτουργούς που συμμετέχουν στη λήψη αλλοφώνων, επιτρέποντάς τους να αναπτύξουν μια κατά προσέγγιση κατανόηση ενός ευρύτερου φάσματος γλωσσών που συναντούν, αντί να μαθαίνουν σε βάθος μόνολιγες.

3. Ενθάρρυνση των εκπαιδευτικών και των συμμαθητών να εκτιμήσουν τις γλωσσικές δεξιότητες

των εισερχόμενων παιδιών Allophone, οι οποίες μπορούν να βελτιώσουν τη δική τους γλωσσική ευαισθητοποίηση.

4. Να βοηθήσει τα εισερχόμενα παιδιά να ενταχθούν στα τοπικά σχολεία, ενθαρρύνοντάς τα να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις που ήδη διαθέτουν στην απόκτησή τους (π.χ. μέσω προσεγγίσεων που διδάσκουν μέσω μιας ξένης γλώσσας διδασκαλίας, όπως η ολοκληρωμένη κατανόηση).

Αναφορές και εμπάθунση

Castagne, E. (2007). Λεξική διαφάνεια μεταξύ γειτονικών γλωσσών. Στο E. Castagne (Ed.) *The Issues of Intercomprehension* (σελ. 155-166). Συλλογή ICE 2, Reims: EPURE.

Escudé, P. (2008). *Euro-mania*, «μαθαίνω με γλώσσες, 8-11 ετών», μέθοδος πειθαρχικής μάθησης στην αλληλοκατανόηση των ρωμαϊκών γλωσσών, EACEA/CNDP/LIDEL/HUMANITAS.

Fiorentino, A. (2017). Στρατηγικές για τη διατήρηση των γλωσσών στη διακρατική υιοθεσία: ποιος ρόλος για τους γονείς; *Journal of Home Language Research*, 2, 5-22.

Hufeisen, B. & Marx, N. (2007). *EuroComGerm — Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Ααχεν: Αναδευτήρας.

Από ΔΙΑΜΕΤΑΚΟΜΙΣΗ ΠΡΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ (σύμφωνα με το Castagne, 2007: 161)

Άμεση διαφάνεια	Έμμεση διαφάνεια		Αδιαφάνεια	
	Υποτύπος 1	Υποτύπος 2	Υποτύπος 1	Υποτύπος 2
Η ύπαρξη αναγνωρίσιμο ισοδύναμο λεξιλογικό ισοδύναμο στην L1	προτείνει ένα λεξιλογικό στοιχείο στην L1 του οποίου η σημασία είναι ασαφής αλλά αρκετά παρόμοια ώστε να διευκολύνει την κατανόηση	Υπάρχει ένα λεξιλογικό στοιχείο ισοδύναμο με το L1, αλλά το σχήμα του μπορεί να μην είναι άμεσα αναγνωρίσιμο	Το EA δεν προτείνει λεξικά στοιχεία για την L1	Προτείνει ένα λεκτικό στοιχείο στην L1 του οποίου η σημασία είναι παραπλανητική
Universidade (Πορτογαλία) Universidad (ES) Università (IT) Πανεπιστήμιο (FR) Πανεπιστήμιο (GB) Universiteit (NL) Universität (ΓΕ)	Ομπρέλα (GB) ομπρέλα (F)	Miljoen (NL) *milion εκατ. (F)	Zolder (NL) σοφίτα (F)	αλκούνιο (I) ουδέν κάποιος(F)

53 Ποιος είναι ο ρόλος των αγγλικών στους πολυγλωσσικούς και πολυπολιτισμικούς χώρους μάθησης;

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Σε όλη την Ευρώπη, η τριτοβάθμια εκπαίδευση (ES) γίνεται όλο και πιο πολύγλωσση, συνδυάζοντας συχνά μια τοπική ή εθνική γλώσσα με τη γλώσσα *lingua franca* και άλλες γλώσσες. Ωστόσο, η τυπική εκπαίδευση και η έρευνα γίνονται συχνά μονογλωσσικές, καθώς κινούνται προς τη χρήση μιας ενιαίας *lingua franca*. Με το πρόσημα της διεθνοποίησης, τα αγγλικά ως *lingua franca* (ή ως *lingua academica*) χρησιμοποιούνται συχνά ως μια γρήγορη λύση για την προσέλκυση φοιτητών από το εξωτερικό ή για την προετοιμασία των φοιτητών να ενεργούν ως παγκόσμιοι παράγοντες και σε διαφορετικά πλαίσια — υποθέτοντας ότι η αγγλική χρησιμοποιείται απαραίτητα σε όλα αυτά τα διαφορετικά πλαίσια.

Τι μας λέει η έρευνα;

Ως χώροι μάθησης, οι πανεπιστημιούπολεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης γίνονται ολοένα και πιο πολυγλωσσικές και πολυπολιτισμικές¹. Φοιτητές, καθηγητές, ερευνητές και λοιπό προσωπικό ταξιδεύουν στο πλαίσιο διαφόρων τύπων προγραμμάτων κινητικότητας. Υπάρχει ένα τεράστιο, σε μεγάλο βαθμό κρυφό κεφάλαιο της γλωσσικής και πολιτιστικής πολυμορφίας, το οποίο δεν χρησιμοποιείται σε αυτά τα πολυγλωσσικά και πολυπολιτισμικά συστήματα μάθησης (MML), και μάλιστα λησμονείται από τα θεσμικά όργανα όταν επιδιώκουν την προώθηση της κινητικότητας και της ένταξης.

Η χρήση μιας τοπικής ή εθνικής γλώσσας συχνά περιορίζεται σε τοπικούς/εθνικούς φοιτητές, αλλά θα πρέπει να ενθαρρύνεται από την κινητικότητα και τους διεθνείς φοιτητές. Η χρήση μιας εξωτερικής *lingua franca* μπορεί να δώσει την εντύπωση ότι προωθεί την ένταξη. Ωστόσο, αυτό δεν ισχύει κατ' ανάγκη, ιδίως όταν το επίπεδο ικανοτήτων των σπουδαστών και του προσωπικού είναι χαμηλό ή ακόμη και μέσο. Η χρήση μιας ενιαίας και κυρίαρχης αγοράς μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως προώθηση της κινητικότητας, δίνοντας στους χρήστες την αίσθηση της αυτοπεποίθησης και δίνοντάς τους την εντύπωση ότι γίνονται δεκτοί σε ένα ευρύ φάσμα νέων πλαισίων.

Ωστόσο, οι πραγματικές βελτιώσεις στην κινητικότητα

και την ένταξη απαιτούν τη συμπερίληψη διαφόρων γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης της γλώσσας της ίδιας, καθώς και των τοπικών/εθνικών γλωσσών που απαντώνται στα διεθνή προγράμματα κινητικότητας.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Μια κοινή γλώσσα είναι σίγουρα απαραίτητη μεταξύ ενός νεοαφιχθέντος διεθνούς φοιτητή και του περιβάλλοντός του — δηλαδή πριν καταστεί δυνατή η επικοινωνία στην τοπική ή εθνική γλώσσα. Είναι επίσης απαραίτητο για τη διεθνή αλληλεπίδραση. Οι λειτουργίες του, ωστόσο, πρέπει να βαθμονομηθούν προσεκτικά. Κατά τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της έρευνας, είναι απαραίτητη η δημοσίευση για ένα διεθνές αναγνωστικό κοινό· ταυτόχρονα, είναι σημαντικό να δημοσιεύονται σε τοπικές/εθνικές γλώσσες, έτσι ώστε τα επιστημονικά και τεχνολογικά αποτελέσματα να μπορούν να φθάσουν στην κοινότητα που τα χρηματοδοτεί και, ανάλογα με το θέμα, να έχουν συγκεκριμενικό αντίκτυπο. Επιπλέον, αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να αποφευχθεί η απώλεια τομέα για τις οικείες γλώσσες — λαμβανομένου υπόψη ότι η απώλεια τομέα μπορεί να αποτελέσει πρόδρομο της μερικής απώλειας γλωσσών.

Μια κοινή παρεξήγηση οδηγεί συχνά τους διοικητικούς υπαλλήλους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να αποφασίζουν ότι οι διεθνείς διδακτικές και ερευνητικές δραστηριότητες θα πρέπει να πραγματοποιούνται πάντα στην αγγλική γλώσσα, θεωρώντας γενικά ότι αυτό τους δίνει ένα καθεστώς. Η γνωστή περίπτωση του «όλα στα αγγλικά» κανόνα του Μιλάνου Politecnico απεικονίζει αυτή την τάση, και πολλά άλλα παραδείγματα μπορούν να βρεθούν στις ιστοσελίδες των πανεπιστημίων σε μη αγγλόφωνες χώρες που προωθούν προγράμματα στα αγγλικά². Το γραφείο Campus France προωθεί τη γαλλική τριτοβάθμια εκπαίδευση λέγοντας «Ως εκ τούτου, δεν είναι πλέον απαραίτητο να μιλούν άπταιστα

1 Για λεπτομέρειες σχετικά με τα πολυγλωσσικά και πολυπολιτισμικά συστήματα μάθησης, βλ. IntlUni www.intluni.eu

2 Ωστόσο, στις 29 Ιανουαρίου 2018, το ιταλικό Consiglio di Stato έκρινε αντισυνταγματικό το σχέδιο του Politecnico να προσφέρει ορισμένα μαθήματα μόνο στην αγγλική γλώσσα· βλ. www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/cdsintra/Amministrazione/DocumentViewer/index.html?ddocname=6RRRYBGTYVS7DABC5SMN-SYVZUQ&q

γαλλικά για να σπουδάσουν στη Γαλλία»¹. Ο ισχυρισμός αυτός αποκαλύπτει πού βρίσκεται το πραγματικό πρόβλημα: τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης «πωλούν» την ιδέα ότι οι γλώσσες είναι εναλλάξιμοι κωδικοί.

Ωστόσο, η γνώση αποκτάται, χτίζεται και μεταφέρεται μέσω των γλωσσών. Πανεπιστημιακές αίθουσες συχνά καθίστανται τεχνητά μονογλωσσικές. Οι τοπικές/εθνικές γλώσσες και οι γλώσσες πολιτιστικής κληρονομιάς γενικά δεν θεωρούνται επιστημονικά σημαντικές και ο αντίκτυπος της δραστηριότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο τοπικό πλαίσιο συχνά φαίνεται να υποτιμάται ή να αγνοείται. Εδώ είναι παραδείγματα του τι Skutnabb-Kangas (1988): 13) καλεί τον "γλωσσισμό", ένα σύνολο "ιδεολογιών", δομές και πρακτικές που χρησιμοποιούνται για να νομιμοποιήσουν, να υλοποιήσουν, να ρυθμίσουν και να αναπαράγουν μια άνιση κατανομή της δύναμης και των πόρων (υλική και άυλη) μεταξύ των ομάδων που ορίζονται με βάση τη γλώσσα".

Λαμβάνοντας υπόψη τους γλωσσικούς καταλόγους των διαφόρων παραγόντων μέσω πολυγλωσσικών συνεδρίων, διασυνεκτικών προσεγγίσεων και/ή στρατηγικών μετάφρασης, οι οποίες χρησιμοποιούν λέξεις ή φράσεις από άλλες γλώσσες κατά τη συζήτηση, επιτρέπουν τη χρήση διαφορετικών γλωσσών σύμφωνα με τις ειδικές ανάγκες και τους στόχους του πλαισίου (διδασκαλία και μάθηση, τοπική και εθνική διάδοση, διεθνής επικοινωνία κ.λπ.). Η χρήση διαφορετικών γλωσσών διευκολύνει την πρόσβαση σε έννοιες και γνώσεις, καθώς η γλωσσική επάρκεια αποτελεί προϋπόθεση για την επάρκεια περιεχομένου. Αυτό φαίνεται, για παράδειγμα, από τους Dukhan et al. (2016) στη μελέτη του αντικτύπου της μητρικής γλώσσας στη λήψη σημειώσεων κατά τη διάρκεια διαλέξεων και σχολικών αποτελεσμάτων κατά το πρώτο έτος σπουδών.

Η αύξηση της χρήσης της διαδικτυακής γλωσσικής υποστήριξης του Erasmus (OLS) αποτελεί το πρώτο δυνατό βήμα προς τη βελτίωση των πολυγλωσσικών ικανοτήτων. Αυτή η ικανότητα μπορεί να ζητηθεί και να ενισχυθεί με τη χρήση του εννοιολογικού πλαισίου που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του σχεδίου MAGICC (www.magicc.eu), το οποίο προτείνει όχι μόνο μια κλίμακα ικανοτήτων (με τη μορφή ενός συνόλου περιγραφών), αλλά και σενάρια για την ανάπτυξη πολυγλωσσών δεξιοτήτων.

Διάφορες περιπτωσιολογικές μελέτες που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του σχεδίου MIME συμβάλλουν στην κατανόηση του αντίκτυπου της χρήσης διαφορετικών γλωσσών στη διαδικασία απόκτησης γνώσεων. Τα αποτελέσματά τους δείχνουν ότι όταν η εργασία σε αίθουσες διδασκαλίας ή σε ερευνητικά εργαστήρια

πραγματοποιείται σε πραγματικά MMLs (π.χ. χρήση διαφορετικών γλωσσών σε ομάδες εργασίας για την επίλυση προβλημάτων), η γνώση αναπτύσσεται και αποκτάται εύκολα σε διαφορετικές οπτικές γωνίες, οι οποίες είναι λεκτικές σε διάφορες γλώσσες.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να είναι πολύγλωσση, διότι η γλωσσική πολυμορφία αποτελεί πλεονέκτημα και μια πραγματικά πολυπολιτισμική εκπαίδευση δεν πρέπει να περιορίζεται σε μονογλωσσικές πρακτικές. Οι πολυγλωσσικές ικανότητες θα πρέπει να προωθηθούν στο πλαίσιο των γλωσσικών πολιτικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (HELP) που έχουν σχεδιαστεί σε προσεγγίσεις προσανατολισμένες στο πλαίσιο και περιλαμβάνουν στρατηγικές για τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ μιας *lingua franca* (συμπεριλαμβανομένης της διδασκαλίας στα αγγλικά) και της διδασκαλίας σε τοπικές/εθνικές γλώσσες, η οποία θα επιτρέψει επίσης στους σπουδαστές και το προσωπικό να έχουν πρόσβαση στα δικά τους γλωσσικά ρεπερτόρια.

Αναφορές και εμπάθунση

- Skutnabb-Kangas, T. (1988). Πολυγλωσσία και εκπαίδευση παιδιών μειονοτήτων. In Skutnabb-Kangas, T. & Cummins, J. (Eds.), *Μειονοτική εκπαίδευση: από ντροπή στον αγώνα* (σελ. 9-44). Clevedon, Avon: Πολύγλωσσα θέματα.
- Dukhan S., Cameron A., & Brenner E. (2016). Αντίκτυπος της μητρικής γλώσσας στην κατασκευή των σημειωμάτων και των ακαδημαϊκών επιδόσεων του πρώτου έτους. *South African Journal of Science*, 112. doi.org/10.17159/sajs.2016/20160037
- Preisler, B. et al (Ed.) (2011). *Γλώσσα και εκμάθηση στο διεθνές πανεπιστήμιο. Από την αγγλική ομοιομορφία στην πολυμορφία και την Υβριδικότητα*. Μπρίστολ: Πολύγλωσσα θέματα
- Ushioda, E. (2017). Ο αντίκτυπος της παγκόσμιας αγγλικής γλώσσας στα κίνητρα για εκμάθηση άλλης γλώσσας. Προς έναν ιδανικό πολύγλωσσο εαυτό. *The Modern Language Journal*, 101, 469-482.

1 www.campusfrance.org/en/page/programs-taught-English

Μετάφραση, γλωσσικές τεχνολογίες και εναλλακτικές στρατηγικές

- 54 Η αυτόματη μετάφραση θα αντικαταστήσει τους ανθρώπινους μεταφραστές; 144
- 55 Τι είναι η αλληλοκατανόηση και για ποιο λόγο; 146
- Οι υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας μειώνουν τα κίνητρα για εκμάθηση των γλωσσών υποδοχής; 148
- 57 Πρέπει να προωθήσουμε μια σχεδιασμένη γλώσσα όπως η Εσπεράντο ως μια διεθνή *lingua franca*; 150
- Θα πρέπει να χρησιμοποιείται αυτόματη μετάφραση στις δημόσιες υπηρεσίες; 152
- 59 Θα πρέπει τα αγγλικά, όπως *lingua franca*, να είναι διαθέσιμα σε διάφορες ποικιλίες; 154
- 60 Ποιες είναι οι κατάλληλες γλωσσικές προσεγγίσεις για την κάλυψη των γλωσσικών αναγκών των μετακινούμενων συνταξιούχων; 156
- 61 Πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η αλληλοκατανόηση σε επαγγελματικά πλαίσια; 158
- 62 Ποιοι είναι οι καλύτεροι τρόποι για να εργαστείτε με την αυτόματη μετάφραση; 160
- 63 Ποιος θα πρέπει να εργάζεται ως διερμηνέας ή μεταφραστής; 162
- 64 Πώς και πότε θα πρέπει να παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας σε νεοαφιχθέντες μετανάστες; 164

54 Η αυτόματη μετάφραση θα αντικαταστήσει τους ανθρώπινους μεταφραστές;

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Καθώς η ποιότητα της αυτόματης μετάφρασης βελτιώνεται, θα πρέπει οι πολιτικές μας να είναι χωρίς ανθρώπινους μεταφραστές. Ορισμένοι σχολιαστές προβλέπουν την άφιξη της «μοναδικότητας», η οποία θα ήταν η στιγμή που οι υπολογιστές θα αντικαθιστούσαν τον ανθρώπινο εγκέφαλο. Η ίδια η έννοια της «μοναδικότητας» αμφισβητείται, αλλά αν συμβεί αυτό, θα είναι η στιγμή που οι πολιτικές μας θα πρέπει να βασίζονται σε μηχανές και όχι σε ανθρώπους. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους αυτό πιθανότατα δεν θα συμβεί σύντομα. Αλλά οι δημοφιλείς λόγοι δεν είναι οι πιο σωστοί.

Τι μας λέει η έρευνα;

Πρώτον, από καθαρά τεχνική άποψη, το πρόβλημα των σημερινών συστημάτων αυτόματης μετάφρασης δεν είναι τόσο η ικανότητα επεξεργασίας όσο οι βάσεις δεδομένων στις οποίες λειτουργούν. Σε πολύ στενές περιοχές, όπως εγχειρίδια για μεγάλα μηχανήματα, δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα διατηρώντας τη λίστα των όρων και των σχέσεων σταθερή και καθαρή. Σε κάθε ανοικτό τομέα, ωστόσο, είναι πολύ δύσκολο να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των βάσεων δεδομένων, ιδίως όταν οι χρήστες δημοσιεύουν αποτελέσματα αυτόματης μετάφρασης σαν να επρόκειτο για ανθρώπινη μετάφραση, και στη συνέχεια τα σφάλματα εισάγονται εκ νέου στην ανοικτή βάση δεδομένων. Οι ανεπαρκώς ενημερωμένοι χρήστες μπορούν να μειώσουν την ευφυΐα των μηχανών.

Δεύτερον, τίθεται το ζήτημα της ζήτησης της αγοράς. Η παγκόσμια αγορά επαγγελματικής μετάφρασης αυξάνεται σταθερά, παράλληλα με τη συνολική αύξηση της διαπολιτισμικής κινητικότητας των ανθρώπων και των προϊόντων. Αυτό παρά την αύξηση της αγγλικής γλώσσας ως *lingua franca*, τη διαθεσιμότητα της αυτόματης μετάφρασης και την αυξημένη χρήση της εθελοντικής μετάφρασης («crowdsourcing»). Καθώς η παγκοσμιοποίηση αυξάνει τη συνολική ζήτηση για μεταφράσεις, η αυτόματη μετάφραση χρησιμοποιείται για καταστάσεις χαμηλού κινδύνου όπου τα οφέλη δεν δικαιολογούν το κόστος ενός ανθρώπινου μεταφραστή.

Επί του παρόντος, οι μηχανές δεν απομακρύνουν τις εργασίες από τους μεταφραστές: κάνουν τη δουλειά για την οποία οι μεταφραστές είναι υπερβολικά δαπανηροί.

Παρόμοιο φαινόμενο φαίνεται να ισχύει και για την ερμηνεία: δεν υπάρχουν ακόμη στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η προφορική αυτόματη μετάφραση που χρησιμοποιείται στον μεταφραστή Skype, για παράδειγμα, στερεί από τους επαγγελματίες διερμηνείς την εργασία τους. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, οι τεχνολογίες αυξάνουν μόνο τον όγκο της μετάφρασης.

Τρίτον, η φύση της επαγγελματικής μετάφρασης αλλάζει, καθώς ένα νέο είδος παροχής γλωσσικών υπηρεσιών απομακρύνεται από την *la carte* μετάφραση. Ο ανθρώπινος μεταφραστής (ή διερμηνέας) καθίσταται εγγυητής ποιότητας σε καταστάσεις υψηλού κινδύνου. Οι μεταφραστές κινούνται όχι μόνο σε ορισμένο αριθμό μετα-επιμόρφωσης, αλλά και σε υπηρεσίες επαναγραφής και διαπολιτισμικής διαβούλευσης, όπου μπορούν να παρέχουν τα επίπεδα αξιοπιστίας και προσαρμογής για τα οποία η αυτόματη μετάφραση δεν έχει σχεδιαστεί ποτέ.

Το μόνο μειονέκτημα είναι το σχετικά περιορισμένο φάσμα γλωσσών για τις οποίες διατίθενται ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και άλλοι πόροι, ή τουλάχιστον σε επίπεδο που καθιστά βιώσιμη τη μηχανική μετάφραση. Οι μεγάλες αποικιακές γλώσσες εξυπηρετούνται καλά και περίπου 90 έχουν σήμερα ονομαστεί ως διαθέσιμες για μεγάλα ηλεκτρονικά συστήματα, αλλά οι πολλές μικρές γλώσσες της μετανάστευσης αλλά δεν διαθέτουν τους ηλεκτρονικούς πόρους που απαιτούνται για την αυτόματη μετάφραση, σε ορισμένες περιπτώσεις από κωδικοποιημένη γραφή. Ως εκ τούτου, οι ομιλητές μικρότερων γλωσσών είναι υποχρεωμένοι να εργάζονται σε μια ευρύτερη γλώσσα, συνδυάζοντας στην πραγματικότητα την αυτόματη μετάφραση με τη διαμεσολάβηση μέσω *lingua franca*.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Μπορούμε να διασκεδάσουμε με την αυτόματη μετάφραση. Όπως μπορείτε να δείτε παρακάτω, το τραγούδι του *Luis Fonsi* Despacito, που κυκλοφόρησε στα αγγλικά από ένα σύστημα που βασίζεται στη μεταφορά το 2014, πιθανότατα δεν θα βοηθήσει να αποπλανήσει κανέναν, αλλά ένα σύστημα βασισμένο σε νευρώνες 2017 θα μπορούσε.

Αν και τα κωμικά λάθη που χρησιμοποιούνται συνήθως για ναυποδηλώσουν ότι οι μηχανές δεν θα μεταφράσουν ποτέ όπως οι άνθρωποι, το σύστημα μετάφρασης στο *al*

που λειτουργεί από τον Φεβρουάριο του 2017 είναι πολύ καλύτερο και η προφορική απόδοση βελτιώνει επίσης στο Skype Translator. Έτσι μπορούμε να διασκεδάσουμε, αλλά η αυτόματη μετάφραση απαιτεί τώρα σοβαρή προσοχή.

Πολιτικές Επιπτώσεις

Συνεπώς, οι πολιτικές για τη βελτίωση της πολυγλωσσίας μπορούν να ενσωματώσουν την αυτόματη μετάφραση με τον ακόλουθο τρόπο.

1. Διασφάλιση ότι οι χρήσεις και οι περιορισμοί της αυτόματης μετάφρασης διδάσκονται στο πλαίσιο της γενικής κατάρτισης ξένων γλωσσών.

2. Ενθάρρυνση της κατάρτισης των μεταφραστών σε τεχνικές επικοινωνίας που ενσωματώνουν την αυτόματη μετάφραση, συμπεριλαμβανομένων όχι μόνο της προ-επεξεργασίας και της μετα-επεξεργασίας, αλλά και των δεξιοτήτων που προωθούν την αξιοπιστία.

3. Υποστήριξη της ανάπτυξης ηλεκτρονικών πόρων σε λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες.

Αναφορές και εμβάθυνση

Turovsky, B. (2016). *Δέκα χρόνια Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Προσπελάστηκε τον Μάιο του 2017.

van Rensburg, A., Snyman, C. & Lotz, S. (2012). Εφαρμογή του Google Translate σε ένα περιβάλλον τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: Αξιολογήθηκαν τα προϊόντα μετάφρασης. *Νοτιοαφρικανική Γλωσσολογία και Εφαρμοσμένες Γλωσσικές Σπουδές*, 30, 511-524.

Wilks, Y. (2009). *Μηχανή μετάφρασης. Το πεδίο εφαρμογής και τα όρια του*. Νέα Υόρκη: Ο Σπρίνγκερ.

Πρωτότυπο τραγούδι	Altavista Babelfish (2014)	Google Μετάφραση (2017)	Άλλη μετάφραση;
Δεσπασίτο	Αργά	Αργά	
Quiero desnudarte a besos despacito	Θέλω να γδυθώ στο φιλί αργά	Θέλω να σε φιλήσω αργά.	
Firmo σε las paredes de tu laberinto	Υπογεγραμμένο στους τοίχους του λαβύρινθου σας	Υπογράψτε στους τοίχους του λαβύρινθου σας	
Y hacer de tu cuerpo todo ένα χειρόγραφο	Και κάντε το σώμα σας μέσα από ένα χειρόγραφο	Και να κάνεις όλο το σώμα σου χειρόγραφο.	

55 Τι είναι η αλληλοκατανόηση και για ποιο λόγο;

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Πανεπιστήμιο Reims Champagne-Ardenne

Η αλληλοκατανόηση (που ονομάζεται επίσης *δεκτική πολυγλωσσία* ή *linguareceptiva*) συμβαίνει όταν οι άνθρωποι επικοινωνούν μεταξύ τους, μιλούν τη δική τους γλώσσα, ενώ κατανοούν τη γλώσσα του άλλου. Αυτό είναι δυνατό όταν οι ομιλητές έχουν μάθει την άλλη γλώσσα σε κάποιο βαθμό ή όταν οι γλώσσες είναι αμοιβαία κατανοητές, δηλαδή όταν είναι αρκετά παρόμοιες ώστε να επιτρέπουν κάποιο βαθμό αυθόρμητης αμοιβαίας κατανόησης (Gooskens & van Heuven 2017). Γενικά, η αλληλοκατανόηση λειτουργεί καλύτερα όταν οι αντίστοιχες μητρικές γλώσσες των ομιλητών βρίσκονται κοντά μεταξύ τους όσον αφορά το λεξιλόγιο, τη μορφολογία και τη σύνταξη, όπως η ιταλική, η γαλλική ή η τσεχική και η σλοβακική. Η αλληλοκατανόηση είναι ευρέως διαδεδομένη και μελετημένη σε σταθερά δίγλωσσα ή πολύγλωσσα πλαίσια, όπως οικογένειες μεταναστών ή παραμεθόριες περιοχές (π.χ. Σκανδιναβία). Ωστόσο, όσον αφορά τις αλληλεπιδράσεις με τους μετακινούμενους πολίτες ή μεταξύ αυτών, οι δυνατότητές τους εξακολουθούν να απέχουν πολύ από την αξιοποίησή τους.

Τι μας λέει η έρευνα;

Σύμφωνα με τους Braunmüller και Ferraresi (2003), η άνοδος του μονογλωσσικού εθνικού κράτους έχει οδηγήσει σε λιγότερο συχνή χρήση της διανόησης και της άγνοιας από το ευρύ κοινό. Ωστόσο, μπορεί να αναμένεται ότι η αλληλοκατανόηση θα γίνει πιο συχνή στα πολυγλωσσικά πλαίσια της ευρωπαϊκής κοινωνίας και υπάρχουν υπόνοιες ότι η αυθόρμητη χρήση της είναι πολύ πιο συχνή από ό,τι θεωρείται γενικά.

Η αλληλοκατανόηση έχει αποδειχθεί ένας από τους *πιο δίκαιους πολυγλωσσικούς τρόπους επικοινωνίας*, καθώς επιτρέπει σε όλους να μιλούν τη δική τους γλώσσα.

Δεδομένου ότι χρειάζεται λιγότερος χρόνος για να αποκτηθούν δεκτικές και όχι παραγωγικές δεξιότητες (ιδίως σε γλώσσα που ανήκει στην ίδια γλωσσική οικογένεια), η αλληλοκατανόηση αποτελεί επίσης μια λογική επιλογή διαμεσολάβησης για τα άτομα που συχνά ταξιδεύουν ή μετακινούνται από τη μία χώρα στην άλλη: η ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάγνωσης έρχεται συχνά πρώτη, ενθαρρύνοντας την πρόοδο σε άλλες ικανότητες. Επιπλέον, η διακατανόηση επιτρέπει πραγματικά διαπολιτισμικές αλληλεπιδράσεις, καθώς και οι δύο ομιλητές προσαρμόζονται μεταξύ τους.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 20 ετών, αρκετά ερευνητικά έργα, μεταξύ των οποίων ορισμένα

χρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (π.χ. EuRom4, EuroCom), εξέτασαν πολλές πτυχές της αλληλοκατανόησης και οδήγησαν στην ανάπτυξη εξειδικευμένου διδακτικού υλικού για καθηγητές γλωσσών ή μαθητές ξένων γλωσσών. Ωστόσο, πολλά ζητήματα απαιτούν περαιτέρω εξέταση, όπως οι προϋποθέσεις για την αυθόρμητη χρήση της διανόησης από πολίτες υψηλής κινητικότητας χωρίς ιδιαίτερη γλωσσική κατάρτιση. Για τον λόγο αυτό, το έργο MIME εστίασε τις εμπειρικές μελέτες του στη διακατανόηση σε δύο πολύ συγκεκριμένα πολύγλωσσα πλαίσια.

Η κύρια μελέτη μας επικεντρώθηκε στις ιταλικές οικογένειες που είχαν υιοθετήσει ένα παιδί που δεν μιλούσε ιταλικά. Η παρατήρηση δύο ιταλικών οικογενειών που υιοθέτησαν ένα παιδί από τη Χιλή έδειξε ότι η αλληλοκατανόηση χρησιμοποιήθηκε αυθόρμητα από όλα τα μέλη της οικογένειας. Όταν ερωτήθηκαν σχετικά με αυτό, οι γονείς δήλωσαν ότι προτιμούν να διανοούνται από άλλες στρατηγικές, επειδή τους επιτρέπει να εκφράζονται με ακρίβεια.

Πατέρας: Είμαι αυτό το είδος του ατόμου που προτιμά να μιλήσει εννοώ μιλούν τη γλώσσα μου [...] επειδή με κάνει να αισθάνομαι ότι καταλαβαίνω.

Φυσικά, η ακρίβεια μπορεί να κοινοποιηθεί μόνο εάν οι γλώσσες επιτρέπουν επαρκή βαθμό αμοιβαίας κατανόησης, όπως στην περίπτωση της ισπανικής και της ιταλικής. Επιπλέον, απαιτείται καλή συνεργασία για την προφορική αλληλοκατανόηση στην εργασία. Οι γονείς ανέφεραν ότι αρχικά προσάρμοσαν την ομιλία τους για να διευκολύνουν την αμοιβαία κατανόηση και να υιοθετήσουν μια στάση χωρίς αποκλεισμούς. Στο πλαίσιο της υιοθεσίας παιδιών, η διανόηση επιτρέπει την ισότιμη συμμετοχή όλων των μελών της οικογένειας, γεγονός που ενισχύει τους οικογενειακούς δεσμούς.

Μια άλλη μελέτη των γλωσσών που χρησιμοποιούνται από διεθνείς επαγγελματίες ποδοσφαιρού στη Γαλλία δείχνει ότι η χρήση της αλληλοκατανόησης συχνά εξετάζεται με υποψία. Ο Αργεντινός προπονητής ποδοσφαιρού Marcelo Bielsa, για παράδειγμα, ο οποίος χρησιμοποιεί διαδοχική διερμηνεία σε συνεντεύξεις τύπου, αμφισβητήθηκε από δημοσιογράφο για τις ικανότητες αλληλοκατανόησης, υποδεικνύοντας ότι οι μερικές γλωσσικές του δεξιότητες δείχνουν έλλειψη επιθυμίας να μιλήσει γαλλικά.

Δημοσιογράφος (στα γαλλικά): Πώς κατανοείτε μερικές φορές ερωτήσεις στα γαλλικά χωρίς να μιλάτε τη γλώσσα μας; (Μετάφραση στα ισπανικά)

Marcelo Bielsa (στα ισπανικά): Επειδή φοβάμαι γελοία και γελοιοποίηση τον εαυτό μου. (Μετάφραση στα γαλλικά)

Δημοσιογράφος (στα γαλλικά): Την επόμενη σεζόν, θα μιλάς καλύτερα Γαλλικά. (Μετάφραση στα ισπανικά)

Marcelo Bielsa (στα ισπανικά): Θα το δούμε. (Γαλλική μετάφραση)

Αν και η αλληλοκατανόηση χρησιμοποιείται ευρέως και εκτιμάται ιδιαίτερα σε άτυπα πλαίσια, παραμένει λιγότερο αποδεκτή σε επαγγελματικά πλαίσια. Ευτυχώς, μελέτες επαγγελματικών πλαισίων δείχνουν ότι όσο πιο διακατανόηση χρησιμοποιείται, τόσο πιο αποδεκτή είναι (Berthele & Wittlin 2013).

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η ισχυρή πολιτική στήριξη είναι ουσιαστικής σημασίας για τη μετάβαση από τη δυνητική αμοιβαία κατανόηση σε πραγματική αλληλοκατανόηση μεταξύ των ομιλητών. Μπορούν να προταθούν οι ακόλουθες πρωτοβουλίες.

1. Ευαισθητοποίηση σχετικά με το γεγονός ότι οι πολυάριθμες τυπικές ομοιότητες μεταξύ των σχετικών γλωσσών επιτρέπουν την άμεση πρόσβαση σε πληροφορίες.

2. Να καθησυχάσουν τους ανθρώπους για τις αυθόρμητες δεξιότητες αλληλοκατανόησης και να τους ενθαρρύνουν να ενισχύσουν αυτές τις δεξιότητες μέσω πρακτικής άσκησης ή κατάρτισης.

3. Ενθάρρυνση των ομιλητών που συμμετέχουν σε διαπροσωπικές αλληλεπιδράσεις να εκφράζονται στις γλώσσες που γνωρίζουν καλύτερα, όποτε είναι σε θέση να κατανοήσουν επαρκώς ο ένας τον άλλο (είτε επειδή κατέχουν μια στενά συνδεδεμένη γλώσσα είτε επειδή έχουν ορισμένη παθητική γνώση της γλώσσας του άλλου ή συνδυασμό των δύο).

Αναφορές και εμπάθунση

Berthele, R. & Wittlin, G. (2013). Δεκτική πολυγλωσσία στον ελβετικό στρατό. *Διεθνές Περιοδικό Πολυγλωσσίας*, 10(2), 181-195.

Blanc-Benveniste, C. (Ed.) (1997). *EuRom4: Μέθοδος ταυτόχρονης διδασκαλίας των ρωμαϊκών γλωσσών*. Firenze: Nuova Italia.

Braunmüller, K. & Ferraresi, G. (2003). *Πτυχές της πολυγλωσσίας στην ιστορία της ευρωπαϊκής γλώσσας*. Αμστερνταμ: Ο Τζον Μπέντζαμινς.

Escudé, P. & Janin, P. (2010). *Το σημείο για την αλληλοκατανόηση, το κλειδί για την πολυγλωσσία*. Παρίσι: Cle International (Διεθνής Κλή).

Gooskens, C. & van Heuven, V. (2017). Μέτρηση της διαγλωσσικής κατανόησης στις γερμανικές, ρομανικές και σλαβικές γλωσσικές ομάδες. *Ανακοίνωση ομιλίας*, 89, 25-36.

Klein, H. G., I. Galinska-Inacio, D. Rutke, T. Stahlhofen & K. Wegner (2004). *EuroComOnline — Internetkurs zum Erwerb rezeptiver Kompetenzen in Italienisch — Rumänisch — Spanisch*. eurocom.httc.de/index.php

56 Οι υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας μειώνουν τα κίνητρα για εκμάθηση των γλωσσών υποδοχής;

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza κατά Ljubljani

Με την αύξηση της μετανάστευσης, ο δημόσιος διάλογος σε ορισμένες χώρες υποδοχής άρχισε να συνδέει τις υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας με την αδυναμία ένταξης των νεοεισερχομένων στηνκυρίαρχη τάση. Αυτή η πεποίθηση έχει εντοπιστεί στις Ηνωμένες Πολιτείες (Schuck 2009: 162, 170) και το Ηνωμένο Βασίλειο (Schäffner 2009). Παρόμοια επιχειρήματα κατά της μετάφρασης και της διερμηνείας μπορούν να βρεθούν στον πολιτικό λόγο. Για παράδειγμα, το 2007, η Υπουργός Κοινοτήτων και Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Ηνωμένου Βασιλείου Ruth Kelly (2007) υποστήριξε ότι η παροχή υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας επηρέασε δυσμενώς τα κίνητρα των μεταναστών να μάθουν αγγλικά, καθώς χρησιμεύει ως δεκανίκι που παρατείνει την εξάρτησή τους από τη μητρική τους γλώσσα. Το 2015, ο Υπουργός Κοινοτήτων του Ηνωμένου Βασιλείου Eric Pickles δήλωσε ότι "τασυμβούλια θα πρέπει να σταματήσουν να σπαταλούν τα χρήματα των φορολογουμένων μεταφράζοντας σε ξένες γλώσσες. Έμια μετάφραση εμποδίζει τους ανθρώπους να ενταχθούν στη βρετανική κοινωνία" (αναφέρεται στο Daily Mail Online, Ιανουάριος 10, 2015).

Κανένας από τους ισχυρισμούς αυτούς δεν στηρίζεται σε εμπειρικά στοιχεία και δεν έχει αποδειχθεί ποτέ αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παροχής υπηρεσιών διερμηνείας και μετάφρασης και της άρνησης εκμάθησης της γλώσσας υποδοχής.

Τι μας λέει η έρευνα;

Μια διαχρονική μελέτη διεξήχθη στη Σλοβενία μεταξύ μιας ομάδας πρόσφατων μεταναστών με δωρεάν υπηρεσίες διερμηνείας και μετάφρασης, καθώς και δωρεάν μαθήματα σλοβενικής γλώσσας. Χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο για τον προσδιορισμό των γλωσσικών προφίλ 127 κατοίκων κέντρων αιτούντων άσυλο, ενώ ποιοτικά στοιχεία ελήφθησαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με 38 αιτούντες άσυλο.

Τα αποτελέσματα που ακολουθούν αντικρούουν την υπόθεση ότι η μετάφραση και η διερμηνεία εμποδίζουν την ένταξη.

► Η μετάφραση και η διερμηνεία δεν είναι οι προτιμώμενες στρατηγικές επικοινωνίας. Οι πρόσφατοι μετανάστες ή οι νεοεισερχόμενοι προτιμούν να χρησιμοποιούν άλλες επικοινωνιακές στρατηγικές, τις

περισσότερες φορές αγγλικά, όπως το lingua franca ή την τοπική γλώσσα, μάλιστα κυριαρχήσουν. Μόνο το 10 % των ερωτηθέντων δεν είχαν άλλη επιλογή από το να χρησιμοποιούν διερμηνείς στην καθημερινή τους ζωή στη χώρα υποδοχής. Ωστόσο, η πλειονότητα των ερωτηθέντων (87 %) τόνισε ότι χρειάζονται την υποστήριξη διερμηνέων και μεταφραστών σε καταστάσεις υψηλού κινδύνου στις νομικές, αστυνομικές, διοικητικές και υγειονομικές κοινότητες.

► Οι μετανάστες αντιλαμβάνονται τη μετάφραση και τη διερμηνεία ως προσωρινή λύση. Η πλειονότητα (61 %) θεωρεί στην πραγματικότητα τους μεταφραστές και τους διερμηνείς ως εμπόδιο, περιορίζοντας την ανεξάρτητη επικοινωνία τους με το νέο περιβάλλον. Στην πραγματικότητα, όταν τους ζητήθηκε να φανταστούν ένα σενάριο στο οποίο θα μπορούσαν πάντα να λαμβάνουν βοήθεια από ειδικευμένο διερμηνέα όταν το επιθυμούν, όλοι είπαν ότι θα προτιμούσαν να μάθουν τη γλώσσα υποδοχής.

► Εκτός από το να αισθάνονται άβολα και εξαρτημένοι όταν χρησιμοποιούν διαμεσολαβητή, ορισμένοι μετανάστες (31 %) δήλωσαν ότι δεν εμπιστεύονται πάντα τους διερμηνείς και τους μεταφραστές να μεταδίδουν όλα όσα ήθελαν να εκφράσουν.

► Η μελέτη μας δεν διαπίστωσε καμία συσχέτιση μεταξύ της παροχής υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας από το κράτος και οποιουδήποτε αντικινήτρου για την εκμάθηση της γλώσσας υποδοχής. Περίπου το 95 % των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι είναι σημαντικό να γνωρίζουν την τοπική γλώσσα κατά την αναζήτηση εργασίας και τη δημιουργία σχέσεων.

Από εκείνους που βρίσκονταν στη Σλοβενία για περισσότερο από έξι μήνες, όλοι είχαν παρακολουθήσει μαθήματα στα σλοβενικά χρηματοδοτούμενα από το κράτος, ενώ το ένα τρίτο είχε φτάσει σε ένα σημείο όπου μπόρεσαν να συμμετάσχουν στη σλοβενική συνέντευξη.

Εικονογράφηση και απόδειξη

Ως εκ τούτου, δεν διαπιστώσαμε αρνητική σχέση μεταξύ της παροχής υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας και των κινήτρων των αιτούντων άσυλο να μάθουν την κυρίαρχη γλώσσα της χώρας υποδοχής.

Πολιτικές Επιπτώσεις

Ως εκ τούτου, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα ακόλουθα σημεία.

- ▶ Ειδικές μεταφραστικές πολιτικές μπορούν να σχεδιαστούν για διάφορες ομάδες μεταναστών.
- ▶ Οι υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας υψηλής ποιότητας θα πρέπει να παρέχονται από το κράτος σε νεοαφιχθέντες μετανάστες, ιδίως σε καταστάσεις υψηλού κινδύνου και στην αρχή της παραμονής τους.
- ▶ Για τους κύριους γλωσσικούς συνδυασμούς απαιτείται εκπαίδευση διερμηνέων υψηλής ποιότητας.
- ▶ Θα πρέπει να παρέχονται συνεχή και δωρεάν μαθήματα γλώσσας για τη διδασκαλία της γλώσσας υποδοχής.

Αναφορές και εμβάθυνση

Kelly, R. (2007). Απομαγνητοφώνηση της Συνέντευξης με την Ruth Kelly, υφυπουργό Κοινοτήτων και

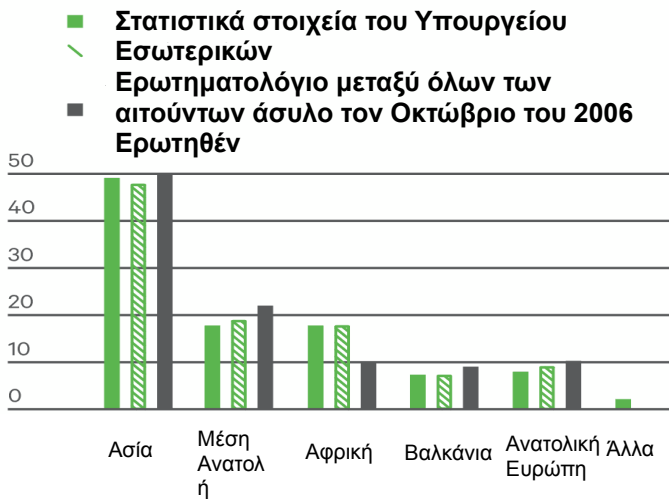
Τοπικής Αυτοδιοίκησης, από τον Jon Sopel on The Politics Show, BBC NEWS, Κυριακή 10 Ιουνίου 2006. Πρόσβαση στις 6 Απριλίου 2018. [news.bbc.co.uk/go/pr/ft/-/2/hi/programmes/politics_show/6725673.stm](https://www.bbc.com/news/health-12345678)

Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Διερμηνεία και γλωσσική ένταξη — φίλοι ή εχθροί; Αποτελέσματα μιας επιτόπιας μελέτης. *Ο Μεταφραστής*. (Online publ.: 24 Νοεμβρίου 2017), [doi:10.1080/13556509.2017.1396406](https://doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406)

Schäffner, C. (2009). Μήπως Μετάφραση Hinder Ενσωμάτωση; *Φόρουμ*, 7, 99-122.

Schuck, P. H. (2009). Σύσταση μεταναστών στις Ηνωμένες Πολιτείες μετά την 11η Σεπτεμβρίου: Δύο βήματα προς τα εμπρός, ένα βήμα πίσω. Στην J. L. Hochschild, J. H. Mollenkopf (Eds.): *Φέρνοντας Outsiders σε: Διατλαντικές προοπτικές για την πολιτική ένωση των μεταναστών* (σελ. 158-175). Ιθάκη και Λονδίνο: Πανεπιστήμιο Cornell Press.

Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΒΙΑΛΩΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΣΛΟΒΕΝΙΑΣ (2013-2016, N=1585, στοιχεία που παρασχέθηκαν από το Υπουργείο Εσωτερικών) ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗ SLOVENE ASILE DEMANDORS IN OCTOBRE 2016 (στοιχεία που συγκεντρώθηκαν μέσω ερωτηματολογίου 107 αιτούντων άσυλο, που αντιπροσωπεύουν το 47 % των 243 που διαμένουν στα σλοβενικά κέντρα ασύλου)

57 Πρέπει να προωθήσουμε μια σχεδιασμένη γλώσσα όπως η Εσπεράντως διεθνής lingua franca;

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, Πανεπιστήμιο Λειψίας

Το κοινωνικογλωσσικό καθεστώς της διεθνούς γλώσσας Εσπεράντο υποδηλώνει ότι μια σχεδιασμένη γλώσσα μπορεί να είναι ένα αποτελεσματικό μέσο επικοινωνίας όπως κάθε εθνοτική γλώσσα (ή «φυσική»). Παρά τα 130 χρόνια ιστορίας της, η Εσπεράντο δεν αποτελεί αντικείμενο γλωσσικής έρευνας τόσο σοβαρής όσο οι άλλες γλώσσες, και η απόκτησή της δεν ενθαρρύνεται με την ίδια ένταση.

Τι θα κάνουμε με την έρευνα;

Σύμφωνα με τον Εθνολόγο, μια συχνά χρησιμοποιούμενη αναφορά στις σύγχρονες γλώσσες, η Εσπεράντο είναι η δεύτερη γλώσσα 2 εκατομμυρίων ανθρώπων (βλ. επίσης Wandel 2015): άλλες εκτιμήσεις υποδεικνύουν μόνο 100.000 ομιλητές. Από τον Μάιο του 2015, περισσότεροι από 1,6 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν αρχίσει να μαθαίνουν τη γλώσσα στην πλατφόρμα Duolingo Internet. Η εμπειρία δείχνει ότι λόγω της διαφάνειας της μορφοσυνταξικής δομής της, η Εσπεράντο είναι πολύ πιο εύκολη στην εκμάθηση από άλλες ξένες γλώσσες (βλ., για παράδειγμα, Piron 2006: 2489), αν και αυτό είναι δύσκολο να επιβεβαιωθεί στις ελεγχόμενες μελέτες. Μελετήσαμε τη χρήση της Esperanto ως lingua franca σε περιπτώσεις μακροπρόθεσμης και μεσοπρόθεσμης κινητικότητας (με έμφαση στις οικογένειες που μιλούν Εσπεράντο) και τη χρήση της ως επιχειρηματικής γλώσσας σε διεθνή ΜΚΟ στη Σλοβακία (βλ. Fiedler & Brosch 2018). Τα αποτελέσματά μας δείχνουν ότι ηλαμπερή γλώσσα μπορεί να λειτουργήσει ως αποτελεσματικό και εκφραστικό μέσο διαπολιτισμικής επικοινωνίας, επιτρέποντας υψηλούς βαθμούς ένταξης. Οι συμμετέχοντες στη μελέτη μας σχετικά με τις ΜΚΟ (κυρίως ασκούμενους και εθελοντές που εργάζονται για την Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία) επιβεβαίωσαν την ευκολία της εκμάθησης γλωσσών σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα.

Ενώ ορισμένοι από τους εθελοντές που εργάζονται στη ΜΚΟ γνώριζαν την Εσπεράντο πριν από την 6η ή 12μηνη πρακτική τους, άλλοι δεν άρχισαν να την μαθαίνουν μέχρι να αποφασίσουν να εργαστούν εκεί.

Ένα άλλο ενδιαφέρον αποτέλεσμα ήταν ότι το επαγγελματικό πλαίσιο της ΜΚΟ, το οποίο περιελάμβανε υπαλλήλους και ασκούμενους έξι διαφορετικών μητρικών γλωσσών, χαρακτηρίστηκε από πολύγλωσσες πρακτικές που άλλαξαν ανάλογα με την επικοινωνιακή κατάσταση και τους συμμετέχοντες: Η

Εσπεράντο χρησιμοποιήθηκε στο 80 % περίπου όλων των αλληλεπιδράσεων στην εργασία αλλά και στην προσωπική επικοινωνία κατά τη διάρκεια των μεσημεριανών διαλειμμάτων, ενώ κατά το υπόλοιπο διάστημα χρησιμοποιήθηκαν η τοπική γλώσσα, τα σλοβακικά και τα αγγλικά ως lingua franca. Επιπλέον, οι συνεντεύξεις μας διαπίστωσαν ότι ορισμένοι ομιλητές δήλωσαν ότι βιώνουν το υποστηρικτικό αποτέλεσμα της Εσπεράντο, δηλαδή η επιτυχής απόκτηση της Εσπεράντο τους βοήθησε να μάθουν άλλες ξένες γλώσσες. Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν ότι η υιοθέτηση μιας προγραμματισμένης γλώσσας δεν σημαίνει κατ' ανάγκη υποβάθμιση άλλων γλωσσών.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Η γνώση της προγραμματισμένης γλώσσας διευκόλυνε τη μετέπειτα απόκτηση άλλων γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης της εκμάθησης της τοπικής γλώσσας μετά την εγκατάστασή της σε μια νέα χώρα υποδοχής με ισπανόφωνη οικογένεια:

*Το *espeRanto* βοήθησε πολύ να τονώσω την ικανότητά μου να μιλάω [...] συνολικά, δεν θα προσπαθούσα καν να μάθω ουγγρικά αν δεν είχα ένα εγχειρίδιο Εσπεράντο για να μάθω ουγγρικά, πράγμα που μου διευκόλυνε.*

Η Εσπεράντο έχει αποδειχθεί ζωντανή γλώσσα με μεγάλες δυνατότητες ως αποτελεσματικό μέσο επικοινωνίας σε διάφορους τομείς. Χρησιμοποιείται στην καθημερινή συνομιλία, ως γλώσσα για συγκεκριμένη χρήση και ως μέσο πρωτότυπης και μεταφρασμένης λογοτεχνίας. Είναι η πιο επιτυχημένη γλώσσα ανάμεσα σε περισσότερα από 1.000 χτισμένα γλωσσικά έργα. Αυτό οφείλεται εν μέρει στις δομικές ιδιότητές του: ένα παραγωγικό σύστημα σχηματισμού λέξεων, ευέλικτης σύνταξης και μείωσης της πολυπλοκότητας και των εξαιρέσεων, όλα χωρίς απώλεια της εκφραστικότητας. Αλλά η επιτυχία της Εσπεράντο οφείλεται κυρίως σε εξωγλωσσικούς παράγοντες: η γλώσσα έχει βρει μια αρκετά διαφοροποιημένη και δημιουργική κοινότητα ομιλητών για να διασφαλίσει τη βιώσιμη ανάπτυξη και διάδοσή της. Τον Απρίλιο του 2012, η Εσπεράντο προστέθηκε στις γλώσσες του Google Translate και η ανάπτυξη του Wikipedio (η Εσπεράντο Βικιπαίδεια) βρίσκεται σε εξέλιξη, με περισσότερα από 240.000 άρθρα τον Δεκέμβριο του 2017. Οι λίγοι φυσικοί ομιλητές της

Εσπεράντο (περίπου 1.000 άτομα) δεν επιβάλλουν γλωσσικά πρότυπα, πράγμα που σημαίνει ότι όλοι οι ομιλητές μπορούν να επικοινωνούν επί ίσοις όροις.

Για τους λόγους αυτούς, τα εκπαιδευτικά συστήματα δεν πρέπει να αγνοούν την Εσπεράντο, αλλά να επανεξετάσουν τις δυνατότητές της ως γλώσσα επικοινωνίας ίση με εκείνη των φυσικών γλωσσών. Θα μπορούσαν να καταβληθούν προσπάθειες για την παροχή διδασκαλίας στη σχεδιαζόμενη γλώσσα παράλληλα με άλλα μαθήματα ξένων γλωσσών.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

1. Οι προγραμματισμένες γλώσσες και οι διγλωσσικές (μελέτη των προγραμματισμένων γλωσσών) θα πρέπει να οριστούν ως τομείς διδασκαλίας και έρευνας στα πανεπιστήμια.
2. Θα πρέπει να δημιουργηθεί επαγγελματικό διδακτικό υλικό για τη διδασκαλία της Εσπεράντο στα σχολεία.
3. Η Εσπεράντο θα πρέπει να προσφέρεται ως ξένη γλώσσα σε επιλεγμένα σχολεία σε ολόκληρη την Ευρώπη, στο πλαίσιο συντονισμένης προσέγγισης για τον καθορισμό της μακροπρόθεσμης αξίας της σε μεγάλη κλίμακα. Αυτό θα απαιτούσε μαθήματα κατάρτισης εκπαιδευτικών για κάθε συμμετέχον σχολείο με πρότυπα που να εγγυώνται την ποιότητα της διδασκαλίας, όπως και για άλλες ξένες γλώσσες.

Αναφορές και εμπάθунση

Brosch, C. (2018). Esperanto als Mittlersprache bei

längerfristiger Mobilität. In S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration — sprachliche Herausforderungen*. Λειψία: Leipziger Universitätsverlag, 69-90.

Brosch, C. & Fiedler, S. (2017). Der spezifische Beitrag des Esperanto zum propädeutischen Effekt beim fremdsprachenlernen (mit Schwerpunkt auf der Erwachsenenphase). Σε C. Brosch & S. Fiedler (Eds.), *Jahrbuch der Gesellschaft für Interlinguistik*, 11-38.

Fiedler, S. & Brosch, C. (2018). Esperanto — μια lingua franca σε χρήση: Μια περιπτωσιολογική μελέτη για μια εκπαιδευτική ΜΚΟ. *Γλωσσικά προβλήματα & Γλώσσα Προγραμματισμός*, 42, 194-219.

Pereltsvaig, A. (2017). *Εσπεραντικές Σπουδές: Κατάσταση της τεχνολογίας*. Ηλεκτρονική δημοσίευση: www.esperantic.org/en/research/state-of-the-art/

Piron, C. (2006). Επιλογή επίσημης γλώσσας/Wahl einer Amtssprache. Στο U. Ammon et al. (Eds.). *Κοινωνιογλωσσολογία/Soziolinguistik. Διεθνές Εγχειρίδιο της Επιστήμης της Γλώσσας και της Κοινωνίας/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft Vol. 3/3. Teilband* (σ. 2484-2493). Βερολίνο/Νέα Υόρκη: από τον Γκρούιτερ.

Wandel, A. (2015). Πόσοι άνθρωποι μιλούν Εσπεράντο; *Η Εσπεράντο στο διαδίκτυο. Διεπιστημονική περιγραφή των σύνθετων συστημάτων*, 13, 318-321.

58 Θα πρέπει να χρησιμοποιείται αυτόματη μετάφραση στις δημόσιες υπηρεσίες;

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Η Μηχανική Μετάφραση (TB) είναι ευρέως διαθέσιμη σε δωρεάν online μορφές, η σημαντικότερη εκ των οποίων διοικείται από τις μεγαλύτερες εταιρείες πληροφορικής στον κόσμο, με έδρα τις Ηνωμένες Πολιτείες. Είναι ευρέως διαδεδομένη η άποψη ότι οι μεταφράσεις που παρέχονται από τα συστήματα αυτά είναι εσφαλμένες και αναξιόπιστες και θα πρέπει να αποφεύγονται σε κάθε περίπτωση. Ωστόσο, πολλοί άνθρωποι χρησιμοποιούν αυτές τις επιγραμματικές υπηρεσίες με συνέπεια και γνωρίζουν πώς να ενσωματώσουν τα αποτελέσματα σε άλλες στρατηγικές επικοινωνίας. Το ερώτημα δεν είναι αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί η αυτόματη μετάφραση, αλλά πώς και πότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί.

Τι μας λέει η έρευνα;

Μια έρευνα σχετικά με τη χρήση της τεχνικής βοήθειας στις δημόσιες υπηρεσίες δείχνει δύο είδη καταστάσεων, οι οποίες είναι θεμελιωδώς διαφορετικές.

Στο πρώτο σενάριο, ένα σταθερό κείμενο (επίσημο κείμενο ή ενδεχομένως ένας ιστότοπος) τροφοδοτείται από ένα δωρεάν ηλεκτρονικό σύστημα αυτόματης μετάφρασης, ή παρέχονται κουμπιά στο διαδίκτυο, έτσι ώστε οι χρήστες να μπορούν να το πράξουν οι ίδιοι. Το αποτέλεσμα είναι μια γραπτή μετάφραση που περιέχει λάθη. Δεν θα δείτε αυτά τα λάθη εάν δεν γνωρίζετε τη γλώσσα· τα σφάλματα δεν μπορεί να είναι θανατηφόρα· αλλά είναι εδώ. Σε πολλές περιπτώσεις, ο χρήστης θα είναι σε θέση να κατανοήσει το περιεχόμενο της ιστοσελίδας ή του εγγράφου, αλλά σχεδόν σίγουρα θα υπάρξουν αρνητικές συνέπειες.

1. Ο χρήστης θα αισθάνεται ότι η γλώσσα του δεν γίνεται σεβαστή, γεγονός που μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες για την αίσθηση της κοινωνικής ένταξης.
2. Υπάρχουν αρνητικές επιπτώσεις στην εικόνα του σήματος της οικείας δημόσιας υπηρεσίας.
3. Παρά την ανταλλαγή γενικών ιδεών, ο χρήστης τείνει να αναπτύσσει ορθολογική δυσπιστία όσον αφορά τις λεπτομέρειες, πράγμα που σημαίνει ότι όλες οι βασικές ή υψηλού κινδύνου πληροφορίες συχνά δεν είναι ακατέργαστες ή πρέπει να ακολουθούνται από άλλους διαύλους.
4. Στις πλέον δυσμενείς καταστάσεις, ιδίως όσον αφορά τις υπηρεσίες υγείας, οι πληροφορίες υψηλού κινδύνου θα μπορούσαν να πιστοποιηθούν και να ληφθούν

υπόψη, με δυνητικά καταστροφικές συνέπειες.

Σε ένα δεύτερο σενάριο, οι ίδιοι οι χρήστες επιλέγουν αυτόματη μετάφραση σε γλώσσα που δεν είναι διαθέσιμη κατά τα άλλα και προειδοποιούνται για τους σχετικούς κινδύνους. Ένας ιστότοπος υπηρεσιών υγείας θα μπορούσε να το πράξει, για παράδειγμα, για να παρουσιάσει έναν κατάλογο αριθμών τηλεφώνου που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για βοήθεια παρακολούθησης (βλ. Liddicoat και Hale 2015), μια κατάσταση χαμηλού κινδύνου όπου η αυτόματη μετάφραση είναι σίγουρα καλύτερη από το τίποτα.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Όταν η αυτόματη μετάφραση εφαρμόζεται σε εξειδικευμένες καταστάσεις, όπως ιατρικές συμβουλές, μπορεί κανείς να προχωρήσει διαιρώντας τον διάλογο σε κλειστά σενάρια, με περιορισμένο αριθμό επιλογών σε κάθε βήμα. Αυτό μπορεί να λειτουργήσει αρκετά καλά, εφόσον ο διάλογος παραμένει στο σενάριο, όπως μπορεί να δει ένας εξειδικευμένος μεταφραστής ιατρικής, ο οποίος μπορεί να τηλεφορτωθεί δωρεάν. Μόλις αφήσουμε το κλειστό σενάριο, χρειάζονται άλλες λύσεις.

Οι περιπτώσιολογικές μελέτες MIME στην Ταραγόνα, τη Λειψία και τη Λιουμπλιάνα αποκάλυψαν ότι οι πρόσφατοι μετανάστες και αιτούντες άσυλο χρησιμοποιούν online αυτόματη μετάφραση για να προετοιμαστούν για σημαντικά γεγονότα όπως η επίσκεψη του γιατρού.

Έτσι έρχονται στη συζήτηση τουλάχιστον κάποια κατανόηση των όρων που θα χρησιμοποιηθούν και του είδους των πραγμάτων που θα ειπωθούν. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η αυτόματη μετάφραση δεν είναι απλά «καλύτερη από τίποτα». Πρόκειται για μια πραγματική βοήθεια που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με άλλες στρατηγικές διαμεσολάβησης: Lingua franca, αλληλοκατανόηση, χρήση της γλώσσας υποδοχής. Σε αυτό το είδος της κατάστασης, η χρήση της αυτόματης μετάφρασης δεν είναι μόνο νόμιμη, αλλά αξίζει να καλλιεργηθεί και να εκπαιδευτεί ειδικά.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι πολιτικές επιπτώσεις είναι οι ακόλουθες.

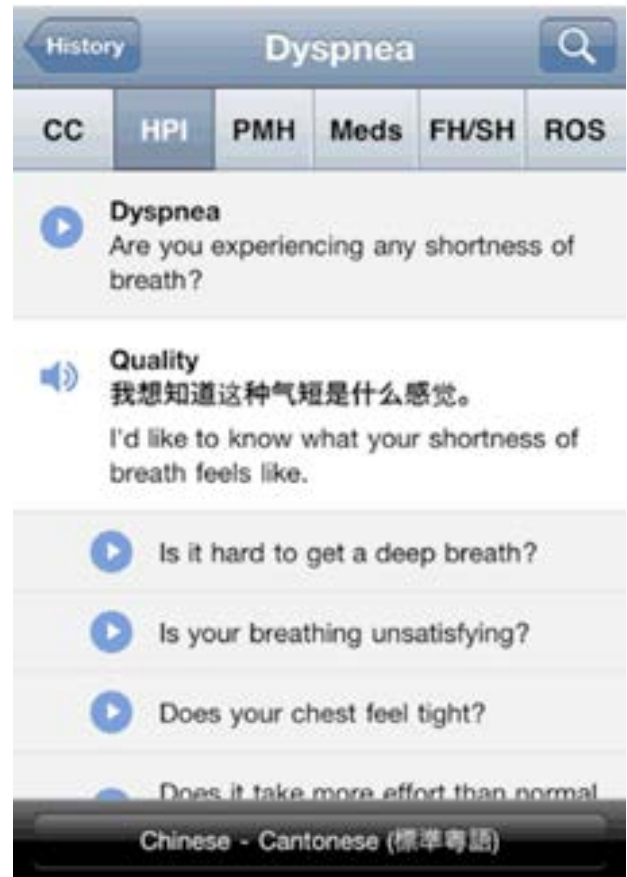
1. Γενικά, η αυτόματη μετάφραση δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται από τους παρόχους υπηρεσιών, εκτός εάν συνδέεται με άλλες στρατηγικές επικοινωνίας (προεπεξεργασία, μετά την έκδοση). Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για καταστάσεις υψηλού κινδύνου.

2. Ταυτόχρονα, οι σύνδεσμοι προς την αυτόματη μετάφραση που επιλέγει ο χρήστης μπορούν να χρησιμοποιηθούν για καταστάσεις χαμηλού κινδύνου και για γλώσσες στις οποίες δεν είναι πιθανό να παρασχεθεί ανθρώπινη μετάφραση. Η αυτόματη μετάφραση δεν θεωρείται σε καμία περίπτωση ως υποκατάστατο της μετάφρασης από ειδικευμένο επαγγελματία.

3. Οι πάροχοι υπηρεσιών θα πρέπει να αναγνωρίζουν ότι πολλοί από τους πελάτες τους χρησιμοποιούν αυτόματη μετάφραση έχοντας πλήρη επίγνωση των περιορισμών της και μέσω επιτυχημένων συνδυασμών με άλλες λύσεις διαμεσολάβησης. Δεν θα πρέπει να γίνεται προσπάθεια απαγόρευσης τέτοιων πρακτικών.

4. Η κατάρτιση στην ευφυή χρήση της αυτόματης μετάφρασης θα πρέπει να αποτελεί μέρος των γενικών προγραμμάτων κατάρτισης μεσολάβησης, τα οποία αναγνωρίζονται ως βασική γλωσσική ικανότητα.

Η έλευση της νευρωνικής μηχανικής μετάφρασης από το 2016 έχει βελτιώσει την ποιότητα παραγωγής για πολλά ζεύγη γλωσσών, και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι νεότεροι χρήστες είναι, τόσο περισσότερο ξέρουν πώς να ενσωματώσουν την αυτόματη μετάφραση σε σύνολα στρατηγικών επικοινωνίας.

Αναφορές και εμβάθυνση

García, I. (2010). Είναι έτοιμη η αυτόματη μετάφραση; *Στόχος*, 22, 7-21.

Liddicoat, A. & Hale, S. (2015). Η έννοια της ακρίβειας και του πολιτισμού, και η άνοδος της μηχανής στη διερμηνεία και τη μετάφραση. *Cultus: Η Εφημερίδα της Διαπολιτισμικής Διαμεσολάβησης και Επικοινωνίας*, 8, 14-26.

59 Θα πρέπει αγγλικά, ως *lingua franca*, να είναι διαθέσιμα σε διάφορες ποικιλίες;

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Τα τελευταία χρόνια, αρκετοί πολιτικοί φιλόσοφοι επανεξέτασαν τη χρήση της αγγλικής γλώσσας ως παγκόσμιου *lingua franca*, συμπεριλαμβανομένου του κατά πόσον αυτός ο κυρίαρχος ρόλος είναι συμβατός με τις αρχές της δικαιοσύνης. Κατά την ίδια περίοδο, μια νέα αυξανόμενη συζήτηση προέκυψε στη γλωσσολογία σχετικά με τη χρήση των αγγλικών ως *lingua franca*, υποδηλώνοντας ότι όταν χρησιμοποιείται από μη αυτόχθονες ομιλητές, τα αγγλικά στην πραγματικότητα αντικαθίστανται από ένα άλλο ξεχωριστό ιδίωμα, λίγο όπως άλλοι σχολιαστές μιλούν για το «Glorblish» σε αντίθεση με τα τυπικά αγγλικά σε μια από τις πολλές αυτόχθονες ποικιλίες της (βλ., για παράδειγμα, Seidlhofer 2011, Jenkins 2014). Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι ο τύπος των αγγλικών που χρησιμοποιούνται ως *lingua franca* δεν πρέπει να θεωρείται «ιδιοκτησία» από φυσικούς ομιλητές της αγγλικής γλώσσας. Αντ' αυτού, η αγγλική ως *lingua franca* (ELF) πρέπει να θεωρείται νόμιμη από μόνη της και όχι ως ελλιπής μορφή της αγγλικής γλώσσας.

Τι μας λέει η έρευνα;

Το γλωσσικό ενδιαφέρον για το ELF και το ενδιαφέρον των πολιτικών φιλοσόφων για τη γλωσσική δικαιοσύνη έχουν αναπτυχθεί ταυτόχρονα, αλλά οι δύο λογοτεχνίες δεν έχουν προσεγγίσει μέχρι στιγμής (εκτός, για παράδειγμα, Gazzola και Grin 2013). Van Parijs (2011), ένας ισχυρός υποστηρικτής της χρήσης της αγγλικής σε διεθνές επίπεδο, καθώς και αρκετοί από τους οπαδούς της, υποθέτουν ότι η αγγλική που χρησιμοποιείται διεθνώς δεν είναι διαφορετική από την αγγλική ως μητρική γλώσσα (ENL). Οι υποστηρικτές της ELF, αντιθέτως, τους θεωρούν ως κατ' ουσίαν διαφορετικούς. Ωστόσο, εκτός από μερικές αναφορές, δεν ενδιαφερόταν για θέματα που έθιξαν πολιτικοί φιλόσοφοι που ενδιαφέρονται για τη γλωσσική δικαιοσύνη. Αυτή η έλλειψη προσοχής είναι προβληματική, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρά σφάλματα στη διάγνωση των ζητημάτων που διακυβεύονται.

Για παράδειγμα, ο ισχυρισμός ότι οι μη αυτόχθονες αγγλόφωνοι δεν βρίσκονται πλέον σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με τους φυσικούς ομιλητές όταν τα αγγλικά ομιλούνται σε *lingua franca* (με την έννοια του «ELF») · βλέπε Jenkins 2014: 39-40· Seidlhofer 2011: 16) παραμένει ασαφής. Για να τεκμηριώσουμε έναν τέτοιο ισχυρισμό, θα πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε σαφώς τι συνιστά αδικία ή άσχετο μειονέκτημα,

καθώς και τον τρόπο με τον οποίο το ELF το επιλύει ή το μειώνει. Μόνο τότε θα είναι σε θέση κάποιος να διατυπώσει την κατάλληλη γνώμη σχετικά με τη μεγαλύτερη δικαιοσύνη του ELF.

Ταυτόχρονα, εάν η χρήση της αγγλικής γλώσσας από μη αυτόχθονες ομιλητές μπορεί να διαχωριστεί από τη χρήση της αγγλικής γλώσσας από φυσικούς ομιλητές, αυτό θα οδηγήσει τους φιλόσοφους να επανεξετάσουν τον ισχυρισμό ότι η χρήση της αγγλικής ως παγκόσμιας γλώσσας μεταφοράς είναι άδικη. Ορισμένα χαρακτηριστικά του επιχειρήματος του ELF θα πρέπει στη συνέχεια να εισέλθουν στην κανονιστική συζήτηση για την παγκόσμια γλωσσική δικαιοσύνη, οδηγώντας σε ανασχηματισμό των τρεχουσών θέσεων και σε επαναπροσανατολισμό των κυρίαρχων επιχειρημάτων.

Η έρευνα εντοπίζει τέσσερις πηγές παγκόσμιας γλωσσικής αδικίας σε έναν κόσμο όπου τα αγγλικά θα χρησιμοποιούνταν ως παγκόσμια *lingua franca*.

1. **Επικοινωνιακή αδικία:** οι μη αγγλικοί ομιλητές θα έχουν συγκριτικά χαμηλότερες επικοινωνιακές δεξιότητες, γεγονός που μπορεί να παρεμποδίσει την επικοινωνία τους.
2. **Έλλειψη πόρων:** οι μη αυτόχθονες ομιλητές πρέπει να επενδύσουν σημαντικούς πόρους στην εκμάθηση των αγγλικών, ενώ οι φυσικοί ομιλητές δεν χρειάζεται να το πράξουν.
3. **Η αδικία του κόσμου της ζωής:** οι μη αγγλικές γλώσσες υποβιβάζονται στην περιφέρεια, ενώ οι ομιλητές αυτών των γλωσσών βρίσκονται να περνούν ένα αυξανόμενο μέρος της ζωής τους σε ένα αγγλόφωνο περιβάλλον και αναφορές (αυτό που οι πολιτικοί φιλόσοφοι αποκαλούν «κόσμο της ζωής»).
4. **Αδικία αξιοπρέπειας :** το υψηλότερο καθεστώς των αγγλικών συνεπάγεται, αντίστοιχα, χαμηλότερο καθεστώς για τις άλλες γλώσσες και μικρότερο βαθμό αξιοπρέπειας και γοήτρου γι' αυτές.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Η εκ νέου σύλληψη των αγγλικών ως ELF δεν εξαλείφει τη γλωσσική αδικία. Πρώτον, οι επενδύσεις σε πόρους παραμένουν ουσιαστικά άνισες. Δεύτερον, δεδομένου ότι το ELF δεν είναι σταθερό και εγγενώς

δυναμικό, δεν είναι σαφές στους ομιλητές ποιος είναι ο επικοινωνιακός σκοπός, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε επικοινωνιακή αβεβαιότητα. Επιπλέον, στις περισσότερες περιπτώσεις εξακολουθεί να υπάρχει κενό αρμοδιοτήτων μεταξύ των φυσικών ομιλητών και των μη ιθαγενών ομιλητών. Τρίτον, αν και θεωρητικά είναι δυνατόν να «αποπολιτισμοποιήσουμε» την αγγλική γλώσσα και να την «αναπολιτικοποιήσουμε» ως μια πραγματικά κοινή και ουδέτερη γλώσσα, αυτό δεν είναι εύλογο, ιδίως υπό το πρίσμα της θεμελιώδους αστάθειας του ELF, το οποίο έρχεται σε έντονη αντίθεση με τις ισχυρές πολιτιστικές ρίζες της ENL σε χώρες μεγάλης οικονομικής, πολιτικής και δημογραφικής σημασίας όπως η Βρετανία, οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Αυστραλία κ.λπ. (Mackenzie, 2014). Τέταρτον, ακριβώς λόγω της διαφοράς μεταξύ μιας ασταθούς ELF και μιας από μακρού καθιερωμένης ENL με ισχυρές λογοτεχνικές και εθνικές παραδόσεις, το κύρος της ELF είναι απίθανο να αντιστοιχεί σε αυτό της ENL.

Πολιτικές επιπτώσεις

Μια πιθανή εναλλακτική λύση, δεδομένου ότι η αγγλική έχει σημαντική επιρροή και χρησιμοποιείται επί του παρόντος περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη γλώσσα στη διεθνή επικοινωνία, είναι η αναζήτηση μιας άλλης στρατηγικής όσον αφορά τη χρήση της αγγλικής γλώσσας. Μπορεί, ειδικότερα, να θεωρηθεί ως πολυκεντρική *lingua franca*, όπως και οι μητρικές γλώσσες όπως η *γερμανική*, η *ολλανδική* (και η ίδια η αγγλική!) είναι επίσης πολυκεντρικές. Η προκύπτουσα συμμετοχή δεν μεταφράζεται άμεσα σε μέτρα πολιτικής, αλλά μπορεί να διευρύνει το πεδίο των προβληματισμών που σχετίζονται με τους στόχους της γλωσσικής πολιτικής.

Εάν η ίδια η *lingua franca* θεωρείται πολυκεντρική, η χρήση της αγγλικής στη διεθνή επικοινωνία θα πρέπει να περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο ομιλείται η αγγλική με βάση το L1, γεγονός που κάνει τη γλώσσα πιο ποικιλόμορφα εσωτερικά. Η προσέγγιση αυτή

παρέχει σαφέστερο πρότυπο επικοινωνίας για την αποφυγή της αβεβαιότητας δικαιοδοσίας (όπως θα συνέβαινε εάν ο FLE θεωρούνταν μαθησιακός στόχος). Όπως δείχνει ο De Schutter (επίκειται), καθιστά δυνατή τη μεταφορά των χαρακτηριστικών και των εκφράσεων της L1 στην αγγλική γλώσσα, εξασφαλίζοντας έτσι μια πιο σταθερή επαναπολιτικοποίηση, και αποκαθιστά την ίση αξιοπρέπεια με τη χρήση της γλώσσας, τον καθορισμό προτύπων γι' αυτήν και την παροχή στους μη αυτόχθονες Άγγλους χρήστες της εμπιστοσύνης ότι αυτό που μιλούν είναι επίσης (καλό) αγγλικά, σύμφωνα με τους τοπικούς κανόνες, η τυποποίηση των οποίων δίνει στους ομιλητές ένα πιο αξιόπιστο αντίβαρο στα πρότυπα ENL από την αστάθεια του ELF.

Αναφορές και εμβάθυνση

- Από τον Schutter, H. (επίκειται). Παγκόσμια γλωσσική δικαιοσύνη και αγγλικά ως *Lingua Franca*. Σε F. Grin & P. Kraus (Eds.), *Η Πολιτική της Πολυγλωσσίας. Γλωσσική διακυβέρνηση, παγκοσμιοποίηση και εξευρωπαϊσμός*. Άμστερνταμ: Ο Τζον Μπέντζαμινς.
- Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Είναι το ELF πιο αποτελεσματικό και δίκαιο από τη μετάφραση; Αξιολόγηση του πολυγλωσσικού καθεστώτος της ΕΕ. *Διεθνές περιοδικό Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας*, 23, 93-107.
- Jenkins, J. (2014). *Αγγλικά ως lingua franca στο διεθνές πανεπιστήμιο: Η πολιτική της ακαδημαϊκής αγγλικής γλώσσας πολιτική*. Οξφόρδη: Ο Ρούτλετζ.
- Mackenzie, I. (2014). *Αγγλικά ως Lingua Franca. Θεωρητική και Διδασκαλία Αγγλικών*. Οξφόρδη: Ο Ρούτλετζ.
- Seidlhofer, B. (2011). *Κατανόηση των αγγλικών ως Lingua Franca*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.
- Van Parijs, P. (2011). *Γλωσσική δικαιοσύνη για την Ευρώπη και για τον κόσμο*. Οξφόρδη: University Press της Οξφόρδης.

60 Ποιες είναι οι κατάλληλες γλωσσικές προσεγγίσεις για την κάλυψη των γλωσσικών αναγκών των μετακινούμενων συνταξιούχων;

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Η μετανάστευση σχετικά εύπορων συνταξιούχων από τη Βόρεια Ευρώπη σε προορισμούς συνταξιοδότησης κατά μήκος των μεσογειακών ακτών δημιουργεί ιδιαίτερα κοινωνικογλωσσικά πλαίσια. Πολλοί συνταξιούχοι μετανάστες δεν μαθαίνουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, τουλάχιστον όχι σε βάθος. Αντ' αυτού, οι μετανάστες και άλλοι τοπικοί παράγοντες χρησιμοποιούν μια σειρά γλωσσικών στρατηγικών για την κάλυψη των επικοινωνιακών αναγκών τους. Ποιες είναι αυτές οι στρατηγικές και πώς θα πρέπει οι τοπικοί φορείς λήψης αποφάσεων να περιηγηθούν στο σύνθετο γλωσσικό τοπίο της διεθνούς μετανάστευσης κατά τη συνταξιοδότηση;

Τι μας λέει η έρευνα;

Μπορούν να προσδιοριστούν δύο κανονιστικές προοπτικές για την κινητικότητα και τη γλωσσική πολυμορφία στην Ευρώπη. Πρώτον, τα γλωσσικά ζητήματα διαδραματίζουν εξέχοντα ρόλο στις συζητήσεις για την ένταξη των μεταναστών. Συχνά θεωρείται σημαντικό οι μετανάστες να μαθαίνουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας και να συμμετέχουν σε πολιτικές διαδικασίες, καθώς και για πολιτιστικούς λόγους που σχετίζονται με τον ανήκειν και την ταυτότητα. Από την άποψη αυτή, το προτιμώμενο αποτέλεσμα είναι η πολυγλωσσία σε ατομικό επίπεδο, δηλαδή οι μετανάστες μαθαίνουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής εκτός από τη μητρική τους γλώσσα.

Δεύτερον, υπάρχουν τόσο ευρωπαϊκές όσο και εθνικές πολιτικές για τα δικαιώματα των μειονοτικών γλωσσών, οι οποίες ενίοτε ισχύουν και για τους μετανάστες. Τα δικαιώματα αυτά συνεπάγονται ότι οι νόμιμοι κάτοικοι με μητρική γλώσσα διαφορετική από την πλειοψηφία ή την επίσημη γλώσσα θα πρέπει, σε ορισμένες περιπτώσεις, να έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα. Από την άποψη αυτή, το προτιμώμενο αποτέλεσμα είναι η πολυγλωσσία σε κοινωνικό επίπεδο: η κοινωνία υποδοχής παρέχει πληροφορίες όχι μόνο στην πλειοψηφική γλώσσα, αλλά και στις σχετικές μειονοτικές γλώσσες, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχει διερμηνεία ή μετάφραση.

Όταν αντιμετωπίζουν τις γλωσσικές ανάγκες των μετακινούμενων συνταξιούχων, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να επιτύχουν ισορροπία μεταξύ αυτών των δύο προοπτικών.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Στην περίπτωση της διεθνούς μετανάστευσης συνταξιούχων, η έρευνα του MIME έχει εντοπίσει ορισμένες γλωσσικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι μετακινούμενοι συνταξιούχοι.

1) Πολλοί συνταξιούχοι — τουλάχιστον εκείνοι από μικρότερες γλωσσικές κοινότητες — προσπαθούν αρχικά να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής. Οι τοπικές αρχές μπορούν να διαδραματίσουν κάποιο ρόλο στην παροχή μαθημάτων γλώσσας προσαρμοσμένων στις ανάγκες των αλλοδαπών συνταξιούχων, εκτός εάν το πράξουν άλλοι φορείς. Για παράδειγμα, οι συνταξιούχοι τείνουν να προτιμούν να επικεντρώνονται στις επικοινωνιακές δεξιότητες παρά στη γραμματική διόρθωση, ενώ τα διαδικτυακά μαθήματα μπορεί να είναι χρήσιμα σε προορισμούς όπου πολλοί εποχικοί μετανάστες δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τακτικά μαθήματα επιτόπου.

Ωστόσο, η γλωσσική εκπαίδευση δεν είναι αρκετή. Οι ηλικιωμένοι συχνά δυσκολεύονται να μάθουν μια νέα γλώσσα και έχουν λιγότερες ευκαιρίες και κίνητρα από τους νέους για να μάθουν την τοπική γλώσσα. Η έρευνα MIME δείχνει ότι οι συνταξιούχοι που μεταναστεύουν για λόγους «τρόπου ζωής» συχνά αποκτούν μικρή γνώση των γλωσσών της νέας πατρίδας τους.

2) Αντ' αυτού, οι συνταξιούχοι μετανάστες είναι συχνά σε θέση να χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα. Η έρευνα MIME έχει εντοπίσει τέσσερις τρόπους για να γίνει αυτό. Πρώτον, πολλοί προορισμοί συνταξιοδότησης έχουν δει την εμφάνιση εκπαιδευμένων κοινοτήτων όπου οι συνταξιούχοι μετανάστες μπορούν να ζουν μεγάλο μέρος της καθημερινής τους ζωής στη μητρική τους γλώσσα.

Δεύτερον, οι συνταξιούχοι μπορούν να χρησιμοποιούν υπηρεσίες διερμηνείας ή μετάφρασης, οι οποίες είναι συχνά άμεσα διαθέσιμες σε μέρη όπου έχουν εγκατασταθεί πολλοί αλλοδαποί συνταξιούχοι. Ωστόσο, η μελέτη MIME διαπίστωσε ότι οι εν λόγω γλωσσικές υπηρεσίες παρέχονται συχνά από φίλους, γνωστούς ή διερμηνείς χωρίς τυπικά προσόντα. Σε ευαίσθητες καταστάσεις, αυτό μπορεί να είναι πρόβλημα. Τρίτον, σε ορισμένα πλαίσια έχει αναφερθεί αλληλοκατανόηση (αμοιβαία κατανόηση μεταξύ χρηστών στενών

γλωσσών). Τέταρτον, οι μετανάστες μπορούν να επιστρέψουν προσωρινά στη (πρώην) χώρα καταγωγής τους για να ασκήσουν ορισμένες δραστηριότητες, για παράδειγμα για να συμβουλευτούν το γιατρό τους. Η στρατηγική αυτή μπορεί να περιγραφεί ως «αποτελεσματική».

3) Τέλος, τα αγγλικά χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο ως lingua franca σε προορισμούς συνταξιοδότησης, καθώς τόσο οι συνταξιούχοι όσο και οι κάτοικοι της περιοχής αποκτούν καλύτερη γνώση της αγγλικής γλώσσας. Για πολλούς συνταξιούχους μετανάστες, αυτό διευκολύνει τη ζωή τους εάν είναι σε θέση να επικοινωνούν στα αγγλικά και όχι στην τοπική γλώσσα. Αλλά η κυριαρχία των αγγλικών περιλαμβάνει επίσης θέματα εξουσίας και θέσης που μπορεί να είναι ευαίσθητα στην αλληλεπίδραση μεταξύ ιθαγενών και αλλοδαπών, και συνεπώς για την κοινωνική συνοχή. Επιπλέον, οι τοπικές αρχές μερικές φορές φαίνεται να έχουν υπερβολική εμπιστοσύνη στην αγγλική γλώσσα και πιστεύουν ότι οι πληροφορίες που παρέχονται στην αγγλική γλώσσα είναι προσβάσιμες σε όλους τους αλλοδαπούς.

Αυτό δεν συμβαίνει, καθώς δεν καταλαβαίνουν όλοι οι μετακινούμενοι συνταξιούχοι τα αγγλικά, ακόμη και εκείνοι που μπορούν γενικά να κατανοήσουν καλύτερα εάν λαμβάνουν πληροφορίες στη μητρική τους γλώσσα. Τα αγγλικά είναι συχνά χρήσιμα για την καθημερινή επικοινωνία και διάδοση γενικών πληροφοριών, αλλά η διερμηνεία ή η μετάφραση στη μητρική γλώσσα είναι απαραίτητη για τη συμπλήρωση ορισμένων ομάδων και ατόμων, και σε ιδιαίτερα ευαίσθητες καταστάσεις.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι συνταξιούχοι μετανάστες χρησιμοποιούν ευρύ φάσμα γλωσσικών στρατηγικών για τη διαχείριση της καθημερινής επικοινωνίας. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να αναγνωρίσουν και να προσαρμοστούν σε αυτή την πολυμορφία, να αποφύγουν τις λύσεις «μεγέθους» και να είναι έτοιμοι να χρησιμοποιήσουν διαφορετικές γλωσσικές

προσεγγίσεις ανάλογα με την κατάσταση. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει γλωσσική εκπαίδευση φιλική προς τους μετανάστες, συνεργασία με εθνοτικές ενώσεις, καλής ποιότητας δημόσιες υπηρεσίες διερμηνείας και μετάφρασης, και καλά μελετημένη χρήση της αγγλικής γλώσσας ως lingua franca. Εάν οι αρχές της χώρας υποδοχής είναι σε θέση και πρόθυμες να παράσχουν υπηρεσίες διερμηνείας σε τομείς άλλους από τις δικαστικές διαδικασίες, όπου απαιτείται από το δίκαιο της ΕΕ, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην ιατρική περίθαλψη.

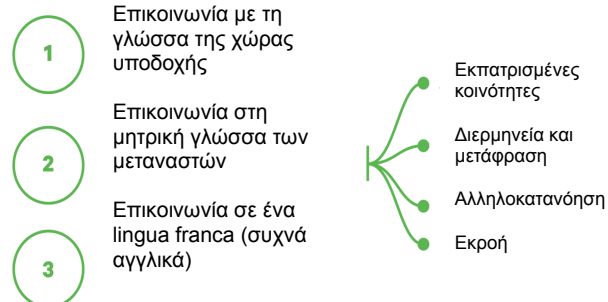
Αναφορές και εμφάθυνση

Casado-Díaz, M. A. (2006). Συνταξιούχος στην Ισπανία: Ανάλυση των διαφορών μεταξύ των υπηκόων της Βόρειας Ευρώπης. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32, 1321-1339.

O'Reilly, K. (2008). *Συζητήσεις για την Κόστα*. Δημοσιεύθηκε από Lulu.com

Torkington, K., David, I., & Sardinha, J. (Eds.). (2015). *Εξασκώντας την καλή ζωή: Η μετανάστευση στον τρόπο ζωής στις πρακτικές*. Νιούκαστλ μετά τον Tyne: Οι Υπότροφοι του Κέιμπριτζ.

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ

61 Πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η αλληλοκατανόηση σε επαγγελματικά πλαίσια;

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Πανεπιστήμιο Reims Champagne-Ardenne

Μία από τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί στην Ευρώπη είναι ο τρόπος διαχείρισης μιας ευρείας ποικιλίας πολυγλωσσών πλαισίων επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της εργασίας. Η έρευνα στα γλωσσικά οικονομικά δείχνει ότι ένα υψηλό επίπεδο αγγλικών δεν είναι κατ' ανάγκη επαρκές και ότι οι δεξιότητες σε άλλες ξένες γλώσσες μπορούν να ανταμειφθούν ευρέως επειδή προσφέρουν ένα πρόσθετο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (π.χ. Grin, Sfreddo και Vaillancourt 2010). Εναλλακτικές λύσεις για εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε πολυγλωσσικό πλαίσιο περιλαμβάνουν την πρόσληψη φυσικών ομιλητών, τη χρήση επαγγελματιών διερμηνέων και μεταφραστών και την παροχή ενδοϋπηρεσιακής γλωσσικής κατάρτισης. Παράλληλα με αυτές τις γνωστές στρατηγικές, οι δυνατότητες αλληλεπίδρασης παραμένουν σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτες, είτε σε προφορική είτε σε γραπτή μορφή.

Τι μας λέει η έρευνα;

Σε επαγγελματικά πλαίσια, παρατηρήθηκε η χρήση προφορικής αλληλοκατανόησης σε προσωπικές συναντήσεις, τόσο μεταξύ στενών συνεργατών (Ribbert & 10 Thije 2007) όσο και άτυπων συνεδριάσεων (Klaveren & De Vries 2012). Για την εν λόγω μέθοδο διαμεσολάβησης διεκδικήθηκαν ορισμένα πλεονεκτήματα, ιδίως σε πλαίσια ομαδικής εργασίας. Κάθε φορά που οι συνάδελφοι μιλούν (ή διαθέτουν επαρκείς γνώσεις) των σχετικών γλωσσών (δηλαδή σχετικά κοντάμεταξύ τους), αυτές οι κοινές γλωσσικές δεξιότητες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την εξοικονόμηση χρόνου, την αποφυγή ψυχικής κόπωσης και τη μετάδοση αμοιβαίας πολιτισμικής κατανόησης.

Σε επαγγελματικά πλαίσια που αφορούν έγγραφα γραμμένα σε ξένες γλώσσες, η αλληλοκατανόηση είναι αρκετά διαδεδομένη, ιδίως όταν συνδυάζεται με τη χρήση λεξικών ή εργαλείων μετάφρασης. Οι γραπτές δεκτικές δεξιότητες είναι ιδιαίτερα αποδοτικές ως προς το κόστος για δύο κύριους λόγους.

Πρώτον, προσφέρουν τη μέγιστη δυνατή ευελιξία, διότι με λίγη κατάρτιση είναι δυνατόν όχι μόνο να επιτευχθεί μια υψηλής ποιότητας κατανόηση των σχετικών γλωσσών, αλλά και να ανακτηθούν

πληροφορίες από έγγραφα που έχουν συνταχθεί σε λιγότερο συνδεδεμένες γλώσσες, αλλά και από γλώσσες επαφής (Καστάνια 2007). Δεύτερον, δεν συνεπάγονται άμεσες δαπάνες και μπορούν να μειώσουν την ανάγκη παροχής υπηρεσιών διερμηνείας και μετάφρασης. Η προσομοίωση της εσωτερικής επικοινωνίας μεταξύ των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων και των κρατών μελών υποδηλώνει ότι η εφαρμογή της αλληλοκατανόησης μεταξύ ευρωβουλευτών και ευρωπαίων υπαλλήλων, ως εναλλακτική λύση σε ένα μοντέλο που βασίζεται αποκλειστικά στη διερμηνεία και τη μετάφραση μεταξύ όλων των επίσημων γλωσσών της ΕΕ, θα μειώσει σημαντικά τον αριθμό των μεταφραστικών ζευγών, εξοικονομώντας αρκετά εκατομμύρια ευρώ στα κράτη μέλη (Grin 2008), προωθώντας παράλληλα πολυγλωσσικές πρακτικές.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Προκειμένου να διερευνηθεί η αλληλοκατανόηση στους επαγγελματικούς κύκλους, πραγματοποιήσαμε μια μελέτη 10 πρώην αποφοίτων του Πανεπιστημίου του Reims Champagne-Ardenne, οι οποίοι είχαν εκπαιδευτεί για δύο χρόνια σε δεκτικές δεξιότητες σε τουλάχιστον τρεις ρομανικές γλώσσες (ιταλικά, ισπανικά, πορτογαλικά) και τρεις γερμανικές γλώσσες (γερμανικά, αγγλικά και ολλανδικά). Εννέα στους δέκα συμμετέχοντες ανέφεραν τη χρήση γραπτής αλληλοκατανόησης συχνότερα σε συνδυασμό με τη χρήση λεξικού. Ωστόσο, μόνο λίγοι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι χρησιμοποιούν τις ικανότητές τους μεταξύ κατανόησης για προφορικά έγγραφα μόνο σε ιδιωτικά πλαίσια.

Ως εκ τούτου, ακόμη και οι επαγγελματίες που εκπαιδεύονται στην δεκτική πολυγλωσσία τείνουν να μην χρησιμοποιούν αυτές τις δεξιότητες σε προφορικά πλαίσια.

Αυτό υποδηλώνει ότι η επαγγελματική χρήση της προφορικής κατανόησης δεν θεωρείται ακόμη ως πραγματική εναλλακτική λύση σε στρατηγικές όπως η *lingua franca*. Μια πιθανή λύση θα μπορούσε να είναι η ενθάρρυνση των επαγγελματιών να συμφωνήσουν ρητά σχετικά με τις στρατηγικές διαμεσολάβησης που μπορούν να χρησιμοποιήσουν, για παράδειγμα συζητώντας εν συντομία τα αντίστοιχα γλωσσικά ρεπερτόριά τους όταν αρχίζουν να συνεργάζονται.

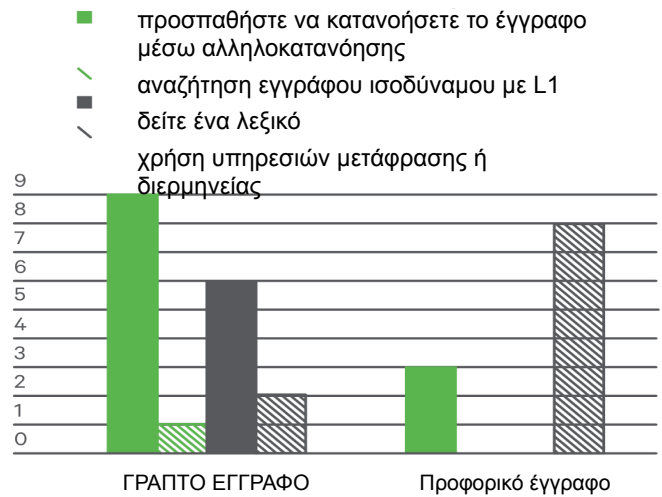
Πολιτικές επιπτώσεις

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα μπορούσαν να εξετάσουν τις ακόλουθες δράσεις.

1. Να ενθαρρύνουν και να βοηθήσουν τις επαγγελματικές οργανώσεις να υλοποιήσουν πιλοτικά σχέδια που προωθούν τη χρήση της αλληλοκατανόησης, τόσο για την επεξεργασία γραπτών εγγράφων όσο και για τις διαπροσωπικές αλληλεπιδράσεις εντός των ομάδων.

2. Οι επαγγελματικές οργανώσεις θα πρέπει να παρέχουν ατομική κατάρτιση σε διαδραστικές δεξιότητες κατανόησης για το προσωπικό που συμμετέχει σε πολύγλωσσες ομάδες και γραπτές δεξιότητες αποδοχής για τα μέλη του προσωπικού που έρχονται συχνά αντιμέτωπα με έγγραφα που παράγονται σε αμοιβαία κατανοητές ή ήδη εν μέρει γνωστές γλώσσες.

3. Περιλαμβάνουν κατάρτιση σε δεξιότητες αλληλοκατανόησης για προφίλ εργασίας με πολύγλωσσο και διαπολιτισμικό προσανατολισμό.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ: «ΕΝΑΝΤΙ ΕΓΓΡΑΦΟΥ ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, ΠΟΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΕ;»

Αναφορές και εμπάθунση

Castagne, E. (Ed.) (2007). *Τα θέματα της αλληλοκατανόησης*. Συλλογή ICE 2, Reims: EPURE.

Χαμόγελο, F. (2008). Αλληλοκατανόηση, αποτελεσματικότητα και ισότητα. Σε V. Conti & F. Grin (Eds.), *Συμφωνία μεταξύ γειτονικών γλωσσών: στην αλληλοκατανόηση* (σελ. 79-109). Γενεύη: Georg.

Grin, F., Sfreddo, C. & Vaillancourt, F. (2010). *Τα οικονομικά του πολύγλωσσο χώρου εργασίας*. Νέα Υόρκη: Ο Ρούτλετζ.

Klaveren, S. & De Vries, J. (2012). *Η πρακτική και οι δυνατότητες της αλληλοκατανόησης. Έρευνα σχετικά με την αποτελεσματικότητα της αλληλοκατανόησης όσον αφορά τη ροή εργασιών στη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής*. Πανεπιστήμιο της Ουτρέχτης.

Ribbert, A. & ten Thije, J. D. (2007). Δεκτική πολυγλωσσία στη συνεργασία μεταξύ ολλανδικών και γερμανικών διαπολιτισμικών ομάδων. Στο J. D. ten Thije & L. Zeevaert (Eds.), *Δεκτική πολυγλωσσία: γλωσσικές αναλύσεις, γλωσσικές πολιτικές και διδακτικές έννοιες* (σ. 73-101). Άμστερνταμ: Ο Τζον Μπέντζαμινς.

62 Ποιοι είναι οι καλύτεροι τρόποι για να εργαστείτε με την αυτόματη μετάφραση;

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Είναι εύκολο να πάρετε μια δωρεάν online μετάφραση, να σοκαριστείτε από τα λάθη, και να δηλώσει ότι τα συστήματα είναι άχρηστα, και οι άνθρωποι θα μεταφράσει πάντα καλύτερα. Αλλά όταν οι online υπηρεσίες αυτόματης μετάφρασης προσελκύουν πάνω από 500 εκατομμύρια χρήστες και είναι διαθέσιμες σε περισσότερες από 100 γλώσσες (Tugovsky 2016), είναι σαφές ότι οι άνθρωποι τις βρίσκουν χρήσιμες, ειδικά σε καταστάσεις εντατικής κινητικότητας. Η πρόκληση είναι να γνωρίζουμε ακριβώς τι αυτόματη μετάφραση είναι σωστή, και τότε να τη χρησιμοποιήσετε.

Τι μας λέει η έρευνα;

Δεδομένου ότι η αυτόματη μετάφραση χρησιμοποιείται σε πολλούς διαφορετικούς τομείς, οι ερευνητές είναι σε θέση να επιλέξουν τους τομείς που ταιριάζουν καλύτερα με τα αποτελέσματα που θέλουν να επιτύχουν. Η έρευνα που διεξάγεται από τους προγραμματιστές και τις εταιρείες τους τείνει, ως εκ τούτου, να υπερεκτιμά τη συνολική απόδοση, εξίσου εύκολα με την αναζήτηση αντίστασης των παραδοσιακών μεταφραστών. Η έρευνά μας σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται πράγματι η αυτόματη μετάφραση στις δημόσιες υπηρεσίες εντοπίζει πολλά πολύ διαφορετικά σενάρια.

Αυτόματη μετάφραση σε κλειστές περιοχές: ενώ ένας περιορισμένος αριθμός πραγμάτων συνδέεται με περιορισμένο αριθμό τρόπων, για παράδειγμα στα εγχειρίδια μηχανών ή σε συγκεκριμένα προϊόντα πληροφορικής, η ποιότητα της αυτόματης μετάφρασης μπορεί να είναι πολύ υψηλή, ακόμη και αν τα αποτελέσματα πρέπει να επαληθεύονται («post—επεξεργασία») σε περίπτωση επικοινωνίας υψηλού κινδύνου. Όταν οι εσωτερικές μηχανές αυτόματης μετάφρασης χρησιμοποιούνται με αυτόν τον τρόπο, λειτουργούν ως μεγάλες μεταφραστικές μνήμες.

Αυτόματη μετάφραση για επικοινωνία χαμηλού κινδύνου: σε όλες τις περιπτώσεις όπου το κόστος των σφαλμάτων είναι ελάχιστο και είναι κατανοητό από τους χρήστες, είναι σύνηθες να παρέχεται αυτόματη μετάφραση με πρωτοβουλία του χρήστη για γλώσσες που διαφορετικά δεν θα λάμβαναν μεταφράσεις.

Αυτό μπορεί να συμβεί σε δημοτικούς δικτυακούς τόπους, για παράδειγμα, όπου ο χρήστης πρέπει να κάνει κλικ στη σχετική γλώσσα και πρέπει να ενημερωθεί ότι η μετάφραση μπορεί να είναι εσφαλμένη. Η ίδια αρχή ισχύει σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η διαλογική ανατροφοδότηση επιτρέπει την

προφορική επαλήθευση των μεταφράσεων, όπως σε ιατρικές συμβουλές. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η αυτόματη μετάφραση τείνει να είναι μία από τις λύσεις που χρησιμοποιούνται από τους μετακινούμενους ανθρώπους.

Μετα-επιμόρφωση σε ανοικτούς τομείς ή τομείς υψηλού κινδύνου: δεδομένου ότι τα παραπάνω κριτήρια δεν ισχύουν, οι μηχανικές μεταφράσεις πρέπει να διορθωθούν («post—επεξεργασία») από τον άνθρωπο, ίσως με διάφορους τρόπους. Σε πολλούς τομείς, το post—επεξεργασία αυτόματη μετάφραση παράγει μεταφράσεις παρόμοιας ποιότητας με αυτή των πλήρως ανθρώπινων μεταφράσεων με κάποια εξοικονόμηση χρόνου.

Μη μεταφραστές ως μεταεκδότες: σε πολλούς τεχνικούς τομείς, εμπειρογνώμονες τομέων που δεν γνωρίζουν τη γλώσσα εκκίνησης μπορούν με επιτυχία να επεξεργαστούν την παραγωγή αυτόματης μετάφρασης. Μπορεί να ενδιαφέρονται εθελοντές, όπως στην περίπτωση της «συμμετοχικής προμήθειας». Στη συνέχεια, η εργασία τους μπορεί να ελεγχθεί από επαγγελματίες μεταφραστές, ανάλογα με την ποιότητα που απαιτείται.

Προ-επεξεργασία όταν απαιτούνται πολλαπλές γλώσσες-στόχοι: η κύρια εναλλακτική λύση στην έκδοση μετά την έκδοση είναι η «προ-έκδοση», όπου το αρχικό κείμενο είναι γραμμένο σε απλουστευμένη και ελεγχόμενη γλώσσα πριν τροφοδοτηθεί από σύστημα αυτόματης μετάφρασης. Η ποιότητα μπορεί να είναι πολύ υψηλή, και η αποτελεσματικότητα αυξάνεται με κάθε πρόσθετη γλώσσα-στόχο που απαιτείται. Κατά κανόνα, αν μεταφράσετε σε περισσότερες από πέντε γλώσσες-στόχους, τότε η προ-επεξεργασία θα είναι καλύτερη από την μετα-επεξεργασία.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Υπάρχουν πολλοί τρόποι ενσωμάτωσης της αυτόματης μετάφρασης στις ροές εργασίας. Ένα μοντέλο μεγιστοποίησης είναι το συνημμένο διάγραμμα Carson-Berndsen et al. (2009). Το κείμενο εισέρχεται στην κορυφή αριστερά, όπου τα μεταφραστά στοιχεία εξάγονται και χωρίζονται αυτόματα (συνήθως σε προτάσεις) για επεξεργασία σε συστήματα μνήμης traction. Στη συνέχεια, τα τμήματα εισάγονται ένα σύστημα αυτόματης μετάφρασης, το οποίο παρέχει μια έκδοση που μπορεί να αναθεωρηθεί από εθελοντές επαγγελματίες ή ειδικούς σε γλώσσες-στόχους στον εν λόγω τομέα. Οι επαγγελματίες μεταφραστές στη

συνέχεια αναθεωρούν το αποτέλεσμα, στη συνέχεια πραγματοποιούν μια στυλιστική αναθεώρηση και μια αναθεώρηση της γλώσσας-στόχου. Στη συνέχεια, τα μεταφραστικά στοιχεία εισάγονται στην αρχική μορφή («ανακατασκευή») με οποιοδήποτε γραφικό υλικό και η μετάφραση είναι έτοιμη για παράδοση. Είναι προφανές ότι δεν είναι απαραίτητο να υπάρχουν όλα αυτά τα βήματα σε όλα τα έργα, αλλά όλα μπορούν να εξεταστούν ανάλογα με τις ανάγκες. Και δεν είναι απαραίτητο να ακολουθήσετε αυτή τη συγκεκριμένη σειρά: Ο Temizöz (2013), για παράδειγμα, διαπίστωσε ότι η ποιότητα ήταν υψηλότερη όταν οι μηχανικοί στη γλώσσα-στόχο επανεξέτασαν τη δημοσίευση των μεταφραστών από ό,τι προς την άλλη κατεύθυνση. Το σημαντικό σημείο είναι ότι κανείς στον επαγγελματικό τομέα δεν παρουσιάζει την ακατέργαστη αυτόματη μετάφραση ως τελικό προϊόν.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής που συμμετέχουν στην αυτόματη μετάφραση θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ακόλουθες κατευθυντήριες γραμμές:

- η αυτόματη μετάφραση μπορεί να ενσωματωθεί σε ροές εργασιών που περιλαμβάνουν μετα-επεξεργασία ή/και προ-επεξεργασία·
- Η ακατέργαστη αυτόματη μετάφραση θα πρέπει να παρουσιάζεται μόνο σε καταστάσεις χαμηλού κινδύνου

όταν ο χρήστης αναλαμβάνει την πρωτοβουλία, τα όρια είναι κατανοητά και η γλώσσα δεν θα μεταφράζεται διαφορετικά. Ως εκ τούτου, η ακαθάρστη αυτόματη μετάφραση δεν μπορεί από μόνη της να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που βασίζονται στα γλωσσικά δικαιώματα·

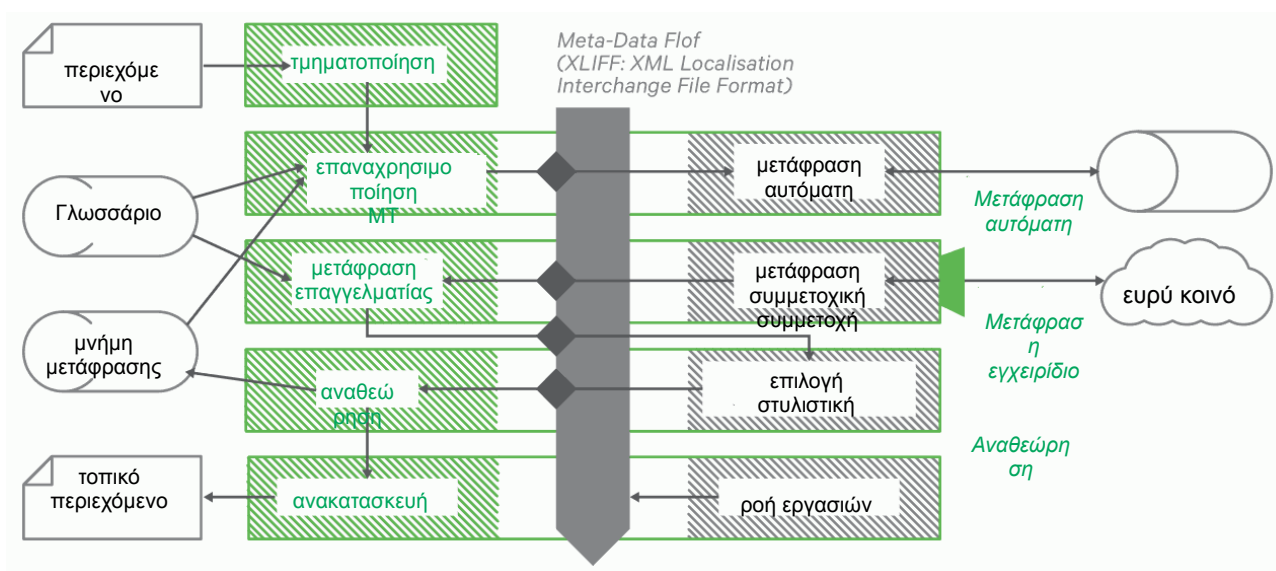
- Η κατάρτιση μεταφραστών θα πρέπει να περιλαμβάνει post —επεξεργασία και προ-επεξεργασία, και οι επαγγελματίες με αυτές τις δεξιότητες θα πρέπει να απασχολούνται.

Αναφορές και εμπάθунση

Carson-Berndsen, J., Somers, H., Way, A., & Vogel, C. (2009). Ολοκληρωμένη Γλωσσική Τεχνολογία ως μέρος της Επόμενης Γενιάς Εντοπισμός. Εστίαση στον εντοπισμό: Το Διεθνές Περιοδικό Εντοπισμού, 8, 53-66.

Temizöz, Özlem (2013). *Postiting μηχανήμα-μετάφραση εξόδου και την αναθεώρησή της*. Διδακτορική διατριβή. Universitat Rovira i Virgili. tdx.cat/handle/10803/128204

Turovsky, B. (2016). *Δέκα χρόνια Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Προσπελάστηκε τον Μάιο του 2017.

63 Ποιος θα πρέπει να εργάζεται ως διερμηνέας ή μεταφραστής;

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza κατά Ljubljani

Οι νεοαφιχθέντες μετανάστες, τα δίγλωσσα μέλη της οικογένειας, οι επαγγελματίες σε άλλους τομείς (π.χ. νοσηλευτές) και οι δίγλωσσοι εργαζόμενοι (π.χ. καθαριστές σε εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης) συχνά εργάζονται ως πολιτιστικοί μεσίτες σε ιδιαίτερα ευαίσθητα πλαίσια που σχετίζονται με την υγειονομική περίθαλψη, τις νομικές υπηρεσίες, την αστυνομία και το σχολείο, με ελάχιστη ή μηδενική κατάρτιση για τα καθήκοντα αυτά. Αυτοί οι αυτοσχέδιοι διερμηνείς και μεταφραστές απασχολούνται τακτικά από το κράτος και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς σε διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ. Χρειάζεται λοιπόν να εκπαιδύσουμε μεταφραστές και διερμηνείς ή μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε δίγλωσσους και ανειδίκευτους ειδικούς για αυτούς τους επικοινωνιακούς σκοπούς;

Τι μας λέει η έρευνα;

Αρκετές μελέτες ανέλυσαν καταστάσεις όπου η διερμηνεία πραγματοποιήθηκε από επαγγελματίες που δεν είχαν εκπαιδευτεί ως διερμηνείς. Δείχνουν ότι οι επαγγελματίες συχνά μεταδίδουν εσφαλμένες πληροφορίες που οδηγούν σε κακή επικοινωνία. Για παράδειγμα, οι Elderkin-Thompson κ.ά. (2001) ανέλυσαν 21 ισπανόφωνους ασθενείς που επικοινωνήσαν με το γιατρό τους με τη βοήθεια διερμηνέων νοσοκόμων. Διαπίστωσαν ότι περίπου οι μισές από τις συναντήσεις είχαν ως αποτέλεσμα σοβαρά σφάλματα επικοινωνίας, υπονόμηση της κατανόησης των συμπτωμάτων από τον ιατρό και υπονόμηση της αξιοπιστίας των ανησυχιών του ασθενούς. Ομοίως, ο Berg-Seligson (2011) σπούδασε αστυνομικούς που ενεργούσαν ως διερμηνείς κατά τη διάρκεια ανακρίσεων υπόπτων και ανακάλυψε ότι η μεσολάβησή τους οδήγησε στη διαβίβαση εσφαλμένων πληροφοριών που οδήγησαν σε σοβαρά σφάλματα επικοινωνίας.

Άλλες έρευνες δείχνουν ότι υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι που συνδέονται με τη χρήση αυτοσχέδιων διερμηνέων και μεταφραστών, συμπεριλαμβανομένης της ανακρίβειας της μεταφοράς (αποστολές και προσθήκες) και της έλλειψης αμεροληψίας και εμπιστευτικότητας.

Οι αυτοσχέδιοι διερμηνείς συχνά παρουσιάζουν τις δικές τους απόψεις, αμφισβητούν τις δηλώσεις του προσώπου που ερμηνεύουν τη δήλωση, καθοδηγούν απαντήσεις ή απαντούν σε ερωτήσεις εξ ονόματος του

προσώπου που διερμηνεύουν, και συχνά επιδίδονται σε άλλα καθήκοντα εκτός της ερμηνευτικής συζήτησης (Cambridge 1999, Flores et al. 2003, Martínez-Gómez 2014, Lesch και Saulse 2014).

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Οι αυτοσχέδιοι διερμηνείς και μεταφραστές μπορούν επίσης να προκαλέσουν σημαντική δυσπιστία στην επικοινωνία. Η έρευνα του MIME για τους αιτούντες άσυλο στη Σλοβενία το 2016 έδειξε ότι οι μετανάστες που πρέπει να χρησιμοποιούν διερμηνείς κατά την επικοινωνία τους με τις αρχές γνωρίζουν ότι οι ανειδίκευτοι διερμηνείς χρησιμοποιούνται συχνά στην ερμηνευτική επικοινωνία και ότι αυτή η έλλειψη κατάρτισης έχει ως αποτέλεσμα την ανεπαρκή επικοινωνία. Ένας 33χρονος από το Ιράν είπε:

Οι επίσημοι μεταφραστές και διερμηνείς που μεταφράζουν έγγραφα, ναι, διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα. Αλλά οι άλλοι που είναι μόνο διερμηνείς... Μερικοί από αυτούς, δεν μελετούσαν, οι περισσότεροι από αυτούς, δεν μελετούσαν σε αυτόν τον τομέα, οπότε... Επειδή ξέρουν τη γλώσσα, έρχονται στη δουλειά. [...] Μερικές φορές υπήρξε μια παρεξήγηση μεταξύ των ανθρώπων, ή μια λανθασμένη μετάφραση μεταξύ των ανθρώπων.

Αυτό το χαμηλό ειδικευμένο εργατικό δυναμικό οδηγεί σε απογοήτευση, όπως είπε ένας 22χρονος Αφγανός:

Έχω παρατηρήσει συχνά ότι οι περισσότεροι μεταφραστές δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν τι θέλετε να καταλάβετε... είτε δεν είναι σε θέση να καταλάβουν, είτε δεν είναι ικανοί, δεν ξέρω... ή ίσως δεν μπορείτε να το εξηγήσετε όπως θέλετε, ξέρετε. Και με αυτόν τον τρόπο, οι πληροφορίες χάνονται στο δρόμο τους προς το τρίτο πρόσωπο.

Η έρευνα δείχνει ότι η χρήση μη εκπαιδευμένων δίγλωσσων ατόμων μπορεί να οδηγήσει σε κατάρρευση της επικοινωνίας και να αυξήσει την απογοήτευση μεταξύ των συμμετεχόντων.

Πολιτικές Επιπτώσεις

Προκειμένου να αποφευχθούν αστοχίες επικοινωνίας λόγω διερμηνείας ή μετάφρασης από μη καταρτισμένους διερμηνείς και/ή μεταφραστές, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να εξετάσουν τα ακόλουθα:

1. να επιδοτεί την κατάρτιση των επαγγελματιών, με έμφαση στην απόκτηση δεξιοτήτων στον τομέα της διερμηνείας και της μετάφρασης·
2. παροχή κατάρτισης σε δίγλωσσους εκπαιδευτικούς, με έμφαση στην απόκτηση θεματικών δεξιοτήτων (π.χ. γνώση του τομέα), δεξιοτήτων διερμηνείας και μετάφρασης και επαγγελματικής δεοντολογίας·
3. ανάπτυξη οικονομικά προσιτών ευκαιριών κατάρτισης ώστε οι μετανάστες να μπορούν να έχουν πρόσβαση στο επάγγελμα του διερμηνέα και μεταφραστή της κοινότητας.

Αναφορές και εμβάθυνση

Berk-Seligson, S. (2011). Διαπραγμάτευση και επικοινωνιακή στέγαση σε δίγλωσσες ερωτήσεις γραμματοσειράς: μια κρίσιμη κοινωνιογλωσσική προοπτική αλληλεπίδρασης. *Διεθνές περιοδικό*

Κοινωνιολογίας της Γλώσσας, 207, 29-58.

Cambridge, J. (1999). Απώλεια πληροφοριών σε δίγλωσσες ιατρικές συνεντεύξεις μέσω ενός μη εκπαιδευμένου διερμηνέα. *Ο Μεταφραστής*, 5, 201-219.

Elderkin-Thompson, V., Silver R. C., & Waitzkin, H. (2001). Όταν οι νοσοκόμες διπλασιάζονται ως διερμηνείς: Μια μελέτη ισπανόφωνων ασθενών σε περιβάλλον πρωτοβάθμιας περίθαλψης των ΗΠΑ. *Κοινωνική Επιστήμη και Ιατρική*, 52, 1343-1358.

Flores, G. et al. (2003). Σφάλματα στην ιατρική ερμηνεία και τις πιθανές κλινικές συνέπειές τους σε παιδιατρικές συναντήσεις. *Παιδιατρική*, 111, 6-14.

Lesch, H. M. & Saulse, B. (2014). Επανεξέταση της υπηρεσίας διερμηνείας στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης: μια περιγραφική επισκόπηση. *Προοπτική*, 22, 332-348.

Martínez-Gómez, A. (2014). Εγκληματίες που διερμηνεύουν εγκληματίες: να σπάσουμε ή να διαμορφώσουμε κανόνες; *Η Εφημερίδα της Εξειδικευμένης Μετάφρασης*, 22, 147-193.

Weisskirch, R. S. (Ed.) (2017). *Γλώσσα Brokering σε Μεταναστευτική Οικογένειες: Θεωρίες και πλαίσια*. Λονδίνο: Ο Ρούτλετζ.

64 Πώς και πότε θα πρέπει να παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας σε νεοαφιχθέντες μετανάστες;

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza κατά Ljubljani

Οι πρόσφατες μεταναστευτικές ροές έχουν καταστήσει δύσκολη την παροχή στήριξης για τη μετάφραση ή τη διερμηνεία στο πλαίσιο των πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών δραστηριοτήτων. Οι υπηρεσίες αυτές συχνά εκπροσωπούνται στα μέσα ενημέρωσης ως σημαντική και περιττή διαρροή δημόσιων πόρων. Διάφορες γλωσσικές πολιτικές καθορίζουν πότε θα πρέπει να παρέχονται μετάφραση και διερμηνεία. Στην ΕΕ, έχουν κατοχυρωθεί διαδικασίες ασύλου από την οδηγία 2013/32/ΕΕ και στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών από την οδηγία 2010/64/ΕΕ. Ωστόσο, δεν υπάρχει νομοθεσία της ΕΕ που να εγγυάται πρόσβαση μέσω διαμεσολάβησης σε δημόσια ιδρύματα (σχολεία, πανεπιστήμια, κοινοτικά κέντρα κ.λπ.), σε ανθρώπινες και κοινωνικές υπηρεσίες (κέντρα προσφύγων, κέντρα αυτοβοήθειας), σε ιδρύματα υγείας, σε θρησκευτικούς οργανισμούς ή σε υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης.

Ποια είναι τα πλαίσια στα οποία η στήριξη της μετάφρασης και της διερμηνείας είναι ζωτικής σημασίας και θα πρέπει να παρέχεται από το κράτος, και με ποιο κόστος;

Τι μας λέει η έρευνα;

Αρκετές μελέτες σχετικά με τη χρήση μη εκπαιδευμένων διερμηνέων στα δικαστήρια έχουν δείξει ότι η υψηλής ποιότητας διερμηνεία είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση δίκαιης δικαστικής διαδικασίας (Hertog 2015). Άλλες μελέτες καταδεικνύουν τη σημασία της υψηλής ποιότητας υπηρεσιών διερμηνείας και μετάφρασης στους οργανισμούς υγειονομικής περίθαλψης.

Στο πλαίσιο της υγειονομικής περίθαλψης, η απουσία κατάλληλης γλωσσικής υποστήριξης μπορεί να οδηγήσει σε ανεπαρκή διάγνωση ή κακή διάγνωση, σε καθυστερημένη ή εσφαλμένη ιατρική περίθαλψη, σε υπερβολικά συχνές συναντήσεις με τον γιατρό, σε παρατεταμένη διάρκεια παραμονής στο νοσοκομείο και σε διπλές εξετάσεις. Οι Lindholm κ.ά. (2012) ανέλυσαν τους φακέλους 3 071 ασθενών σε νοσοκομείο στις Ηνωμένες Πολιτείες μεταξύ 2004 και 2007.

Η διάρκεια της νοσοκομειακής διαμονής για ασθενείς με περιορισμένες γνώσεις αγγλικής γλώσσας ήταν

σημαντικά μικρότερη όταν χρησιμοποιήθηκαν επαγγελματίες διερμηνείς κατά την εισαγωγή ή τόσο κατά την εισαγωγή όσο και κατά την έξοδο. Οι ασθενείς χωρίς επαγγελματική διερμηνεία είχαν μέση παραμονή 0,75 έως 1,47 ημερών περισσότερο από τους ασθενείς που είχαν διερμηνέα τόσο κατά την εισαγωγή όσο και κατά την έξοδο. Επιπλέον, οι ασθενείς που λάμβαναν υπηρεσίες διερμηνείας κατά την είσοδο και/ή την έξοδο ήταν λιγότερο πιθανό να γίνουν δεκτοί επανεισοχής μετά από 30 ημέρες. Η εξοικονόμηση είναι αρκετά σαφής λαμβάνοντας υπόψη ότι το μέσο κόστος μιας ημέρας νοσηλείας στις Ηνωμένες Πολιτείες το 2013 κυμαινόταν από \$ 1,791 (για κερδοσκοπικά νοσοκομεία) έως 2,289 δολάρια (μη κερδοσκοπικά νοσοκομεία), ενώ ο μέσος μισθός για έναν μεταφραστή ή διερμηνέα σε ένα νοσοκομείο των ΗΠΑ ήταν \$ 22.90 ανά ώρα. Αυτό σημαίνει ότι ο διερμηνέας θα πρέπει να περάσει περίπου 80 ώρες με έναν ασθενή πριν το κόστος διερμηνείας υπερβεί το κόστος του χρόνου που εξοικονομείται στο νοσοκομείο.

Η αδυναμία παροχής ποιοτικής διερμηνείας και μεταφραστικής βοήθειας στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης μπορεί επίσης να οδηγήσει σε καταγγελίες και διαφορές. Quan and Lynch (2010) αναφέρουν ότι σε τέσσερις πολιτείες των Ηνωμένων Πολιτειών μεταξύ 2005 και 2009, υπήρχαν 35 αξιώσεις συνολικού ύψους 2,289,000 δολαρίων ΗΠΑ για ζημιές ή διακανονισμό και \$ 2.793.800 σε δικαστικά έξοδα λόγω της έλλειψης κατάλληλων γλωσσικών υπηρεσιών στις εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Μελέτη που εκπονήθηκε από το Πανεπιστήμιο της Λιουμπλιάνα έδωσε συνέντευξη σε 38 αιτούντες άσυλο και έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στη χρήση μεταφραστών και διερμηνέων (βλ. Pokorn & Čibej 2017).

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι, ακόμη και όταν οι μετανάστες είναι σε θέση να μάθουν τη γλώσσα υποδοχής, συχνά δεν διαθέτουν τις δεξιότητες να αλληλεπιδρούν σε ειδικά πλαίσια, όπως συνεντεύξεις για διαδικασίες ασύλου και ραντεβού με δικηγόρους και γιατρούς, όπως αποδεικνύει ένας 26χρονος ερωτώμενος από το Ιράν ο οποίος περιστασιακά

ερμηνεύει στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης:

Ναι, έξω ή στο γραφείο του γιατρού. Από το fArsi στα αγγλικά. Αλλά δεν καταλαβαίνω πολλά λόγια για το γιατρό, για το σώμα, αλλά μαθαίνω πολύ δυνατά.

Παρόμοιο ζήτημα έθιξε ένας 22χρονος Αφγανός που βρισκόταν στη Σλοβενία κατά τον χρόνο της συνέντευξης για πέντε έτη:

Χρησιμοποίησα κυρίως μεταφραστές και διερμηνείς στην αρχή, όταν δεν ήξερα τα σλοβενικά. Τα χρειαζόμουν κυρίως για επίσημες σχέσεις, όπως συνεντεύξεις ή άλλες υποχρεώσεις, ή στο νοσοκομείο όταν μιλούσα με γιατρό, πάντα χρειαζόμουν κάποιον που θα μπορούσε να εξηγήσει τι εννοούσα.

Ως εκ τούτου, η μετάφραση και η διερμηνεία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αρχή της διαδικασίας ένταξης και παρέχουν στήριξη σε ορισμένες από τις πλέον ευάλωτες καταστάσεις που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Με βάση τα πορίσματα αυτά, η διερμηνεία και η μετάφραση των δημόσιων υπηρεσιών θα πρέπει να χρηματοδοτηθούν από το κράτος και να παρέχονται σε νεοαφιχθέντες μετανάστες που βρίσκονται σε καταστάσεις υψηλού κινδύνου, ιδίως στις νομικές και αστυνομικές δομές και στις δομές υγειονομικής περίθαλψης. Η στήριξη αυτή θα συμβάλει στην επιτάχυνση της διαδικασίας ένταξης, μειώνοντας παράλληλα το κόστος, ιδίως στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης.

Αναφορές και εμπάθунση

Ertl, A. & Pöllabauer (2010). Κατάρτιση (ιατρικοί) διερμηνείς — το κλειδί για την ορθή πρακτική. Ιατρός: Κοινή ευρωπαϊκή προοπτική κατάρτισης. *Η Εφημερίδα της Εξειδικευμένης Μετάφρασης*, 14, 145-164.

Hertog, E. (2015). Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών: στρατηγικές μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο όσον αφορά τη διερμηνεία και τη μετάφραση σε ποινικές διαδικασίες. *Μόντι*, 7, 73-100.

Lindholm, M., Hargraves J.L., Ferguson W. J., & Reed, G. (2012). Επαγγελματική γλωσσική διερμηνεία και ενδονοσοκομειακή διάρκεια διαμονής και ποσοστά επανεισοχής. *Εφημερίδα της Γενικής Εσωτερικής Ιατρικής*, 27, 1294-99.

Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Διερμηνεία και γλωσσική ένταξη — φίλοι ή εχθροί; Αποτελέσματα μιας επιτόπιας μελέτης. *Ο Μεταφραστής*. (Online publ.: 24 Νοεμβρίου 2017). doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406

Quan, K. & Lynch J. (2010). *The High Costs of Language Barriers in Medical Malpractice (Το υψηλό κόστος των γλωσσικών εμποδίων στην ιατρική πρακτική)*. Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια: Σχολή Δημόσιας Υγείας, Πρόγραμμα Εθνικού Δικαίου Υγείας. www.healthlaw.org/publications/the-high-costs-of-language-barriers-in-medical-malpractice#.Vj78naR-QhY

Ειδικά θέματα

- 65 Πώς να εφαρμοστεί η έννοια της ένταξης στους μετακινούμενους συνταξιούχους; 168
- 66 Οι πολύγλωσσοι άνθρωποι είναι πιο δημιουργικοί; 170
- 67 Πώς λειτουργεί η προστασία της πολυγλωσσίας στη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών; 172
- 68 Πώς μπορούμε να αποτρέψουμε τη χειραγώγηση των εθνικών διαιρέσεων για γεωπολιτικούς σκοπούς; 174
- 69 Η μονογλωσσία στο παγκόσμιο εμπόριο επηρεάζει τη διδασκαλία και την πρακτική των οικονομικών; 176
- 70 Η προσέγγιση των Ρομά στην εκμάθηση γλωσσών περιέχει χρήσιμα μαθήματα για την πολιτική διδασκαλίας γλωσσών; 178
- 71 Τι μπορεί να γίνει για να βοηθηθούν οι μετακινούμενοι συνταξιούχοι που χρειάζονται ιδρυματική φροντίδα; 180
- 72 Πώς να προωθηθεί η πολυγλωσσία στην ευρωπαϊκή νομοθεσία για τους καταναλωτές; 182

65 Πώς εφαρμόζεται η έννοια της ένταξης στους μετακινούμενους συνταξιούχους;

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Το πλαίσιο MIME, καθώς και οι τρέχουσες πολιτικές και επιστημονικές συζητήσεις για την ένταξη των μεταναστών, αφορούν την ένταξη στην κοινωνία υποδοχής. Ωστόσο, στην περίπτωση της διεθνούς μετανάστευσης συνταξιοδότησης (MIR = MRI), η ένταξη πραγματοποιείται συχνά σε εκπατρισμένες κοινότητες, οι οποίες ορίζονται από κοινή ιθαγένεια και γλώσσα, και όχι σε σχέση με την κοινωνία υποδοχής. Πολλοί συνταξιούχοι μετανάστες δεν είναι εξοικειωμένοι με τη γλώσσα της χώρας υποδοχής. Πώς θα πρέπει οι τοπικοί φορείς χάραξης πολιτικής να προσεγγίσουν τον ειδικό συνδυασμό κινητικότητας και ένταξης που αντιπροσωπεύουν οι σχετικά προνομιούχοι μετανάστες μεγαλύτερης ηλικίας εντός της Ευρώπης;

Τι μας λέει η έρευνα;

«Διεθνής μετανάστευση συνταξιοδότησης» αναφέρεται στους συνταξιούχους από τον δυτικό κόσμο που μετακινούνται, είτε μόνιμα είτε προσωρινά, σε μια νέα χώρα αναζητώντας καλύτερη ποιότητα ζωής. Οι παράγοντες που σχετίζονται με το κλίμα, την υγεία και άλλους τρόπους ζωής αποτελούν συχνά σημαντικούς παράγοντες για τους μετανάστες, όπως και οι οικονομικοί παράγοντες.

Η διεθνής μετανάστευση συνταξιοδότησης διαφέρει από άλλες μορφές μετανάστευσης, καθιστώντας δύσκολη την κοινωνική, πολιτιστική και γλωσσική ένταξη στις κοινωνίες υποδοχής. Είναι δύσκολο να μάθουν μια νέα γλώσσα σε προχωρημένη ηλικία και τα άτομα που μεταναστεύουν μετά τη συνταξιοδότηση έχουν λιγότερες ευκαιρίες από τους διακινούμενους εργαζόμενους να συναντήσουν τον τοπικό πληθυσμό. Οι μετακινούμενοι συνταξιούχοι συχνά μεταναστεύουν εποχικά μεταξύ των παλαιών και των νέων χωρών τους και, ως εκ τούτου, απουσιάζουν από τον νέο τόπο διαμονής τους για ένα μέρος του έτους. Επιπλέον, πολλοί συνταξιούχοι μετανάστες ζουν σε υποδιαιρέσεις που κατασκευάζονται και πωλούνται απευθείας σε ξένους αγοραστές. Όλοι αυτοί οι παράγοντες αποτελούν φραγμούς στην εκμάθηση γλωσσών και στην κοινωνική ένταξη.

Το χαμηλό επίπεδο ένταξης των συνταξιούχων στις κοινωνίες υποδοχής αντικατοπτρίζει επίσης τα ιδιαίτερα κοινωνικογλωσσικά τοπία που έχουν αναπτυχθεί σε

σημαντικούς προορισμούς IR. Αυτές χαρακτηρίζονται από μεγάλες εκπατρισμένες κοινότητες (εθνοτικές λέσχες, εκκλησίες, επιχειρήσεις και κοινωνικά δίκτυα), ευρεία χρήση της αγγλικής γλώσσας ως lingua franca και επικάλυψη μεταξύ MIR και τουρισμού. Αυτά τα γλωσσικά τοπία επιτρέπουν σε πολλούς μετακινούμενους συνταξιούχους να επιτύχουν καλή ποιότητα ζωής και υψηλό βαθμό ένταξης σε εκπατρισμένα περιβάλλοντα χωρίς να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής.

Ωστόσο, η επιστημονική βιβλιογραφία ανησυχεί ότι η ένταξη στους εθνοτικούς θύλακες και όχι στην κοινωνία της πλειοψηφίας μπορεί να υπονομεύσει τη συνολική κοινωνική συνοχή. Υπάρχουν επίσης παραδείγματα τοπικών ανησυχιών και απογοήτευσης στους προορισμούς MIR σχετικά με την αποτυχία της ένταξης των μεταναστών συνταξιούχων. Ωστόσο, τα σοβαρά ξενοφοβικά ή αντιμεταναστευτικά συναισθήματα γενικά δεν έχουν αναφερθεί σε αυτή την κατηγορία μεταναστών.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος MIME δείχνει διάφορους τρόπους με τους οποίους οι αρχές της χώρας υποδοχής μπορούν να προσπαθήσουν να διευκολύνουν την ένταξη των συνταξιούχων μεταναστών. Μπορεί να ενθαρρύνει συναντήσεις, αλληλεπιδράσεις και ανταλλαγές μεταξύ συνταξιούχων μεταναστών και αυτοχθόνων πληθυσμών. Μπορούν να υποστηρίξουν και να συνεργαστούν με τοπικές εκπατριστικές οργανώσεις, να διοργανώσουν κοινά φεστιβάλ και γιορτές και να ξεκινήσουν διάφορες κοινωνικές και εκπαιδευτικές συναντήσεις.

Αυτές μπορούν να οργανωθούν ανταλλαγές μεταξύ αλλοδαπών συνταξιούχων που επιθυμούν να ασκήσουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής και των ιθαγενών που επιθυμούν να βελτιώσουν τα αγγλικά τους (ή άλλες ξένες γλώσσες), για παράδειγμα προσκαλώντας τους συνταξιούχους μετανάστες σε τοπικά σχολεία. Γενικότερα, οι τοπικές αρχές μπορούν να θέτουν στη διάθεση των αλλοδαπών στη γλώσσα τους πληροφορίες σχετικά με πολιτιστικές και άλλες εκδηλώσεις, ώστε να αισθάνονται ευπρόσδεκτοι. Οι εθνικοί σύλλογοι, οι ενώσεις και οι εκκλησίες μπορούν να είναι χρήσιμοι

εταίροι στη συνεργασία και τη διάδοση των σχετικών πληροφοριών.

Οι στεγαστικές εξελίξεις σε σημαντικούς παράκτιους προορισμούς του MIR ήταν σαφώς επιζήμιες για την ένταξη. Πολλές οικιστικές μονάδες που έχουν κατασκευαστεί για αλλοδαπούς κατοίκους βρίσκονται εκτός των κέντρων της πόλης, με μερικές φορές περιορισμένη πρόσβαση στα δημόσια μέσα μεταφοράς. Οι περιοχές αυτές είναι μεγάλοι θύλακες ομογενών που είναι απομονωμένοι από γειτονίες με αυτόχθονες κατοίκους. Ο καλύτερος πολεοδομικός σχεδιασμός μπορεί να ελεγχτεί τον εθνοτικό διαχωρισμό των κατοικιών και να διευκολύνει την αλληλεπίδραση μεταξύ των αυτοχθόνων πληθυσμών και των μεταναστών.

Ωστόσο, η έρευνα που διεξάγεται στο πλαίσιο του σχεδίου MIME δείχνει ότι η πλήρης ένταξη στην κοινωνία υποδοχής δεν αποτελεί στην πραγματικότητα επιλογή στα ιδιαίτερα κοινωνικά και γλωσσικά περιβάλλοντα που χαρακτηρίζουν επί του παρόντος σημαντικούς ευρωπαϊκούς προορισμούς MIR. Αντ' αυτού, η ένταξη πραγματοποιείται κυρίως σε εκπατισμένες κοινότητες. Ταυτόχρονα, η ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση παρέχει σε πολλούς μετακινούμενους συνταξιούχους καλύτερη ποιότητα ζωής. Εάν αυτοί οι συνταξιούχοι πληρούσαν μεγαλύτερες απαιτήσεις γλωσσικής προσαρμογής, πιθανότατα θα ήταν λιγότερο πιθανό να μεταναστεύσουν. Επιπλέον, εν μέρει λόγω της σύνδεσής της με τον τουρισμό και ενός σχετικού προνομίου, η μετανάστευση συνταξιούχων γενικά δεν οδηγεί σε σοβαρή εχθρότητα, διαμαρτυρίες ή άλλες ξενοφοβικές αντιδράσεις στις κοινωνίες υποδοχής.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι κοινωνίες υποδοχής μπορούν να ενθαρρύνουν τις τοπικές διαπολιτισμικές συναντήσεις και να λάβουν μέτρα για την καταπολέμηση του διαχωρισμού των κατοικιών με σκοπό τη βελτίωση της ένταξης. Ωστόσο, η ένταξη των συνταξιούχων μεταναστών, τουλάχιστον στους κυριότερους προορισμούς του MIR, θα αφορά κυρίως εκπατισμένες κοινότητες με βάση την εθνική καταγωγή και μια κοινή γλώσσα. Τα αποτελέσματα της μελέτης MIME δείχνουν ότι οι τοπικοί φορείς λήψης αποφάσεων δεν θα πρέπει να αναμένουν ή να απαιτούν ευρεία γλωσσική ένταξη των συνταξιούχων μεταναστών, αλλά μάλλον να αναπτύσσουν θεσμικές

και γλωσσικές προσεγγίσεις για τη διαχείριση της τρέχουσας κατάστασης.

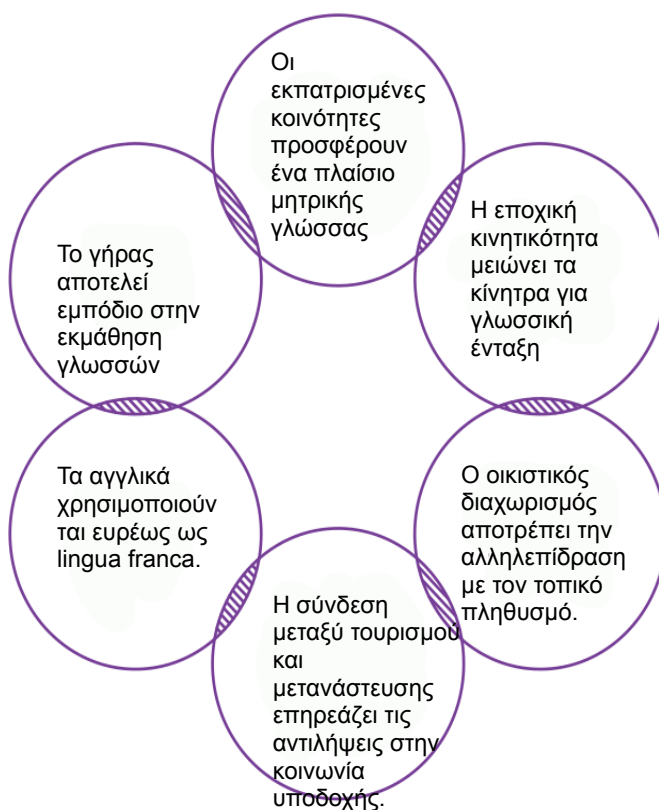
Αναφορές και εμφάθυνση

Betty, C., & Durán, R. (2008). Αποσύρθηκαν Βρετανοί ομογενείς σε σχέση με τη σημασία των κοινωνικών συλλόγων και της ένταξης στην τοπική ισπανική κοινωνία: Μια περιπτώσιολογική μελέτη. Μάλαγα: Observatorio Europeo de Gerontomigraciones, Πανεπιστήμιο της Μάλαγα. hdl.handle.net/10630/7279

Gustafson, P. (2008). Διεθνισμός στη μετανάστευση συνταξιοδότησης: Η περίπτωση των συνταξιούχων της Βόρειας Ευρώπης στην Ισπανία. *Εθνικές και φυλετικές σπουδές*, 31, 451-475.

King, R., Warnes, T., & Williams, A. (2000). *Το ηλιοβασίλεμα ζει: Βρετανική μετανάστευση συνταξιοδότησης στη Μεσόγειο*. Οξφόρδη: Μπεργκ.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΓΛΩΣΣΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΈΝΤΑΞΗ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗΣ

66 Οι πολύγλωσσοι άνθρωποι είναι πιο δημιουργικοί;

Guillaume Fürst, François Grin, Παρατηρητήριο Οικονομικών του Πανεπιστημίου της Γενεύης

Συχνά υποστηρίζεται ότι η πολυμορφία δημιουργεί δημιουργικότητα. Είναι, ωστόσο, ένα ευρύ ζήτημα που οδηγεί σε σημαντική συζήτηση. Το ειδικό ζήτημα της πολυγλωσσίας-δημιουργικότητας αποτελεί μέρος αυτής της συζήτησης. Δεδομένου ότι η πολυγλωσσία συνδέεται θετικά με τη δημιουργικότητα, αυτό θα μπορούσε να δικαιολογήσει την προώθηση της εκμάθησης και της χρήσης πολλών γλωσσών σε διαφορετικά πλαίσια — από την εκπαίδευση έως την επιχειρηματική και την προσωπική ζωή.

Το ερώτημα αυτό θέτει εννοιολογική και εμπειρική πρόκληση και εγείρει ορισμένα συναφή ερωτήματα: Τι είναι η δημιουργικότητα; Πώς μπορούμε να το μετρήσουμε και να ποσοτικοποιήσουμε τη σχέση της με την πολυγλωσσία; Μπορούμε να στοχεύσουμε συγκεκριμένα τη γλωσσική πολυμορφία και να τη διακρίνουμε από άλλες μορφές προσωπικής εμπειρίας που σχετίζονται με την πολιτιστική πολυμορφία; Μπορούν τα επιμέρους αποτελέσματα να γενικευθούν σε άλλα επίπεδα (όπως μικρές ομάδες ή ολόκληρες εταιρείες);

Τι μας λέει η έρευνα;

Ουσιαστικά, η δημιουργικότητα μπορεί να θεωρηθεί ως μια σύνθετη γνωστική ικανότητα: η ενσωμάτωση διαφόρων ικανοτήτων (π.χ. αποκλίνουσα σκέψη, συλλογισμός, γενική και επιτόπια γνώση), που οδηγούν από κοινού στην παραγωγή νέων ιδεών, στην αξιολόγηση, την επιλογή και την ανάπτυξή τους. Πολλοί άλλοι παράγοντες, όπως τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας ή οι περιβαλλοντικές ευκαιρίες, συνδέονται στενά με τη δημιουργικότητα. Ωστόσο, ένας ορισμός που επικεντρώνεται στις γνωστικές πτυχές της δημιουργικότητας σίγουρα αντικατοπτρίζει πολλές από τις βασικές διαστάσεις της. Μελέτες σχετικά με τον αντίκτυπο της διγλωσσίας στη γνώση έχουν δείξει ότι η διγλωσσία, που εκδηλώνεται από την αλλαγή της γλώσσας, συνδέεται θετικά με γνωστικές διαδικασίες όπως η ευελιξία της προσοχής και η ικανότητα φιλτραρίσματος των πληροφοριών που δεν έχουν σημασία.

Επιπλέον, τα οφέλη της διγλωσσίας για τέτοιες γνωστικές διαδικασίες φαίνεται να είναι γενικευμένα σε άλλες γνωστικές διαδικασίες, τόσο λεκτικές όσο και μη λεκτικές (Bialystok, 2017).

Ωστόσο, η συγκεκριμένη μελέτη της σχέσης μεταξύ της δημιουργικότητας (διαχωρίζεται από τη γνωστική) και της πολυγλωσσίας (σε αντίθεση με τη διγλωσσία) έχει μέχρι στιγμής λάβει ελάχιστη προσοχή. Ορισμένες πρωτοποριακές μελέτες δείχνουν ότι η διγλωσσία πράγματι ευνοεί τη δημιουργικότητα, αλλά πολλές από

αυτές επικεντρώνονται αποκλειστικά σε συγκεκριμένους πληθυσμούς, όπως μετανάστες, παιδιά ή διγλωσσους υψηλού επιπέδου. Επιπλέον, είναι συχνά δύσκολο σε αυτές τις σπουδές να προσδιοριστεί κατά πόσον οι γλωσσικές δεξιότητες αυτές καθαυτές ευνοούν τη δημιουργικότητα ή τη συνολική πολυπολιτισμική εμπειρία που συχνά συνδέεται με την πολυγλωσσία.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Η αρχική εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του σχεδίου MIME έχει δοκιμάσει περαιτέρω την υπόθεση πολυγλωσσίας-δημιουργικότητας, αποφεύγοντας τους προαναφερθέντες περιορισμούς. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τέσσερις αμοιβαίως συμβατές μελέτες (με συνολικό δείγμα 592 ατόμων) χρησιμοποιήθηκαν για τη δοκιμή μιας ποικιλίας μοντέλων χρησιμοποιώντας προηγμένες στατιστικές μεθόδους.

Σε αυτή τη μελέτη, η πολυγλωσσία σχεδιάστηκε ως σύνολο δεξιοτήτων, συνδυάζοντας τον συνολικό αριθμό γνωστών γλωσσών, καθώς και παραγωγικές και δεκτικές ικανότητες σε μια δεύτερη, τρίτη και τέταρτη γλώσσα (αξιολογήθηκε με τη χρήση ενός τυποποιημένου μέσου που βασίζεται στο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες).

Η δημιουργικότητα αξιολογήθηκε με τη χρήση δύο συνόλων μεταβλητών: 1) ερωτηματολόγια δημιουργικότητας, τα οποία συνδυάζουν την κατάρτιση στη δημιουργία παγκόσμιων ιδεών και την ικανότητα επιλογής ιδεών, καθώς και πληροφορίες για δημιουργικές δραστηριότητες και επιτεύγματα σε διάφορους τομείς (π.χ. εικαστικές τέχνες, μουσική, επιστήμη)· και 2) καθήκοντα δημιουργικότητας, τα οποία συνδυάζουν τις βαθμολογίες που επιτεύχθηκαν για τρία διαφορετικά καθήκοντα (οι βαθμολογίες αυτές βασίστηκαν τόσο σε διαδικασίες αξιολόγησης από ομοτίμους όσο και σε αντικειμενικές διαδικασίες αξιολόγησης).

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα αυτά, το συνημμένο γράφημα δείχνει ότι, και για τα δύο σύνολα μέτρων δημιουργικότητας, ένα τυχαία επιλεγμένο άτομο στον πληθυσμό έχει 50 % πιθανότητα να έχει βαθμολογία δημιουργικότητας άνω του μέσου όρου, ενώ αν το άτομο αυτό είναι πολύγλωσσο, η πιθανότητα αυτή αυξάνεται σε περίπου 60 %. Αυτές είναι μέσες τιμές, και όσο πιο πολύγλωσσο είναι ένα άτομο, τόσο πιο πιθανό είναι να είναι δημιουργικό.

Η πολυγλωσσία συνδέεται επίσης με την ξένη εμπειρία. Οι πολύγλωσσοι άνθρωποι, κατά μέσο όρο, ταξιδεύουν

συχνότερα και ζουν στο εξωτερικό, και άλλες αναλύσεις δείχνουν ότι η εμπειρία αυτή συνδέεται επίσης θετικά με τη δημιουργικότητα. Μολονότι λαμβάνονται υπόψη αυτοί και άλλοι παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλο ή η εκπαίδευση, ο αντίκτυπος της πολυγλωσσίας παραμένει θετικός και σημαντικός, ιδίως στα δημιουργικά καθήκοντα.

Πολιτικές επιπτώσεις

Σε αυτό το στάδιο, μπορούμε να πούμε ότι είναι πολύ πιθανό ότι, σε ατομικό επίπεδο, η πολυγλωσσία προωθεί τη δημιουργικότητα — άμεσα, αλλά και έμμεσα μέσω της πολυπολιτισμικής εμπειρίας.

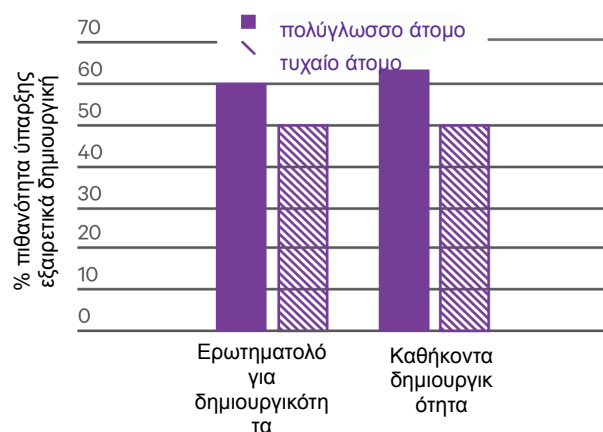
Με άλλα λόγια, ο σχεδιασμός πολιτικών για την αύξηση της πολυγλωσσίας θα πρέπει να οδηγήσει σε μεγαλύτερη δημιουργικότητα. Ειδικότερα:

► η εκμάθηση ξένων γλωσσών μπορεί να υποστηριχθεί λόγω του πιθανού ευεργετικού αντικτύπου της στη δημιουργικότητα και τη γενική γνώση, καθώς και λόγω της επίδρασης που προσδίδει στην πολυπολιτισμική εμπειρία, η οποία με τη σειρά της συνδέεται επίσης με τη δημιουργικότητα.

► Το αποτέλεσμα αυτό είναι σαφέστερο για τις δεξιότητες σε ένα ευρύτερο φάσμα γλωσσών, γεγονός που υποδηλώνει ότι η έκθεση σε περισσότερες από μία ξένες γλώσσες είναι ιδιαίτερα επωφελής.

Αν και έχει διαπιστωθεί θετική συσχέτιση μεταξύ πολυγλωσσίας και δημιουργικότητας σε ατομικό επίπεδο, η μεταφορά αυτών των αποτελεσμάτων σε ομάδες (και, κατ' επέκταση, σε μια ολόκληρη κοινωνία) δεν είναι απλή. Ωστόσο, η βιβλιογραφική έρευνα δείχνει ότι η πολυγλωσσία και, γενικότερα, η πολιτιστική πολυμορφία συνδέονται επίσης θετικά με τη δημιουργικότητα σε επίπεδο ομάδας και μπορούν στη συνέχεια να συμβάλουν στην καινοτομία. Οι εισφορές κοινωνικής ψυχολογίας έχουν δείξει ότι οι ομάδες χωρίς εσωτερική πολυμορφία είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στον συλλογικό προβληματισμό· οι άνθρωποι

σε αυτές τις ομάδες συχνά θέλουν συναίνεση, οδηγώντας σε πρόωρες και συχνά μη βέλτιστες αποφάσεις. Αντίθετα, ομάδες με τουλάχιστον ένα μέλος μιας μειονότητας φαίνεται να είναι πιο δημιουργικές, πιθανώς επειδή οι μειονότητες διεγείρουν αποκλίνουσες σκέψεις και πολλαπλές προοπτικές.

Αναφορές και εμβάθυνση

Bialystok, E. (2017). Η δίγλωσση προσαρμογή: Πώς τα μυαλά φιλοξενούν την εμπειρία. *Ψυχολογικό Δελτίο*, 143(3), 233262.

Fürst, G. & Grin, F. (2017). Πολυγλωσσία και δημιουργικότητα: Μια Πολυμεταβλητή Προσέγγιση, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*.
doi.org/10.1080/01434632.2017.1389948

Kharkhurin, A. V. (2012). *Πολυγλωσσία και δημιουργικότητα*. Μπρίστολ, ΗΒ: Πολύγλωσσα θέματα.

Paulus, P. B., & Nijstad, B.A. (Eds.) (2003). *Δημιουργία ομάδας: Καινοτομία μέσω της συνεργασίας: Καινοτομία μέσω της συνεργασίας*. Oxford University Press, ΗΠΑ.

67 Πώς λειτουργεί η προστασία της πολυγλωσσίας στη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών;

Christine Kaddous, Laura Marcus, Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Η πολυγλωσσία αποτελεί συχνήτριβή στις εντάσεις μεταξύ της οικονομικής ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της κυριαρχίας των κρατών μελών. Οι τελευταίοι είναι αρμόδιοι για το γλωσσικό καθεστώς που ισχύει στα αντίστοιχα εδάφη τους, πράγμα που σημαίνει ότι οι πολίτες πρέπει να χρησιμοποιούν ή να γνωρίζουν μια συγκεκριμένη γλώσσα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, θεσπίζονται κανόνες για την προστασία μίας ή περισσότερων εθνικών ή επίσημων γλωσσών. Οι εν λόγω εθνικές απαιτήσεις ενδέχεται να έρχονται σε σύγκρουση με το πρωτογενές ή/και το παράγωγο δίκαιο της Ένωσης, το οποίο απαγορεύει κάθε εθνική διάταξη η οποία συνιστά περιορισμό της εφαρμογής της, εκτός αν συντρέχουν βάσιμοι λόγοι.

Τι μας λέει η έρευνα;

Το δίκαιο για την προστασία των καταναλωτών είναι ένας τομέας στον οποίο ο νομοθέτης της ΕΕ έχει θεσπίσει νομοθεσία για τη ρύθμιση της χρήσης των διαφόρων γλωσσών. Ωστόσο, η νομοθεσία αυτή δεν εναρμονίζει πλήρως τις γλωσσικές πτυχές των σχέσεων μεταξύ εμπόρων και καταναλωτών. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη γενικής αρμοδιότητας της ΕΕ στον τομέα αυτό.

Ως εκ τούτου, οι κανονισμοί που εκδίδει ο νομοθέτης της ΕΕ απευθύνονται κυρίως στα κράτη μέλη και αφορούν συγκεκριμένους τομείς. Γενικά, οι κανονισμοί δεν επιβάλλουν άμεσες υποχρεώσεις στους οικονομικούς φορείς να χρησιμοποιούν μια συγκεκριμένη γλώσσα. Αντίθετα, εμποδίζουν τα κράτη μέλη να περιορίζουν τις επιλογές που μπορούν να κάνουν οι εν λόγω φορείς για την επιλογή μιας ή της άλλης γλώσσας όταν συνάπτουν οικονομική σχέση με έναν καταναλωτή. Ως εκ τούτου, ο νομοθέτης της ΕΕ υιοθετεί ευρύ γλωσσικά κριτήρια (χωρίς αυτές καθαυτές τις γλωσσικές δεξιότητες, η ΕΕ δεν μπορεί να ζητήσει από τους οικονομικούς φορείς να χρησιμοποιούν μια συγκεκριμένη γλώσσα).

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εφαρμόσουν, στο πλαίσιο των αντίστοιχων νομικών διατάξεών τους, τις οδηγίες της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών, και οι οικονομικοί παράγοντες θα πρέπει να συμμορφώνονται με τις ειδικές γλωσσικές απαιτήσεις της εθνικής νομοθεσίας που θεσπίζεται αναλόγως (βλ. σχήμα).

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Ας πάρουμε παραδείγματα γλωσσικών απαιτήσεων σε επίπεδο ΕΕ στον τομέα των αγαθών, για παράδειγμα σε σχέση με την επισήμανση και την εμπορία, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν ως «τρόποιπώλησης». Ορισμένοι κανονισμοί απαιτούν από τους οικονομικούς φορείς να χρησιμοποιούν μια «γλώσσα εύκολα κατανοητή από τον καταναλωτή», ενώ άλλοι απαιτούν τη χρήση της «επίσημης γλώσσας (s) των κρατών μελών». Όταν εφαρμόζονται σε εθνικό επίπεδο, οι απαιτήσεις αυτές αποκτούν συγκεκριμένη έννοια: η «επίσημη γλώσσα του κράτους μέλους» στη Γαλλία θα είναι η γαλλική· μια «γλώσσα εύκολα κατανοητή από τον καταναλωτή» θα είναι η γαλλική και η ολλανδική στο Βέλγιο.

Στην περίπτωση υπηρεσιών ή συμβάσεων, δεν υπάρχει ειδικός κανόνας της ΕΕ για τη γλώσσα, αλλά γενική απαίτηση γλωσσικής συνέπειας για τη σύναψη και την εκτέλεση των συμβάσεων. Σε εθνικό επίπεδο, η απαίτηση αυτή συνεπάγεται ότι οι οικονομικοί φορείς πρέπει να παρέχουν στους καταναλωτές επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τις γλώσσες στις οποίες μπορεί να συναφθεί μια σύμβαση ή να παρασχεθεί υπηρεσία, και στη συνέχεια η συναλλαγή θα πρέπει να πραγματοποιηθεί στη συμφωνηθείσα γλώσσα.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι γενικές γλωσσικές απαιτήσεις που θεσπίζονται σε επίπεδο ΕΕ μπορούν να ερμηνεύονται από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Η νομολογία του ΔΕΕ ορίζει τις γλωσσικές απαιτήσεις της ΕΕ, γεγονός που μειώνει την ευελιξία των κρατών μελών κατά τη θέσπιση γλωσσικών απαιτήσεων. Για παράδειγμα, « γλώσσα εύκολα κατανοητή από τον καταναλωτή» είναι, στις περισσότερες περιπτώσεις, η επίσημη γλώσσα του οικείου κράτους μέλους, εκτός εάν υπάρχει άλλη γλώσσα που είναι εύκολα κατανοητή και μία ή περισσότερες άλλες γλώσσες που μπορούν να προστεθούν από τον οικονομικό φορέα (εκτός από τη «γλώσσα εύκολα κατανοητή» ή την «επίσημη γλώσσα»).

Παρά το γεγονός ότι το δικαστικό σύστημα λειτουργεί ικανοποιητικά για να πληροί τα προαναφερθέντα γλωσσικά κριτήρια σε περίπτωση διαφοράς, είναι ωστόσο αναγκαίο να βελτιωθούν οι γλωσσικές απαιτήσεις σύμφωνα με τους στόχους που επιδιώκει η νομοθεσία της ΕΕ. Επί του παρόντος, δεν υπάρχουν

σαφή κριτήρια ώστε ο νομοθέτης της ΕΕ να εφαρμόζει την επιλογή μιας ή της άλλης γλωσσικής απαίτησης κατά τη θέσπιση νέας νομοθεσίας. Η ανάπτυξη τέτοιων κριτηρίων θα ήταν σίγουρα χρήσιμη.

Αναφορές και εμπάθυνση

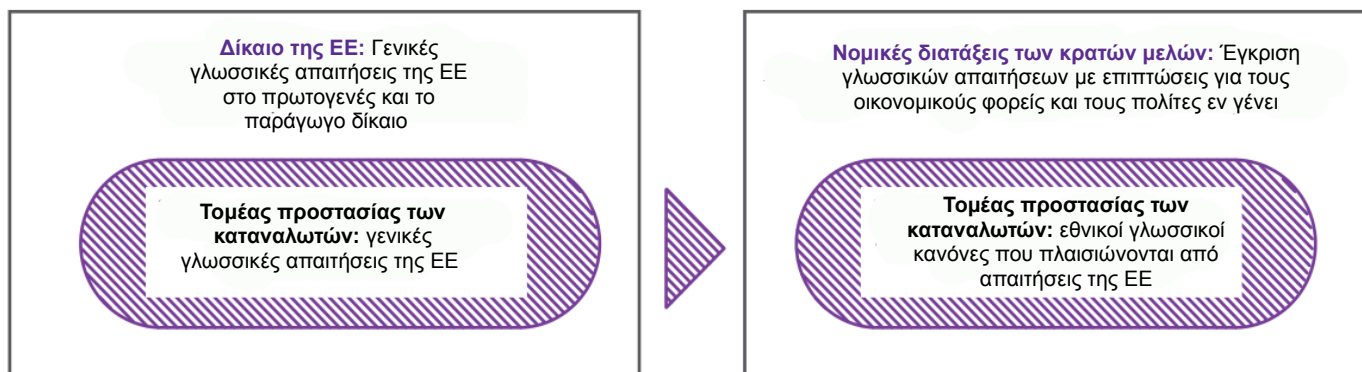
Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, *Πολυγλωσσία: πλεονέκτημα για την Ευρώπη και κοινή δέσμευση*, COM (2008) 566

τελικό, 18 Σεπτεμβρίου 2008.

Van Hamme, J. (2007). Η ισοδυναμία των γλωσσών στην εσωτερική αγορά: η συμβολή του Δικαστηρίου, *έγγραφο ευρωπαϊκού δικαίου*, 43, 359-380.

De Witte, B. (2014). Δίκαιο της εσωτερικής αγοράς και εθνικές γλωσσικές πολιτικές. Στην υπόθεση Κ. Purnhagen & P. Rott (Eds.), *Ποικιλία του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου και Κανονισμού* (σ. 419-435). Βερολίνο: Ο Σπρίνγκερ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ — «ΚΑΘΕΤΗ»

68 Πώς μπορούμε να αποτρέψουμε τη χειραγώγηση των εθνοτικών διαιρέσεων για γεωπολιτικούς σκοπούς;

Žaneta Ozoliģe, Rihards Bambals, Latvijas Universitāte

Μια σημαντική δύναμη για την ΕΕ έγκειται στη μεγάλη πολιτιστική, ιστορική και γλωσσική πολυμορφία των μελών της. Ωστόσο, τρίτα μέρη, είτε κρατικά είτε μη, μπορούν να εκμεταλλευτούν το πολύγλωσσο περιβάλλον, με αρνητικές κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες. Οι δράσεις αυτές μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο τη γεωπολιτική ασφάλεια στο επίπεδο της ΕΕ ή των διαφόρων κρατών μελών της, ή στο πλαίσιο ορισμένων από τις εθνογλωσσικές μειονότητες που τους απαρτίζουν. Η λήψη ειδικών μέτρων για την ενίσχυση της κοινωνικής ανθεκτικότητας όλων των γλωσσικών ομάδων, ιδίως των μειονοτήτων που μοιράζονται παρόμοια χαρακτηριστικά με δυνατότητες τρίτων, μπορεί να βοηθήσει την ΕΕ και τους εταίρους της να αποφύγουν τις εντάσεις, να διατηρήσουν τη σταθερότητα και να ενισχύσουν την ασφάλεια. Η παρούσα καταχώριση στον Οδηγό εξετάζει την περίπτωση του μεγαλύτερου γείτονα της ΕΕ, της Ρωσικής Ομοσπονδίας, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη ότι η κατάσταση αυτή δεν είναι μοναδική.

Τι μας λέει η έρευνα;

Μετά την προσάρτηση της χερσονήσου της Κριμαίας και την εξωτερική παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της Ουκρανίας, ακαδημαϊκοί και υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής σε ολόκληρη την ΕΕ έχουν δώσει ιδιαίτερη προσοχή στη μελέτη και στην αναζήτηση λύσεων στη νέα « υβριδική απειλή» (Racz: 2015· Winnerstig: 2014). Χρησιμοποιώντας διάφορα εργαλεία «ήπιας δύναμης» και «σκληρής εξουσίας», όπως η παραπληροφόρηση ή οι επιχειρήσεις πληροφοριών, οι τρίτοι μπορούν, προκειμένου να προωθήσουν τα συμφέροντά τους, να επιχειρήσουν να επηρεάσουν τις εσωτερικές υποθέσεις μιας άλλης χώρας λίγο κάτω από το όριο μιας ανοικτής σύγκρουσης. Η πολυγλωσσία αποτελεί βασικό στοιχείο των υβριδικών στρατηγικών. Με την αξιοποίηση του πολυεθνο-γλωσσικού υπόβαθρου των μειονοτήτων που έχουν ιστορικό, εθνοτικό ή γλωσσικό δεσμό με το τρίτο κόμμα, οι εθνικές κοινότητες μπορούν να στραφούν εναντίον του εθνικού πολιτικού κατεστημένου.

Η Ρωσική Ομοσπονδία έχει δώσει ρητά προτεραιότητα στην προστασία των ρωσικών ομιλητών στο εξωτερικό στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής, της πολιτικής ασφάλειας και του στρατιωτικού δόγματος. Λόγω της κληρονομιάς της σοβιετικής εποχής και των μεταναστευτικών ροών του 20ού αιώνα, υπάρχουν σημαντικές ρωσόφωνες κοινότητες τόσο εντός της ΕΕ (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία) όσο και στις χώρες της

Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης με στενούς ιστορικούς, πολιτιστικούς και γλωσσικούς δεσμούς με τη Ρωσική Ομοσπονδία. Η ΕΕ έχει θεσπίσει διάφορα μέτρα πολιτικής για την πρόληψη δυνητικά αποσταθεροποιητικών πρωτοβουλιών που μπορούν να χειραγωγήσουν την παρουσία αυτών των κοινοτήτων για αντικρουόμενους σκοπούς. Τον Μάιο του 2015, όλοι οι υπουργοί Εξωτερικών της ΕΕ συμφώνησαν να εκπονήσουν προτάσεις σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των υβριδικών απειλών και ενίσχυσης της ανθεκτικότητας¹. Το ίδιο έτος, δημιουργήθηκε η ειδική ομάδα East StratCom (EYED), με ρητή εντολή να εντοπίζει και να αντικρούει την παραπληροφόρηση σε ολόκληρη την ΕΕ². Το *Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών* (Ελσίνκι, Φινλανδία) συνέβαλε επίσης στην εξεύρεση πρακτικών λύσεων³.

Η οικοδόμηση ανθεκτικότητας, ιδίως σε κοινωνικό επίπεδο, είναι μία από τις πιθανές απαντήσεις σε υβριδικές απειλές. Σε κρατικό επίπεδο, η ανθεκτικότητα συνίσταται σε ισχυρούς και σταθερούς πολιτικούς και στρατιωτικούς θεσμούς, στην καταπολέμηση της διαφθοράς και στην αντιμετώπιση άλλων σημαντικών τρωτών σημείων μεταξύ όλων των εθνογλωσσικών κοινοτήτων. Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη το μέγεθος της ίδιας της μειονοτικής κοινότητας, η γεωγραφική εγγύτητά της με τον τρίτο και η επιρροή των μέσων ενημέρωσης που ελέγχει, δεδομένου ότι πρόκειται για ουσιαστικές διαστάσεις για την αντιμετώπιση γεωπολιτικά ευαίσθητων καταστάσεων. Στο εσωτερικό του κράτους, η ανθεκτικότητα της κοινωνίας εξαρτάται ιδίως από την αίσθηση του ανήκειν στους ανθρώπους, τον βαθμό ένταξης της οικονομίας, την αντίληψη των κινδύνων, τις γλωσσικές δεξιότητες και άλλες ικανότητες τόσο στις πλειοψηφικές όσο και στις μειονοτικές εθνογλωσσικές κοινότητες.

1 Conseil της ΕΕ, 18 Μαΐου 2015 (8971/15).

2 Η ομάδα εργασίας East StratCom δημοσιεύει εβδομαδιαία περιοδικά σχετικά με την παραπληροφόρηση· βλ. www.euvsdisinfo.eu

3 Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Λετονία, Λιθουανία, Κάτω Χώρες, Νορβηγία, Πολωνία, Ισπανία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ηνωμένες Πολιτείες. Η συμμετοχή στο Κέντρο είναι ανοικτή στα κράτη μέλη της ΕΕ και στους συμμάχους του ΝΑΤΟ. Η ΕΕ και το ΝΑΤΟ καλούνται να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες του Κέντρου. www.hybridcoe.fi/about-us

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Η περίπτωση των κρατών της Βαλτικής αποτελεί παράδειγμα επιτυχούς αντίστασης σε υβριδικές απειλές. Η Λετονία και η Εσθονία κατόρθωσαν να διατηρήσουν υψηλό επίπεδο εθνικής ασφάλειας ενσωματώνοντας την ΕΕ και το ΝΑΤΟ, αποφεύγοντας παράλληλα σχεδόν εντελώς κάθε σημαντική σύγκρουση μεταξύ των εθνογλωσσικών κοινοτήτων της. Σε κρατικό επίπεδο, αυτά τα κράτη της Βαλτικής δεν πληρούν κατ' ανάγκη όλες τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για να αντεπεξέλθουν σε υβριδικές απειλές: είναι γεωγραφικά κοντά στη Ρωσία, έχουν μεγάλες μειονοτικές γλωσσικές ομάδες και αντιμετωπίζουν την ισχυρή παρουσία των μέσων ενημέρωσης που ελέγχονται από τις ρωσικές αρχές. Η ρωσόφωνη κοινότητα της Λετονίας επέδειξε σημαντική γλωσσική και πολιτιστική ζωτικότητα στο πλαίσιο της πολιτικής ένταξης στη Λετονία μετά την αποκατάσταση της ανεξαρτησίας (1991). Ωστόσο, έρευνες, συνεντεύξεις και στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι χιλιάδες Ρώσοι ομιλητές εξακολουθούν να μην υποβάλλουν αίτηση για λετονική ιθαγένεια: η συμπάθεια για τη σοβιετική εποχή εξακολουθεί να φαίνεται διαδεδομένη σε μεγάλο μέρος της ρωσόφωνης κοινότητας: πολλοί εκφράζουν τη λύπη τους για την ένταξη της Λετονίας στο ΝΑΤΟ και μεγάλο μέρος της κοινότητας επιθυμεί να ενισχύσει τους δεσμούς της με τη Ρωσία. Ταυτόχρονα, οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ισχυρή πίστη της ρωσόφωνης κοινότητας στη Λετονία. Μόνο ένα μικρό μέρος αυτής της κοινότητας έχει ήδη ακούσει ΜΚΟ που χρηματοδοτούνται από τη ρωσική κυβέρνηση στη Λετονία (ή τους ηγέτες τους) που υποστηρίζουν την έννοια του «Ρωσικού κόσμου»: λίγοι επιθυμούν να ζήσουν στη Ρωσία ή έχουν την τάση να συμμετάσχουν σε μεγάλης κλίμακας διαδηλώσεις για την υποστήριξη ενός τέτοιου προγράμματος. Η έρευνα στη γειτονική Εσθονία δείχνει παρόμοιες τάσεις εντός της ρωσόφωνης κοινότητας.

Πολιτικές επιπτώσεις

Η ισορροπία μεταξύ εθνικής ασφάλειας, ένταξης και ανθεκτικότητας όλων των εθνογλωσσικών ομάδων στις χώρες τόσο εντός της ΕΕ όσο και στο εθνικό της πλαίσιο μπορεί να ενισχυθεί με τις ακόλουθες πολιτικές:

► Θέσπιση ενός συστήματος μετρήσιμων δεικτών κοινωνικής ανθεκτικότητας ως πρακτικού εργαλείου

ανάλυσης, το οποίο θα συμβάλει στη μέτρηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών ένταξης των μειονοτήτων σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο:

► να αναθέσει πανευρωπαϊκή μελέτη σχετικά με υβριδικές εκστρατείες και απειλές και πιθανές λύσεις για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των κοινοτήτων της πλειοψηφίας και των μειονοτικών γλωσσών στα κράτη μέλη της ΕΕ και στις χώρες εταίρους:

► ► Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων ειδικευμένων οργανισμών που μελετούν υβριδικές απειλές και τρόπους ενίσχυσης της ανθεκτικότητας και καταπολέμησης της προπαγάνδας, της συρραφής στο διαδίκτυο, των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης:

► Προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας μεταξύ όλων των γλωσσικών ομάδων, ιδίως στη μετασοβιετική γεωγραφική περιοχή, η οποία, σύμφωνα με τις εβδομαδιαίες εκθέσεις της ΕΕ κατά της παραπληροφόρησης, αποτελεί συχνά στόχο εκστρατειών παραπληροφόρησης (ιδίως στα ρωσικά). Θα μπορούσε να συνοδεύεται από τη δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού καναλιού ρωσικής γλώσσας ισοδύναμου σε ό,τι αφορά τη διαχείριση πόρων και περιεχομένου στο BBC ή το CNN ως εναλλακτική πηγή πληροφοριών για τις ρωσόφωνες κοινότητες που ζουν στην ΕΕ.

Αναφορές και εμβάθυνση

Ozoligūa Ž. (ΕΔ.) (2016). *Κοινωνική ασφάλεια: Αποκλεισμός από το δίλημμα. Ένα πορτρέτο της ρωσόφωνης κοινότητας στη Λετονία*. Ρίγα: Zinātnē.

Kallas K. (2016). Διεκδικώντας τη διασπορά: Η πολιτική συμπατριωτών της Ρωσίας και η υποδοχή της από τον εσθονικό-ρωσικό πληθυσμό. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 15, 1-25.

Racz A. (2015). Ο υβριδικός πόλεμος της Ρωσίας στην Ουκρανία: Σπάζοντας την ικανότητα του εχθρού να αντισταθεί. Φινλανδικό Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων.

Winnerstig M. (Ed.) (2014). *Εργαλεία αποσταθεροποίησης: Ρωσική μαλακή δύναμη και μη στρατιωτική επιρροή στα κράτη της Βαλτικής*. Δημοσιεύθηκε από την FOI.

69 Επηρεάζει η μονογλωσσία στο παγκόσμιο εμπόριο τη διδασκαλία και την πρακτική των οικονομικών;

Marc Chesney, Paul H. Dembinski, Philippe Rudaz, Παρατηρητήριο Οικονομικών

Δεδομένων των ιστορικών ριζών τους στην έρευνα της Βόρειας Αμερικής, οι περισσότερες κυρίαρχες οικονομικές θεωρίες θεωρούν τους αμερικανικούς νόμους και θεσμούς ως το « κανονικό» περιβάλλον, του οποίου οι υποστηρικτές περιμένουν να επεκταθεί και τελικά να επικρατήσει σε όλο τον κόσμο. Ως αποτέλεσμα, τα αγγλικά έχουν γίνει η κυρίαρχη γλώσσα της χρηματοδότησης τόσο σε εταιρείες όσο και σε αίθουσες συνεδριάσεων όπου διδάσκονται οικονομικά και διοίκηση επιχειρήσεων. Για παράδειγμα, πολλοί μη αυτόχθονες ομιλητές χρησιμοποιούν τα αγγλικά στην καθημερινή τους εργασία. Αν και μπορούν να κυριαρχήσουν την επαγγελματική και τεχνική ορολογία που συνδέεται με την καθημερινή τους εργασία, δεν είναι πάντα σε θέση να λαμβάνουν πλήρως υπόψη την σιωπηρή και σιωπηρή κανονιστική θέση της τρέχουσας οικονομικής θεωρίας. Αυτό ισχύει ιδίως για τις ολοκληρωμένες απόψεις επί θεσμικών και νομικών ζητημάτων.

Ταυτόχρονα, οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις στις αγγλόφωνες χώρες έχουν γίνει παγκόσμιες. Αυτό εγείρει πρώτα προβλήματα διοίκησης και αναφοράς, στα οποία η πολυγλωσσία θεωρείται εμπόδιο. Η αγγλική (ή μάλλον μια επαγγελματική ορολογία με βάση την αγγλική γλώσσα) έχει σταδιακά γίνει η *lingua franca* της διοίκησης πολλών πολυεθνικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται σε παγκόσμια κλίμακα. Το δεύτερο ερώτημα αφορά τη διάσταση της εταιρικής διακυβέρνησης των εταιρειών και τις προσπάθειές τους να αναπτύξουν ενοποιημένους εσωτερικούς και εξωτερικούς διαύλους επικοινωνίας.

Τι μας λέει η έρευνα;

Μία από τις ευλογοφανείς συνέπειες των παρατηρούμενων τάσεων είναι η αυξανόμενη ομογενοποίηση των γλωσσών και των κοσμοθεωριών στους οικονομικούς κύκλους. Μια έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο του σχεδίου MIME αποκαλύπτει τον βαθμό στον οποίο αυτή η ομογενοποίηση επηρεάζει τις αξίες που διέπουν την επαγγελματική πρακτική.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση αποκάλυψε ορισμένες αδυναμίες στη δεοντολογία των χρηματοπιστωτικών και εταιρικών πολιτισμών. Τα στοιχεία υποδηλώνουν διάφορες μη αμοιβαίες εξηγήσεις: α) την εξέχουσα θέση των τεχνικών προσεγγίσεων στη χρηματοοικονομική εκπαίδευση και

διαχείριση, με μικρό ενδιαφέρον για δεοντολογικές επιπτώσεις· (B) το γενικά παρατηρούμενο χάσμα μεταξύ του επαγγελματικού πλαισίου της εργασίας στα οικονομικά και της «πραγματικής ζωής»· επακόλουθο είναι οι παράγοντες που δραστηριοποιούνται σε ένα αφηρημένο επαγγελματικό περιβάλλον να δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν τις εκτεταμένες πρακτικές συνέπειες των αποφάσεών τους· (Γ) η έλλειψη εργαλείων για να εντοπιστούν γρήγορα τα ηθικά διλήμματα που μπορεί να προκύψουν. Ως εκ τούτου, τα προβλήματα προσεγγίζονται και αντιμετωπίζονται ως αμιγώς τεχνικά ζητήματα, ενώ οι ηθικές τους διαστάσεις και τα συναφή διλήμματα δεν αντιμετωπίζονται από τα θεσμικά όργανα. Το ερώτημα, επομένως, είναι κατά πόσον η διαδεδομένη μονογλωσσία στη διδασκαλία και την πρακτική της χρηματοδότησης συμβάλλει στην κατάσταση αυτή ενθαρρύνοντας την ηθική τύφλωση.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Δύο ομάδες ερωτηθέντων (φοιτητές και επαγγελματίες) ερωτήθηκαν και κλήθηκαν να απαντήσουν σε δύο ομάδες ερωτήσεων. Μια πρώτη σειρά ερωτήσεων εξετάζει την έκταση και το βάθος της πολυγλωσσίας τους, όσον αφορά τις δεξιότητες και τη χρήση τους. Μια δεύτερη σειρά ερωτήσεων επικεντρώνεται στην ικανότητα των ερωτηθέντων να αντιμετωπίζουν περίπλοκα ζητήματα δεοντολογίας στα αγγλικά, σε σύγκριση με άλλες γλώσσες που είναι καλά ενημερωμένες. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η κατανόηση των ηθικών διλήμματος και η ευαισθησία τους σε αυτά τα διλήμματα είναι ασθενέστερη στα αγγλικά από ό,τι σε άλλη γλώσσα — συχνά τη μητρική γλώσσα του ερωτώμενου. Όπως φαίνεται στο σχήμα, το ποσοστό των ερωτηθέντων που βιώνουν ηθικά διλήμματα είναι χαμηλότερο μεταξύ εκείνων των οποίων τα αγγλικά δεν είναι η μητρική γλώσσα και που εργάζονται στα αγγλικά (40 %) από εκείνους που εργάζονται στη μητρική τους γλώσσα — συμπεριλαμβανομένης της αγγλικής- και οι οποίοι μπορούν να χειρίζονται ευκολότερα ζητήματα δεοντολογίας.

Το αποτέλεσμα αυτό έχει δύο σημαντικές επιπτώσεις. Πρώτον, ο ρόλος της αγγλικής γλώσσας ως *lingua franca* στη χρηματοδότηση περιορίζεται γενικά στα τεχνικά ζητήματα της «επιχειρησιολογικής συνήθους». Το

γεγονός ότι οι μη αυτόχθονες αγγλικές δεξιότητες είναι προκατειλημμένες προς το τεχνικό περιεχόμενο καθιστά την επικοινωνία στα αγγλικά σχετικά με «soft» θέματα, όπως ηθικά διλήμματα, προβληματικά σε πολλές πολυεθνικές εταιρείες. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε γενική μείωση της δεοντολογικής ευαισθητοποίησης των επαγγελματιών, όπως φαίνεται στο σχήμα.

Πολιτικές επιπτώσεις

Αν και τα αγγλικά έχουν γίνει η *lingua franca* της χρηματοδότησης και των επιχειρήσεων, δεν είναι ακόμα η *lingua franca* στην οποία οι άνθρωποι είναι πιο άνετα στον εντοπισμό και τη συζήτηση ηθικών ζητημάτων και συναφών αξιών. Αυτό αυξάνει την ασυμμετρία μεταξύ τεχνικών και δεοντολογικών προκλήσεων. Εμποδίζοντας τα ηθικά διλήμματα να αντιμετωπιστούν όταν προκύψουν, αυτό το παράδοξο μπορεί να σπείρει τους σπόρους μελλοντικών χρηματοπιστωτικών κρίσεων. Ως εκ τούτου, η προώθηση της «βαθιάς» πολυγλωσσίας (που συνεπάγεται καλύτερη κατανόηση της γλώσσας, πέραν των τεχνικών γλωσσικών δεξιοτήτων) αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ευθύνης της εταιρείας.

Το πόρισμα αυτό υποδηλώνει περαιτέρω ότι η πολυγλωσσία μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση των πλαισίων δεοντολογίας και λογοδοσίας που χρησιμοποιούνται στην Ευρώπη, όπως παρουσιάζονται στον οδηγό για τις πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (IFC 2015), και προσθέτει έμφαση στην πολυγλωσσική προσέγγιση που προτείνεται από τον γλωσσικό οδηγό για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2011). Αναγνωρίζεται ότι μια ηθική εταιρική κουλτούρα είναι ζωτικής σημασίας, αλλά δύσκολο να ρυθμιστεί με «σκληρούς νόμους». Ωστόσο, όπως προτείνεται στην Πολιτική Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση - μέσω του πρίσματος του επενδυτή (Pitt-Watson & Dallas, 2016), η ΕΕ ενδέχεται να απαιτήσει πιο συνεκτικές πληροφορίες σχετικά με την κοινωνική και περιβαλλοντική διακυβέρνηση (ΠΚΔ). Η προώθηση της πολυγλωσσίας εντός των εταιρειών μπορεί στη συνέχεια να συμπεριληφθεί στα πλαίσια ΠΚΔ. Τέλος, θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στη γλωσσική πολυμορφία στις οικονομικές και επιχειρηματικές σχολές, προκειμένου να αποφευχθεί η αυξανόμενη ανάπτυξη των οικονομικών και δημοσιονομικών κλάδων και να εξισορροπηθούν

δεόντως οι γλωσσικές δεξιότητες των μαθητών.

Αναφορές και εμπάθунση

Dembinski, P. H. (2017). *Ηθική και εμπιστοσύνη στη χρηματοδότηση*. Routledge: Λονδίνο.

ECODA (2015). Οδηγός για τις πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. ECODA, IFC. goo.gl/E3kf5K

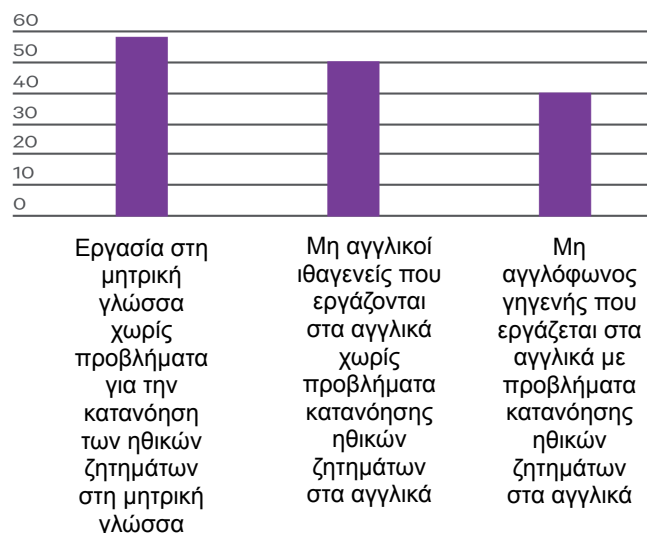
Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011). *Γλωσσικός οδηγός για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις*. goo.gl/Z3LkTk

Geipel, J., Hadjichristidis, C. & Surian, L. (2015). Πώς η ξένη γλώσσα διαμορφώνει την ηθική κρίση. *Περιοδικό Πειραματικής Κοινωνικής Ψυχολογίας*, 59, 8-17.

Gural, S. K. & Smokotin, V.M. (2014). Η γλώσσα της παγκόσμιας επικοινωνίας και της γλωσσικής και πολιτιστικής παγκοσμιοποίησης. *Γλώσσα και πολιτισμός*, 1, 4-13.

Pitt-Watson, D. & Dallas G. (2016). *Πολιτική Εταιρικής Διακυβέρνησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση — μέσω Φακού Επενδυτών*. Ινστιτούτο CFA. goo.gl/GjYBkw

ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΑΝ ΗΘΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ

70 Περιέχει προσέγγιση των Ρομά στην εκμάθηση γλωσσών χρήσιμα μαθήματα για τηνπολιτική διδασκαλίας γλωσσών;

Lia Pop, Mona Stănescu, Universitatea din Oradea

Ο πληθυσμός των Ρομά στην Ευρώπη είναι συχνά φτωχός και περιθωριοποιημένος και συχνά έχει περιορισμένη πρόσβαση στην επίσημη εκπαίδευση, πόσο μάλλον στην εκπαίδευση μέσω της κύριας κοινοτικής γλώσσας του, των Ρομανί. Επιπλέον, η νομαδική παράδοση των Ρομά συνεπάγεται συνεχή συνάντηση και αντιπαράθεση με άλλες γλώσσες — ιδίως εκείνες που ομιλούνται από την πλειοψηφία των καθιστικών πληθυσμών σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ως απάντηση σε αυτές τις προκλήσεις, οι Ρομά ανέπτυξαν μια αποκλειστικά προφορική, ευέλικτη και άτυπη μέθοδο για την απόκτηση ξένων γλωσσών. Αυτή η μοναδική εμπειρία μπορεί να περιέχει πολύτιμα στοιχεία για καινοτόμες προσεγγίσεις της γλωσσικής πολιτικής σε ένα πλαίσιο αυξανόμενης κινητικότητας.

Τι μας λέει η έρευνα;

Η έρευνα για τους πολύγλωσσους Ρομά στο Βihor της Ρουμανίας ανέδειξε μια προσέγγιση στην εκμάθηση γλωσσών που μπορεί να περιγραφεί ως «μάθηση όλων». Αυτή η προσέγγιση είναι ριζωμένη στην κοινότητα, όπου χτίζεται και μεταδίδεται κοινωνικά. Οι παιδαγωγικές μελέτες δεν περιγράφουν συγκεκριμένα μια τέτοια μέθοδο, αλλά έχουν ομοιότητες με τη μέθοδο εκμάθησης γλωσσών του Michel Thomas, η οποία επικεντρώνεται στην προφορική, την εμπιστοσύνη στην ευκολία της μεταφοράς γνώσεων και τον προσδιορισμό των γλωσσικών ομοιοτήτων και απλουστεύσεων¹. Ανταποκρίνεται επίσης σε ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της μεθόδου της Μαρίας Μοντεσσόρι, η οποία επικεντρώνεται σε ένα ευχάριστο μαθησιακό περιβάλλον σε πολλές ηλικιακές ομάδες.

Η προσέγγιση των Ρομά παραμένει ασυνήθιστη, καθώς έχει ως στόχο να βοηθήσει τις παραδοσιακές ομάδες Ρομά να προσαρμοστούν στις γλωσσικές επιπτώσεις της κινητικότητας, αξιοποιώντας τους δικούς τους πόρους, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα.

Εκτός από το να είναι αποκλειστικά προφορικό, τα βασικά χαρακτηριστικά του είναι η ευελιξία και η συνεχής προσαρμογή στο πλαίσιο, η διαφάνεια στον αυτοσχεδιασμό και η βελτίωση από τα ταλαντούχα μέλη, καθώς και η ένταξη ολόκληρης της ομάδας. Έχει δύο κύριους στόχους: (I) εξασφάλιση άμεσων γλωσσικών αλληλεπιδράσεων με μη ομιλητές Ρομανί ως πιθανοί πελάτες για προϊόντα και υπηρεσίες Ρομά

και (ii) να δοθεί η δυνατότητα στους Ρομά να εντοπίσουν γρήγορα νέες ευκαιρίες. Ωστόσο, μπορεί να αντιμετωπιστεί με βάση τυποποιημένες πτυχές μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας, και συγκεκριμένα: I) διδακτικό και μαθησιακό περιεχόμενο· II) τους ρόλους των εκπαιδευτικών και των μαθητών· III) παιδαγωγικές τεχνικές.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Στοχοθετημένο διδακτικό και μαθησιακό περιεχόμενο: οιπροσεγγίσεις επικεντρώνονται στα στοιχεία lexica ux και χρησιμοποιούν αποτελεσματικά κατά προσέγγιση φωνητική, ενώ οι γενεαλογικές δομές -τα τακτικά μαθήματα της τυπικής μάθησης — δεν θεωρούνται ότι παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον. Το λεξιλόγιο επιλέγεται για να είναι αποτελεσματικό στο πλαίσιο και για συγκεκριμένους χρήστες. Η ποιότητα του κοινού περιεχομένου διασφαλίζεται από την Rakiv (τιμή των Ρομά), και η προθυμία να το μοιραστείτε σωστά και αποτελεσματικά προέρχεται από την αδελφότητα των Ρωμαίων.

Ευέλικτοι ρόλοι εκπαιδευτικών και σπουδαστών: ηέμφαση στον ρόλο και όχι στο καθεστώς επιτρέπει στα έξυπνα παιδιά, τους νέους ή τις γυναίκες να ενεργούν επί ίσοις όροις, όταν μοιράζονται γνώσεις, με σεβαστούς ηλικιωμένους. Για παράδειγμα, ένα 13χρονο κορίτσι, το μόνο λογοτεχνικό μέλος της οικογένειας, έγινε ο διερμηνέας της οικογένειας και «δάσκαλος» στη Γαλλία. Η πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες διευκολύνει τη μετάβαση από το καθεστώς στο ρόλο.

Οι τεχνικές μάθησης βασίζονται σε συλλογική ενθάρρυνση σε στάσεις, διαδικασίες και αξιολογήσεις που προωθούν τη μαθησιακή πρόοδο.

Οι στάσεις διαδραματίζουν καίριο ρόλο και οι Ρομά γνωρίζουν πολύ καλά τις ανάγκες εκμάθησης γλωσσών της ομάδας, αναζητώντας ευκαιρίες για να αξιοποιήσουν στο έπακρο όλους τους πόρους και να λάβουν την υποστήριξη της ομάδας στο πλαίσιο αυτό. Οι νέες εξαγορές εκτιμώνται, αλλά επίσης ανακοινώνονται και μοιράζονται με άλλα μέλη του ομίλου. Εκτός από τη δημιουργία γοήτρου εντός της ομάδας, αυτές οι στάσεις προωθούν θετικές εμπειρίες μάθησης ή γλωσσικής προσαρμογής σε διαφορετικά πλαίσια.

Η παραδοσιακή προσέγγιση των Ρομά «μάθηση

¹ www.michelthomas.co.uk/how-it-works.php, πρόσβαση τον Μάιο του 2017.

από όλους» είναι μια ομαδική μέθοδος προσανατολισμένη στις ανάγκες της ομαδικής και ομαδικής μάθησης. Η απλότητά του, καθώς και ο απρόβλεπτος και ανεξόδοος χαρακτήρας του, το συνιστούν σε άλλες ομάδες που αντιμετωπίζουν παρόμοιες κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές συνθήκες. Έτσι, η μέθοδος αυτή φαίνεται να χρησιμοποιείται κυρίως από τους φτωχούς στην κινητικότητα, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικοοικονομικά ευάλωτων ενηλίκων στην αγορά εργασίας, όπως οι εργαζόμενοι στον τομέα της γεωργίας υπό διαμετακόμιση, οι οποίοι συχνά είχαν περιορισμένη πρόσβαση στον αλφαριθμητισμό.

Πολιτικές επιπτώσεις

Η στήριξη της ΕΕ για την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων ως πρακτικού πλεονεκτήματος για τις μειονεκτούσες ομάδες θα μπορούσε να διερευνήσει τις δυνατότητες μεταφοράς της εμπειρίας των Ρομά σε αυτές τις άλλες κατηγορίες δυνητικών χρηστών.

Οι πολύγλωσσοι Ρομά, οι οποίοι είναι εξοικειωμένοι με την προσέγγιση «μάθε όλου», καθώς και μορφωμένα μέλη της κοινότητας των Ρομά που έχουν επίσης επωφεληθεί από επίσημες τεχνικές στη δική τους εμπειρία εκμάθησης γλωσσών, είναι εμφανείς βοηθοί. Θα μπορούσαν να καταρτιστούν πιλοτικά σχέδια με τη συμμετοχή ακτιβιστών Ρομά, τα οποία υποστηρίζονται

από την ΕΕ και ελέγχονται από τοπικές ή περιφερειακές αρχές, προκειμένου να δοκιμαστεί η αποτελεσματικότητα της μεταφοράς, παρακολουθώντας όχι μόνο την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων, αλλά και άλλους κοινωνικοοικονομικούς δείκτες.

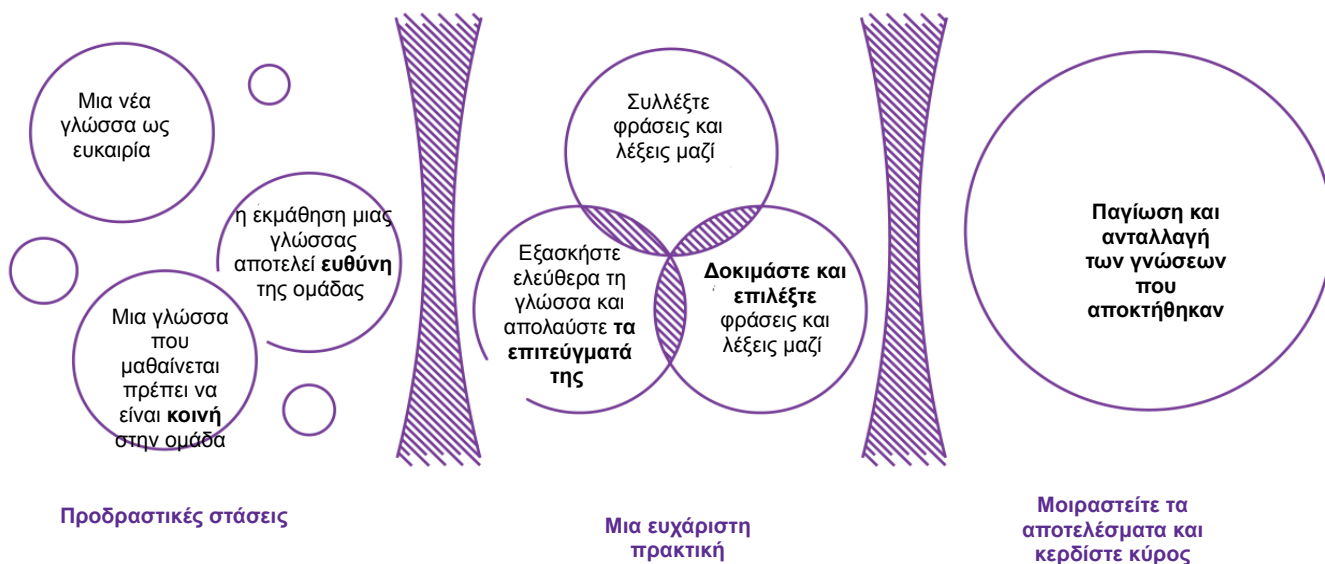
Αναφορές και εμπάθυνση

Grigore, D., Neacsu, M., et al. (Eds.) (2009). *Evaluarea politicilor publice educationale pentru romii* [Αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών για την εκπαίδευση των Ρομά], Βουκουρέστι, Editura ALPHA DND.

Hancock, I.F. (2003). Γλωσσικό Κόρπους και Πολιτική Γλώσσας: Η περίπτωση της τυποποίησης των Ρομανί. Σε F. Daftary & F. Grin (Eds.), *Έθνος-Κτίριο, Εθνότητα και Γλωσσική Πολιτική σε Μεταβατικές Χώρες* (σελ. 267-286). Flensburg: Ευρωπαϊκό Κέντρο για Θέματα Μειονοτήτων & Βουδαπέστη: Η LGI Books.

Marác, L. (2016). *Η σημασία των γλωσσών και της πολύγλωσσης επικοινωνίας για την κοινωνική Ευρώπη*; Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo Universiteta. *Kul'turologia i Iskusstvovedenie*, 22, 83-98.

ΜΑΘΕΤΕ ΟΛΑ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ

71 Τι μπορεί να γίνει για να βοηθηθούν οι μετακινούμενοι συνταξιούχοι που χρειάζονται ιδρυματική φροντίδα;

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Τα σοβαρότερα προβλήματα στο πλαίσιο της διεθνούς μετανάστευσης συνταξιοδότησης αφορούν τους συνταξιούχους που χρειάζονται φροντίδα και δεν μιλούν επαρκώς την τοπική γλώσσα και δεν διαθέτουν τα οικονομικά μέσα για να παραμείνουν σε ιδιωτικό νοσοκομείο ή οίκο ευγηρίας όπου μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη μητρική τους γλώσσα. Πρόκειται για ηλικιωμένους με σοβαρές σωματικές ή ψυχικές ασθένειες. Τι μπορούν να κάνουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής για να βοηθήσουν αυτούς τους ανθρώπους;

Τι μας λέει η έρευνα;

Η ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση άγριων ζώων αποτελεί, ως επί το πλείστον, μια σχετικά προνομακή μορφή κινητικότητας. Οι συνταξιούχοι στη Βόρεια Ευρώπη μετακινούνται σε προορισμούς συνταξιοδότησης όπου μπορούν να ζουν από τη συνταξιοδότηση και όπου ένα θερμότερο κλίμα και άλλες εγκαταστάσεις τους επιτρέπουν να ζουν άνετα. Πολλές μελέτες δείχνουν ότι οι συνταξιούχοι συχνά δεν μαθαίνουν μεγάλο μέρος της γλώσσας της χώρας υποδοχής, αλλά γενικά συμφωνούν καλά με τη χρήση είτε της μητρικής τους γλώσσας είτε της αγγλικής. Ωστόσο, καθώς γερνούν και η υγεία τους επιδεινώνεται, η κατάστασή τους μπορεί να καταστεί προβληματική.

Στις περιπτώσεις αυτές, οι κοινωνίες υποδοχής μπορούν γενικά να προσφέρουν δημόσια περίθαλψη μόνο σε ιδρύματα τοπικής γλώσσας, ενώ οι πρώην χώρες καταγωγής ή οι δήμοι συνταξιούχων ενδέχεται να μην επιθυμούν να βοηθήσουν εάν οι συνταξιούχοι έχουν μεταναστεύσει επίσημα και δεν είναι πλέον εγγεγραμμένοι στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης τους. Για τους ηλικιωμένους που πάσχουν από σοβαρή ασθένεια και χρειάζονται περίθαλψη σε νοσοκομείο ή οίκο ευγηρίας, η αδυναμία ομιλίας της τοπικής γλώσσας μπορεί να αποτελέσει σοβαρό πρόβλημα, ιδίως σε περιπτώσεις ακοής και άνοιας. Η ανεπαρκής επικοινωνία λόγω γλωσσικών περιορισμών μπορεί να οδηγήσει σε απομόνωση και επιδείνωση των προβλημάτων σωματικής και ψυχικής υγείας. Οι συνθήκες αυτές μπορούν επίσης, με τη σειρά τους, να συμβάλουν στη μείωση των γλωσσικών δεξιοτήτων.

Κατ' οίκον νοσηλεία, υπηρεσίες οικιακής βοήθειας και υποστήριξη για τους γονείς των ασθενών μπορεί επίσης να είναι δύσκολο για όσους δεν μιλούν την τοπική γλώσσα.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Μια περιπτωσιολογική μελέτη των σκανδιναβών συνταξιούχων που ζουν στην επαρχία του Αλικάντε στην Ισπανία, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος MIME, υπογραμμίζει την κατάσταση των ηλικιωμένων μεταναστών που βρίσκονται σε κακή κατάσταση υγείας. Η δημόσια περίθαλψη των ηλικιωμένων στην Ισπανία είναι λιγότερο ανεπτυγμένη από ό,τι στις σκανδιναβικές χώρες, ενώ οι συνταξιούχοι μετανάστες που χρειάζονται βοήθεια ή ιδρυματική φροντίδα βασίζονται κυρίως σε ιδιωτικούς παρόχους υπηρεσιών. Υπήρχαν ορισμένοι ιδιωτικοί οίκοι ευγηρίας για Σκανδιναβούς συνταξιούχους που χρειάζονταν βοήθεια στην καθημερινή τους ζωή, με σκανδιναβικό προσωπικό ομιλίας, πρόσβαση σε σκανδιναβικά τηλεοπτικά κανάλια και γεύματα και άλλες καθημερινές ρουτίνες προσαρμοσμένες στις σκανδιναβικές συνήθειες. Διατίθενται επίσης υπηρεσίες κατ' οίκον φροντίδας με προσωπικό σκανδιναβικής γλώσσας. Ωστόσο, οι ιδιωτικές εναλλακτικές λύσεις είναι δαπανηρές, ιδίως για όσους χρειάζονται μακροχρόνια ιδρυματική φροντίδα.

Οι συνταξιούχοι που δεν μιλούσαν ισπανικά, οι οποίοι δεν μπορούσαν να φροντίσουν τον εαυτό τους και δεν ήταν σε θέση να πληρώσουν για ιδιωτική περίθαλψη μπορεί να βρίσκονται σε κίνδυνο στο σπίτι τους ή να είναι κοινωνικά απομονωμένοι σε ισπανικό ίδρυμα. Οι κοινωνικοί λειτουργοί από μια σκανδιναβική εκκλησία ή εθελοντές από τη σκανδιναβική κοινότητα θα μπορούσαν να επισκεφθούν και να παράσχουν βοήθεια, αλλά η καλύτερη λύση σε τέτοιες περιπτώσεις φαίνεται συχνά να είναι η επιστροφή στην πρώην χώρα καταγωγής των συνταξιούχων.

Η «μόνιμη έξοδος» στην πραγματικότητα φαίνεται να είναι μια σημαντική γλωσσική στρατηγική. Πολλοί συνταξιούχοι δεν θέλουν να εξαρτώνται από την ιδρυματική φροντίδα σε μια ξένη χώρα, όπου δεν μπορούν να χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα.

Είχαν λάβει την απόφαση να μετακομίσουν στο εξωτερικό με την υπόθεση ότι θα ήταν σε θέση να επιστρέψουν «σπίτι» αν αρρωστήσουν σοβαρά.

Οι βασικοί πληροφοριοδότες είπαν ότι όσοι θέλουν να επιστρέψουν τοκάνουν γενικά. Σκανδιναβικά προξενεία και εκκλησίες, καθώς και διεθνή νοσοκομεία, έχουν μερικές φορές συμβάλει στον επαναπατρισμό. Ωστόσο, οι συνταξιούχοι που δεν είναι σε θέση να οργανώσουν τη δική τους επιστροφή λόγω, για παράδειγμα, σοβαρής ασθένειας, άνοιας ή αλκοολισμού — ή που δεν επιθυμούν να επιστρέψουν — ενδέχεται να μην βρουν ικανοποιητική λύση.

Τυπικά προβλήματα όσον αφορά την πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές παροχές στην πρώην χώρα καταγωγής μπορεί επίσης να προκύψουν εάν οι συνταξιούχοι είναι εγγεγραμμένοι ως κάτοικοι Ισπανίας. Οι πρώτες χώρες καταγωγής εφαρμόζουν διαφορετικές πρακτικές εν προκειμένω, οι οποίες εξαρτώνται εν μέρει από τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζουν τους ισχύοντες ευρωπαϊκούς κανονισμούς για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι εθνικές αρχές των χωρών προέλευσης και προορισμού θα πρέπει να αναπτύξουν, εάν είναι απαραίτητο σε διμερή βάση, διαδικασίες για την παροχή επαρκούς φροντίδας στους συνταξιούχους μετανάστες που πάσχουν από σοβαρή ασθένεια και δεν μιλούν την τοπική γλώσσα. Ένα παράδειγμα μπορεί να είναι η ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των γηροκομείων των κοινωνιών υποδοχής και των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις χώρες προέλευσης, προκειμένου να διευκολυνθεί η πρακτική άσκηση και η επαγγελματική κατάρτιση μελλοντικών ιατρών, νοσοκόμων και άλλων εργαζομένων στον τομέα της υγείας σε σημαντικούς προορισμούς IR. Ορισμένες τέτοιες πρωτοβουλίες υπάρχουν ήδη στην

Ισπανία.

Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, ο επαναπατρισμός είναι σαφώς η καλύτερη επιλογή. Ο επαναπατρισμός μπορεί να είναι ένα πολιτικά ευαίσθητο ζήτημα στις κοινωνίες προέλευσης, εάν η μετανάστευση συνταξιοδότησης συνδέεται με την «αναζήτηση» φορολογικών και κοινωνικών παροχών, ιδίως σε περιπτώσεις όπου οι κοινωνίες υποδοχής εφαρμόζουν διάφορα ευνοϊκά φορολογικά συστήματα προκειμένου να προσελκύσουν πλούσιους αλλοδαπούς συνταξιούχους. Αυτός ο φορολογικός επιμέρους πλειστηριασμός μπορεί να υπονομεύσει την ενδοευρωπαϊκή συνοχή και την αλληλεγγύη γενικότερα. Ειδικότερα, μπορεί να υπονομεύσει τις προσπάθειες δημιουργίας νόμιμων ευκαιριών εξόδου για τους μετακινούμενους συνταξιούχους οι οποίοι, σε προχωρημένο στάδιο της ζωής τους, θα πρέπει να επιστρέψουν στην πρώην χώρα καταγωγής τους.

Αναφορές και εμπάθυση

Blaakilde, A. L. (2015). Πού είναι το «χώρος» στη θέση του; Διακρατικά θέματα για το δανικό κράτος και τους συνταξιούχους μετανάστες στο εξωτερικό. *Εφημερίδα της Στέγασης για τους Ηλικιωμένους*, 29, 146-163.

Κέντρο Μελλοντικών Σπουδών. (2009). *Φροντίδα στην Ισπανία: Μελέτη σχετικά με τις τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες φροντίδας της βρετανικής κοινότητας Ex-Service που διαμένει μόνιμα στην Ισπανία*. Canterbury: Κέντρο Μελλοντικών Σπουδών.

Hall, K., & Hardill, I. (2016). Μετανάστευση απόσυρσης, η «άλλη» ιστορία: Φροντίδα των αδύναμων ηλικιωμένων Βρετανών πολιτών στην Ισπανία. *Ηλικία και Κοινωνία*, 36, 562-585.

72 Πώς μπορεί να προωθηθεί η πολυγλωσσία στο δίκαιο της ΕΕ για τους καταναλωτές;

Christine Kaddous, Laura Marcus, Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Δεν υπάρχει ενιαία προσέγγιση της ΕΕ όσον αφορά τις γλωσσικές απαιτήσεις για τα κράτη μέλη στις σχέσεις μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών («B2C»). Η κατάσταση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε νομική αβεβαιότητα.

Τι μας λέει η έρευνα;

Οι γλωσσικές απαιτήσεις διαφέρουν από τη μία νομοθεσία της ΕΕ στην άλλη και δεν είναι κατ' ανάγκη συνεπείς. Ορισμένες παράλογες καταστάσεις μπορεί ακόμη και να συμβούν. Για παράδειγμα, στον τομέα της επισήμανσης, η γλωσσική απαίτηση που ισχύει για την επισήμανση των τροφίμων που προορίζονται για ζώα (η οποία απαιτεί τη χρήση της « επίσημης γλώσσας του κράτους μέλους») φαίνεται να είναι αυστηρότερη από τη γλωσσική απαίτηση που ισχύει για την επισήμανση των τροφίμων για τον « άνθρωπο» (η οποία απαιτεί μόνο τη χρήση μιας « γλώσσας ευκόλα κατανοητής από τον καταναλωτή»). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η « επίσημη γλώσσα του κράτους μέλους» προσφέρει καλύτερη προστασία στους καταναλωτές σε ένα συγκεκριμένο κράτος, γεγονός που δυσχεραίνει την κατανόηση των λόγων για τους οποίους ο νομοθέτης της ΕΕ παρέχει μεγαλύτερη προστασία στα ζώα απ' ό,τι στα τρόφιμα του ανθρώπου.

Εικονογραφήσεις και αποδεικτικά στοιχεία

Η τρέχουσα κατάσταση παρουσιάζει μια ποικιλία γλωσσικών κανόνων που εφαρμόζονται στους διάφορους τομείς του δικαίου των καταναλωτών που διέπονται από το δίκαιο της ΕΕ. Η ποικιλομορφία στον τομέα αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ανασφάλεια δικαίου, δεδομένου ότι τα κράτη μέλη, οι οικονομικοί φορείς και οι καταναλωτές δεν μπορούν να βασίζονται σε μια συνεκτική προσέγγιση. Αντιθέτως, η νομοθεσία της ΕΕ φαίνεται να χρησιμοποιεί μια κατά περίπτωση προσέγγιση. Τα γλωσσικά κριτήρια δεν επιλέγονται για συγκεκριμένο λόγο, όπως η ευπάθεια των ενδιαφερομένων καταναλωτών, η περιοχή όπου πωλείται ένα αγαθό ή μια υπηρεσία κ.λπ. Αυτή η νομική ασάφεια μπορεί να δημιουργήσει αβεβαιότητα και αναποτελεσματικότητα.

Πολιτικές επιπτώσεις

Μπορούν να προβλεφθούν βελτιώσεις στις γλωσσικές απαιτήσεις της ΕΕ, δεδομένου ότι οι ιδρυτικές Συνθήκες δεν περιλαμβάνουν ειδικές αρμοδιότητες που να επιτρέπουν στην ΕΕ να ρυθμίζει τη χρήση των γλωσσών στα κράτη μέλη. Πρέπει να καλυφθούν δύο ειδικές ανάγκες προκειμένου να προωθηθεί η πολυγλωσσία στη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών.

Η πρώτη ανάγκη αφορά την προσαρμογή των γλωσσικών κανόνων για την προστασία των καταναλωτών, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνολική συνοχή. Αυτό ισχύει κυρίως για τον τομέα των αγαθών και των τρόπων πώλησης. Θα μπορούσε επίσης να ισχύει για τις υπηρεσίες, αλλά η τρέχουσα απαίτηση γλωσσικής συνέπειας που ισχύει τις περισσότερες φορές σε αυτόν τον τομέα (καθώς και η απαγόρευση των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών) επαρκεί για την επίλυση τυχόν γλωσσικών προβλημάτων. Η επιβολή ειδικών κριτηρίων θα εμπόδιζε ενίοτε τους οικονομικούς φορείς και τους καταναλωτές να επιλέξουν μια γλώσσα διαφορετική από την « επίσημη γλώσσα» ή « την εύκολα κατανοητή γλώσσα». Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό δεν θα ωφελήσει τα συμβαλλόμενα μέρη, δεδομένου ότι υπάρχουν περισσότερα περιθώρια διαπραγμάτευσης στον τομέα των υπηρεσιών από ό,τι στον τομέα των εμπορευμάτων. Ως εκ τούτου, η επιβολή ειδικών γλωσσικών κριτηρίων θα μείωνε αυτό το περιθώριο διαπραγμάτευσης καθώς και την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών· η αξιολόγηση του πότε ο περιορισμός αυτός είναι επωφελής και όταν δεν είναι επωφελής είναι ένα ζήτημα που χρήζει περαιτέρω εξέτασης, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην αρχή της αναλογικότητας.

Όσον αφορά τις συμφωνίες αγαθών και πωλήσεων, είναι αναγκαία η προσαρμογή του υφιστάμενου συστήματος, αλλά όχι η πλήρης αντικατάστασή του. Έχουν προκύψει ελάχιστες διαφορές μεταξύ (1) οικονομικών φορέων και καταναλωτών και (2) κρατών μελών.

Από τη δεκαετία του 1990, πολύ λίγες γλωσσικές απαιτήσεις που επιβάλλονται στα κράτη μέλη και στους οικονομικούς φορείς έχουν οδηγήσει σε διαφορά ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Ακόμη και σε τέτοιες περιπτώσεις, η ισχυρή νομολογία του ΔΕΕ κατέστησε δυνατή την επίλυση

τους (τα περισσότερα από τα ζητήματα που αφορούσαν την επισήμανση).

Ωστόσο, ακόμη και αν υποθεθεί ότι η νομολογία αυτή υφίσταται και επιλύει τα περισσότερα από τα προβλήματα, ο νομοθέτης της Ένωσης πρέπει ακόμη να κατατάξει καλύτερα τις γλωσσικές απαιτήσεις.

► Πρώτον, στον τομέα των αγαθών και των ρυθμίσεων πώλησης, είναι χρήσιμο να δημιουργηθεί μια κλίμακα των γλωσσικών απαιτήσεων, ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκει ο νομοθέτης της Ένωσης και την επίμαχη κατάσταση. Τα κριτήρια της « γλώσσαεεύκολα κατανοητής από τον καταναλωτή», όπως ερμηνεύεται από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (η οποία στις περισσότερες περιπτώσεις σημαίνει την επίσημη γλώσσα, εκτός εάν υπάρχει άλλη γλώσσα ευκολότερα κατανοητή από τον μέσο καταναλωτή, παράλληλα με μία ή περισσότερες άλλες γλώσσες), θα πρέπει να αποτελέσουν τον γενικό κανόνα, καθώς αυτό δημιουργεί ισορροπία μεταξύ της ανάγκης επαρκούς ενημέρωσης του μέσου καταναλωτή (ενδεχομένως και ως έσχατη λύση, μέσω εικονογραμμάτων και συμβόλων, όπως ερμηνεύονται από το Δικαστήριο) και της ανάγκης διασφάλισης της αποτελεσματικής ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων στο εσωτερικό της Ένωσης.

► Δεύτερον, όταν είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η προστασία (π.χ. για συγκεκριμένες ομάδες καταναλωτών, όπως τα παιδιά), θα πρέπει να εφαρμόζεται η εθνική γλώσσα ή γλώσσες των κρατών μελών. Το κριτήριο αυτό συνήθως εγκρίνεται από την Επιτροπή και τα κράτη μέλη, διότι οι πληροφορίες παρέχονται κατ' αρχήν καλύτερα στον καταναλωτή στην εθνική του γλώσσα («μιαγλώσσα εύκολα κατανοητή») μπορεί να είναι διαφορετική από την επίσημη γλώσσα της περιοχής στην οποία βρίσκεται ο καταναλωτής).

► Τρίτον, και προκειμένου να αποφευχθεί η πλήρης εναρμόνιση των γλωσσικών απαιτήσεων της νομοθεσίας της ΕΕ για την προστασία των καταναλωτών, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε

υπερβολική ακαμψία, αποτρέποντας την προσαρμογή σε απρόβλεπτες καταστάσεις, θα πρέπει να επιτραπεί στον νομοθέτη της ΕΕ να ασχοληθεί με συγκεκριμένες καταστάσεις που ενδέχεται να μην εμπίπτουν στις δύο προαναφερθείσες κατηγορίες (π.χ. τουρίστες, «εκδηλωμένες» ή γλωσσικές μειονότητες για τις οποίες ένας κανόνας όπως η επίσημη γλώσσα των κρατών μελών δεν είναι ιδιαίτερα χρήσιμος).

Η δεύτερη ανάγκη αφορά τη γενική προώθηση της πολυγλωσσίας σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του τομέα της προστασίας των καταναλωτών. Στο πλαίσιο αυτό, τα άρθρα 21 και 22 του Charter των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία καλούν την ΕΕ να σέβεται τη γλωσσική πολυμορφία, θα πρέπει να εφαρμόζονται από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Θα πρέπει να εξεταστούν σε συνδυασμό με το άρθρο 3 (σεβασμός της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας) και το άρθρο 4 (σεβασμός των εθνικών ταυτοτήτων των κρατών μελών) της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να προαχθεί η πολυγλωσσία και η γλωσσική πολυμορφία ως εγκάρσιος στόχος που πρέπει να συμπεριληφθεί ως τέτοιος σε κάθε πολιτική της ΕΕ, και όχι μόνο ως παρεπόμενος σε οικονομικό στόχο, όπως προβλέπεται επί του παρόντος στη νομολογία της ΕΕ.

Αναφορές και εμπάθυνση

Touijer, K. (2016). Γλωσσική πολυμορφία και προστασία των καταναλωτών. *Επισκόπηση Ευρωπαϊκών Υποθέσεων*, 3, 381-390.

van der Jeught, S. (2015). *Το γλωσσικό δίκαιο της ΕΕ*. Groningen: Το ευρωπαϊκό δίκαιο.

Weerts, S. (2014). Ισότητα των γλωσσών; Η εξέλιξη του γλωσσικού καθεστώτος της Ένωσης υπό το πρίσμα της νομολογίας, *Journal of European Law*, 6, 234-241.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ: ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ

Κατάλογος συνεισφερόντων

Rihards Bambals

Latvijas Universitāte

Cyril Brosch

Πανεπιστήμιο Λειψίας

Astrid von Busekist

Επιστήμη Po Παρίσι

Brian Carey

Πανεπιστήμιο του Limerick

ELISA Caruso

Universidade do Alγκάρβε

Marc Chesney

Παρατηρητήριο οικονομικών

Jaka Čibej

Univerza κατά Ljubljani

Marco Civico

Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Vicent Climent-Ferrando

Πανεπιστήμιο Augsburg

Manuel Célio Conceição

Universidade do Alγκάρβε

Νιούζα Κόστα

Universidade do Alγκάρβε

Helder De Schutter

Katholieke Universiteit Leuven

Paul H. Dembinski

Παρατηρητήριο οικονομικών

Edgár Dobos

MTA Társadalomtudományi
Kutatatóközpont, Βουδαπέστη

Robert Dunbar

Το Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου

Nesrin el Ayadi

Universiteit van Άμστερνταμ

Mark Fettes

Università di Milano-Bicocca

Sabine Fiedler

Πανεπιστήμιο Λειψίας

Αλίκη Φιορεντίνο

Πανεπιστήμιο του Reims
Σαμπάνια-Αρδέν

Melanie Frank

Πανεπιστήμιο Augsburg

Guillaume Fürst

Παρατηρητήριο οικονομικών

Νούρια Γκαρσία

Πανεπιστήμιο Augsburg

Michele Gazzola

Humboldt-Universität zu Βερολίνο

Jean-François Grégoire

Επιστήμη Po Παρίσι

François Grin

Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Ανά Gustafson

Uppsalauniversitet

Christopher Houtkamp

Universiteit van Άμστερνταμ

Gabriele Iannàccaro

Università di Milano-Bicocca

Rudi Janssens

Vrije Universiteit Μπρούσελ

Christine Kaddous

Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Peter A. Kraus

Πανεπιστήμιο Augsburg

Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo

Uppsalauniversitet

Βιρτζίνια Mamadouh

Universiteit van Άμστερνταμ

László Marác

Universiteit van Άμστερνταμ

Laura Marcus

Πανεπιστήμιο της Γενεύης

Róisín McKelvey

Το Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου

Machteld Meulleman

Πανεπιστήμιο του Reims

Σαμπάνια-Αρδέν

Sergi Morales-Gálvez

Katholieke Universiteit Leuven

Ζανέτα Οζόλια

Latvijas Universitāte

Nike K. Pokorn

Univerza κατά Ljubljani

Λία Ποπ

Universitatea din Oradea

Anthony Pym

Universitat Rovira i Virgili

Philippe Rudaz

Παρατηρητήριο οικονομικών

Andrew Shorten

Πανεπιστήμιο του Limerick

Mona Stănescu

Universitatea din Oradea

Nenad Stojanović

Katholieke Universiteit Leuven

Torsten Templin

Humboldt-Universität zu Βερολίνο

Balázs Vizi

MTA Társadalomtudományi

Kutatóközpont, Βουδαπέστη

Bengt-Arne Wickström

Humboldt-Universität zu Βερολίνο